Arkadi Gaydar

roman

OKUL

OKUL

Arkadi Gaydar

YAR

Türkiye Yayını:
YAR YAYINLARI
Kasım 2020-İstanbul

Baskı:
Yar Basım Atölyesi
Cemal Nadir Sokak, Büyük Milas Han,
No: 24/1B32 Cağaloğlu/İstanbul
Matbaa Sertifika No: 49069

YAR YAYINLARI

Kuruluş: 1972

Yönetim:

Cemal Nadir Sokak, Büyük Milas Han,
No: 24/1B32 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 511 69 11

20.34.Y.0159-24

ISBN 978-625-7136-14-3

Sertifika No: 47426

www.yaryayinlari.com

Arkadi Gaydar

OKUL

Türkçesi:
Nadiye R. Çobanoğlu

yar yayınları

Арк. Гайдар

ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ 7
I. KISIM: OKUL 11
II. KISIM: HEYECANLI ZAMANLAR 77
III. KISIM: CEPHE 141
ARKADİ GAYDAR VE ESERLERİ 285

ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ

Arkadi Gaydar

1914 Ağustos'unda, on yaşımdayken, babam askere alındı ve Alman cephesine gönderildi. Bize veda etmek için kışladan geldi. Saçları tıraş edilmişti, büyük gri bir kürklü kalpak vardı başında, botlarının tabanlarına demirden kabaralar çakılmıştı.

Kaştanka adındaki kızıl tüylü köpeğimiz, onu tanıyamadı ve havlamaya başladı. Küçük kız kardeşim Katyuşa ne olup bittiğini anlayamıyor, gülüp duruyor, "Babam asker olmuş, babam asker olmuş!" diye bağırıyordu.

Veda etme zamanı geldiğinde, hepimiz ağladık. Katyuşa da gülünecek bir şey olmadığını anlamış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Kendimi kontrol altında tuttum.

Dışarıda davullar çalıyor, askeri marşlar duyuluyordu. Babam cepheye gideceklerle birlikte tren istasyonuna doğru yola çıktı.

Akşam vaktiydi. Tren istasyonu petrol, karbolik asit ve Antonovka elması kokuyordu. O yıl elma hasadı bereketli olmuştu. Tren kalktıktan sonra, sel ya-

tağı üzerindeki köprüde durup beklediğimi hatırlıyorum. Gökyüzü, akşamın fantastik renkleriyle parlıyordu.

Hızlı uçan koyu renkli bulutlar arasından, ufukta harika mor renkler beliriyordu. Morozovka kasabasının ötesinde, trenin gözden yitip gittiği yerde yeni bir hayat başlıyordu sanki.

Kucaklaşmış, ağlamış, gürültü yapmış, sonra da gitmişlerdi. "Güle güle, askerler, güle güle!" Kederli şarkıların, hıçkırıkların, tren düdüklerinin eşliğinde gidiyorlardı, geriye döndüklerinde ne getireceklerdi?

Dört yıl sonra döndüler.

Sakatlanmış, gazlanmış, siperlerde yatmışlar, kimisi de Galiçya, Karpatlar veya Riga cephelerinde öldürülmüştü. Daha iyi bir yaşam, mutluluk, uluslaın kardeşliği uğruna, Sovyet İktidarı için, şimdiden barikatlarda çarpışan Moskovalı ve Petersburglu işçilere yardım etmeye gelmişlerdi.

Kızıl Orduya katıldığımda on dört yaşındaydım. Uzun boylu, geniş omuzluydum, yaşımdan daha büyük gösteriyordum. On altı yaşında olduğumu söyledim.

Birçok cephede çarpıştım. Gördüklerimi anlatmam uzun sürer, ilerlemelerle ve geri çekilmelerle sürüp gidiyordu iç savaş. Ama en iyi hatırladığım, kesin kararlılıktı, düşmandan sonsuz ve sınırsız nefretti. Kızıl Ordu, dünyanın bütün Beyaz Ordularına karşı tek başına savaşıyordu.

Kiev'in dışında, Boyarka yakınlarında, silah arkadaşım Yaşka Oksyuz sayıklayarak ölüyordu. Kurumuş dudaklarında pembe bir köpük belirmişti, anlaşılmaz sözler mırıldanıyordu. "Eğer," dedi, "yarın sabah şafakta, konuşlanmamızı değiştirirsek, Dnieper'i

aşarız, sonra Volga'nın karşısına geçeriz. Mektupları oradan göndeririz. El bombalarını daha dikkatli at. Asla, asla... Tamam! Yoo, tamam değil henüz... Hayır, tamam artık!" Ezilmiş salatalıkların, soğanların arasında yatarken, başını sallayarak, fısıldayarak, kaşlarını çatarak mırıldandığı bu sözlerle, onun bizim o günkü çatışmalarımızda Beyaz askerleri yeneceğimizi, yarın ve ölene dek dövüşeceğimizi, şafakta savaş alanının düşman devriyelerini engelleyeceğimizi kastediyordu. Petliyura'nın Dnieper'den kaçacağını, Kolçak'ın şimdiden Volga'nın gerisine sürüldüğünü, devriyemizin yanlış bir yere el bombası attığını, bu yüzden bugünkü çatışmaların kötü sonuç verdiğini, eşine gönderecek bir mektubu olduğunu söylemeye çalıştığını anlıyordum. Kuşkusuz, mektubunda aynı sözler yazılıydı: "Elveda, beni unutma. Bugün de, yarın da Sovyet İktidarını yenecek güç yoktur dünyada. İşte, hepsi bu kadar."

Kiev'in dışındaki Kozhukkovka kasabasını kim bilebilir? Oradaki kolhozlar nasıldır, adları nelerdir? Devrimin Şafağı, Ekim, Ateş, İleri, Zafer mi, yoksa sadece Şafak mı? İşte, Yaşka'yı oraya gömdük. Sonra bir kişi daha, on kişi, yüz kişi, bin kişi daha gömdük. Ama Sovyet İktidarı yaşıyor, artık hiç kimse ona zarar veremez, yoldaşlar.

Altı yılımı Kızıl Ordu'da geçirdim. Kiev'de komutanlık kursunu bitirdim ve hemen ardından, 1919 Ağustos'unda, İkinci alayın 6. Bölüğüne komutan olarak atandım.

Sonra tabur komutanı oldum. Karma bir birliğin komutanlığına getirildim. Voronej'de 23. Alayın komutanı olarak atandım. Son olarak, kanunsuzluğa karşı savaşta, 58. Alayın komutanıydım.

Tabii, o zamanlar çok gençtim, Çapayev gibi kumandanlık yapamıyordum. Bazen yanlışlar da yaptım. Bazen yönümü kaybediyorum, pencereden dışarı bakıyorum ve "Kılıcımı çözsem çıkarsam, tabancamı teslim etsem, gidip şu gençlerle futbol oynasam ne iyi olur," diye düşünüyorum.

Çok kez tökezledim, başarısızlığa uğradım, kendi bildiğim yola saptım, arkadaşlarım alay ettiler benimle bu yüzden, ama bütün bunlar, yine de benim yararıma oldu.

Kızıl Ordu'yu seviyor ve hayatımın sonuna kadar orada kalmak istiyordum. Ama yirmi üç yaşındayken, başımın sol yanından aldığım bir yara yüzünden, birdenbire kendimi çok hasta hissettim. Şakaklarımda durmadan uğuldamalar duyuyordum, dudaklarım tuhaf bir şekilde titriyordu. Uzun süre tedavi gördüm, sonunda 1924 Nisan'ında, yirmi yaşındayken, alay komutanı oldum, ama bu kez yedeklerin kumandanıydım.

İşte o zaman yazı yazmaya başladım. Belki de hâlâ orduda olduğumdan, yeni yetişen kız ve erkek çocuklara, hayatın nasıl bir şey olduğunu, nasıl bir değişiklik geçirdiğini ve nasıl devam ettiğini anlatmak istedim. Çünkü çok şey görmüş geçirmiştim.

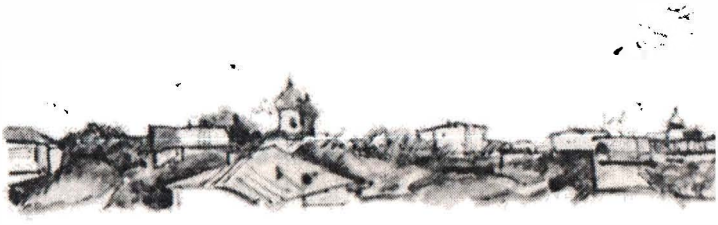
Ne tür kitaplar yazdığımı bilirsiniz. İlk yazdığım zayıf yazıları bir yana bırakırsak, *Devrimci Askeri Konsey, Okul, Uzaktaki Ülke, Dördüncü Sığınak, Askeri Sır ve Mavi Kupa* yazdığım kitaplar arasında sayılabilir.

Şimdi "Bir Trampetçinin Kaderi" adını verdiğim bir kitap yazıyorum. Savaşla ilgili değil bu yazdıklarım, ama savaştan daha acı ve tehlikeli şeyler anlatılıyor bu kitapta.

I. KISIM:

OKUL

Birinci Bölüm

Bizim kasabamız Arzamas, bütün meyve bahçeleri ve bostanları tahta çitler arkasında saklı, sessiz, küçük bir yerdi. Bu bahçelerde tatlı kirazlar, erken olgunlaşan elmalar, karaçalı ve kırmızı şakayıklar bolca büyürdü.

Çamurlu, bulanık havuzların suları, bahçelerden geçerek kasabayı suluyordu. Bu havuzlardaki tüm balıklar uzun zaman önce ölmüş, sadece kaygan kurbağa yavruları ve balçıklı kurbağalar kalmıştı. Yamacın altında, küçük bir nehir olan Teşa akıyordu.

Kasaba bir manastıra benzerdi. İçinde otuz kadar kilise ve kemerli yollarla çevrili dört avlu vardı. Kasabamızda çok sayıda mucize ikonu vardı, ama kim bilir neden, Arzamas'ın kendisinde pek mucize filan olmazdı. Muhtemelen bu yoksunluk, kutsal adamlarıyla ünlü Sarovo Ziyaret Yeri'nin kasabamızın altmış kilometre uzağında yer alması yüzündendi, bu kutsal adamlar tüm mucizeleri kendi yerlerine çekiyordu.

Kasaba sakinleri, sürekli Sarovo'da olan bitenleri duyardı: görme yeteneğini yeniden kazanan kör bir

adam, tekrar yürümeye başlayan bir sakat, kamburu düzleşen biri... Fakat bizim ikonlarımızın çevresinde, buna benzer şeyler hiç görülmezdi.

Bir keresinde çingene Mitka ile ilgili söylenti ortalıkta dolaşmıştı. Her yıl Noel'in onikinci gününde, bir şişe votka için bir buz deliğinden nehre dalan bir serseri ve tanınmış bir ayyaştı bu. Ama bir gün, rüyasında bir rahip görmüş, onun öğütlerine uyarak içmeyi bırakmıştı. Hayatında yeni bir sayfa açmış, Kurtarıcı Mesih Manastırı'na gelmiş, papazlık yemini edeceği günü bekliyordu.

Kalabalıklar her gün manastıra akın etti. Mitka kilise korosunun yanında yerini alıyor, yerlere kadar eğiliyor ve günahlarını halka açık bir şekilde anlatıp tövbe ediyordu. Hatta bir yıl önce tüccar Bebeşin'den bir keçi çaldığını ve parayı içkiye verdiğini itiraf etti. Tüccar Bebeşin, neredeyse gözyaşlarını tutamayacaktı, Mitka'ya ruhunun kurtuluşu için bir mum alıp yakması için bir ruble verdi. Birçok insan, doğru yola gelen ve namuslu insanlar arasına geri dönen o günahkar adamın yüreklere dokunan görüntüsü karşısında gözyaşı döktü.

Bu bir hafta boyunca devam etti, ancak Mitka papazlık yemini edeceği gün kiliseye gelmedi ve ortalıkta görünmedi. Zıt anlama gelen bir başka rüya mı görmüştü, yoksa farklı bir nedenden dolayı mıydı gelmeyişi, bunu kimse bilmiyordu. Kalabalık arasında, Mitka'nın Novoplotinnaya Caddesi'ndeki bir hendekte, yanında boş bir votka şişesiyle yattığı söylentisi yayıldı.

Papaz yardımcısı Pafnuti ve kilise koruyucusu tüccar Sinyugin, onu cesaretlendirme amacıyla olay yerine gönderildi. Bu iki beyefendi kısa bir süre son-

ra geri döndü ve Mitka'nın gerçekten sızmış, duyarsız bir durumda olduğunu, ikinci bir şişenin yanı başında durduğunu ve uyandırmak için dürttüklerinde küfretmeye başladığını açıkladılar. Çok günahkar olduğu ve hak etmediği için, keşiş olmaktan vazgeçtiğini söylemişti.

Bizimki sessiz, geleneklerine bağlı bir kasabaydı. Tatillerin arifesinde, özellikle Paskalya'da, otuz kilisenin çanları bir arada çaldığında, köyün yirmi millik çevresinden duyulabilen çınlamalar yeri göğü inletirdi.

Kutsal Duyuru Kilisesi çanı, geri kalanını boğuyordu. Kurtarıcı Mesih Manastırı'nın çanı çatlamıştı ve kulak tırmalayıcı, kaba ve sarsıntılı, kalın sesler çıkarıyordu. Aziz Nikola Manastırı'nın küçük çanları tiz seslerle çalardı. Bu üç kilise çanı, diğer çan kuleleri tarafından desteklenir ve kasabanın kenarına yerleştirilmiş küçük hapishanenin sade kilisesi bile bu uyumsuz koroya katılırdı.

Çan kulelerine tırmanmayı severdim. Çocukların bunu sadece Paskalya'da yapmasına izin verilirdi. Döne döne tırmanan merdiven çok yüksekti. Güvercinler taştan yuvalarında yumuşak sesleriyle kuğuruyordu. Merdivenin sayısız dönüşleri başınızı döndürürdü. Oradan tüm kasabayı görebiliyordunuz: Yamacın altında akan Teşa ırmağı, eski değirmen, Keçi Adası, ağaçlıklar, uzakta derin yarlar ve kasaba ormanının mavi sınır çizgisi görünüyordu.

Babam 12. Sibirya Piyade Alayında askerdi. Alay, Alman cephesinin(*) Riga kısmındaydı.

Teknik Lisenin ikinci sınıfında okuyordum. Bir doktorun yardımcısı olan annem, her zaman meşgul-

(*) Birinci Dünya Savaşı'nda.

dü, ben de kendi kendime büyüdüm. Her hafta imzalanacak kartımı anneme götürürdüm. Notlara bir göz gezdirirdi. El yazısı ve resim derslerinden aldığım düşük notları görünce, başını sallar ve "Bu ne, bu?" diye sorardı.

"Bu benim hatam değil, anne. Resim çizme yeteneğim yoksa ne yapabilirim? Öğretmene bir at çizdim, anneciğim, ama dedi ki, bu at resmi değil, bu bir domuz. Bir dahaki sefere bir domuz çizdim, ama sinirlendi ve dedi ki: Bu ne domuz, ne de at, ne olduğunu şeytan bilir."

"Peki, el yazısına ne dersin? Bana alıştırma kitabını göster. Tanrım, bu ne dağınıklık! Her satırda bir mürekkep lekesi var. Bu da ne, yoksa sayfalar arasında ezilmiş bir böcek mi bu? Ah, ne kadar iğrenç!"

"Lekeler kazara oldu, anne, böcek de benim suçum değil. Her zaman beni azarlıyorsun! Sanki o böceği oraya bilerek mi koydum? Aptal, içeri girdi ve kendini ezdirdi, bunun için de ben suçlanıyorum! El yazısı dersi hakkında tereddütlerim var, gel de buna bilim de! Hem benim yazar olmaya niyetim yok ki!"

Annem not karnesini imzalarken, sert bir tavırla, "Ne olmayı planlıyorsun peki?" diye sordu, "Boş gezenin baş kalfası mı? Müdür başyardımcısı burada yangın merdiveninden okulun çatısına tırmandığınızı yazmış. Niçin yaptın bunu? Baca temizleyicisi olmaya mı çalışıyorsun?"

"Hayır. Ne sanatçı, ne yazar, ne de baca temizleyicisi olmak istiyorum. Ben denizci olacağım."

Annem şaşırmış kalmıştı, tiz bir ses tonuyla sordu: "Neden denizci olmak istiyorsun?".

"Hiiiç! Ama kesin bu. Ne kadar ilginç olduğunu görmüyor musun? "

Annem hayır anlamında başını salladı.

"Vazgeç bu çılgın fikirlerden, oğlum! Bir daha da kötü notlar getirme, yoksa sana iyi bir şaplak indiririm, denizci olacakmışsın ya da olmayacakmışsın umurumda bile olmaz."

O mu bana şaplak indirecekmiş? Hadi canım. Bana parmağının ucuyla bile dokunmazdı. Bir keresinde, beni odunluğa kilitledi, ama ertesi gün beni iyice besledi ve sinemaya gitmem için yirmi kopek verdi. Keşke böyle cezaları daha sık verseydi!

İkinci Bölüm

Bir gün, çayımı içtikten ve aceleyle kitaplarımı topladıktan sonra, okula koştum. Yolda sınıf arkadaşım Timka Ştukin ile karşılaştım. Ufak tefek, beceriksiz bir çocuktu.

Timka Ştukin aynı zamanda yumuşak huylu, zararsız bir çocuktu. Misilleme riski olmadan, ona bir tos vurabilirdin. Arkadaşlarının bitiremediği sandviçleri seve seve yer, bitişikteki bakkala, okulda öğle yemeği için *blin*(*) satın almaya gider, sınıf öğretmeninin yaklaştığını görünce korku dolu bir sessizliğe bürünürdü. Oysa kendini suçlu hissetmesi için hiçbir neden yoktu.

Timka'nın vazgeçemediği bir tutkusu vardı: Kuşları severdi. Babasının bekçi olduğu mezarlık kilisesi, her türlü kafesle ve her cinsten kuşla doluydu.

(*) Akıtma. Tavada pişirilen gözleme benzeri bir hamur yemeği.

Kuşları satın alır, satar, takas eder, bazen de mezarlıkta kurduğu bir tuzakla yakalardı

Bir gün, babasından iyi bir papara yedi. Meğerse tüccar Sinyugin, büyükannesinin mezarını ziyarete gelmiş. Bir de ne görsün? Mezar taşı üzerine kuş yemleri serpilmiş, kenevir tohumları saçılmış, bir ağ kurulmuş ve ucu da telle bir ağaca bağlanmış. Sinyugin'in şikayeti üzerine mezarlık bekçisi çocuğun kulaklarını çekmiş.

Din dersi öğretmenimiz Peder Gennadi, İncil konusunu anlatırken, kınayan bir tavırla şunları söyledi:

"Mezar taşları, başka hiçbir amaçla değil, ölülerin anısına konur. Bunların üzerine tuzak yerleştirmek ya da başka herhangi bir yakışmayacak şey koymak, günahtır ve küfürdür."

İnsanlık tarihinden örnekler vererek, böyle bir saygısızlığın, tanrısal güçlerin verdiği cezaların bunu yapanın başına yağmasına neden olacağını açıkladı.

Peder Gençali'nin örneklerle atıfta bulunmada usta olduğunu belirtmeliyim. Benim örneğin bir hafta önce, izinsiz sinemaya gittiğimi öğrenseydi, bazı tarihsel emsalleri, Hz. İsa'nın dünyevi varlığı sırasında, gazaba gelip suçlulara verdiği cezalarla ilgili bazı tarihi menkıbeleri peş peşe sıralardı.

Timka bir ardıçkuşu gibi ıslık çalıyordu. Beni fark ettiğinde, dostça gözlerini kırpıştırdı, aynı zamanda bu gelen kişinin sadece onun yanına mı yaklaştığını, yoksa pis, hileli bir şakaya mı kalkışacağını kestirmeye çalışarak, benden tarafa doğru kuşkuyla bakıyordu.

"Timka! Okula geç kalacağız" dedim. "Derse belki zamanında yetişiriz, ama duaları kaçıracağız, bu kesin."

Derhal korkmuş ve sorgulayıcı bir sesle, "Hiçbir şey fark etmezler mi dersin?!" dedi.

Timka'nın kınamalardan ve azarlamalardan ne kadar korktuğunu bildiğimden, sakin ve alaycı bir şekilde, "Eminim farkına varırlar. Amaan canım, bizi öğleyin yemeksiz bırakırlar, hepsi bu," dedim.

Timka büzüldü ve endişeyle şunları söyledi:

"Benim kabahatim yok! Babam kiliseyi açmaya gitti. Bir dakika evde beklememi istedi, ama uzun zaman gelmedi, hizmet için. Valka Spagin'in annesi onun için dualar okunmasını istemek için gelmişti de."

"Ne, Valka Spagin için mi?" Ağzım bir karış açık kalmıştı. "Öldü mü yoksa?"

"Ölülerin ardından yapılan bir tören değildi, izini sürerek onu bulmak için okunacak bir duaydı."

"İzini sürerek bulmak mı? Kayıp mı o? Ne diyorsun sen?" diye sordum, sesimde bir titreme vardı. "Kıtır atma, Timka. Bir dakika içinde kafana bir tane indiririm ki... Dün okula gitmedim, Timka, ateşim vardı."

"Cik-cik... Trra-ra-ra..." Timka bir baştankara gibi ıslık çalmaya ve bir bacağı üzerinde sekmeye başladı. Bana bu haberi ilk veren kişi olduğu için çok mutluydu.

"Bu doğru, dün okulda yoktun. Hiii, neler olduğunu görmeliydin!"

"Ne oldu?"

"İşte şunlar oldu: Sınıfta oturuyorduk. İlk dersimiz Fransızca idi. İhtiyar cadı bize yardımcı fiil *être*

ile Fransızca fiiller çektiriyordu. *Aller, arriver, entrer, rester, tomber,* falan filan.

Rayevski'yi tahtaya kaldırdı. Tam *rester, tomber* fiillerini çekmeye başlamıştı ki, sınıf kapısı küt diye açıldı. Müdür başyardımcısı (Timka ürktü), Müdür (Timka bana anlamlı bir şekilde baktı) ve sınıf öğretmeni içeri girdi. Yerlerimize oturduğumuzda, Müdür bize şöyle dedi: 'Çocuklar, size kötü bir haberim var. Sınıfınızda öğrenci olan Spagin, evden kaçtı. Alman cephesine gittiğini belirten bir not bırakmış ardında. Çocuklar, bunu sınıf arkadaşlarının bilgisi olmadan yaptığını düşünemiyorum. Birçoğunuz, elbette bu kaçışı önceden biliyordunuz, ancak bana haber vermeye gerek görmediniz. Size şunları da söylemeliyim çocuklar...' vesaire vesaire... Çenesini yarım saatten fazla çalıştırdı."

Nefesim kesildi. Demek öyle ha! Bu tür şeyler olurken, hiçbir şey bilmediğim şaşırtıcı olaylar olup biterken, hasta gibi davranarak kaygısızı oynadığımı düşündüm. Hiç kimse, ne Yaska Zukerştayn ne de Fedka Başmakov gelmemişti yanıma. Derslerden sonra, bana bunu anlatmak için kimse evime uğramamıştı. Bunlara da arkadaş mı denir? Fedka oyuncak tabancası için ateşleyici kapsüllere ihtiyaç duyduğunda, bana onları istemeye geliyor. Karşılığı da bu ha? Ben burada aptal gibi otururken, okulun yarısı cepheye koşacak neredeyse!

Yangından mal kaçırır gibi, telaşla okula daldım, üstümden ceketimi attım ve müdür başyardımcısına tezkeremi vererek, dualaların yapıldığı salondan çıkan erkek çocuk kalabalığına karıştım.

Sonrasında günlerce okul, Valka Spagin'in kahramanca kaçış haberiyle çalkalandı.

Müdür, çoğumuzun gizli planı öğrendiğini düşünmekle yanılmıştı. Aslında kimse bu konuda bir şey bilmiyordu. Valka Spagin'in kaçabileceği hiç kimsenin aklından bile geçmezdi. O kadar uslu bir çocuktu ki, kavgalara karışmaz, komşuların bahçelerine yapılan baskınlara katılmazdı, pantolonu hep düşerdi bacaklarından. Kısacası zavallı, sümsük bir çocukcağızdı. Böyle bir iş yapabileceğini bekleyeceğiniz, dünyadaki son kişiydi!

Hepimiz bir araya geldik, herhangi birimizin kaçış için yapılan hazırlıkları fark edip etmediğini bulmaya çalıştık. Lanetler olsun, hiç kimse bir anda galeyana gelip de, kasketini başına geçirdiği gibi kimseye bir şey söylemeden cepheye gidemezdi.

Fedka Başmakov, Valka'yı bir demiryolları haritasına bakarken gördüğünü hatırladı.

Mankafa Dubilov, geçen gün Valka'yla bir el feneri pili satın aldığı dükkanda karşılaştığını söyledi. Bunun ötesinde, başka hiçbir soru, hiçbir sorgu, kaçış için gizli hazırlıklara işaret eden herhangi bir bilgi ortaya koyamadı.

Sınıf heyecanla kaynıyordu. Herkes sağa sola koşuyor, okulda düzensizlik hüküm sürüyor, dersler sırasında ilgisiz cevaplar veriyordu öğrenciler. O gün, ceza olarak öğle yemeği verilmeyen öğrenci sayısı, normalin iki katından fazlaydı. Birkaç gün geçti. Sonra aniden, yeni bir haber ortalığı karıştırdı -birinci sınıfta okuyan Mitka Tupikov da evden kaçmıştı.

Okul yetkilileri, gerçekten ciddi bir endişeye kapıldı.

"Bugün din dersinde, kutsal kitap üzerine bir bir konuşma yapılacak," dedi Fedka gizlice, "cepheye kaçanlarla ilgili. Alıştırma defterleri ile oraya gittiğimde, Öğretmenler Odası'nda bunun hakkında konuştuklarını duydum."

Papazımız ve din dersi öğretmenimiz Peder Genadi, en azından yetmiş yaşındaydı. Sakal ve kaşlarından yüzü hiç görünmezdi. Şişmandı ve başını döndürmek için tüm vücudunu çevirmek zorunda kalıyordu, çünkü boynu yoktu.

Çocuklar onu severdi. Derslerinde istediğiniz her şeyi yapabilirdiniz: Kart oynayabilir veya resim çizebilir, hatta Eski Ahit yerine masanın üzerine yasaklı bir Nat Pinkerton veya Sherlock Holmes kitabı koyabilirdiniz, çünkü Peder Genadi geniş görüşlüydü.

Peder Genadi sınıfa geldi, elini bizi kutsamak için kaldırdı ve anında sınıf başkanı kükredi:

"Semalardaki Babamız, avuntumuz yüce Tanrı, Gerçeğin Ruhu ..."

Peder Genadi ağır işitirdi ve her zaman duaların yüksek sesle ve net bir şekilde okunmasını isterdi, ancak sınıf başkanının o gün aşırıya kaçtığını düşünmüş olmalıydı. Elini kaldırdı ve sertçe dedi ki:

"Dur bakalım... Ne bu? Dualar huşu içinde okunur, sense boğa gibi böğürüyorsun."

Peder Genadi konuya uzaktan girdi. İlk başta hayırsız oğul meselini anlattı. O oğul, o zaman anlayabildiğim kadarıyla, babasını terk edip seyahate çıkmış, ama sonra elindekini avucundakini tüketince tövbekar olup evine geri dönmüştü.

Sonra, bize yetenekler meselini anlattı: Bir adamın hizmetçilerine nasıl para verdiğini, bu paraya o zamanlarda *talent* denildiğini ve bunun da aynı zamanda yetenek anlamına geldiğini anlattı. Bazı hizmetkarların bu paralarla ticaret yaparak kâr elde ettiklerini, ötekilerinse parayı gömdükleri için hiçbir şey kazanamadıklarını söyledi.

"Şimdi bu meseller ne diyor?" diye Peder Genadi konuşmasına devam etti. "Birinci hikaye itaatsiz bir oğulla ilgili. O oğul, babasını terk ediyor, uzun süre dolaşıyor ve sonunda yine ebeveynlerinin çatısı altına dönüyor. Şimdi söylemem lazım ki, hayatın zorluklarını bilmeden, gizlice evlerinden ayrılan sınıf arkadaşlarınız, seçtikleri yıkıcı yolda ne kadar kötü bir zaman geçirecekler, başlarına kim bilir neler gelecek! Size tekrar yalvarıyorum, içinizden biriniz nerede olduklarını biliyorsa, onlara mektup yazsın. Çocuklar zaman varken, ebeveynlerinin evine geri dönmekten korkmamalılar.

Hatırlayın, hayırsız oğul eve geldiğinde, iyi kalpli babası onu azarlamıyor, en iyi giysilerle giydiriyor ve sanki bir bayram günüymüş gibi semiz bir buzağı kurban ediyor. Bu iki haylaz gencin ebeveynleri de onları affedecek ve kolları açık karşılayacaklar."

Bu sözlere ilişkin kuşkularım vardı. Birinci sınıf öğrencisi olan Tupikov'un ebeveynlerinin onunla nasıl buluşacağını soran olsa, bunu bilmiyordum, ancak fırıncı Spagin, oğlunun dönüşü sırasında semiz bir buzağı kesmeyecekti tabii, ona sadece temiz bir dayak atacaktı kemeriyle. Bundan kesinlikle emindim.

"Yetenek öyküsüne gelince," diye Peder Genadi devam etti, "kişinin yeteneklerini toprağa gömmemesi gerektiğini söylüyor.

Bu okulda her türlü bilgiyi öğreniyorsunuz. Okulu bitirdiğinizde her biriniz yeteneklerine, eğilimlerine ve durumuna göre birer meslek seçeceksiniz. Biriniz saygın bir işadamı, biriniz doktor, bir üçüncünüz memur olacak. Herkes size saygı duyacak ve kendi kendine şöyle diyecek:

'Evet, bu değerli adam yeteneklerini toprağa gömmedi, tersine onları artırdı ve şimdi haklı olarak hayatın tüm güzelliklerinin tadını çıkarıyor.' Ama ne olacak... " Peder Genadi ellerini göğe doğru kaldırdı, "sorarım size, ne olacak bu kaçakların hali? Bunlar ve bunlara benzer kaçaklara, kendilerine sunulan tüm fırsatları bir kenara iterek, macera, beden ve ruh sağlığına zararlı bela arayışı içinde evden kaçanlara ne olacak? Sizler, sevgi dolu bir bahçıvanın serasındaki nadide çiçekler gibi büyüyorsunuz, gözetilip korunan nazik orkideler gibi yetişiyorsunuz, ne hayatın fırtınalarını ne de mutluluklarını bilmeden huzurlu bir şekilde çiçek açıyorsunuz, öğretmenlerinizin gözlerini şenlendiriyorsunuz.

Ama onlar... tüm yaşamın olumsuzluklarına dayansalar bile kimsenin gözetimi olmadan, kendi başlarına büyürler, yabani otlara dönüşürler, sert rüzgarlara maruz kalırlar ve sonunda yol kenarındaki toza karışırlar."

Parıltılı Peder Genadi, görkemli ve peygamberce bir gayretle sınıftan çıktığında, içimi çekip düşünceye daldım.

"Fedka!" diye seslendim.

"Evet?"

"Bu yetenekler hakkında ne düşünüyorsun?"

"Hiçbir şey, ya sen?"

"Ben mi?"

Bir an duraksadıktan sonra daha alçak bir sesle ekledim:

"Bana sorarsan Fedka, ben de yeteneklerimi gömerdim. Bir işadamı ya da memur olmanın eğlenceli tarafı ne?"

"Ben de öyle yapmak isterim," diye itiraf etti Fedka kısa bir aradan sonra. "Bir sera çiçeği gibi büyümenin ilginç nesi var? Orkide de neymiş, üzerine tükür, solar gider."

"Fedka," dedim, "Peder Genadi şöyle diyor: Bu dünyadaki hayatın için öbür dünyada hesap vereceksin. Eğer hepsine aynı cevabı vermek zorunda kalırsan, öbür dünyadaki yaşam kimin umurunda?"

Bunun Fedka'nın kafasına girmesi zaman aldı. Fedka'nın da, tehdit olarak öne sürülen cezayı nasıl önleyeceğine dair sadece puslu bir fikri vardı. Cevabı kaçamaktı:

"Ama bu çok yakında olacak bir şey değil ki... Zamanı geldiğinde bir şeyler yaparız."

Bu birinci sınıf öğrencisi Tupikov meğerse aptalın biri değil miymiş? Cepheye gitmek için, hangi yöne doğru yol alması gerektiğini bile bilmiyormuş. Üçüncü gün, Nijni Novgorod yolunda, Arzamas'ın altmış mil uzağında, onu yakaladılar.

Evindeki insanların, korkunç bir karışıklık yarattıkları, ona her türlü hediyeyi aldıkları söyleniyordu. Annesine bir daha asla kaçmayacağına dair ciddi bir şeref sözü vermiş ve buna karşılık, yaz aylarında ona bir pompalı tüfek alınacağını vaat etmişlerdi. Ancak okulda Tupikov'u tefe koyup çaldılar: "Oh ne âlâ, üç gün kasabanın çevresinde dolaştıktan sonra, hakiki bir tüfek sahibi olmayı kim istemez?" diyerek alaycı alaycı gülümsüyordu çocuklar.

En beklenmedik bir şekilde, Tupikov, "cehennem kükreyicisi" adını taktığımız, coğrafya öğretmeni Malinovski tarafından paylandı.

Malinovski, Tupikov'u tahtaya kaldırdı.

"Eee, hadi bakalım, söyle bana yavrum, hangi cepheye gitmeye çalışıyordun? Japon cephesine mi yoksa?"

"Hayır, efendim," diye yanıtladı Tupikov, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Alman cephesine gidiyordum."

"Ha, anladım," dedi Malinovski kötü niyetli bir edayla. "Peki, sana sorabilir miyim, hangi şeytan seni Nijni Novgorod'a yönlendirdi? Kafan nerede senin? Size verdiğim coğrafya derslerini nerede saklıyorsun? Gitmen gereken yön, bir ok gibi dümdüz uzanıyor, bu açık ve net değil mi? Alman cephesine varmak için, Moskova üzerinden -işaret çubuğuyla harita üzerinde gösterdi- sonra da Smolensk üzerinden doğru Brest'e gitmeliydin. Ama sen doğuya yönelmişsin, tam ters yönü tutturmuşsun. Seni diğer yöne götüren ne? Elde ettiğiniz bilgileri pratik olarak kullanabilmek için benim verdiğim dersleri çalışıyorsunuz, yoksa bir çöp kovası gibi kafanızda tutmak için değil. Otur yerine. Sana kırık bir not veriyorum. Kendinden utanmalısın, oğlum!"

Bu konuşmanın etkisi, aniden birinci sınıf öğrencilerinin, öğrenmenin faydalarını anlamalarını ve coğrafya dersini şaşırtıcı bir gayretle çalışmalarını sağlamak oldu. Hatta "Kaçak" adında yeni bir oyun bile icat ettiler. Oyuncular, bir sınır kasabasının adını veren bir öğrenciden ve yol boyunca yer alan temel noktaları sayıp döken başka bir çocuktan oluşuyordu.

Eğer Kaçak bir hata yaparsa, ya para kaybediyor yahut da anlaşmaya bağlı olarak, başının yan tarafına bir şaplak indiriliyor veya burnuna bir fiske yiyordu.

Üçüncü Bölüm

Haftada bir, her Çarşamba, derslerden önce salonda büyük bir zafer duası yapılırdı.

Dualardan sonra, herkes yüzünü Çar ve Çariçenin portrelerinin asılı olduğu sol tarafa döndürürdü.

Koro, milli marş olan "Tanrım Çarı Koru" şarkısını söylemeye başlardı ve herkes ona katılırdı. Avazım çıktığı kadar bağırarak şarkı söylüyordum. Sesim tam olarak şarkı söylemeye uygun değildi, ama o kadar çok gayret ediyordum ki müzik öğretmeni bir keresinde bana şunları söyledi:

"Biraz ağırdan al Gorikov, aşırıya kaçıyorsun."

Kırgındım. Ne demek istiyordu, ben aşırıya mı kaçıyordum?

Yani şarkı söylemeye yeteneğim yoksa, başkaları zafer için dua ederken ben sessiz kalmalıydım, öyle mi?

Evde şikayetimi anneme söyledim.

Ama annem bunu soğuk karşıladı ve şöyle dedi:

"Sen henüz küçüksün. Biraz büyü hele... Hem insanlar savaşıyorsa, bundan sana ne?"

"Sen ne diyorsun, anne? Yani Almanlar gelip ülkemizi istila mı etsin? Onların vahşeti hakkında bir şeyler okudum anne. Almanlar neden bu kadar barbar? Kimseyi umursamıyorlar, hepsini öldürüyorlar -yaşlı insanları, çocukları- ama bizim Çar herkese önem vermiyor mu?"

Annem hoşnutsuz, "Boş ver!" dedi. "Hepsi çok iyi, hepsi... Ama hepsi de delirmiş. Almanlar diğer insanlardan daha kötü değil, bizimkiler de."

Annem gitti. Bıraktı bu bilmeceyi kendi kendime çözeyim... Nasıl olur da Almanlar, bizim halkımızdan daha kötü olamazdı, gerçeği herkes biliyordu. Daha geçen gün, sinemada Almanların her şeyi yaktığı, kimseye acımadığı gösterildi. Reims Katedrali'ni yok ettiler, kiliseleri yakıp yıktılar, kutsal eşyayı ayakları altında çiğnediler. Ama bizim halkımız kutsal hiçbir şeyi çiğnemedi.

Tersine, aynı sinemada, bir Rus subayın Alman bir bebeği ateşten kurtardığını gördüm. Fedka'ya gittim.

Fedka da benimle aynı fikirdeydi.

"Tabii ki onlar barbar insanlar. Lusitania Transatlantiğini(*) içindeki barışçıl yolcularla batırdılar, ama biz hiçbir gemiyi batırmadık. Çarımız ve İngiliz çarı asil insanlar. Fransız başkanı da öyle. Ama onların Wilhelm'i kaba, ahlaksız bir adam!"

"Fedka," diye sordum, "Fransız çarına neden başkan deniyor?"

Fedka, bu soruyu ağır ağır sindirdi.

"Bilmiyorum," diyerek şöyle devam etti: "Başkanlarının hiçbirinin çar olmadığını duydum, ama sadece ... aynen böyle."

"Ne gibi?"

"Bilmiyorum, gerçekten. Adını her halde duymuşsundur, Alexandre Dumas'ın bir kitabını okudum. İlginç bir kitap, macera dolu. Bu kitaba göre Fransızlar kendi çarlarını öldürdü ve o zamandan beri çar yerine başkanları var."

(*) Bir Alman denizaltısı tarafından batırılan Amerikan yolcu gemisi. Bu olay, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesine yol açtı.

"Hadi canım, Çar'ı nasıl öldürebilirsin?" dedim öfkeyle. "Sen bir yalancısın, Fedka, yahut da hepsini birbirine karıştırıyorsun."

"Onu öldürdüler, bu bir gerçek. Onu da, karısını da öldürdüler. Hepsini mahkemeye çıkardılar ve ölüme mahkum ettiler."

"Haydaaa, ufak at da kuşlar yesin! Bir çar nasıl yargılanabilir? Hakimimizi al örneğin, İvan Fyodoroviç hırsızları yargılar. Pluşçika'nın çitini kıran adamın davasına baktı. Çingene Mitka'yı, keşişlerden bir kutu gofret aşırdığı için yargıladı. Ama çarı yargılayamaz, çünkü çar herkesin üzerinde bir ulusal şeftir."

"Bana inanabilirsin ya da inanmazsın!" dedi Fedka burnunu çekerek. "Saşa Goloveşkin kitabı bitirince, onu almana izin vereceğim. Dava, İvan Fyodoroviç'in baktığı işler gibi bir şey değildi. Orada tüm insanlar toplanıp karar verdiler ve infazları gerçekleştirdiler. Onları idam ettiler.

Orada insanları asmıyorlar, bir makineleri var, giyotin diyorlar. Onu kurarlar ve makine sen bir iki demeye kalmadan başını keser. "

"Demek çarlarının da kafasını kestiler, öyle mi?" "Çar'ın da, çariçenin de ve diğerlerinin de kafalarını uçurdular. İstersen o kitabı almana izin veririm. Çok ilginç. Bir keşişten de bahsediyor yazar. Kurnaz bir adam, şişman, dindar biri olması gerekiyor, ama hiç de öyle değil. Onun hakkında yazılanları okuduğumda gözlerim yaşarana kadar güldüm, annem çok sinirlendi, yatağından kalkıp lambayı söndürdü. Ama o tekrar uyuyana kadar bekledim ve okumak için küçük ikon lambasını aldım."

Kasabada, Avusturyalı savaş esirlerinin tren istasyonuna getirildiğine ilişkin bir söylenti yayıldı.

Fedka ile ben, paydostan kısa süre sonra oraya gittik. İstasyon, şehrin dışında, uzun bir yolun ucundaydı. Oraya gitmek için insan, mezarlığa giden yoldan geçmek, polislerin arasından sıyrılıp yola çıkmak ve uzun, dolambaçlı bir vadiyi boydan boya aşmak zorundaydı.

"Ne düşünüyorsun, Fedka... zincirlenmiş savaş esirlerini mi?"

"Bilmiyorum. Belki de öyleler. Buna şaşmamalı, aksi takdirde savuşurlardı. Ama zincirliyken kaçamazsın. Hapishane mahkumlarını görmelisin, prangalı ayaklarını zorlukla sürüklerler."

"Ama onlar hükümlü, hırsız... Savaş esirleri hiçbir şey çalmamış ki."

Fedka gözlerini kısarak bana baktı.

"İnsanların sadece bir şey çalmak veya birini öldürmek yüzünden mi hapiste olduğunu sanıyorsun? Her türlü şey yüzünden hapiste yatıyorlar, sevgili dostum."

"Ne tür şeyler?"

"Şey, yani... El sanatları öğretmenimiz niçin hapse atıldı? Bilmiyor musun? Öyleyse sus, sesini çıkarma."

Fedka'nın benden daha fazlasını bildiği gerçeğine hep kızardım. Ona ne sorarsanız sorun -derslerin dışında olmak kaydıyla- her zaman bir şeyler bilirdi. Sanırım babası aracılığıyla öğreniyordu bunları. Babası postacıydı ve postacılar kenti dolaşırken, birçok haber toplarlardı.

Çocuklar, Kargacık adını taktıkları el sanatları öğretmenlerine çok düşkündüler. Savaşın başında

şehrimize gelmişti. Kentin dış mahallelerinden birinde ev kiraladı. Birkaç kez onu ziyaret ettim. O da biz çocuklara düşkündü. Kürsüde oturur, bize kafesler, kutular ve kuşlar için tuzaklar yapmayı öğretirdi. Yaz aylarında, etrafına kalabalık bir çocuk grubu toplar ve onlarla birlikte ormanda gezmeye veya nehirde balık tutmaya giderdi. Esmer, sıska bir adamdı ve bir kuş gibi küçük sıçrayışlarla yürürdü. Bu yüzden ona Kargacık derdik.

Onu birdenbire tutukladılar, ne yüzden olduğunu asla anlayamadık. Bazı çocuklar, onun askeri harekatlarla ilgili tüm sırlarımızı telefonla Almanlara açıklayan bir casus olduğunu söylüyordu. Öğretmenimizin eski bir eşkıya olduğuna yemin eden bazı kişiler de vardı. Güya şosede yol kesip bazı insanları soymuştu da, gerçek şimdi gün ışığına çıkmıştı.

Ama ben bu martavallara inanmadım. Bir kere, buradan sınıra kadar bir telefon hattı çekemezdiniz. İkincisi, Arzamas'ta hangi askeri sırlar ya da askeri harekatlar vardı? Burada sözü edilebilecek, neredeyse hiçbir birlik yoktu. Sadece bir emir eriyle birlikte yedi kişiden oluşan bir manga ve bölgenin tren istasyonundaki İaşe Postasının dört fırıncısı vardı. Bunların da sadece adı askerdi; aslında ekmek imal eden sıradan fırıncılardılar. Ayrıca, tüm bu zaman boyunca, yalnızca bir askeri birlik hareketi görülmüştü, o da bir subay olan Balaguşin'in, Piryatin'lerdeki lojmanından Basyugin'lere taşınmasıydı. Başkaca askeri harekat olmamıştı.

Öğretmenin soyguncu bir eşkıya olduğu da, pis bir yalandı. Bunu Petka Zolotukin uydurmuştu ve herkesin bildiği gibi, o dünyanın en büyük palavracısıydı. Eğer üç kopek borç isterse, daha sonra onları

geri verdiğine yemin ederdi, balık oltanızı alır, zokalarını çıkarıp oltada zaten bunların olmadığına yemin edebilirdi.

Ayrıca, bir öğretmenin otobanda yol kesip soygun yaptığını kim duymuş? Hiç öyle bir hayduda benzemiyordu o. Çok komik bir şekilde yürürdü. Nazik bir adamdı, sıska biriydi, ayrıca her zaman öksürüyordu.

Biz vadiye gelene kadar Fedka ile koştuk. Burada merakım baskın çıktı ve Fedka'ya sordum:

"Söyle Fedka, öğretmen niçin tutuklandı? Casus ve otobanda soygunculuk yapan bir haydut olduğu lafı zırva, öyle değil mi?"

"Elbette öyle," dedi Fedka yavaş sesle ve dikkatle etrafa bakınarak, sanki açık arazide değil de bir kalabalığın ortasındaymış gibi. "Siyasi düşünceleri yüzünden tutuklandı, sevgili dostum."

Fedka'ya öğretmenin tam olarak hangi siyaseti savunduğu için tutukladığını soramaya kalmadan, yaklaşan bir yürüyüş kolunun ağır ayak sesleri dönemecin ardından kulaklarımıza ulaştı.

Yaklaşık yüz savaş esiri vardı.

Zincire vurulmuş değillerdi, muhafızları da yalnızca altı askerdi.

Avusturyalılar yorgun, abus suratları, gri üniforma paltoları ve buruşuk kasketleriyle ortaya çıktı. Sessizce, sıkışık saflar halinde, ölçülü asker adımlarıyla yürüyorlardı.

"Demek öyle oluyorlar," diye düşündük Fedka ve ben, yürüyüş kolunun geçişini izlerken. "Yani bunlar zulümleri ile tüm ulusları şoke eden Avusturyalılar ve Almanlar ha? Suratları da bir karış asık! Savaş esiri olma fikrinden hoşlanmıyorlar herhalde. Oh ol-

sun onlara! Ders alsalar bari!" Esirlerin kolu geçip gittiğinde, Fedka arkalarından bir yumruk salladı.

"Zehirli gazı icat edenler onlar, lanet olası Alman sosisçileri!"

Biz eve biraz morali bozuk döndük. Nedenini söyleyemezdim. Belki de bu bozarmış yüzlü savaş esirleri bizi düşündüğümüz biçimde etkilememişti. Sırtlarında üniforma paltoları olmasa, mülteci zannedilebilirlerdi. Aynı bir karış asık, zayıflamış yüzler, aynı yorgunluk ve çevrelerindeki her şeye karşı tamamen ilgisizlik onlarda da vardı.

Dördüncü Bölüm

Yaz tatili başlamıştı. Fedka ve ben, tatili geçirmek için planlarla doluyduk. Yapılacak çok iş vardı.

İlk olarak, bahçemizde bir sal inşa etmeli ve bitişikteki havuzda, suya indirmeliydik. Kendimizi Denizler Hakimi ilan edip karşı kıyıda, bahçelerini, yaklaşmak isteyenlere karşı koruyan Pantuşkin'lerin ve Simakov'ların ortak filosuyla savaşmalıydık.

Bir küçük bahçe kapısı şeklinde bir filomuz vardı, ancak düşman kuvvetlerine karşı savaş üstünlüğünden söz edemezdik. Onların, eski, kocaman bir kapının yarısından yapılmış ağır bir kruvazörü vardı. Ayrıca, daha önce çiftlik hayvanlarını beslemek için kullanılan, kütükten yapılmış yalak da hafif bir torpido botu olarak düşmanın silahları arasındaydı.

Kuvvetler eşit değildi. Ve böylece mühendislikte en son söz olan, muazzam bir süper dretnot inşa ederek deniz gücümüzü artırmaya karar verdik.

Kırılmış hamam kütüklerinin, yapımımız için malzeme olarak kullanılmasını amaçladık. Azarlanmaktan kaçınmak için, anneme, dretnotu, her zaman yıkanan çamaşırları durulamak için bir tekne olarak kullanılabilecek şekilde inşa edeceğimize söz verdim.

Karşı kıyıda, yeniden silahlanma faaliyetlerimizi fark eden düşman telaşlandı ve inşaata başladı, ancak istihbaratımız, yapı malzemelerinin eksikliği nedeniyle düşmanın bu açıdan bizim için ciddi bir tehdit oluşturmadığını bildirdi. Ahırın kötü hava koşullarından korunması için siperlik yapımında kullanılması tasarlanan bazı lataları bahçeye taşıma girişimleri başarısız oldu. Yerel meclis, başka amaçlar için kullanılacak olan bu tür materyallerin izinsiz kullanılmasını onaylamadı ve düşmanın amiralleri -Senka Pantuşkin ve Grişka Simakov- babalarından eşek sudan gelinceye kadar dayak yediler.

Biz bu kütüklerle uğraşarak birkaç gün geçirdik. Dretnot inşa etmek kolay bir iş değildi. Çok fazla para ve zaman istiyordu ve Fedka ile ben, o zamanlar beş parasızdık. Sadece çivilere elli kopek harcamıştık ve hâlâ çıpa için ip ve bayrak için malzeme satın almamız gerekiyordu.

Gerekli fonları elde etmek için, din üzerine iki ders kitabını, bir de Alman dilbilgisiyle ve Rusça okuma kitabını teminat göstererek, yetmiş kopeklik gizli bir krediye başvurmak zorunda kaldık.

Ama sonra, bizim dretnotumuz tamamlandığında çok güzel oldu. Öğleden sonra onu suya indirdik. Suya indirme töreninde, Timka Ştukin ve Yaşka Zukerştayn bana yardım etti. Salın yapımına katılan bütün çocuklar, kız kardeşim ve takma adları Şarik ve

Zuçka olan küçük bekçi köpeğimiz Volçok, seyirci olarak hazır bulunuyorlardı. Sal gıcırdıyor ve inliyordu, cumburlop diye suya düştü. Yoğun alkışlar ve oyuncak tabancaların ateşi altında geminin bayrağı direğe çekildi.

Bayrağımızın rengi siyahtı, kenarları kırmızıydı ve ortasında mavi bir daire vardı.

Sıcak esintide çırpınan bayrağımız, demir alıp havuza açılırken, şan ve şerefle dalgalanıyordu.

Gün batımı yaklaşıyordu. Yaklaşan keçi sürüsünün çanlarının çınlamaları uzaktan duyulabiliyordu. Arzamas'ta sayısız keçi vardı.

Dretnota, Fedka ve ben kumanda ediyorduk. Arkamızda, saygılı bir mesafeden, küçük bir sevk gemisi olarak hizmet eden bahçe kapısı geliyordu.

Filomuz gücünün tam anlamıyla farkında olarak, havuzun ortasına doğru yelken açtı ve düşman kıyısına doğru yola çıktı. Boşuna, borazan çalarak ve sinyaller vererek düşmana meydan okuduk. Hasımlarımız savaşa girmeyi reddetti ve koyda, yarı çürümüş bir dal altında utanç verici bir şekilde saklandılar. Güçsüz bir öfkeyle, kıyı topçusu gemilerimize ateş açtı, ancak hemen kendimizi düşman silahlarının menzilinden çıkardık ve herhangi bir hasar görmeden, soğukkanlılıkla limana döndük. Yaşka Zukerştayn'ı arkadan vuran bir patatesin neden olduğu hafif bir şoku saymadık artık.

"O-ho-hooo!" diye bağırdık yelken açarken. "Dışarı çıkıp savaşacak cesaretiniz yok!"

"Bekle! Elbette çıkacağız. Övünmene gerek yok. Bizi korkutamazsın."

"Denizcilere söyle! Korkak kedilersiniz hepiniz, işte öyle!"

Limana güvenli bir şekilde girdik, demir attık ve sallarımızı zincirlerle bağlayarak kıyıya atladık.

O akşam Fedka ve ben neredeyse kavga edeyazdık. Filoyu kimin yöneteceği konusunda önceden bir anlaşma yapmamıştık. Fedka'nın sevk teknesine komuta etmesi gerektiği yönündeki önerim küçümseyen bir tükürük ile reddedildi. Bu yüzden ona ek olarak tersanenin reisi, kıyı topçusu komutanı ve bir uçağa sahip olduğumuzda, hava kuvvetleri şefi olmayı teklif ettim.

Ancak hava kuvvetleri kumandanlığı bile, amiral olmakta ısrar eden Fedka'ya çekici gelmedi. Beni, aksi takdirde düşman saflarına geçerim diye tehdit etti.

Değerli bir yardımcıyı kaybetmek istemiyordum, nihayet teslim oldum ve sırayla amiral olmamızı önerdim: Bir gün o, bir gün ben.

Ve buna karar verdik.

İki yay yaptık, kendimize bir düzine ok sağladık ve ormana gittik. Bizde birkaç "kurbağa" stoku vardı. "Kurbağa", sicimle sıkıca bağlanmış, potasyum klorat ve öğütülmüş kömür karışımı ile doldurulup dürülmüş bir kağıttan tüptü. "Kurbağayı" okun ucuna bağladık ve füzeyi ateşledik. Ok gökyüzüne fırladı ve "kurbağa" havada, yüksek bir noktada patladı, ateşli zikzaklarla gitti geldi ve tüm küçük kuşları ve kargaları korkuttu.

Koru, mezarlığa bitişikti. Sık ağaçlık, çukurlar ve küçük göletlerle kaplıydı. Gölgeli, yeşil orman açıklığında, sarı nilüferler, düğünçiçekleri ve eğrelti otları büyürdü.

Gönlümüzce oynayıp eğlendikten sonra, duvarın üzerinden atladık ve kendimizi mezarlığın uzak bir köşesinde bulduk. Sadece yeşillikler arasında gizlenmiş kuşların cıvıltısıyla bozulan durgunluğun, oyun heyecanından sonra üzerimizde yatıştırıcı bir etkisi oldu. Zaman zaman topraktan zar zor yükselen mezar tümseklerinin yanından geçerken, dar bir patikada ilerliyor ve alçak sesle konuşuyorduk. "Bak," dedim Fedka'ya, "Köşeden dönünce, bir dakika sonra askerlerin mezarlarına varacağız. Geçen hafta, hastanede ölen Semyon Kozevnikov'u çok iyi hatırlıyorum, Fedka. Savaştan çok önce, ben henüz küçük bir çocukken, babamı ziyarete gelirdi. Bir sapan için bana bir parça lastik vermişti. İyi bir lastikti. Ancak, annem daha sonra onu ateşe attı. Basyugin'lerin pencerelerinden birini taşla kırmışlar. Annem beni bunun için suçladı. "

"Sen yapmamış mıydın bunu?"

"Ben yaptıysam, ne olmuş yani? Kanıtlanmış olmalıydı, ama kimse bunu yaptığımı görmemişti. Sadece kuşku duyuyorlardı. Adalet mi bu? Diyelim ki pencere camını kıran ben değilim, yine aynı şekilde suçlanacaktım."

"Suçlanırsın tabii," diye onayladı Fedka. "Annelerin hepsi birbirinin aynı... Asla bir kızın eşyasına dokunmazlar, ama bir şeyle oynayan bir erkek çocuğunu yakalarlarsa, o oyuncağı fırlatır atarlar. Annem çivili oklarımdan ikisini kırdı ve daha sonra fareyi tuzaktan çıkardı.

Bir keresinde, daha da kötü bir şey oldu. Boş bir topuzu söktüm – bilirsin hani, yatakları süsledikleri aletlerden biri. Annem kiliseye gitmişti. Orada oturdum, güherçile ve odun kömürü çıkardım. Bu topuzu

patlayıcı toz ile dolduracağım, diyordum kendi kendime, sonra ormana gidip patlatacağım. O kadar meşguldüm ki annemin arkamdan geldiğini fark etmedim. 'Bu topuzu niye söktün?' diye sordu. 'Ah, şeytan! Ben de bu topuzun nereye gittiğini merak ediyordum.' Kulaktozuma bir tokat yapıştırdı. Neyse ki, babam benim tarafımı tuttu. 'Topuzu niye yerinden söktün?' diye sordu.

'Görmüyor musun?' dedim, 'bomba yapıyorum.' Kaşlarını çattı. 'Bırak şunu,' dedi, 'böyle şeylerle uğraşma. Bak sen şu anarşiste!' Ama güldü ve başımı okşadı."

"Fedka," dedim sakince, "Anarşistin ne olduğunu biliyorum. Polislere bomba atan ve zenginlere karşı çıkan biri. Peki, biz neyiz Fedka, fakir miyiz, zengin miyiz?"

"İkisinin arasında bir yerdeyiz," diye cevapladı Fedka düşünceli durduğu bir aradan sonra. "Çok fakir olduğumuzu söyleyemem. Babam bir iş bulduğu için, her gün akşam yemeği yiyoruz. Pazar günleri de annem bir turta ve bazen hoşaf yapıyor. Hoşafa bayılıyorum. Sen sevmez misin?"

"Ben de. Ama elma jölesini daha çok seviyorum. Sanırım zenginle fakir arasında bir yerdeyiz. Bebeşin'lere bak: Bütün bir fabrikaya sahipler. Vaska'yı görmek için bir kez evlerine gittim. Çalıştırdıkları hizmetçiler saymakla bitmez! Hem de Vaska'nın babası ona hediye alarak sahici, canlı at verdi. Buna midilli diyorlar. "

"Elbette onların her şeyleri var," diye onayladı Fedka. "Tonlarca paraları var. Tüccar Sinyugin, evinin üzerine bir kule inşa ettirdi ve içine bir teleskop koydu. Yeryüzündeki şeylerden bıktığında kulesine

tırmanır, yanında da atıştırmalıklar ve bir şişe içki götürür... Bütün gece orada oturur, yıldızlara ve gezegenlere bakar. Geçen gün, arkadaşlarıyla orada bir içki partisi verdi. Diyorlar ki gözlemlerden sonra bir cam mı, mercek mi, öyle bir şey kırılmış, artık görülecek hiçbir şey yokmuş."

"Fedka, neden Sinyugin yıldızları ve gezegenleri seyrederek sefa sürüyor da diğerleri hava alıyor? Fabrikasında çalışan Sigov mesela... bırak yıldızları, gezegenleri seyretmeyi, yiyecek hiçbir şeyi yok, Dün aşağıya geldi de ayakkabıcıdan elli kopek ödünç para aldı."

"Nasıl bilebilirim? Bana sorma. Öğretmene veya din adamına sor."

Fedka, yürürken bir yabani yasemin dalını kırdı, sonra daha alçak bir sesle ekledi:

"Babam yakında her şeyin değişeceğini söyledi."

"Ne olacak?"

"Bütün her şey değişecek. Henüz kendim de o kadar net bir şekilde bilmiyorum, Borya. Babam fabrika bekçisine grevlerin bin dokuz yüz beşteki gibi, yeniden başlayacağını söylerken duydum. Uyumam gerekiyordu ama ben uyurmuş gibi yapıyordum. Bin dokuz yüz beşte ne oldu, biliyor musun? "

"Biliyorum, ama tam olarak değil," diye cevapladım kızararak.

Fedya, anlatmasına şöyle devam etti: "Bir devrim vardı, ama başarısız oldu. Amaç, toprak sahiplerini alaşağı etmek, tüm toprakları köylülere vermek ve her şeyi yoksullar için zenginlerden almaktı. Yani, bunların hepsini onların konuşmalarından duydum."

Fedka sessizleşti. Fedka'nın benden daha fazlasını bildiğini hissettim. Ben de bilebilirdim, ama nereden

öğrenecektim? Kitaplarda bu konuda hiçbir şey yoktu. Hiç kimse de bana bu gibi şeylerden söz etmiyordu.

Evde, akşam yemeğinden sonra, annem dinlenmek için yatağına uzandığında, onun yanına oturdum ve dedim ki:

"Anne, bana bin dokuz yüz beş hakkında bir şey söyle. Ebeveynler neden diğer erkek çocuklarla bu konuda konuşuyor? Fedka çok ilginç şeyler biliyor, ama ben hiçbir şey bilmiyorum."

Annem kaşlarını çattı. Beni azarlayacak gibi görünüyordu ama fikrini değiştirdi ve beni ilk kez görüyormuş gibi merakla baktı.

"Bin dokuz yüz beş ha? Sen neden bahsediyorsun?"

"Neden bahsettiğimi biliyorsun. Bak, kaç yıl yaşamışsın. O zaman da oldukça büyümüş olmalıydın, ama ben sadece bir yaşındaydım ve hiçbir şey hatırlamıyorum."

"Sana ne söyleyebilirim? Babana sormalısın, harika hikayeler anlatır. Sana gelince, bin dokuz yüz beşte bir canavardın sanki, seni küçük maymun. Bütün evde terör havası estiriyordun, durmadan çığlık atıyordun, bir dakikalık huzurum yoktu. Sen ağlamaya başladığında, bütün geceyi uyumadan geçirirdim, kim olduğumu ve hangi dünyada yaşadığımı unutuyordum."

"Neden ağlıyordum acaba, anne?" diye sordum, biraz incinerek. "Belki de korkuyordum, ha? Silahların patladığını, sokaklarda Kazakların dolaştığını söylüyorlar. Belki de dehşete düşmüştüm."

"Yok canım, hiç de korkmuyordun. Korkmanın ne demek olduğunu bile bilmezdin. Bir gece jan-

darınalar bizim eve aramaya geldi. Ne aradıklarını bilmiyorum. O günlerde, düzenli aramalar yapıyorlardı. Evin altını üstüne getirdiler, ama hiçbir şey bulamadılar. Subay, hiç bu kadar kibar davranmamıştı. Seni bir parmağıyla gıdıkladı, sen de güldün.

'Ne güzel bir çocuk bu,' dedi. Seni kaldırdı, şakacı bir tavırla, beşiğini aramaya başlayan jandarmaya göz kırptı. Sen de aniden çiş yapmaya başlamaz mısın? Tanrım, tam da bu subayın üniforması üzerine! Seni kaptım ve üstünü başını silmesi için subaya bir bez verdim. Bir düşün, yepyeni bir üniforma giymişti ve her yeri ıslaktı, pantolonu da ıslanmıştı, kılıcı bile. Ona iyi bir duş yaptırdın, seni küçük yaramaz!"

Annem bu anısına güldü.

"Sen bana oldukça farklı bir şeyden bahsediyorsun, anneciğim," diye sözünü böldüm, şimdi derinden gücenmiştim. "Sana devrimi sordum ve sen bana saçma sapan şeyler anlatıyorsun."

Annem bu konuda daha fazla konuşmayı reddederek, "Öf, beni rahat bırak, canımı sıkma!" diye kestirip attı.

Ama acı dolu bakışımı görünce durakladı, sonra bir sürü anahtar çıkardı ve dedi ki:

"Sana hiçbir şey söylemeyeceğim. Git de odunluğun kapısını aç. Orada her türlü çer çöple dolu büyük bir kutu var. Altlarda babana ait bir yığın kitap olmalı. Bir karıştır bakalım. Eğer hepsini yırtmadı ise, bin dokuz yüz beş hakkında bir tane bulabilirsin."

Anahtarları çabucak ele geçirdim ve kapıyı açtım. Annem şu uyarıyı yaptı:

"Bu kitap kutusu yerine bir reçel kavanozu alırsan veya son kez yaptığın gibi ekşi krema kavanozunu

raftan indirirsen, sana asla unutamayacağın temiz bir dayak atarım!"

Birkaç gün üst üste, okumayla zaman geçirdim. Hatırlıyorum, seçtiğim iki kitabın ilkinden sadece üç sayfa okudum. Rastgele elime aldığım bu kitap, *Sefaletin Felsefesi* adını taşıyordu. O zaman, bu kafa ütüsü kitaptan hiçbir şey anlamadım. Fakat diğer kitap -Stepnyak Kravçinski'nin öyküleri- anlayabildiğim bir şeydi, onu hemen okudum ve ikinci kez tekrar okudum.

Bu hikayelerdeki her şey, o güne dek bildiklerimin tam tersiydi. Oradaki kahramanlar polisin peşinde olan insanlardı ve polis, sempati uyandırmak yerine sadece nefret ve öfke uyandırıyordu. Bu hikayeler, devrimcilerle ilgiliydi. Devrimcilerin gizli örgütleri ve basım tesisleri vardı. Toprak sahiplerine, tüccarlara ve generallere karşı ayaklanmaya hazırlanıyorlardı. Polis onlara karşı savaşıyor, onları yakalıyordu. Devrimciler daha sonra hapishaneye gönderiliyor veya kurşuna diziliyor, hayatta kalanlarsa davalarını sürdürüyorlardı.

Bu kitap beni çok etkiledi, çünkü daha önce devrimciler hakkında hiçbir şey okumamıştım. Arzamas'ımızın böyle küçücük bir kasaba olduğu ve içinde yaşarken devrimciler hakkında hiçbir şey duymadığım için üzgünüm. Hırsızlar vardı, -Tuşkov'ların tahtaboşa astıkları bütün çamaşırları yürütmüşlerdi- çingene at hırsızları ve hatta vergi tahsildarını öldüren gerçek bir soyguncu, Vanka Seledkin vardı, ama devrimci yoktu.

Beşinci Bölüm

Fedka, Timka, Yaşka Zukerştayn ve ben sokakta *gorodki*(*) oynamaya başlamak üzereydik. Ayakkabıcının oğlu bahçeden koşarak gelip Pantuşkin'lerle Simakov'ların iki salının gizlice kıyılarımıza yaklaştığını ve şu afacan amirallerinin sallarımızı kendi taraflarına sürüklemek için, kapalı asma kilitlerini sökmeye çalıştıklarını haber verdi.

Vahşi bağırışlarla bahçeye daldık. Bizi görünce düşmanlar sallarına atladı ve savuştu.

Düşmanı kovalamaya ve batırmaya karar verdik.

O gün, Fedka dretnotun kumandasındaydı. O ve Yaşka hantal salı iterken, Timka ile ben de yeni teknemizle, düşmanın yolunu kesmek için yola çıktık. Düşmanlarımız başlangıçta bir hata yaptı. Açıkçası, onları takip edeceğimizi düşünemediler ve dosdoğru kendi kıyılarına gitmek yerine, sola doğru yöneldiler. Hatalarını fark ettiklerinde zaten limanlarından çok uzaktaydılar ve şimdi bize geri çekilmelerini kesmek için zaman bırakmadan, kıyıya dönmek üzere her türlü çabayı gösteriyorlardı. Fedka ile Yaşka ise hâlâ büyük salı çözmek için uğraşıyorlardı. Timka ve ben kahramanca bir görevi üstümüze almak zorunda kaldık: hafif gemimizle birkaç dakika boyunca, üstün düşman gücünü yerinde tutma görevini yerine getirdik..

Kendimizi düşman filosu ile karşı karşıya, desteksiz bulduk ve cesurca ateş açtık. Derhal iki yanımızdan ağır bir bombardımana maruz kaldığımızı söylemeye bile gerek yok.

(*) Çelik çomak benzeri bir Rus oyunu.

Ben çamur topaklarıyla iki kez sırtımdan vurulmuştum ve Timka kasketini suya düşürmüştü. Cephanemiz dağılmıştı ve tepeden tırnağa sırılsıklamdık, ancak Fedka ve Yaşka işe henüz yeni başlıyorlardı.

Bunu gören düşman bir hamle yapmaya karar verdi. Salları ile kafa kafaya bir çatışsaydık, hiç şansımız olmayacak, bizim küçük kapı kesinlikle batıp gidecekti.

"Son mermilerimizle ateş!" emrini verdim. Ölümcül atışlarımızla düşmanı sadece yarım dakika durdurabildik. Dretnotumuz var hızıyla bizi kurtarmaya geliyordu.

Fedka uzun mesafeden ateş açarak, "Alın size!" diye bağırdı. Ancak düşman gemileri neredeyse yanı başımızdaydı. İzleyebileceğimiz sadece iki yön vardı: Ana üslerine kaçmalarına izin vermek veya ölümcül bir çatışmayı göze alarak yollarını kesmek. İkinci alternatifi seçtim.

Sırığımın güçlü bir itişi ile salımızı yolları üzerine doğrulttum.

İlk düşman salı müthiş bir çarpma ile Timka ve benim üzerimize geldi, kendimizi boynumuza kadar ılık durgun suyun içinde bulduk. Fakat düşmanın salı da darbeden sonra durmuştu. Zaten istediğimiz buydu. Güçlü dretnotumuz -çok büyüktü, hantaldı, ama sağlam bir şekilde inşa edilmişti- düşman gemisinin bordasına doğru ilerledi ve onu devirdi. Artık, aslında domuz yalağı olan torpido botuna saldıracaktık. Yüksek hızından yararlanarak yanımızdan geçmeyi denedi, ama onu sırığımla devirdim.

Timka ve ben, Fedka'nın salına tırmandık. Şimdi düşman ekibinin sadece başları su yüzünde görünüyordu.

Ancak biz muazzam bir zafer kazanmıştık. Alabora edilen salları yedeğimize aldık, yenilen müretteb atlarının onlara binmesine izin verdik ve bahçe çitleri üzerinde oturan küçük çocukların bağrışmaları ve tezahüratı arasında, ganimet ve savaş esirleri ile limanımıza muzaffer bir giriş yaptık.

Babamdan nadiren mektup alıyorduk. Yazdıkları da, her zaman bir ve aynı şeydi: "Hayattayım ve iyiyim. Siperlerde oturuyorum, bunun sonu yok."

Mektupları beni hayal kırıklığına uğratıyordu. Olacak şey miydi? Bir adam cepheye gider de yazacak ilginç bir şey bulamaz mıydı? Bir çarpışmayı, örneğin bir saldırıyı veya başka bir kahramanca eylemi anlatamaz mıydı? Bu mektuplardan birini okumak, cephenin, Arzamas'ın balçıklı sonbaharından daha sıkıcı olduğu izlenimini veriyordu.

Nasıl oluyor da, Mitka'nın kardeşi Asteğmen Tupikov gibi askerler, her hafta evlerine çatışmaları ve giriştikleri cesurca eylemleri anlatan mektuplar yazıp fotoğraflar gönderebiliyorlardı? Birinde bir sahra topunun yanında, bir makineli tüfekle nişan alır pozda, bir başkasında kılıcını çekmiş pozda, at sırtında görünüyordu, hatta bir tanesini bir uçağın penceresinden başını uzatarak çektirmişti. Ama babam siperlerde hiç fotoğraf çektirmemişti, bir uçağın penceresinden dışarı bakmak şöyle dursun, şöyle ilginç bir olaydan bile söz etmiyordu.

Bir gün akşama doğru, birisi kapımızı çaldı. Koltuk değneği ve tahta bacağıyla bir asker geldi ve annemi sordu. Evde değildi ama biraz sonra gelecekti. Asker daha sonra babamın silah arkadaşı olduğunu, aynı alayda hizmet ettiklerini söyledi. Artık terhis

olmuştu ve bizim ilçemizdeki köyüne dönecekti. Babamdan selam ve bir mektup getirmişti.

Bir sandalyeye oturdu, koltuk değneklerini sobaya dayadı ve iç cebini karıştırdıktan sonra oradan bir paket çıkardı.

Paketin büyüklüğü beni şaşırttı. Babam bize hiç bu kadar kalın mektuplar göndermemişti ve paketin muhtemelen bazı fotoğraflar içerdiğine karar verdim.

"Onunla aynı alayda mı hizmet ediyordunuz?" diye sordum. Merakla askerin ince, solgun ve hüzünlü yüzüne, St. George madalyası asılı, buruşuk, gri paltosuna ve sol bacağının yerine takılı tahta bacağına bakıyordum.

"Sadece aynı alayda değil, aynı bölükte ve aynı müfrezedeydik. Aynı siperde yan yana, dirsek dirseğe yatıyorduk. Sen onun oğlusun, değil mi?"

"Evet."

"Anlıyorum. Demek Boris sensin, öyle mi? Seni tanıyorum. Seni babandan duydum. Senin için de bir paket var. Sadece baban onu saklamanı ve o geri gelene kadar dokunmamanı söyledi."

Asker, bir çizmenin tepesinden kesilip dikilmiş, el yapımı bir deri çantaya uzandı.

Her hareketiyle, ağır bir kloroform kokusu dalga dalga odaya yayılıyordu. Bir kumaş parçasına sarılıp iple sıkıca bağlanmış bir paket çıkardı ve bana verdi. Küçük, ama ağır bir paketti. Açmak istedim, ama asker dedi ki:

"Acele etme. Çok zamanın var."

"Peki, ön saflardaki çatışmalar nasıl, savaş nasıl gidiyor, birliklerin morali iyi mi?" Bu soruyu, sakince ama ısrarlı bir biçimde sordum.

Asker bana merakla baktı. Ağır, biraz alaycı bakışları kaygılıydı, bu yüzden sorduğum soru bana oldukça iddialı ve aptalca geldi.

"Moral mi dedin?" asker gülümsedi. "Morali bilmem, ama cephenin kokusu oldukça fena. Siperlerde başka ne bekleyebilirsin? Apteshaneden daha beter."

Bir tütün kesesi çıkardı, kendine bir sigara sardı, sert bir *mahorka* tütününün dumanını üfledi. Arkamdaki, gün batımının parıltısını yansıtan pencereye bakarak konuşmaya devam etti:

"Herkes bıktı bu savaştan. Sonu da görünmüyor."

Annem içeri girdi. Askeri görünce kapıda durdu ve kapının çerçevesine tutundu.

"Ne oldu?.. Sorun ne?" diye sordu yavaşça, yüzü bembeyazdı. "Aleksey'e bir şey mi oldu?"

"Babam bize bir mektup göndermiş!" diye bağırdım. "Kalın bir zarf. Belki fotoğraflar da var içinde. Bana bir de hediye göndermiş."

"Sağ mı, iyi mi?" diye sordu annem, şalını omuzundan atarak. "Eşikte gri bir üniforma paltosu gördüğümde, kalbim duracaktı neredeyse. Yavrumun babasının başına bir şey gelmiş olmalı, diye düşündüm."

"Şimdiye kadar hiçbir şey olmadı," dedi asker. "Selam gönderiyor, bu paketi size teslim etmemi istedi. Posta yoluyla göndermek istemiyordu. Bu günlerde posta servisi güvenilir değil."

Annem zarfı açtı. İçinde hiç fotoğraf yoktu, sadece bir tomar sık yazılı kağıt.

Bunlardan birinde biraz kil ve ona yapışmış kurutulmuş bir yeşil ot demeti vardı.

Paketimi açtım. İçinden yedek şarjörlü küçük bir Mavzer tabancası çıktı.

"Baban niye göndermiş bunu?" Annem yüzünü buruşturdu "Bu oyuncak değil ki!"

"Boş ver," dedi asker. "Oğlun pek de küçük değil, baksana. Boyu neredeyse benim kadar var. Bırakın zamanı gelene kadar saklasın. Aleksey, bir Alman siperinde buldu bunu. İyi bir silah. Günün birinde işe yarayabilir."

Soğuk ve pürüzsüz kabzaya dokundum ve Mavzeri dikkatlice tekrar sardım, bir çekmeceye koydum.

Asker bizimle çay içti. Bardak bardak üstüne çay içerken bize babam ve savaş hakkında her şeyi anlatmaya devam etti. Ben sadece yarım bardak içtim, annemse fincanına bile dokunmadı. Annem şişeleri arasında araştırıp küçük bir şişe alkol buldu ve asker için bardağa döktü. Adam önce sulandırdı, sonra içkiyi içti. İçini çekti ve başını salladı.

"Hayatımda her şey ters gitti," diye yakındı bardağı iterek. "Bana evden çiftliğin elden gittiğini yazdılar. Ama onlara yardım etmek için ne yapabilirdim? Biz kendimiz de aylarca aç kaldık. Açtık, kendimizi sefil hissediyorduk, ne olursa olsun, şu felaket bitsin, diyorduk. Çok mutsuzduk. Herkes, bir insanın dayanabileceği kadar dayandı.

Bazen teneke içindeki paslı su gibi bir şeyin içinde kaynadığını hissedersin.

Düşünüyorsun –of, sadece hepsini bir yana bırakarak çekip gitmeye cesaretim olsaydı, diye. İsterlerse savaşsınlar, ama kimseye hiçbir şey borçlu değilim, kimse de bana bir şey borçlu değil. Aleksey ve ben bunun hakkında çok konuştuk. Geceler uzun, biliyorsunuz. Bitlerle pireler uyumanıza hiç izin vermezdi. Tek teselliniz şarkı söylemek veya ko-

nuşmak. Bazen kendini ağlayacakmış gibi hissedersin veya birini boğmak istersin. Ama sen oturur ve şarkı söylemeye başlarsın. Gözyaşların kurur. Acısını birisinden çıkartmak istersin, ama hele bir dene! O zaman dersin ki, ah, dostlar, arkadaşlar, sevgili yoldaşlar, bir şarkı söyleyelim!"

Askerin yüzü kızardı, terle kaplandı ve kloroform kokusu odaya giderek daha fazla yayıldı. Pencereyi açtım. Odaya akşam tazeliği, bahçelerde yığılan samanın ve olgunlaşmış kirazların kokusunu taşıyan temiz hava doldu.

Pencere kenarında oturdum, parmağımla cama desenler çizerek askerin anlattıklarını dinledim. Onun sözleri, kalbimde kuru ve acı bir toz tortusu bıraktı ve bu toz giderek savaş, o zamana kadar savaşa yakıştırdığım kutsal anlam ve yenilmez kahramanlar hakkındaki tüm inançlarım üzerine kalın bir örtü çekti. Askere neredeyse nefretle baktım. Kemerini çıkardı ve gömleğinin ıslak yakasının düğmelerini açtı. Belli ki biraz çakırkeyifti, konuşmasını sürdürdü:

"Tabii ki, ölüm kötü. Ama savaşı kötüleştiren ölüm değil, her şeyin yanlış oluşu. Ölürken böyle hissetmiyorsun. Her insan er ya da geç ölmek zorunda –başka bir şey elinden gelmez, doğa yasası bu. Ama savaşmak zorunda olduğun hangi kitapta yazılı, bu yasayı kim yazdı? Ben yapmadım bunu, sen yapmadın, o yapmadı, ama birisi yaptı. Mademki tanrı çok güçlü, merhametli ve bilgedir, kutsal kitaplarda bu böyle yazılıdır, öyleyse tanrı o adamı sorguya çeksin ve 'Şimdi bana cevap ver! Milyonlarca insanı savaşa sokmana ne sebep oldu? Bundan ne kazanıyorlar ve sen ne kazanıyorsun? Haydi, gerçeği itiraf et, böylece herkes neler olup bittiğini anlasın,'

desin. Ancak," -asker sallandı, az kalsın bardağı elinden düşürecekti- "ancak, Tanrı dünyevi sorunlara müdahale etmek istemez. Ooo tabii, bekleyebiliriz. Biz sabırlı insanlarız. Ama sabrımız tükendiğinde, öfkemiz taşar ve suçluları olduğu kadar yargıçları da buluruz."

Asker sessizleşti ve gözlerini masa örtüsüne diken ve tek kelime bile etmeyen anneme ters ters baktı. Ayağa kalkıp ringa balığı tabağına uzandı ve uzlaşmacı bir ses tonuyla şunları ekledi: "Amaan, ne diyorum ben de! Konuşulacak konu mu bu! Boş verin... Her şeyin bir zamanı var. Şişede biraz daha içki kaldı mı, hanımefendi?"

Annem, gözlerini kaldırıp ona bakmadan, bardağını ılık, kokulu içkiyle doldurdu.

Annem bütün gece bölmenin arkasında ağladı. Babamın mektubunun sayfalarının hışırdadığını duyabiliyordum. Daha sonra çatlaktan solgun, yeşilimsi bir ışık sızdı ve annemin üzerinde küçük kandil bulunan ikonun önünde dua ettiğini anladım. Bana babamın mektubunu göstermedi. Ne hakkında yazmıştı ve annem o gece neden ağladı, o zamanlarda bilmiyordum.

Asker sabahleyin gitti.

Ayrılmadan önce, omzumu okşadı ve sanki ona bir şey sormuşum gibi, şöyle dedi:

"Boş ver, delikanlı... Henüz gençsin. Ah, sen bizim gördüklerimizden daha çok şeyler göreceksin, biliyorum bunu."

Vedalaşıp ayrıldı, koltuk değneğini, kloroform kokusunu ve varlığının, öksürüklü gülüşünün ve acı sözlerinin yarattığı iç karartıcı havayı da birlikte götürdü.

Altıncı Bölüm

Yaz bitiyordu. Fedka bütünleme sınavı için çok çalışıyordu, Yaşka Zukerştayn ise ateşli bir hastalığa yakalanmıştı ve yataktan kalkamıyordu. Birdenbire, kendimi yapayalnız buldum.

Babamın kitaplarını ve gazetelerini okuyarak yatağa uzanıp vakit geçiriyordum.

Savaşın biteceğine dair hiçbir haber yoktu. Almanlar, Polonya'nın yarısından fazlasını işgal etmiş, sınır bölgelerinde yaşayanları doğuya doğru itmişti. Kasabamız sığınmacılarla doluydu. Daha zengin mülteciler özel ev ve apartman dairelerine yerleştiler, ancak bunlar çok azdı. Tüccarlarımız, rahiplerimiz ve din adamlarımız, evlerine mültecileri almak istemeyen dindar insanlardı. Sığınmacıların çoğu kalabalık aileleriyle birlikte gelen fakir Yahudilerdi ve bu nedenle kasaba dışında, orman yakınındaki kulübelerde yaşıyorlardı.

O zamana kadar, köylerdeki tüm genç erkekler, tüm sağlıklı mujikler(*) cepheye gönderilmişti. Birçok çiftlik iflas etmiş, batmıştı. Tarlalarda çalışacak kimse yoktu, yaşlı erkekler, kadınlar ve çocuklar, dilencilik yapmak üzere şehre sürüklenmeye başladılar.

Daha önceleri, bir yabancıyla karşılaşmadan bütün gün sokaklarda yürüyebiliyordunuz. Şu veya bu kişinin adını bilmiyor olabilirdiniz, ancak daha önce ona rastlamıştınız mutlaka. Ancak şimdi her adımda yabancılarla, tanımadığınız yüzlerle karşılaşıyordu

---

(*) 1861'de köleliğin kaldırılmasıyla özgürlüğüne kavuşan köylüler.

insan. Yahudiler, Romanyalılar, Polonyalılar, Avusturyalı savaş esirleri ve Kızıl Haç hastanesinden taburcu olan yaralı askerler sokakları dolduruyordu.

Yiyecek sıkıntısı çekiyorduk. Tereyağı, yumurta ve süt, ancak sabahın erken saatlerinde, pazarda yüksek fiyatlarla satın alınabiliyordu. Fırının dışında kuyruklar vardı, beyaz ekmek ortadan kaybolmuştu, fırınlarda yeterli siyah ekmek de yoktu. Tüccarlar, her şeyin fiyatını acımasızca yükseltiyordu, hatta yiyecek maddelerinin dışındaki mallar bile pahalanıyordu.

İnsanlar, yalnızca Bebeşin'in geçtiğimiz yıl, önceki beş yılda olduğundan daha fazla para kazandığını söylüyordu. Sinyugin'e gelince, o kadar zenginleşti ki, bir kiliseye altı bin ruble bağışladı. Teleskoplu kulesini öylece bırakmış, Moskova'dan canlı bir timsah getirtip özel olarak yaptırdığı havuza koymuştu.

Timsah tren istasyonundan taşınırken, arabayı izleyen o kadar büyük bir meraklı insan kalabalığı birikmişti ki, Kurtarıcı Kilisesi'nin şaşı gözlü zangocu Grişka Boçarov, bu alayı Oransk Manastırından getirilen Meryem Ana ikonunu taşıyanların dini geçit töreni sanmış ve çanları çalmaya başlamıştı. Grişka, bu yüzden piskopostan on üç gün kefaret cezası aldı.

Kilise cemaatinden birçok kişi, çanları yanlışlıkla çalmaya başladığını söylediğinde Grişka'nın palavra attığını söyledi; "Tamamen fitne fesat için yaptı bunu," dediler. Kefaret ödemek onun için yeterli değildi. Hapse atılmalı ve ders almalıydı. Örneğin, bir cenaze törenini, yanlışlıkla dinsel bir ayin sanmak olağan bir şeydi, ama böylesine iğrenç bir yaratığı kutsal bir ikon yerine koymak ölümcül bir günahtı.

... Okuduğum kitabı kapatıp sokağa çıktım. Yapacak hiçbir şeyim yoktu, Timka Ştukin'i görmek için şehir dışındaki mezarlığa gittim. Timka dışarıdaydı. Babası, saçları kırlaşmış, sağlam yapılı, yaşlı bir adamdı, babamın eski bir tanıdığıydı. Sırtımı okşadı ve şöyle dedi:

"Büyüyorsun ha, delikanlı? Baban geri döndüğünde seni tanıyamayacak. Babana çekmişsin, uzun boylu, iri yarı bir adam olacaksın! Benim Timkam ise küçücük bir sivrisinek sanki, ne yaparsın, şanssızlık işte! Annesinin babasına benzemiş. İyi de yemek yiyor ama yedikleri nereye gidiyor, bilmem ki! Baban nasıl, iyi durumda mı? Ona mektup yazdığın zaman, benden saygılar sun, gerçekten iyi bir adam baban. O ve ben sekiz yıl, bir köy okulunda birlikte çalıştık. O öğretmendi, bense bekçiydim... Ama bu çok uzun zaman önceydi... Sen daha bebektin, hatırlayamazsın. Pekala, haydi koş git bakalım. Timka buralarda bir yerde saka kuşu avlıyor. Köşeye, asker mezarlarının arkasına, huş ağaçlarının arasına bak. Tuzakları daha yakına kurmuyor, çünkü kilise müdürü onu görürse azarlıyor."

Timka'yı huş koruluğunda buldum. Bir ağacın altında duruyordu, ucuna bir ilmekle ip bağlanmış bir sopa tutuyordu elinde ve onu sararmış yapraklar arasında zar zor algılanabilen bir saka kuşuna doğru dikkatlice hareket ettiriyordu. Timka bana adeta yalvarırcasına, endişeyle baktı. Daha fazla yaklaşmamam ve kuşu ürkütmemem için uyarı olarak, başını hızla iki yana salladı. Durdum.

Bana sorarsanız, tüm dünyada bir saka kuşundan daha aptal kuş yoktur. Çocuklar uzun bir at kılını, uzun bir çubuğun ucuna bir ilmek şeklinde bağlar,

bu halkayı kuşun boynuna, başının üzerinden dikkatlice geçirirler.

Timka, çubuğun ucunu yavaşça saka kuşuna doğru uzattı. Kuş ilmeğe bir göz attı ve yakındaki bir dala tembelce atladı. Dili dışarıda, nefesini tutarak, Timka ilmeği tekrar yukarı kaldırmaya başladı. Aptal saka kuşu, Timka'nın yaptıklarını merakla izledi. Budalaca bir kayıtsızlıkla ilmeğin tüylü kafasının üzerinden geçmesine izin verdi. Timka sopayı ve yarı boğulmuş kuşu çekti aldı, hafif, tiz bir ciyaklamadan başka bir ses çıkaramayan kuş, kanatların vahşi bir çırpınışıyla çimlerin içine düştü. Bir dakika sonra, diğer beş esir arkadaşıyla birlikte bir kafeste sıçrayıp duruyordu.

"Şuna bak!" diye bağırdı Timka tek ayak üstünde dans ederek. "Akıllıca bir iş bu! Altı tanesi bir arada. Ancak, hepsi de saka kuşu. Bir baştankarayı böylc yakalayamazsın. Tuzak ve kapan kullanmalısın. Onlar kurnaz bir sürü! Ama bu aptallar, sadece başlarını ilmekten içeri..."

Timka aniden sustu ve yüzü, biri kafasına kalın bir sopa ile vurmuş gibi, taşlaşmış gibi dondu kaldı. Beni uyarmak için, bir parmağını kaldırdı ve tam iki dakika boyunca kıpırdamadan durdu, sonra başka bir sıçrama yaptı ve şöyle dedi:

"Kulak ver hele, duydun mu?"

"Ne var, Timka? Yalnızca tren istasyonunda bir lokomotifin düdük çaldığını duydum."

"Hey Tanrım! Hiçbir şey duymamış!" dedi Timka, ellerini şaşkınlıkla sallayarak. "Narbülbülü bu! Onun şakıdığını duymadın mı? Gerçek bir kızılgerdan. Bir haftadan fazla bir süredir onun peşindeyim. Boğulan adamın nereye gömüldüğünü biliyor mu-

sun? İşte yuvası orada, akçaağaçlar arasında. Orada sık o ağaçlar, yaprakları da şimdi alev gibi, o kadar parlak. Hadi gidip bir bakalım."

Timka her mezarı, her mezar taşını biliyordu. Kuş gibi atlayarak, devam eden bir yorum sürdürdü.

"İşte şurada itfaiyeci yatıyor, geçen yıl yanıklardan ölen adam. Burada da kör adam Çurbakin. Buradakilerin hepsi bu tür insanlar. Tüccarlar buraya gömülmez, özel, iyi bir araziye sahipler. Melek heykellerine bak, onları tacir Sinyugin'in büyükannesinin mezarına diktiler. Orada ise," Timka, işaret parmağıyla zar zor algılanabilir bir tümseği gösterdi, "işte orada, intihar eden bir adam yatıyor. Babam kendini astığını söyledi, bilerek yapmış. Depoda bir tesisatçıydı. Bir adamın kendini bilerek nasıl asabileceğini anlayamıyorum."

"Kötü bir yaşam yüzünden, sanırım, iyi bir yaşam sürdürseydi hiç böyle bir şey yapar mıydı? Kesinlikle yapmazdı, Timka."

"Ne demek istiyorsun!" Timka protesto etti, şaşırmış görünüyordu. "Kesinlikle kötü değil!"

"Kötü olmayan ne?"

"Hayat kötü değil! Hayat çok güzel bir şey. Ölüm nasıl daha iyi olabilir? Yaşarken nereye istersen gidersin, ne istersen yaparsın. Ama burada, sessizce yatmalısın!"

Timka çın çın çınlayan, dalgalanan bir kahkahayla güldü ve bir tür şaşkınlıkla aniden tekrar sustu. Bir dakikalık sessizliğin ardından fısıldadı:

"Sessiz ol. Yakında bir yerde... Saklanıyor, kurnaz küçük şey! Olsun, nasıl olsa onu yakalayacağım."

Timka ile öğleden sonra geç saatlere kadar birlikte kaldık. Komik bir çocuktu, Timka. Benden sadece bir buçuk yaş daha küçüktü, ama o kadar ufak tefekti ki, on iki yaşında olduğu halde onunda bile göstermiyordu. Öyle de yaygaracıydı ki, sınıf arkadaşları her zaman onunla dalga geçer ve sık sık kafasının arkasına hafif şaplaklar vururlardı. Ama o hiç kızmazdı, en azından uzun süre küs kalmazdı. Timka bir şey istediğinde, diyelim ki kalem ucu sivriltmek için bir çakı, veya zor bir matematik işlemini çözmek için yardım istediğinde, her zaman yüzünüzde büyük yuvarlak gözlerle ve bir çeşit özür dileyen gülümsemeyle bakardı. O bir ödlekti, ama korkaklığı özel bir türdendi. Müdür başyardımcısı ya da Müdürün yaklaşması, onu kelimelerin ötesinde dehşete düşürürdü. Bir keresinde, bir ders sırasında, hademe geldi ve Timka'nın Öğretmenler Odası'ndan çağrıldığını söyledi. Timka oturduğu yerde dondu kaldı ve ayağa kalktığında sınıf arkadaşlarına yavaşça göz gezdirdi: "Ne yaptım? Ben bir şey yapmadım ki!" der gibiydi. Biraz çiçek bozuğu olan yüzü, korkuyla kül rengine kesmişti, kararsız bir şekilde dışarı çıktı.

Ders arasında, parmaklıklar arkasına konulmak veya bir hükümlü gibi hapishaneye götürülmek için çağrılmadığını, hatta kötü davranış listesine yazılmak için bile getirtilmediğini, sadece önceki yıl ücretsiz aldığı aritmetik ders kitabı için imza verdiğini öğrendik.

İki gün sonra okullar açıldı. Sınıflar gürültü patırtı doluydu. Herkes yazın nasıl geçtiğini, ne kadar balık, yengeç, kertenkele ve kirpi yakaladığını anlatıyordu. Biri bir şahini öldürdüğü için övünürken, diğeri ormanda topladığı mantar ve yabani çilekleri

heyecanla açıkladı ve üçüncüsü ise canlı bir yılan yakaladığına yemin etti. Yaz tatilini, Kırım ve Kafkasya'nın tatil merkezlerinde geçirenler bile vardı. Ama bunlar sadece birkaç kişiydi. Uzak durdular bizden, kirpi veya yaban çileğinden söz etmediler, ancak palmiye ağaçları, denize girme ve atlar hakkında kibirli konuşmalar yaptılar.

O yıl, ilk kez, hayat pahalığının çok arttığını, okul yönetiminin, her zamanki yünlü kumaş yerine daha ucuz bir malzemeden dikilmiş okul kıyafetleri giymemize izin verdiği söylendi.

Annem bana Şeytan Derisi denilen bir malzemeden bir tunik ve pantolon dikti.

Gerçekten de şeytanın sırtından yüzülmüş olmalıydı bu kumaş. Çünkü bir gün, manastırın meyve bahçesine yapılan bir baskın sırasında, iri yarı bir keşiş beni sopayla kovaladığında, tam bir duvardan aşarken pantolonum bir çiviye takıldı fakat yırtılmadı, duvarda asılı kaldım ve keşiş gelip bana canımı yakan birkaç sert darbe indirdi.

Başka bir yenilik daha vardı. Okulumuza bir subay atanmıştı, bize gerçek silahlara benzeyen tahta tüfekler verildi ve askeri eğitim yapılmaya başlandı.

Tek ayaklı askerin bize getirdiği mektuptan sonra, Babamdan tek bir mektup almadık. Fedka'nın babası, postacı çantasıyla caddeden her geçtiğinde, ona bakan küçük kız kardeşim, pencereden kafasını uzatıp tiz bir sesle bağırırdı:

"Sergey amca! Babamdan mektup var mı?"

Ve değişmez cevap:

"Hayır, kızım, bugün yok. Yarın bir tane gelir, eminim."

Ama ertesi gün de mektup gelmezdi.

Yedinci Bölüm

Bir gün -Eylül ayı gelmişti- Fedka benimle akşam geç saatlere kadar oturdu. Ev ödevlerimizi birlikte yapıyorduk.

Çok az ilerlemiştik ki, aniden şiddetli bir sağanak başladı ve Fedka eve dönmek için kitaplarını topladı.

Ben de bahçeye bakan pencereyi kapatmak için koştum.

Rüzgâr, düşen kurumuş yaprak yığınlarını sürüklüyordu. Yüzüme birkaç büyük damla düştü.

Pencerenin yarısını zorlukla kapattım ve ikincisini kapatırken, pencereye kocaman bir çamur topağı çarptı.

"Ne sert rüzgar!" diye düşündüm. "Galiba tüm ağaç dallarını kıracak!"

Fedka'nın yanına, odaya geri döndüm.

"Müthiş bir fırtına. Nereye gidiyorsun, aptal? Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor! Rüzgârın pencereye uçurarak gönderdiği şu balçık parçasına bak."

Fedka buna sezgisel olarak baktı.

"Bana yalan söyleme! Rüzgar böyle bir çamur topağını nasıl uçurabilir?"

Kırılmıştım, "Martaval attığımı mı sanıyorsun?" dedim. "Sana ne söylüyorum, tam camı kapatıyordum ki, pencerenin pervazına çarptı."

Balçık parçasına baktım. Belki birisi bilerek atmıştı. Ama hemen bu düşünceyi reddettim ve dedim ki:

"Saçma! Kim atmış olabilir? Böyle havalarda bahçede kim olabilir? Elbette rüzgardı."

Annem yandaki odada oturuyor, dikiş dikiyordu. Kız kardeşim uyuyordu. Fedka yarım saat daha oturdu. Gökyüzü bulutlardan temizlendi. Ay ıslak pencereden odaya baktı ve rüzgar hafiflemeye başladı.

"Pekala, ben koşup eve gideceğim," dedi Fedka.

"Tamam. Senden sonra kapıyı kilitlemeyeceğim. Sıkı kapat, kendisi kilitlenir."

Fedka kasketini taktı, ıslatmamak için kitapları paltosunun altına soktu ve gitti. Dışarı çıkarken kapıyı çarptığını duydum.

Yatmak için botlarımı çıkarmaya başladım. Yere baktığımda Fedka'nın unuttuğu bir alıştırma defterini gördüm. Toplamalarımızı yaptığımız defterdi.

"Hay salak!" diye düşündüm. "Yarın cebir var, ilk ders... Onu yanımda götürmeliyim." Giysilerimi fırlatıp battaniyenin altına girdim, kapı zili yumuşak ve dikkatli bir şekilde çaldığında, yan tarafıma dönmek üzereydim.

"Bu kim olabilir?" dedi annem, merakla. "Babandan bir telgraf olabilir mi? Hayır, postacı her zaman kapı zilini sertçe çalar. Git kapıyı aç."

"Soyundum ben anne. Fedka'dır bu, burada bir alıştırma defteri unutmuş. Eve dönerken hatırlamış olmalı, yarın buna ihtiyacı olacak."

"Of, ne sıkıntı!" dedi annem. "Bunun için sabah gelemez miydi? Nerede bu defter?"

Alıştırma defterini aldı ve çıplak ayaklarında terlikleriyle odadan çıktı.

Terliklerinin merdivenlerden aşağı inerken çıkardığı sesi duyabiliyordum. Kilit tıkırdadı. Aynı anda boğuk bir çığlık kulaklarıma ulaştı. Yataktan aşağı atladım. Bir an hırsız olduğunu düşündüm ve pence-

re camını kırmak ve yardım istemek için masadan bir şamdan ele geçirdim. Ama aşağıdan kahkaha ve öpücüklerin karışık sesleri geldi ve fısıltılar duydum. Sonra, iki çift ayak merdivenlerden çıkarak yukarı geldi.

Kapı açıldı, bense elimde şamdanla yatağa yapışmış gibi oturuyordum.

Kapıda, gözleri yaşlarla dolu, ama mutlu mutlu gülen annem duruyordu ve onun yanında, sakalları uzamış, çamurlara bulanmış ve sırılsıklam olan, benim dünyada en sevdiğim asker, yani babam vardı.

Bir sıçrayışta, onun güçlü kollarına atıldım ve sımsıkı sarıldım.

Paravananın arkasında kız kardeşim, gürültüden rahatsız olup yatağında kıpırdadı. İçeri girmek ve onu uyandırmak istedim, ama babam beni durdurdu ve alçak sesle:

"Dur Boris... onu uyandırma... fazla gürültü de yapma," dedi.

Sonra, anneme döndü.

"Varya, çocuk uyanırsa ona geldiğimi söyleme. Uyuyalım. Onu birkaç günlüğüne nereye gönderebiliriz?"

"Onu sabah erkenden İvanovskoye'ye göndereceğiz," dedi annem. "Uzun zamandan beri, büyükannesiyle birlikte kalmak istiyor. Hava açtı, sanırım. Boris, sabah ilk iş onu aşağı indirir. Fısıltıyla konuşmana gerek yok Aleksey, onun uykusu ağırdır. Bazen geceleri beni çağırmak için hastaneden geliyorlar, o yüzden alışıktır."

Duyduklarıma inanmayı reddederek, ağzım açık durdum.

"Neler söylüyor babam?" diye düşündüm. "Küçük Tanya'yı şafak vaktinde büyükannemin yanına göndermek istiyorlar, bu yüzden eve izinli olarak gelen babamı göremeyecek, öyle mi? Bu ne demek olabilir? "

"Odamdaki yatakta yatacaksın Boris," dedi annem, "yarın sabah altı civarında, Tanya'yı büyükannenin yanına götüreceksin. Ama orada kimseye babanın eve geldiğini söyleme."

Babama baktım. Beni bağrına bastı, bir şey söyleyecekti ama fikrini değiştirdi. Bana daha sıkı sarıldı.

Babam ve annem yemek odasında, kapalı kapılar ardında otururken, annemin yatağına uzanmıştım. Uzun süre uyuyamadım. Bir o yana, bir bu yana döndüm, elliye kadar, yüze kadar saymayı denedim, ama faydası olmadı.

Kafamda kaos vardı. Olanlar üzerinde durduğum an aklımda, her biri diğerinden daha saçma olan, bir varsayım denizinde yüzen binbir türlü düşünce kafamı karıştırıyordu. Atlıkarıncayla çok uzun bir süre dönen birinin kafasındaki baskı gibi şakaklarımda bir gerginlik hissediyordum.

Gece geç saatlere kadar uyuyamadım. Hafif bir çıtırtı sesi beni uyandırdı. Babam elinde yanan bir mumla, odaya gelmişti.

Gözlerimi yarı açtım. Babam ayağında çoraplarla gelmişti. Yumuşak bir şekilde adım atarak Tanya'nın karyolasına gitti ve mumu eğdi.

Uyuyan kızının sarışın buklelerine ve pembe yüzüne bakarak, yaklaşık üç dakika orada durdu. Sonra eğildi. İçinde iki duygu mücadele ediyordu: Kızını okşama arzusu ve onu uyandırma korkusu. İkincisi

üstünlüğü kazandı. Hızla sırtını doğrulttu, dönüp odadan çıktı.

Kapı tekrar gıcırdadı ve oda karardı.

Saat yedi oldu. Gözlerimi açtım. Pencerenin dışındaki huş ağacının sarı yaprakları arasında parlak bir güneş ışıldıyordu. Çabucak giyinip yan odaya baktım. Orada uyuyorlardı. Kapıyı kapattım ve kız kardeşimi uyandırmaya çalıştım.

"Peki, annem nerede?" diye sordu gözlerini ovuşturup boş yatağa bakarak.

"Annem hastaneye çağrıldı. Giderken, seni büyükannemin yanına götürmem gerektiğini söyledi."

Kız kardeşim, "Ah, neler uyduruyorsun, Borya!" dedi ve bana bir parmağını sallayıp güldü:

"Daha dün büyükannem benden onunla kalmamı istedi, ama annem izin vermedi."

"Dün izin vermemişti, ama bugün fikrini değiştirdi. Çabucak giyin. Bak hava ne kadar güzel. Büyükannem bugün seni ormana götürecek, çilek toplayacaksınız."

Şaka yapmadığımı görünce, kız kardeşim yataktan fırladı ve elbisesini giyerken, kuş gibi cıvıldadı:

"Demek annem fikrini değiştirdi, öyle mi? Ah, annem fikrini değiştirdiğinde onu ne kadar çok seviyorum! Bak ne diyeceğim Borya, haydi kedi Lizka'yı da yanımıza alalım. Eğer kedi olmazsa, o zaman Tovzer'ı alalım, neşeli, küçük bir köpek. Dün bütün yüzümü yaladı. Sadece annem beni azarladı. Yüzümün yalanmasından hoşlanmıyor. Tovzer onu bahçede uzanırken bir kez yaladı, o da kovdu onu."

Kız kardeşim yataktan atladı ve kapıya koştu.

"Benim için kapıyı aç, Borya. Eşarbım köşede duruyor. Çocuk arabam da."

Onu kapıdan öteye çekip yatağa oturttum.

"Oraya giremezsin, Tanya. Orada yabancı bir adam uyuyor. Dün gece geldi. Ben senin için başörtünü alacağım."

"Hangi adam?" diye sordu. "Geçen seferki gibi mi?"

"Evet, geçen seferki gibi."

"Tahta bacaklı mı?"

"Hayır, demir bacaklı."

"Ah, Borya! Demir bacağı olan birini hiç görmedim. Anahtar deliğinden sadece küçük bir gözetleme yapacağım. Parmak uçlarıma basa basa giderim."

"Böyle bir şey yapmayacaksın. Kıpırdamadan otur."

Yumuşak adımlarla odaya girerek eşarp ile geri geldim.

"Peki, çocuk arabası nerede?"

"Aptal olma! Çocuk arabasını ne için istiyorsun? Yegor amca, seni hakiki bir arabayla götürecek."

İvanovskoye'ye giden yol, Teşa ırmağının kıyısı boyunca uzanıyordu. Kız kardeşim atlaya sıçraya giriyordu. Bir an bir dal koparmak için, sonraki an suda yüzen kazlara bakmak için duruyordu. Yavaşça yürüdüm. Taze sabah havası, sonbaharda sarı-yeşil görünen geniş tarlalar, pirinç çıngırakların tekdüze çınlaması, otlayan sürü... Tüm bunların üzerimde yatıştırıcı bir etkisi oldu.

Bütün gece bana işkence eden saplantılı düşünce, artık aklıma sağlam bir şekilde yerleşmişti ve artık reddetmeye çalışmıyordum.

Pencere pervazına atılan balçık topağını hatırladım. Tabii ki rüzgar değildi bunu fırlatan. Rüzgar, bahçe toprağından bu kadar ağır bir topağı nasıl ko-

partabilirdi? Babamdı bunu atan. Dikkati çekmek için fırlatmıştı. Yağmurda ve fırtınada bahçede saklanan, Fedka'nın gitmesini bekleyen oydu. Kız kardeşimin onu görmesini istemiyordu, çünkü o küçüktü ve onu ele verebilirdi. Oysa evlerine izinli gelen askerler kendilerini insanlardan saklamazlardı.

Artık şüpheye yer yoktu: Babam bir firariydi.

Dönüş yolunda okulun müdür başyardımcısıyla karşılaştım.

"Gorikov," dedi sert bir şekilde, "Ne oluyor? Neden ders sırasında okulda değilsin?"

"Hastayım," diye cevapladım mekanik olarak, cevabın ne kadar gülünç olduğunu anlayamadan.

"Hasta mı?" diye müdür başyardımcısı sorguladı. "Sen neden bahsediyorsun? Hasta insanlar sokaklarda sinsice dolaşmaz, yatakta yatarlar."

"Hastayım," diye tekrarladım. "Ateşim var."

"Her insanın bir vücut sıcaklığı vardır," diye tersledi. "Saçma sapan konuşma. Okula gidiyorsun!"

"Şimdi geldim!" Arkasında dolaşırken düşündüm. "Hasta olduğumu ileri sürerek bana yalan söyleten neydi? Gerçek nedeni belirtmeden, okulda yokluğum için akla uygun, başka bir bahane bulamaz mıydım?"

Yaşlı okul doktoru elini alnıma koydu ve ateşimi ölçmeden teşhisini koydu.

"Had derecede okuldan kaçma arzusu onu hasta eden. Hal ve gidişten kötü bir not öneriyorum onun için, derslerden sonra da üç saat yemek yemeyecek."

Müdür başyardımcısı, çokbilmiş bir eczacı havasıyla reçeteyi onayladı.

Bekçi Semyon'u çağırttı ve beni sınıfa götürmesini emretti.

O gün, belalar peş peşe geliyordu.

Sınıfa girdiğimde, Almanca öğretmenimiz Elsa Fransiskovna, Toropigin'i tahtaya kaldırmış, sözlü sınav yapıyordu. Dersinin kesintiye uğratılmasından memnuniyetsizce:

"Gorikov, *kommen sie hier.* 'Sahip olmak" fiilini çek bakalım. Evet, *'Ich habe'* ile başla."

"*Du hast,*" diye yardım etti Çijikov.

"*Er hat,*" diyerek sürdürdüm. "*Wir* ..." Burada tekrar tökezledim. O gün, aklımı Almanca fiil çekimlerine veremiyordum.

"*Hastus,*" diye arkamdan biri kötü niyetle fısıldadı.

"*Hastus,*" diye tekrarladım otomatik olarak.

Öğretmen bağırdı:

"Ağzından çıkanı kulağın duysun! Aklın nerede? Aptal bir çocuğun suflörlüğüne kulak vermemelisin, kafanı kullanmalısın. Bana alıştırma defterini getir."

"Unuttum Elsa Fransiskovna. Ödevimi yaptım, ama bütün kitaplarımı ve defterlerimi evde unuttum. Ders arasında getireceğim."

"Tüm kitaplarını nasıl unutabilirsin?" diye bağırdı öğretmen öfkeyle. "Yoo, onları unutmadın, bana yalan söylüyorsun. Derslerden sonra bir saat beklemeye kalacaksın."

"Elsa Fransiskovna," diye protesto ettim, "Müdür başyardımcısı, bugün bana derslerden sonra iki saat okulda kalma cezası verdi. Bütün gece burada oturmamı mı istiyorsunuz?"

Öğretmen, anlayabildiğim kadarıyla, özünde tembellik ve yalanların cezalandırılması gerektiğini ve bu üçüncü ceza saatinden kaçınmanın yolu olmadığını ifade eden uzun bir Almanca cümle ile cevap verdi.

Ders arasında, Fedka yanıma geldi.

"Neden kitapların ve defterlerin olmadan geldin ve neden seni Semyon getirdi?"

Bazı mazeretler uydurdum. Bir sonraki, yani son derste -coğrafya- bir tür uykulu dalgınlıkla sırada oturdum. Öğretmenin söylediği her şey ve öğrencilerin cevapları bir kulağımdan girdi, diğerinden çıktı ve ancak zil çalmaya başladığında kendime geldim.

Nöbetçi öğrenci duayı okudu. Çocuklar sıra kapaklarını çarparak kapatıp birbiri ardına dışarı fırladılar. Sınıf boşaldı. Yalnız kaldım.

"Tanrım!" diye acı ile düşündüm. "Üç saat daha... üç saat daha bekleyeceğim. Babam evde ve her şey çok tuhaf..."

Alt kata indim. Öğretmenler Odası'nın dışında, çakı oymalarıyla kaplı, uzun ve dar bir bank vardı. Üç çocuk şimdiden orada oturuyordu. Biri, bir sınıf arkadaşına krepon kağıdından bir ufak topla vurduğu için bir saat boyunca okulda tutulması emredilen bir birinci sınıf öğrencisiydi, diğeri kavga yüzünden cezalandırılmıştı.

Üçüncü çocuk ise, ikinci katın merdiven sahanlığından, aşağıdan geçen bir öğrencinin kafasına tükürük atmaya kalkışmış, o yüzden bekleme cezasına çarptırılmıştı.

Kara kara düşünerek, bankta oturuyordum. Bekçi Semyon, bir deste anahtarla önümüzden geçti.

Suçluları takip eden nöbetçi sınıf öğretmeni, odasından dışarı çıktı, esnedi ve kayboldu.

Sessizce kalktım ve Öğretmenler Odasının kapısından saate baktım.

Ne? Sadece yarım saat mı geçmişti? En az bir saattir orada oturduğuma yemin edebilirdim.

Aniden aklıma kötü bir düşünce geldi.

"Lanet olsun, hırsız değilim, gözaltında da değilim. Evde iki yıldır görmediğim ve şimdi böyle garip ve gizemli koşullarda karşılaşmak zorunda kaldığım babam var. Müdür başyardımcısı ve Almanca öğretmeni beni cezalandırmayı kafalarına koydukları için burada bir mahkum gibi oturuyorum!"

Ayağa kalktım ama duraksıyordum. Cezalıyken izinsiz olarak uzaklaşmak, okulda işleyebileceğiniz en kötü suçlardan biriydi.

"Hayır, beklesem daha iyi olur," diye karar verdim, banka dönerek.

Ama bu noktada amansız bir kızgınlık duygusu aniden beni tuttu. "Kimin umurunda," diye düşündüm, "Babam cepheden kaçmış," -bunu neşesiz bir gülümsemeyle akımdan geçirdim- "bense buradan kaçmaktan korkuyorum."

Vestiyere koştum, paltomu üzerime geçirerek sokağa fırladım, kapıyı sertçe çarptım.

O akşam babam gözlerimi pek çok şeye açmaya çalıştı.

"Baba," dedim, "sen cepheden kaçmadan önce cesur bir adamdın, değil mi? Korktuğun için firar etmedin, değil mi?"

"Şimdi de korkak değilim." Bunu sakince söyledi, ama istemeden kafamı pencereye çevirdim ve dışarıya bakmaya başladım.

Caddenin karşı tarafından bir polis bizim evimize doğru geliyordu.

İki yana sallana sallana yürüyerek, yavaşça yaklaştı. Yolun ortasına ulaştığında sağa döndü ve pazar yerine doğru yürüdü gitti.

"Buraya... gelmiyor," dedim kesik kesik, nefesim hızlanmıştı.

Ertesi akşam, babam bana dedi ki: "Borya, eve misafirler gelebilir. Sana gönderdiğim oyuncağı sakla. Sinirini sağlam tut! Şimdi sen bir erkeksin, nasıl da büyümüşsün! Benim yüzümden okulda herhangi bir sorun çıkarsa aldırma ve hiçbir şeyden korkma. Etrafında neler olup bittiğine dikkat et, daha sonra sana ne söylediğimi anlayacaksın."

"Seni tekrar göreceğiz, baba, değil mi?"

"Evet. Bazen buraya geleceğim, ama evimize gelmeyeceğim."

"Nerede görüşeceğiz o zaman?"

"Zamanı geldiğinde sana söylenecek."

Zaten ortalık oldukça karanlıktı, ancak ayakkabıcı akordeonu ve etrafındaki erkek ve kız çocuklardan oluşan gürültülü bir kalabalıkla kapıda oturuyordu.

"Gitme vakti geldi," dedi babam, endişeli görünüyordu. "Geç kalmak istemiyorum."

"Belki de gece geç saatlere kadar orada olacaklar, baba. Bugün cumartesi." Babam kaşlarını çattı.

"Hay aksi! Bir yerden veya birisinin bahçesinden geçemez miyiz? Kafanı çalıştır, Boris. Buradaki tüm delikleri bilmen gerekir."

"Yapamayız," dedim. "Soldaki Aglakov'ların duvarı, üzerinde çiviler olan yüksek bir duvar. Sağdaki bahçeye girebiliriz, ama orada bir köpek var, kurt gibi vahşi ve saldırgan. Bak, ne diyeceğim. Seni havuza doğru götüreceğim, orada bir sal var. Seni arka bahçelerden vadilere kadar geçireceğim. Issız bir yer, bizi kim görmez."

Sal babamın ağırlığı altında yalpalandı, su botlarımızı örttü. Babam hiç kıpırdamadan ayakta duru-

yordu. Sal, karanlık sudan sessizce kayarak geçti. Sırık sık sık dipteki çamur ve alüvyonun içine saplanıp kalıyordu. Her seferinde güçlükle çekip çıkardım.

İki kez kenara yanaşmaya çalıştım, ancak yapamadım. Sonra, salı biraz daha sağa aldım ve alt bahçeye demirledim. Bu bahçe ıssız bir yerdi, korumasızdı ve çitleri kırıktı.

Babamı, çitin içinden geçebileceği en uç boşluğa götürdüm. Orada birbirimizden ayrıldık.

Birkaç dakika orada kaldım. Babamın ağır adımları altında kırılan kuru dalların çıtırtısı yavaş yavaş uzaklaştı ve duyulmaz oldu.

Sekizinci Bölüm

Üç gün sonra, annem polis karakoluna çağrıldı ve kendisine kocasının cephede birliğinden ayrıldığı bildirildi. O da, kocasının bulunduğu yer hakkında şimdilik hiçbir bilgisi olmadığı ve eğer bir şey öğrenirse, yetkilileri bu konuda derhal bilgilendireceği konusunda bir ifade imzaladı.

Yerel polis şefinin oğlu aracılığıyla, ertesi gün bütün okul babamın firari olduğunu öğrendi.

Din dersinde Peder Genadi, çara ve ülkeye sadakat ile yeminin kutsallığı hakkında kısa ve samimi bir konuşma yaptı. Tarihsel bir mesel olarak, Japon savaşı sırasında bir askerin savaş alanından kaçarak hayatını kurtarmaya nasıl karar verdiğini anlatarak söylediklerini vurguladı, ancak bu kaçak asker, vahşi ve yırtıcı bir kaplanın dişleri arasında parçalanmış, ölümden kurtulamamıştı.

Peder Genadi'ye göre bu olay, kaçaklığa korkunç bir ceza veren ilahi adaletin hükmüne işaret ediyordu, çünkü bu kaplan, alışılagelmişin tersine, tek bir parça bile yutmamış, sadece o askerin organlarını gövdesinden ayırmış ve uzaklaşıp gitmişti.

Bu vaaz, bazı çocuklar üzerinde güçlü bir izlenim bıraktı. Ders arasında, Toropigin, kaplanın büyük bir olasılıkla, aslında kaplan olmadığını, fakat kaplan kılığına bürünmüş Baş Melek Mikail olduğunu çekinerek iddia etti.

Öte yandan Simka Gorbuşkin, kaplanın Mikail olduğunu şüpheyle karşılıyordu, çünkü Mikail oldukça farklı bir davranış tarzı sergiliyordu. Dişlerini kullanmaz, düşmanını kılıçla doğrar veya mızrak saplardı.

Çoğunluk onunla hemfikirdi, çünkü sınıfın duvarlarındaki kutsal resimlerden biri, cehennem zebanileriyle mücadele eden melekleri gösteriyordu. Bu resimdeki Mikail, üzerinde dört şeytanın kıvrandığı bir mızrağı elinde tutarken, diğer üç şeytan, tabanları yağlamış, en kestirme yoldan yeraltındaki sığınaklarına kaçıyorlardı.

İki gün sonra, bana Öğretmenler Kurulunun okuldan kaçma davranışım yüzünden beni kötü bir notla cezalandırmaya karar verdiği bildirildi.

Bu genellikle, işlediği bir sonraki suçta öğrencinin okuldan atılması anlamına geliyordu.

Bundan üç gün sonra, annemin ilk yarım yıllık ilköğrenim ücretimi derhal ödemek zorunda olduğuna ilişkin yazılı bir bildirim aldım. O zamana kadar, babam asker olduğu için ücretin sadece yarısını ödüyorduk.

Benim için zor zamanlardı. "Kaçağın oğlu" gibi utanç verici bir adla yaftalanmıştım.

Uzun süredir dost bildiğim birçok öğrenci, artık bana soğuk davranıyordu. Diğerleri, benimle ilişki kurarken, bacaklarım kesilmiş veya ailemden biri ölmüş gibi bana garip bir şekilde acıyarak bakıyorlardı. Yavaş yavaş herkesten ayrıldım, oyunlara ve öteki sınıflara yapılan baskınlara katılmayı bıraktım ve okul arkadaşlarımı ziyaret etmekten vazgeçtim.

Uzun sonbahar akşamlarını evde ya da Timka Ştukin ile birlikte kuşlar arasında geçirdim.

O günlerde, Timka ile çok iyi arkadaş oldum. Babası bana karşı nazikti. Anlayamadığım şey, neden bazen bana göz ucuyla, dikkatle baktığıydı. Sonra gelip başımı okşuyor ve tek kelime etmeden anahtarlarını şakırdatarak uzaklaşıyordu.

Kasabada her şey garip, canlı bir dönüşüm geçiriyordu. Nüfus iki katına çıkmıştı. Dükkanların dışındaki kuyruklar, bina blokları boyunca uzanıyordu. Her yerde, her sokak köşesinde bir araya gelmiş insanlar görülüyordu. Mucize yaratan ikonlar taşıyan dinsel alaylar birbirini izliyordu. Her türlü saçma söylentiler aniden yayıldı. Şimdi ortalıkta, Sereja nehrinin yukarı doğru aktığını, bu akışın onları yukarıdaki ormana, göllerin olduğu yere götürdüğünü söyleyen *Eski İnananlar* vardı. Kente çingeneler akın akın geliyordu. Bunlar sahte para basarlardı ve her şeyin bu kadar pahalı olmasının sebebi, elden ele dolaşan bu sahte paranın çok fazla olması deniliyordu. Ve endişe verici haberler Cuma gecesi yayıldığı zaman, Yahudilerin dövülmesi olayı patlak verdi; çünkü savaşın onların casuslukları ve ihanetleri yüzünden uzayıp gittiği öne sürülüyordu.

Birdenbire kasabamıza haydutlar doluştu –Tanrı bilir nereden geliyorlardı. Tüm duyduğunuz şurada bir asma kilidin kırıldığı, orada bir dairenin talan edildiğiydi. Kasabada bir Kazak birliği konuşlandırılmıştı. Somurtkan yüzlü, perçemleri sarkık Kazaklar, sıkışık saflar halinde, çılgınca bağırıp çağırarak caddeden aşağı indiğinde, annem pencereden geri çekilerek,

"Onları uzun zamandır görmemiştim... bin dokuz yüz beşten beri. Tekrar başlıyorlar," dedi.

Babamdan hiçbir haber yoktu. Nijni Novgorod yakınlarındaki Sormovo'da olduğundan şüpheliydim, ancak bu, gitmeden önce babamın anneme orada bir araba yapım tesisinde çalışan kardeşi Nikolay'ı sormasına dayanan bir varsayımdı sadece.

Bir gün -kara kışın ortasıydı- Timka Ştukin okulda yanıma geldi ve beni bir kenara çekti. Gizemli tavrı, bende meraktan çok şaşkınlık yarattı, onu ilgisizce köşeye kadar takip ettim.

Timka etrafına baktı ve fısıldadı:

"Bu akşam bizim eve gel. Babam ne olursa olsun gelmen gerektiğini söyledi."

"Beni ne için çağırıyor? Bu sefer ne muziplik tasarladın?"

"Hiçbir şey tasarlamadım. Mutlaka gel."

Timka ciddi, hatta biraz endişeli görünüyordu, hiç de şaka yapmadığını fark ettim.

O akşam mezarlığa gittim. Bir kar fırtınası esip savuruyordu. Karın örttüğü loş lambalar, sokakları zar zor aydınlatıyordu. Koruya ve mezarlığa ulaşmak için küçük bir tarlayı geçmek zorunda kaldım. Keskin kar taneleri yüzüme batıyordu. Başımı yakamın içine çekip karla kaplı yol boyunca, mezarlık kapısındaki lambanın yeşil ışığına doğru yürüdüm.

Ayağım bir mezar taşına takıldı, karların içine yuvarlandım. Bekçi kulübesinin kapısı kilitliydi. Baştan aşağı karlarla kaplı olarak, kapıyı tıklattım ama kimse cevap vermedi. Tekrar vurunca kapının arkasında ayak sesleri duydum.

"Kim o?" Bekçinin bas sesini tanıdım.

"Benim, Fyodor Amca."

"Sen misin, Boris?"

"Evet. Çabuk kapıyı aç."

İyice ısıtılmış kulübeye girdim. Masanın üzerinde bir semaver, bir bal çanağı ve bir somun ekmek vardı. Timka sanki hiçbir şey olmamış gibi oturup bir kafesi tamir etmeye koyulmuştu.

"Kar fırtınası mı var?" dedi, kırmızı ıslak yüzümü görerek.

"Hem de ne tipi!" diye cevap verdim. "Ayağımı incittim. Çok karanlık."

Timka güldü. Niye güldüğünü anlayamadım ve ona şaşkınlıkla baktım. Timka daha da yüksek sesle güldü ve bakışına göre bana değil, arkamdaki bir şeye güldüğünü anladım. Dönüp baktığımda, Fyodor Amca'yı ve babamı gördüm. "İki gündür bizimle birlikteydi," dedi Timka, çay içmek için sofraya oturduğumuzda.

"İki gün demek... Ama bana daha önce söylemedin! Bir de kendine dost mu diyorsun?"

Timka, suçlu bir havayla önce babasına, sonra benimkine, destek arıyormuşçasına baktı.

"Ağzı sıkıdır," dedi bekçi ve oğlunun sırtını ağır eliyle sıvazladı. "Karşıdan bakmak için çok güzel olmayabilir, ama güvenilir küçük bir adamdır o."

Babam sivil giyimliydi, neşeli ve canlıydı. Bana okuldaki durumumu sordu ve gülmeye hep devam etti:

"Boş ver... Boş ver. Endişelenme. Bak nasıl güzel günler geliyor, hissetmiyor musun?"

"Okulda alacağım ilk uyarıda kovulacağımı hissediyorum," dedim.

"Kaygılısın demek ki!" diye cevapladı sakince. "İsteğin ve kafa yapın göz önüne alındığında, okullu ol veya olma, hiçbir zaman salak olmayacaksın."

"Baba," dedim ona, "neden hep gülüyorsun? Din dersi öğretmenimiz senin hakkında bir vaaz verdi ve herkes seni adeta ölmüş sayıyor. Sense burada alabildiğine neşeli, gülüp duruyorsun."

Babamın istemsiz suç ortağı olduğumdan beri onunla farklı biçimde konuşuyordum. Bir büyüğümle konuşur gibi, ama eşiti olarak. Babamın bunu sevdiğini görebiliyordum.

"Neşeliyim çünkü heyecan verici zamanlar geliyor. Yeteri kadar gözyaşı döktük! Ah, güzel. Haydi, şimdi koş. Yakında tekrar görüşeceğiz."

Geç olmuştu. Veda ettim, ceketimi giyip verandaya koştum. Bekçi aşağı inip kapıyı benim arkamdan kilitlemeden önce, öyle bir kuvvetle kenara savrulduğumu hissettim ki, kafa üstü bir kar yığınının üstüne uçtum. Aynı anda girişte ayak sesleri, ıslıklar ve bağırışlardan oluşan birtakım gürültüler duydum. Geri döndüğümde, oğlu Paşka benimle birlikte mahalle okuluna gitmiş olan polis Yevgraf'ı gördüm.

"Dur!" dedi beni tanıyarak ve beni kolumdan yakalayarak. "Sen olmadan da oradaki işi başarırlar. İşte, kapüşonumun ucunu tut da yüzünü sil. Tanrı korusun, başını incitmedin, değil mi?"

"Hayır, yaralanmadım," diye fısıldadım. "Peki, ya babam?"

"Ne olmuş babana? Kimse ona yasalara karşı çıkmasını söylemedi. Yasalara uymak zorundasın, oğlum."

Babam ve mezarlık bekçisi elleri arkalarında bağlı olarak kulübeden çıkarıldı. Timka, ceketini omuzları üzerine atarak, başlıksız olarak peşlerinden gitti. Ağlamadı, sadece garip bir şekilde titriyordu.

"Timka," dedi bekçi yüksek sesle, "geceyi vaftiz babanla geçireceksin. Aramadan sonra bir şeylerin kaybolması durumunda eve bakmasını söyle."

Babam sessizce yürüyordu, başı önüne eğikti. Beni görünce doğruldu ve cesaretle bana seslendi:

"Bir şey yok, aldırma oğlum. Allaha ısmarladık. Anneni ve Tanya'yı benim için öp. Merak etme. Heyecan verici zamanlar geliyor, evladım!"

II. KISIM:

HEYECAN VERİCİ ZAMANLAR

Birinci Bölüm

22 Şubat 1917'de, Altıncı Kolordu'nun harp divanı, On İkinci Sibirya Tüfek Alayı'ndan er Aleksey Gorikov'u askeri operasyonlar sahasını terk etmek ve yıkıcı propaganda yapmak suçundan kurşuna dizilmeye mahkum etti.

Bu ceza 25 Şubat'ta infaz edildi. 2 Mart'ta ise Petrograd'dan kasabamıza, otokrasinin isyancılar tarafından devrildiğini bildiren bir telgraf geldi.

Devrime ilişkin ilk net izlenimim, Polutin'lerin yanan malikanesinin ateşli parlamasıydı. Gece geç saatlere kadar, çatı penceresinden, taze bahar esintisi ile alev dillerinin dansını izledim. Cebimdeki tabancanın kabzasını yumuşakça okşadım. Artık babamı anımsamak için sakladığım en sevdiğim yadigarımdı.

Gelen "heyecan verici zamanları" düşündüğümde, henüz acı kaybımdan sonra kurumamış olan gözyaşlarım arasında gülümsedim.

Şubat devriminin ilk günlerinde okulumuz, için için kaynıyor, yanan bir dalın içine atıldığı bir karınca yuvasına benziyordu. Zafer dileyen dualardan sonra, bazı öğrenciler her zamanki gibi "Tanrı Çarı Korusun" diye marş söylemeye başladılar, ama di-

ğerleri onlara bağırdı, ıslık çaldı ve seslerini boğdu. Okulda, gürültü patırtı hüküm sürüyor, öğrenciler sıra, saygı dinlemiyorlardı.

Birisi Çariçenin portresine taş attı, cezasız yaramazlık yapma şansından memnun olan birinci sınıf öğrencileri kediler gibi miyavlıyor, meliyor, bağrışıyordu.

Şaşkın Müdür başyardımcısı, müthiş gürültüde sesini duyuramıyordu.

Bekçi Semyon, çar ve çariçenin portrelerini indirene dek, bağırmalar ve yuhalamalar durmadı. Vahşi çığlıklarla ve ayaklarını yere vurarak, heyecanlı çocuklar sınıflarına koştu. Bir yerlerden kırmızı kurdeleler çıkardılar. Üst sınıflardan çocuklar pantolonlarını çizme içlerine soktu (daha önce bu yasaktı) ve tuvaletin dışında toplanarak, sınıf öğretmenlerinin gözü önünde, kasıtlı olarak sigara içmeye başladılar. Askeri eğitim öğretmeni, subay Balaguşin de onlara katıldı. Ona da kabul ettiği bir sigara ikram edildi. Okul yetkilileri ve öğrenciler arasındaki eşi benzeri görülmemiş bu birlik gösterisine yüksek sesle tezahürat yaptık.

Bu aşamada, öğrencilerin bu olaylardan anladığı tek şey, Çar'ın görevden alındığı ve devrimin başlamasıydı. Devrimin neden sevinecek bir şey olduğu ve sadece birkaç gün önce portresinin önünde, okul korosunun ulusal marşı coşkulu bir şekilde söylediği Çar'ın devrilmesinin ne kadar iyi olduğu konusuysa, özellikle küçük sınıf öğrencileri için anlaşılmaz bir şeydi.

İlk birkaç gün boyunca, neredeyse hiç ders yapılmadı. Üst sınıfların çocukları milislere katıldı. Onlara tüfekler ve kırmızı kol bantları verildi, kamu düzenini koruyarak, gururla sokaklarda dolaştılar. Bu nedenle, hiç kimse kamu düzenini bozmaya kal-

kışmadı. Otuz kilisenin birden çanları bir paskalya havası çalmaya başladı. Din adamları, parlak elbiseleriyle, Geçici Hükümete bağlılık yemini ettiler.

Kırmızı gömlekli insanlar ortaya çıktı. Rahip İona'nın oğlu, papaz okulu öğrencisi Arkangelski, iki köy öğretmeni ve bana yabancı olan üç kişi, kendilerini S.R.(*)'ler (*Sosyalist Devrimciler*) olarak niteliyorlardı.

Bazı insanlar, çoğunlukla anarşist diye bilinen öğretmenler ve İlahiyat seminerlerinin son sınıf öğrencileri ise siyah gömleklerle ortaya çıktılar.

Kasabadaki çoğu kimse, hemen S.R.'lere katıldı. Geçici hükümetin günlerinin uzaması için duadan sonra, katedraldeki vaazı sırasında İsa Mesih'in de sosyalist ve devrimci olduğunu ilan eden Rahip Pavel'den dolayı, S.R.'lere rağbet çoktu. Bizim kasaba sakinlerimiz dindar insanlar, çoğunlukla tüccarlar, zanaatkarlar, keşişler ve hacılardı, İsa Mesih hakkındaki bu ilginç aydınlatıcı bilgi, onlarda çabucak S.R.'lere karşı sempati uyandırmıştı. Özellikle S.R'lerin din hakkında söyleyecek çok şeyleri olmaması, çoğunlukla özgürlükten söz etmeleri ve cephedeki savaşın iki kat fazla bir enerjiyle sürdürülmesi gerektiğini söylemeleri, bu yandaşlığı arttıran bir etkendi.

Anarşistler, savaş hakkında aynı şeyleri söyleseler de, Tanrı hakkında kötü konuşuyorlardı.

Örneğin papaz okulu öğrencisi Velikanov, konuşmacıların platformundan Tanrı'nın var olmadığını açıkça ilan etti ve "Eğer bir Tanrı varsa, Velika-

---

(*) S.R.: Sosyalist Devrinci Parti. Küçük burjuvaziyi temsil eden bir siyasi parti. 1901-1923 arasında faaliyet göstermiştir. Ekim 1917'de, *Sol S.R'ler* (*Sol Sosyalist Devrimciler*) diye bir grup onlardan ayrılarak bağımsız hareket etmeye başladı.

nov'un meydan okumasını kabul etsin ve gücünü göstersin bakalım," dedi. Bu sözlerden sonra, Velikanov başını geriye atıp hız aldı ve doğrudan doğruya gökyüzüne tükürdü. Kalabalık nefesini tutup göklerin parça parça yarılmasını ve dine küfredenin kafasına hemen bir yıldırım inmesini bekliyordu. Fakat gökler yarılmadıkça, kalabalıktan öfkeli sesler yükseldi ve ilahi cezayı beklemeden anarşistin kıçına bir tekme atma önerisi geldi.

Bu tehdidi duyan Velikanov, mantıklı bir şekilde, hemen geri çekildi. Sadece, Maremiana Sergeyevna'dan, yani Sarovo'daki Tanrı'nın Annesi ikonunun lambalarından şifalı yağ ve mübarek adam Serafim'in kuru ekmeklerini satan cadaloz kadından hafif bir yumruk yemişti.

Genel olarak, Arzamas'ta bulunan devrimci sayısı beni hayrete düşürüyordu. Kesinlikle herkes devrimciydi artık. Eski Kırsal Bölgeler Müfettişi Zaharov bile, ipekten yapılmış kocaman bir kırmızı fiyongu ceketine iliştirmişti. Petrograd ve Moskova'da çatışmalar vardı ve polis çatılardan halkın üzerine ateş açıyordu. Ama bizim polisimiz, gönüllü olarak silahlarını teslim etmiş, sivil kıyafetler giyerek huzur içinde sokaklarda dolaşıyordu.

Bir gün, bir açık hava toplantısındaki kalabalığın içinde, babamın tutuklanmasına katılan polis Yevgraf Timofeyevich ile karşılaştım.

Bir şişe bitkisel yağ ve lahana ile dolu sepetini taşıyordu. Sosyalistlerin söylevlerini dinlerken, öylece dikilip duruyordu. Beni görünce kasketine dokundu ve bana nazik bir sesle sordu:

"Nasılsın, iyi misin, ne var ne yok?" dedi. "Sen de dinlemeye geldin mi? Şey, iyi, dinle... Siz genç

insanlar konuşulanları ilginç bulmalısınız. Biz yaşlılar bile ilgileniyoruz söylenenlerle. İşlerin nasıl ortaya çıktığını gör!"

"Yevgraf Timofeyevich, babamı nasıl tutuklamaya geldiğinizi hatırlıyor musunuz?" dedim. "O zaman yasa hakkında konuştunuz, kişi yasalara aykırı olamaz, dediniz. Ama şimdi sizin yasalarınız nerede? Yasalarınız artık yok ve tüm polisler de yargılanacak."

Neşeyle güldü, şişenin içindeki yağ sallandı.

"Daha önce de yasalar vardı, şimdi de yasalar olacak. Yasa olmadan yaşayamazsın, delikanlı. Bizi yargılamaya gelince, yargılanalım. Asılmayacağız. Şeflerimiz bile asılmıyor, Çar'ın kendisi bile sadece ev hapsinde, dolayısıyla bize ne yapabilecekler sanki! Bak dinle. Konuşmacı intikam hareketleri olmaması gerektiğini söylüyor, insanlar kardeş olmalı ve şimdi, özgür Rusya'da, hapis cezası ve idam ortadan kalkmalı, diyor. Bu, bizim için de hapishane veya idam olmayacak demektir."

Dönüp gitti.

Onun arkasından bakarken düşünüyordum: "Bu nasıl olabilir? Babam hapisten çıksaydı, zindancıların sakince dolaşmasına izin vereceğini ve yalnızca tüm insanların kardeş olması gerektiğinden ona dokunmayacağını mı söylemek istedi?"

Fedka'ya bunu sordum.

"Babanın bununla ne ilgisi var?" dedi. "Baban bir firariydi ve onun üzerinde leke vardı. Kaçaklar şimdi de aranıp yakalanıyor. Firari, devrimci değil, sadece ülkesi için savaşmak istemeyen bir dönektir."

"Babam korkak değildi," diye cevapladım, sapsarı kesilmiştim. "Kafadan atıyorsun. Babam propa-

ganda ve kaçaklık suçundan kurşuna dizildi. Evde hükmün bir kopyası var."

Fedka üzülmüştü. Uzlaştırıcı bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Ben kendim uydurmadım, değil mi? Bütün gazeteler bunun hakkında yazıyor. Kerensky'nin *Ruskoye Slovo*'daki konuşmasını okudun. Güzel bir söylev. Kız Okulundaki genel toplantıda okunduğunda, salonun yarısı hüngür hüngür ağlamış. Savaştan da söz ediyor. Tüm gücümüzü nasıl göstermemiz gerektiğini, kaçakların ordunun yüzkarası olduğunu,

Almanlara karşı dövüşürken ölenlerin mezarları üzerinde, özgür Rusya'nın bir ölümsüz zafer anıtı dikeceğini belirtiyor. Aynen öyle diyor: *'Ölümsüz bir zafer'*! Sen neyi tartışıyorsun!"

Konuşmacılar birbiri ardına, halka hitap kürsüsüne çıkıyorlardı. Kısık seslerle sosyalizm hakkında konuştular. Orada ve daha sonra partiye katılmak isteyen ve cepheye gönüllü gidecek olan insanları yazdılar. Tartışma ortamına katılan konuşmacılar vardı, sürüklenip kürsüden indirilene kadar konuştular. Yerlerine yeni konuşmacılar çıkarıldı.

Dinledim, dinledim ve boş bir öküz mesanesi gibi başımın duyduğum her şeyle şiştiğini hissettim. Farklı hatiplerin konuşmaları kafamda birbirine karıştı. Bir S.R.'yi kadetlerden(*), bir kadeti popülistlerden(*), bir Trudovik(**)'i bir anarşistten nasıl

---

(*) **Kadetler:** Anayasal Demokrat Parti. 1905-1917 arasında faaliyet gösteren, liberal-monarşist hareket. Sosyalist devrimden sonra parti karşı devrimci bir tutum almış ve Sovyet Hükümeti tarafından yasaklanmıştı.

(*) **Popülistler:** Halkçı Sosyalist Parti. 1906'da S.R.'nin sağ kanadından kopan bir siyasi parti.

ayırt edebileceğimi bilemedim. Tüm konuşmalardan geriye kalan tek kelime şuydu: "Özgürlük... özgürlük... özgürlük..."

"Gorikov," Arkamda bir ses duydum ve omzumda bir el hissettim.

Dönüp bakınca, bir de kimi göreyim? El sanatları öğretmenimiz Kargacık yanı başımda durmuyor mu?

"Siz ha?" dedim, onu gördüğüme çok memnun olmuştum. "Burada ne yapıyorsunuz?"

"Nijni Novgorod'dan, hapishaneden geldim. Evime gel, sevgili oğlum. Buradan çok uzak olmayan bir yerde, bir oda tuttum. Çay içeriz, beyaz bir somun ve balım var. Seninle karşılaşmam ne iyi oldu. Daha dün geldim, bugün de seni arayacaktım."

Beni kolumdan tuttu ve gürültülü kalabalığın arasından yolumuzu açtık.

Bitişik meydanda, başka bir mitinge rastladık. Şenlik ateşleri burada da yanıyordu ve meraklı yandaş grupları, onların etrafında durup olan biteni seyrediyorlardı.

"Ne yapıyorlar burada?"

"Ah, maskaralık," dedi Kargacık gülümseyerek. "Anarşistler çarlık bayraklarını yakıyorlar. Kumaşı yırtıp birilerine verseler daha iyi yaparlardı. Köylüler homurdanıyor. Günümüzde her bir bez parçasının ne kadar değerli olduğunu bilirsin."

Kargacığın kolları uzun ve zayıftı. Çay demlerken gülümseyerek hızlı hızlı konuşuyordu.

"Baban çok erken öldü. Kolordu Mahkemesine gönderilinceye kadar ikimiz aynı hücredeydik."

(**) **Trudovikler:** Birinci Duma'daki S.R. hiziplerinden birinin kopması ile oluşan bir fraksiyon.

"Semyon Ivanoviç," dedim çaydan sonra, "Babamla parti yoldaşı olduğunuzu söylüyorsunuz. O parti üyesi miydi? Benimle bu konuyu hiç konuşmadı."

"Bu konuda konuşmazdı tabii, çünkü bunu yapamazdı."

"Sen de bu konuda konuşmuyordun. Tutuklandığın zaman Petka Zolotuhin senin casus olduğunu söyledi."

Kargacık güldü.

"Casus ha! Ha-ha-ha! Petka Zolotuhin mi bu dedikoduyu yayan? Hah-ha! Zolotuhin söz konusu olduğunda affedilebilir, o şapşal bir çocuk. Ama büyük budalalar, casus olduğumuzu yaydığında, bu daha da komik, sevgili dostum."

"Söylentileri kimler hakkında yayıyorlar, Semyon İvanoviç?"

"Bizim hakkımızda, Bolşevikler(*) hakkında."

Ona göz ucuyla baktım.

"O zaman da Bolşevik miydiniz? Yani babam da Bolşevik miydi?"

"Öyleydi."

"Babam için neden her şey ters gitti de öteki insanlara bir şey olmadı?" Bunu bir an düşündükten sonra üzülerek söyledim.

"Ne demek istiyorsun?"

"Yani, diğer insanlar, asker gibi askerler. Eğer devrimci iseler, onlar gerçek devrimcilerdir ve kimse

---

(*) **Bolşevikler:** Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Eski adıyla Rusya Sosyal Deokrat İşçi Partisi) üyeleri. Lenin'in önderliğindeki siyasi hareket. Bu isimlendirme 1903'teki 2. Parti Kongresinde (RSDİP) yapılan seçime dayanmaktadır. Kongrede Lenin'i destekleyenler çoğunluğu (rusça: *bolşinstvo*), karşı çıkanlar azınlığı (rusça: *menşinstvo*) oluşturmaktaydı.

onlara söyleyecek kötü bir söz bulamaz. Herkes onlara saygı duyar. Ama babam... Önce kaçak, sonra da Bolşevik olduğu ortaya çıktı. Neden S.R.'ler veya anarşistler gibi gerçek bir devrimci değil de bir Bolşevik? Sanki bilerek, gitti Bolşevik oldu! En azından o zaman, herkese babamın devrimci olduğu için idam edildiğini söyleyebilirdim ve herkes susardı, kimse beni parmağıyla göstermezdi. Ama babamın Bolşevik olduğunu söylesem, herkes "Oh olmuş ona!" der. Çünkü bütün gazetelerde Bolşeviklerin Alman ajanları olduğu ve liderleri Lenin'in II. Wilhelm için çalıştığı yazıldı."

"'Herkes kim?" dedi Kargacık. Benim sert konuşmam boyunca bana gülen gözlerle bakıyordu.

"Evet, herkes. Tanıdığımız herkes. Bütün komşular, vaaz veren papazlar ve bu konuşmacılar."

"Komşularmış! Konuşmacılarmış! Pöh!" Kargacık, fitili almış, coşmuştu. "Cahil çocuk. Senin baban tüm bu konuşmacılardan ve komşularından on kat daha gerçek bir devrimciydi. Komşuların kim? Rahipler, mısır satıcıları, tüccarlar, hacılar, pazar kasapları ve her türlü kuru kalabalık. Sorun şu ki, doğru düşünebilen biri yok tüm bu komşularınız arasında. Bu halk tabakasını kendi tarafımıza kazanmaya bile çalışmıyoruz.

Bırakıyoruz, kırmızı gömlekliler çeksin onları aralarına. Onlarla zaman harcayamayız. Aynı şekilde, bu keşişler ve tüccarlar asla müttefikimiz olmayacak. Bekle, seni toplantı yaptığımız yerlere götüreceğim. Yaralılar için hastaneler, asker kışlaları, tren istasyonları ve köyler... İşte oralarda, doğru bir şeyler duyacaksın! Buradakilerin hükmü kaç para eder! Komşularmış, hıh!" Kargacık güldü.

Timka Ştukin'in babası devrimin başında serbest bırakıldı, ancak eski işine geri dönemedi. Kilise yöneticisi Sinyugin, yeni işe alınan adam yerleşeceği için, derhal evi boşaltmasını emretti.

Hiçbir tüccar, ona bekçilik işi vermek istemiyordu. Orada burada iş aradı, ancak fırıncılık veya bahçıvanlık gibi bir iş de yoktu.

Sinyugin, ona açıkça şunları söyledi:

"Ben Rus ordusuna hizmet ediyorum. Kızıl Haça bin ruble bağışta bulundum. Askeri hastanelerde, Kerenski(*)'nin iki yüz ruble değerinde hediye, bayrak ve portresini dağıttım. Sense kaçakları koruyup kolluyorsun, bende sana verilecek iş yok."

Bu laflar, bekçinin dayanabileceğinden çok daha fazlasıydı, öfkeyle cevap verdi:

"Bu sözleriz için size minnettarım. Ama size bayrakların ve portrelerin pek bir yararı olmayacağını söylememe izin verin. Sonuçlarına katlanacaksınız. Bana öyle bağırıp durmayın." Fyodor Amca aniden coşup taştı: "Koskoca bir göbek büyüttüğünüz, teleskop taktırdığınız ve timsahınızı sığır etiyle beslediğiniz için, çardan da, Tanrı'dan da daha güçlü olduğunuzu mu sanıyorsunuz? Servetinize hiç güvenmeyin. Halk sizin fabrikalarınız, şirketleriniz için ne diyor, hele bir kulak verin. Onlara bir şaplak attık, şimdi de bir tekme atmaya var mısınız, diyorlar."

"Ben... seni hapse attıracağım!" Sinyugin kekeledi, sanki onu yıldırım çarpmıştı. "Demek öyle, ha? Şikayet dilekçesi yazacağım... Fabrikam ordu için

---

(*) **Aleksandr Kerenksi:** Şubat 1917 devriminden sonra kurulan geçici hükümetin başbakanı. Önce S.R., sonraları Trudovik partisinde yer aldı.

çalışıyor. Yeni yetkililer de benim hakkımda iyi şeyler düşünüyor... Haydi, yıkıl karşımdan!"

Bekçi, şapkasını başına geçirip dışarı çıktı.

"Bir de buna devrim diyorlar. Tüm pislikler hâlâ yerli yerinde duruyor. Beni kovmaya cüret etti herif. O, askeri şef ve belediye meclisinin soyluları, hırsız çetesi gibi birlik olmuşlar, ne koparırlarsa kâr sayıyorlar. Vatansevermiş, hah!" Sokaklardan inerken homurdanıyordu. "Çürük botlardan binlerce ruble kazandı. Oğlu askerlik görevinden muaf tutuldu. Askeri şeften üç yüz, hastane doktorundan beş yüz ruble iç etti. İçip içip kendisiyle övünür. Başkaları savaşsın, o rahatına baksın, oh ne âlâ memleket! Kerenski portreleri satın almışmış. Siz de, Kerenski'niz de sonunda aynı duvara toslayıp belanızı bulacaksınız! Asıl beklediğimiz özgürlük bu!"

Herkes delirmiş gibiydi. Bütün duyduğunuz: "Kerenski! Kerenski!" haykırışlarıydı.

Gazetelerin her sayısı onun portreleriyle süslüydü: "Kerenski konuşma yapıyor", "Halk Kerenski'nin geçeceği yollara çiçekler serpiyor", "Coşkun bir kalabalık Kerenski'yi omuzlarında taşıyor". Arzamas Kent Konseyi üyesi Feofanov, iş için Moskova'ya gitti ve Kerenski'nin elini sıktı. Döndüğünde, insanlar yığınlar halinde, Feofanov'un peşinden koştu.

"Seninle el sıkıştı demek?"

"Evet, öyle yaptı," diye yanıtlıyordu Feofanov gururla.

"Yani, elini tutup salladı mı?"

"Evet, sağ elimi sıktı ve salladı."

"Bakın işte, gördünüz mü?" Birisi kalabalığın arasında heyecanla bağırdı: "Çar bunu asla yapmazdı, ama Kerenski yaptı. Binlerce insan onu her gün

görmeye geliyor ve hepsiyle el sıkışıyor, ama daha önceleri..."

"Daha önceleri çarlık vardı."

"Tabii. Şimdi de özgürlük var."

"Yaşasın! Yaşasın! Yaşasın özgürlük! Yaşasın Kerenski! Ona bir kutlama mesajı gönderelim."

O zamanlarda, postanelerden geçen on telgraftan birinin Kerenski'ye hitap eden bir tebrik telgrafı olduğu söylenmelidir. Halk mitinglerinden, okul toplantılarından, Kilise Konseyi, Kent Konseyi ve Gonfaloniers (orta çağın sonlarında bir kırsal komün) Derneğinden... Kesinlikle her yerden, sadece birkaç kişilik bir grup bile olsa, her türlü topluluktan, sevgi dolu tebrik telgrafları çekiliyordu.

Bir gün söylentiler, Arzamas Kümes Hayvanı Yetiştiricileri Derneği'nin "sevgili lidere" tek bir telgraf göndermediğini ortaya attı. Yerel gazetede, dernek başkanı Ofendulin tarafından öfkeli bir tekzip yazısı yayınlandı. Ofendulin, dedikoduların kuru iftiradan ibaret olduğunu iddia ediyordu. Aslında iki telgraf gönderilmişti. Editörler, Bay Ofendulin'in ifadesinin postanın ve telgraf ofisinin damgasını taşıyan geçerli makbuzlar şeklindeki kanıtlarla desteklendiğini özel bir dipnotla belgeledi.

İkinci Bölüm

Kargacık ile karşılaşmamın üzerinden birkaç ay geçmişti.

Papaz okulunun devasa binası yanındaki Salnikov Caddesi'nde, bahçeli küçük bir ev vardı. Sokaktan geçenler, yüzlerin yoğun bir tütün dumanı içinde yüzerken görülebildiği açık pencerelerin önünden geçerken, adımını hızlandırır ve söylediklerinin işiti-

lemeyeceği bir uzaklığa eriştiğinde hiddetle yere tükürerek, "Kışkırtıcılar yuvası!" diye söylenirdi.

Bu bina, Bolşeviklerin kulübüydü. Kasabada yirmi kadar Bolşevik vardı, ama ev her zaman kalabalıktı. Herkese açıktı, ancak çoğunlukla hastaneden askerler, Avusturyalı savaş esirleri, tabakhane ve keçe fabrikaları çalışanları tarafından ziyaret edilirdi.

Hemen hemen tüm boş zamanlarımı orada geçiriyordum. İlk başta oraya Kargacıkla meraktan, sonra alışkanlıktan gittim, bundan sonra da girdabın içine çekilip sürüklendim. Keskin bir bıçakla soyulan patateslerin kabukları gibi, kafamı dolduran tüm çöpler döküldü gitti...

Bolşeviklerimiz, kilise tartışmalarında veya esnaflar arasındaki toplantılarda konuşmazlardı. İşçi barakalarında, şehir dışında ve savaş yorgunu köylerde toplantılar düzenlerlerdi.

O zamanlarda, Kamenka'da yapılan bir toplantıyı hatırlıyorum.

Kargacık, "Kesinlikle gitmeliyiz! Gerçek bir mücadele olacak. Kruglikov'un kendisi, orada S.R.'ler adına konuşacak. Onun sözlerini bir duy hele," dedi. "Ivanovskoye'deki konuşmasının ardından köylüler öyle şaşırtıldı, öyle kandırıldı ki, hepsi bizim tarafımıza geçti."

"Hadi gidelim," dedim hevesle. "Neden tabancanı hiç yanına almıyorsun Semyon Ivanovich? Her zaman şurada burada bırakıyorsun. Bir kez tütün kutusuna koymuştun, dün de ekmek sepetinde gördüm. Ben her zaman silahımı üstümde taşırım. Hatta yatağa girdiğimde bile yastığımın altına koyarım tabancamı."

Kargacık güldü, sakalı, üzerindeki mahorka tütünü kırıntıları ile birlikte titredi.

"Hâlâ ne çocuksun sen!" dedi. "Şimdi, eğer işler bizim için kötüye giderse, sadece enselerler beni, ama tabancamı çekmeye kalkışırsam, kurşunlarla delik deşik ederler. Zaman geldiğinde tabancaları kullanacağız, ama şimdilik en iyi silahımız kelimeler. Baskakov bugün halkımız adına konuşacak."

"Baskakov mu?" diye sordum, şaşırmıştım. "Ama o çok kötü bir konuşmacı. Cümleleri bir araya getiremiyor. Bir kelimesi ile bir sonraki arasında uyur kalırsın."

"Burada öyle, ama sen onu bir de toplantılarda dinle!"

Kamenka'ya giden yol, biçilmemiş sulak çayırların ve uzun sazlar bürümüş küçük kanalların yanından uzanarak, eski, yarı çürümüş bir köprüden geçiyordu. Kasabadan gelen yük arabaları, yol boyunca diziliyordu. Yalınayak köylü kadınlar, boş süt güğümleriyle yorgun argın pazardan eve dönüyordu. Acelemiz yoktu, ama S.R.'lerle dolu dört tekerlekli bir at arabası bizi geçtiğinde, adımlarımızı hızlandırdık.

Komşu köylerden gelen köylü grupları, geniş caddeler boyunca, her yönden alana akın ediyordu. Toplantı henüz başlamamıştı, ancak vaveyla ve şamata uzaktan bile duyulabiliyordu.

Kalabalığın içinde Fedka'yı gördüm. Öne arkaya bakıp duruyor, birtakım bildirileri yoldan geçenlerin eline tutuşturuyordu. Beni görünce koşup yanıma geldi.

"Ooo! İşte, sen de geldin. Hiii, bugün çok heyecanlı konuşmalar yapılacak! Haydi, bir deste bildiri al da onları dağıtmama yardım et."

Bana birkaç düzine bildiri verdi. Birini açıp baktım. Bunlar S.R.'lerin savaşta zafere ulaşma ve firara

karşı savaş lehine broşürleriydi. Onları ona geri verdim.

"Hayır, Fedka, bu bildirileri dağıtmam ben. İstersen bu işi kendin yap."

Fedka iğrenerek yere tükürdü.

"Salaksın sen. Onlarla birlikte değilsin her halde," dedi, başının bir hareketiyle, Kargacık ve Başakov'un bulunduğu yeri işaret etti. "İyi birisin, bunu söylemeliyim. Ben de sana güvendim!"

Aşağılayıcı bir omuz silkmeyle Fedka kalabalık arasında kayboldu.

"Bana güvenmiş," dedim kendime alaycı bir gülümsemeyle. "Sanki benim aklım yokmuş gibi!"

"Savaşta zafere ulaşmak için..." diye, yanı başımda, alçak sesle bir konuşma duydum.

Dönüp baktığımda, başı açık, yüzü çiçek bozuğu olan bir köylü gördüm. Yalınayaktı ve bir elinde bir bildiri, diğerinde kopuk bir dizgin tutuyordu. Bunu onarırken, insanların söylediklerini duymak için kulübesinden çıkmış olmalıydı.

"Savaşta zafere ulaşmak için... iyi be!" diye tekrarlayıp kalabalığa şaşkın bir merakla baktı. Başını salladı, kapının önüne oturdu ve bildiriyi parmağıyla işaret ederek, yanındaki sağır yaşlı adamın kulağına bağırdı:

"Muzaffer olacağız, savaş bizim zaferimizle bitecek diyorlar yine. Bin dokuz yüz on dört yılından beri hep bunu duyuyoruz. Sen bundan ne anlam çıkarıyorsun, Prohor Dede?"

Meydanın ortasına bir at arabası yerleştirildi. Hiç kimsenin seçmediği bir başkan -canlı ve neşeli, ufak tefek bir adam- arabaya çıktı ve bağıra bağıra kalabalığa seslendi:

"Yurttaşlar! Toplantıyı açtığımı ilan ediyorum. Sözü, Geçici Hükümet hakkında, savaş ve mevcut durum hakkında konuşacak olan Sosyalist Devrimci Yoldaş Kruglikov'a veriyorum."

Başkan arabadan atladı. Bir dakika kadar "platform" üzerinde kimse görünmedi. Sonra aniden Kruglikov ortaya çıktı, uzun boyuyla ayağa dikildi ve elini kaldırdı. Yaygara susturuldu.

"Özgür Büyük Rusya vatandaşları! Sosyalist Devrimciler Partisi adına size coşkun selamlarımı sunuyorum."

Kruglikov konuşmaya başladı. Tek bir kelimeyi bile kaçırmamaya dikkat ederek onu dinledim.

Geçici Hükümetin çalışmak zorunda olduğu zor koşullar hakkında konuştu. Almanlar cephede baskın durumdaydı, karanlık güçler -Alman casusları ve Bolşevikler- İmparator Wilhelm lehine halkı kışkırtıyorlardı. "Çar Nikola'mız vardı, şimdi de Wilhelm olacak. Tekrar çar ister misiniz?" diye sordu.

Kalabalıktan yüzlerce ses yükseldi:

"İstemeyiz, bıktık, usandık artık!"

"Savaştan da bezdik," diye devam etti Kruglikov. "Yetmedi mi artık? Bitirmenin vakti gelmedi mi?"

"Evet, evet!" Kalabalık daha da büyük bir oybirliğiyle karşılık verdi.

Kargacığa öfkeyle fısıldayarak, "Başka birinin programından bahsetmek de neyin nesi oluyor?" dedim, "Savaşı sona erdirmekten yana değiller ki onlar!"

Kargacık dirseğiyle kaburgalarımdan beni dürttü. "Sus da dinle."

"Barış zamanı geldi de geçiyor bile! İşte, görüyorsunuz, hepiniz bunu bir ağızdan söylüyorsunuz.

Ama Bolşevikler savaştan bıkmış bir ülkeye, savaşı zaferle sonlandırma şansı vermiyorlar. Ordunun moralini bozuyorlar ve ordu savaşamaz hale geliyor. Savaşmaya elverişli bir ordumuz olsaydı, düşmana son belirleyici darbeyi vurur, barışı getirirdik. Ama şimdi, bu şartlarda, barış yapamayız. Kabahat kimde? Oğullarımız, kardeşlerimiz, kocalarımız ve babalarımız huzurlu bir iş yapmak üzere geri dönmek yerine, siperlerde çürüyorlarsa kimin kabahati bu? Kim zaferden vazgeçip savaşı sürdürüyor? Biz, Sosyalist Devrimciler, inançla beyan ederiz: Düşmana son kararlı darbeyi indirin, devrimci ordunun zaferini Alman ordularına karşı kazanın, ondan sonra da: kahrolsun savaş, yaşasın barış!"

Kalabalık, mahorka tütününün duman bulutları arasında derin bir nefes aldı. Oradan buradan onay sesleri duyuldu.

Kruglikov, toprağın efendisi olacak Kurucu Meclis hakkında, toprak mülklerine keyfi olarak el konulması ve Geçici Hükümetin emir ve talimatlarını yerine getirme ihtiyacı hakkında konuşmaya başladı. Dinleyicilerinin zihinleri etrafına ince bir ağ ördü. İlk başta, ihtiyaçlarını sayıp döktüğü köylülerden yana gibi görünüyordu. O zaman, kalabalık onaylayıcı sözlerle bağırmaya başladı: "Evet, tamam!" "Haklısın!" "Bundan daha kötüsü olamazdı!"

Ama Kruglikov, algılanamayacak kadar küçük sapmalarla söylediklerinden yüz seksen derece dönmeye başladı. Aniden, onunla birlikte, toprak olmadan köylüler için özgürlük olamayacağını kabul eden kalabalığın, özgür bir ülkede toprağın toprak sahiplerinden zorla alınamayacağı sonucuna götürüldüğü ortaya çıktı.

Doksan dakikalık konuşmasını alkışların uğultusu ve casuslarla Bolşeviklere savrulan lanetler arasında tamamladı.

"Baskakov, Kruglikov ile baş edemez," diye düşündüm. "Baksana, ne kadar etkili oldu söyledikleri!"

Yanımda duran, piposunu tüttüren Baskakov, platforma çıkmak için en ufak bir niyet göstermiyordu. S.R.'ler, arabanın etrafında toplandılar. Bolşeviklerin davranışlarına biraz da şaşırmışlardı. Bolşeviklerin başka birinin gelmesini beklediğine karar verdiler ve bu nedenle, başka bir konuşmacı çıkardılar. Bu hatip, Kruglikov'dan çok daha zayıftı. Alçak sesle bir şeyler kekeledi, söylenenlerin çoğunu tekrarlamaktan başka bir şey yapamadı. Aşağı indiğinde alkışlayanlar çok daha azdı.

Baskakov hâlâ tütün içiyordu. Çekik, süzgün gözlerini kısmıştı. Yüzündeki yapmacıksız ifade, "Bırakın saçmalasınlar, atıp tutsunlar. Kimin umurunda? Pipomu içiyorum, kimseye karışmıyorum," diyordu adeta.

Üçüncü konuşmacı da ikincisinden daha iyi değildi ve kürsüden indiğinde, seyircilerin çoğu ıslık çalmaya, haykırmaya ve bağırmaya başladı:

"Hey, Sayın Başkan!"

"Hadi, başka konuşmacıları da dinleyelim!"

"Şu Bolşeviklerin de ne söyleyeceğin duyalım! Neden onlara söz hakkı vermiyorsun?"

Başkan isteyen herkese söz hakkı tanıdığını söyleyerek, suçlamaları protesto etti, Bolşevikler söz almayı kendileri istememişlerdi, belki de korkuyorlardı. Onları konuşmaya zorlayamazdı.

"Sen zorlayamazsan biz zorlarız!"

"Gidip pisliği yaptılar, şimdi de saklanmaya çalışıyorlar!"

"Onları yaka paça arabaya sürükleyin! Hadi, insanların önünde konuşsunlar bakalım..."

Kalabalığın kükremesi beni korkuttu. Kargacığa baktım. Gülümsüyordu ama yüzü solgundu.

"Yeter, daha fazla bekletme halkı, Baskakov," dedi. "Sonu kötü bitebilir."

Baskakov boğazını yüksek bir sesle temizledi, piposunu cebine soktu ve ona yol açan öfkeli kalabalığın arasından at arabasına doğru yürüdü.

Hemen konuşmaya başlamadı. Önce arabanın etrafındaki S.R.'ler topluluğuna göz attı, sonra alnını avucuyla sildi, bakışlarını kalabalığın üzerinde gezdirdi ve kocaman elini burnuna götürüp karışını açarak, herkesin görebileceği şekilde bir nanik işareti yaptı. Sonra sakince, yüksek sesle ve alaycı bir edayla:

"Bunu gördünüz mü, bunu?" diye sordu, "Nah size!"

Böyle olağanüstü bir giriş beni şaşırttı. Köylüler de şaşkındı. Hemen kızgın çığlıklar yükseldi:

"Nedir bu?"

"İnsanlara nanik yapmak ha?"

"Kelimelerle cevap ver, lanet olasıca, nanik işareti yapma bize, yoksa belanı bulursun!"

"Gördünüz mü?" Baskakov yeniden başladı. "Eğer görmediyseniz, onlar size daha iyisini gösterirler," diye başının bir hareketiyle S.R'lerin bulunduğu yönü işaret etti. "Özgür Rusya vatandaşlarının bunların söylediği her şeyi yutması, bir kediyi hasta etmeye yeter. Şimdi bana şunu söyleyin, yurttaşlar: devrim size ne yarar sağladı? Bir savaş çıkarmışlardı, hâlâ sürüyor. Toprağınız yoktu, şimdi de yok. Toprak sahibi yan komşunuzdu. Hâlâ orada, eski yerinde ve hâlâ tekmeliyor sizi. Kaygılanmalısınız. Yüzünüz morarana kadar yuh çekip haykırabilirsiniz. Bu hükümet de toprak sahibini destekleyecek. Gidip Vodovatovo köylülerine sorun, çiftlik sahibinin topraklarına girmeye çalıştıklarında ne oldu? Orada askeri bir müfrezeyle karşılaştılar. Güzel topraklardı, ama yapacak bir şey yoktu. Üç yüz yıldır durdun bekledin, öyle değil mi? Devam et, daha da uzun sürdür. Tanrı sabırlı ruhları sever, derler. Toprak sahibinin gelmesini bekle, şapkasını çıkartıp şöyle desin: 'İyi toprak ister misiniz? Alın şunu, lütfen bana bir iyilik yapın.' Kıyamete kadar bekleyebilirsin. Kurucu Meclis'in toplandığında şu soruyu tartışacağını duydunuz mu? 'Toprak köylüye verildiğinde, arazi itfa ödemeleri istenecek mi, istenmeyecek mi?' Şimdi, eve döndüğünüzde paranızı sayın, toprak satın almak için yeterli olup olmadığını görürsünüz. Demek ki, size kalırsa devrim bunun için oldu, topraklarınızı toprak sahiplerinden satın alabilmeniz için, öyle mi? Şimdi soruyorum size: Eğer durum böyleyse, devrime ne ihtiyacımız vardı? Devrim olmadan da araziyi kendi paranızla satın alamaz mıydınız?"

Kalabalığın içinden öfkeli ve endişeli sesler yükseldi:

"Arazi itfa ödemeleri nedir?"

"İşte bu..." dedi Baskakov, cebinden buruşuk bir bildiri çıkarıp oradan okudu: "Adalet, toprak sahiplerinden alınıp köylülere teslim edilen topraklar için tazminat ödenmesini gerektirir." Bu tazminatı sen ödeyeceksin. Kadet Partisi bunu yazıyor, onlar da Kurucu Meclis'teki sandalyelerinde oturacaklar. Onlar da kendi çıkarları için savaşacaklar. Ancak biz, Bolşevikler, dobra dobra söylüyoruz: Kurucu Meclis'in kararını beklemeye gerek yok, bize toprağı derhal, herhangi bir tartışma olmadan, bekletmeden, tazminat ödetmeden verin! Yeterince para ödedik zaten."

Kalabalığın içinde yüzlerce ses yankılandı:

"Yeterince soyulduk!"

"Tartışmalara lanet olsun! Yine avucumuzu yaladık!"

"Kapayın çenenizi be! Bırakın Bolşevik konuşsun! Belki yeni bir şeyler söyler."

Kargacık'ın yanında ağzı açık duruyordum. Yüreğimi Baskakov için ani bir sevinç ve gurur dalgası kaplamıştı.

"Semyon İvanoviç!" diye bağırdım, Kargacığın kolunu çekerek. "Ben de onun hakkında neler düşündüm. Baksana, bu yaptığı konuşma bile değil, sadece onlarla sohbet ediyor," dedim.

Heyecanlı kalabalığa seslenen hatibin sakin, ağır ağır akan sözlerini dinlerken şöyle düşünüyordum:

"Vay canına, ne kadar iyi bir adammış, ne kadar akıllı bir adammış meğer Baskakov!"

Baskakov, "Zaferden sonra barış mı?" diyordu. "Kötü bir fikir değil. İstanbul'u alacağız. İstanbul'a muhtacız, fena halde ihtiyacımız var bu kente. Bir de Berlin'i alalım oldu olacak, hazır işgallere başlamışken." Dizginli köylü, ileriye doğru itilmişti, Baskakov parmağıyla onu dürtükledi - "Sana soruyorum: Bir Alman veya Türk senden para aldı da geri vermek mi istemiyor? Hadi sevgili dostum, bana İstanbul'da hangi işi yapacağını söyle. Orada pazarda patates mi satacaksın? Neden konuşmuyorsun?"

Köylü kızardı ve gözlerini kırpıştırdı, sonra ellerini iki yana açtı ve kızgın bir tonda cevap verdi:

"Hiç ihtiyacım yok öyle bir şeye. Neme lazım benim!"

"Bunu istemiyorsun, ben de istemiyorum, buradakilerden hiçbiri de istemiyor. Tüccarlar bunu isteyenler, kârlı bir ticaret yapmak için. Eğer çok istiyorlarsa, bunun için savaşsınlar. Köylünün bununla ne ilgisi var? Neden köyün yarısını cepheye gönderdiler? Tüccarlar çok para kazansın, yan gelip yatsınlar diye elbette. Dangalak mısınız siz? Saçı sakalı ağarmış adamlarsınız, yine de bırakıyorsunuz, birileri sizi parmağında oynatsın."

"Doğru söyledin!" diye bağırdı köylü, dizine bir şaplak indirdi. "İki gözüm önüme aksın ki, adam haklı!" Derin bir iç çekti ve başını eğdi.

Baskakov, "Peki o zaman biz de size şunu söyleriz," dedi, "zaferden sonra, balık kavağa çıkınca ve daha binlerce işçi ve köylü sakat bırakıldıktan sonra yapılacak barışı istemiyoruz! Şimdi barış istiyoruz! Kendi topraklarımızda, toprak sahibine karşı henüz zafer kazanmadık. Haklı mıyım, kardeşlerim, haksız mıyım? Eğer bunu kabul etmeyen varsa, gelsin bu-

raya bana yalancı desin, size gerçeği anlatmadığımı iddia etsin. Söyleyecek başka bir sözüm yok!"

Hatırlıyorum, kalabalıktan kükrercesine bağırışlar ve bir alkış seli yükseldi. Sosyalist Devrimci Kruglikov, bembeyaz bir yüzle, sesini duyurabilmek için bağırarak ve kollarını sallayarak öne fırladı, fakat arabadan aşağı itildi. Baskakov piposunu tekrar yakmıştı. Yüzü çiçek bozuğu olan köylü, Baskakov'un İstanbul'da ne iş yapmak istediğini sorduğu köylü, onun kolunu çekiştirerek kulübesine, çay içmeye davet etti.

"Bal da var!" dedi, neredeyse yalvaran bir sesle, "Biraz kaldı. Hem arkadaşların da gelsin."

Kaynar suda demlenmiş, kuru ahududu çayı içtik. Kulübede hoş bir bal peteği kokusu vardı. S.R.'lerin doluştuğu atlı araba, pencerenin önünden geçerek tozlu yokuştan aşağı indi. Kuru, boğucu sıcak bir akşamdı. Çok uzaktaki kasabadan çan sesleri geliyordu. Otuz kilisenin rahipleri ve din adamları, isyankar ülkeyi yatıştırmak için dua ediyorlardı.

Üçüncü Bölüm

Timka Ştukin'e veda etmek için mezarlığa gittim. Babasıyla birlikte, Ukrayna'daki amcasına gidiyordu. Amcasının Jitomir yakınlarında bir yerde küçük bir çiftliği vardı.

Eşyaları toplamışlardı. Timka'nın babası araba bulmaya gitmişti. Timka neşeli görünüyordu. Hareketsiz oturamadı ve büyüdüğü kulübenin duvarlarına son bir kez bakmak ister gibi, bir köşeden diğerine koşmaya devam etti. Ama Timka'nın gerçekten neşe-

li olmadığından ve gözyaşlarını tutmak için çok uğraştığından kuşkuluydum. Bütün kuşlarını serbest bırakmıştı.

"Hepsi ... uçup gitti," dedi Timka. "Narbülbülü, mavi baştankaralar, saka kuşları ve iskete. Biliyor musun Boris, ben en çok isketeyi severdim. Bir kavak dalına uçtu ve ötmeye başladı, duymalıydın onu! Ağacın altında oturdum ve kafesi bir dalın üzerine astım. Orada nasıl yaşadığımızı ve kuşlar, mezarlık ve okula ilişkin her şeyin nasıl bittiğini düşünerek oturdum kaldım. Uzun süre oturdum, düşündüm, sonra kalkıp kafese uzandım. İnanır mısın, orada oturuyordu benim kuşum. Geri dönmüştü, uçup gitmek istemiyordu. Birdenbire her şey için çok üzüldüm, neredeyse... Neredeyse ağlayacaktım, Boris."

"Benden gizleme, Timka," dedim, derinden duygulanmıştım. "Belki de ağladın."

"Evet, ağladım," diye itiraf etti Timka sesindc bir tutuklukla. "Her şeye çok alışmıştım Boris. Buradan kovulduğumuz için çok üzgünüm. Biliyor musun, babam ondan kalmamıza izin vermesini istemeden, kilise müdürü Sinyugin'e bile gittim. Ama beni kabul etmedi." Timka içini çekti ve yüzünü bana döndü. "Sanki umurunda mı? Kendine ait çok güzel bir evi var."

Timka'nın sesi, son sözleriyle fısıltıya dönüştü ve hemen yan odaya kaçtı. Bir dakika sonra, yanına gittiğimde ağladığını gördüm, yüzünü yatak takımları dengine gömmüştü.

Tren istasyonunda Timka ve babası gözden kayboldu, lokomotif buhar salıverirken, vagonlara binmek için telaşlanın insan yığını tarafından sürüklenip götürüldüler.

"Çocukcağız ezilecek," diye düşündüm endişeyle. "Bu kitle nereye gidiyor böyle?"

Peronlar dolup taşarcasına kalabalıktı. Askerler, subaylar, denizciler. "En azından bunlar bu sıkıntılara alışıktır ve görevlidirler. Ama bütün bu insanlar nereye gidiyor?" diye sordum kendi kendime. Merak ettim, bir sürü koli, sepet ve valiz etrafında toplanan gruplar arasında dolaştım.

Siviller, bütün aileleriyle birlikte yolculuk yapıyordu. Tertemiz traşlı, fakat kızgın erkekler, koşuşma ve hareketliliğin neden olduğu terli alınlarıyla sağa sola seğirtiyordu. Yorgun, acı dolu gözleriyle güzel kadınlar vardı. Eski moda, fantastik şapkalı, kargaşa yüzünden sersemlemiş, huysuz ve sinirliydiler.

Solumda, kocaman bir bavulun üstünde, sinemada gördüğümüz o eski asil konteslerden birine benzeyen, yaşlı bir kadın oturuyordu. Bir eliyle, bir papağan kafesi, öteki eliyle de yatak örtüleri çıkınını tutuyordu.

Peronda, demir şeritlerle bağlı, ağır bir sandığı çekmeye çalışan genç bir deniz subayına bağırarak bir şeyler söylüyordu yaşlı kadın.

"Kes şunu," diye yanıtladı adam. "Hamalı nereden bulayım? Ah, lanet olsun!" Sandığı elinden bıraktı ve "Hey, bana bak!" diye yanından gecen bir askere seslendi. "Hey sen, baksana! Bunları vagona sokmama yardım et, olur mu?"

Birdenbire şaşıran ve aldığı emre mekanik olarak uyan asker, kollarını yanlarından aşağı doğru sarkıtarak durdu, sonra arkadaşlarının alaycı bakışları altında aceleci tutumundan utanmış gibi, rahat konumuna geçti, elini yavaşça kemerine soktu ve kısık, kurnaz gözleriyle subaya baktı.

"Seninle konuşuyorum," diye tekrarladı subay. "Sağır mısın, nesin?"

"Hayır efendim, sağır değilim, ama valizlerinizi sizin için sürüklemek benim görevim değil."

Asker arkasını döndü ve trenin ucuna doğru uzaklaşıp gitti.

"Grégoire(*)!" diye bağırdı yaşlı kadın soluk gözleriyle subaya bakarak. "Bir jandarma çağır Grégoire, o kaba adamı tutuklasın!"

Ancak subay umutsuz bir jestle elini salladı ve aniden öfkelenerek sert bir cevap verdi:

"Keşke burnunu sokmasan! Sen ne anlarsın? Ne jandarmasıymış bu, öteki dünyadan biri mi? Hareketsiz otur ve ağzını kapalı tut."

Timka beklemediğim bir anda, başını pencereden dışarı uzattı.

"Hey, Boris! Biz buradayız!"

"Yerleşebildiniz mi? Yeriniz iyi mi?"

"Fena değil. Babam bagajımızın üzerinde oturuyor ve bir denizci bana yanında, üst ranzanın köşesinde bir yer verdi. 'Sadece kıpır kıpır etme, yoksa seni kovarım' diyor."

İkinci çan sesiyle bir hengamedir başladı. Fransızca konuşmalarla karışık aromalı yulaflar, ter kokusuyla parfüm kokusu, birinin ağlamasıyla akordeon sesi, hepsi birden lokomotifin düdüğünde boğuldu.

"Elveda Timka!"

"Elveda Boris!" Pencereden dışarıya doğru eğildiğini gördüm, el sallayarak bana veda etti.

(*) Grigori adının Fransızcadaki karşılığı. Rus soylularında Fransızca konuşmak ve isimlerinin Fransızca versiyonlarını kullanmak bir tür modaydı.

Tren gözden yitip gitti ve yüzlerce çeşit insanı da birlikte götürdü. Ancak istasyon, yine her zamanki gibi kalabalıktı.

"Vay canına, şunlara bak!" diyen bir ses duydum yanı başımda. "Herkes güneye gidiyor, Rostov'a, Don'a. Kuzeye giden tüm trenler sadece askerleri, hizmet görevlilerini taşıyor, ama güneye gidenler kibarlarla dolu."

"Nereye gidiyorlar, tatil ve sağlık merkezlerine mi?"

"İyi bildin," diye alaycı bir ses geldi. "Bunalımlarını tedavi ettirecekler. Bu günlerde, soyluların hepsi korkudan hasta oldu."

Sandıklar, sepetler, çuvallar arasından kendime yol açtım, çay içen, ayçiçeği tohumları çıtlatan, uyuyan, gülen ve kavga eden insanların yanından geçip çıkışa doğru yürüdüm.

Topal gazeteci Semyon, bir yerden çıka geldi ve tahta bacağına karşın, şaşırtıcı bir çeviklikle peron boyunca hoplayarak, tiz ve çatlak sesiyle bağırdı:

"Akşam haberleri! *Ruskoye Slovo*! Bolşevik gösterisinin şaşırtıcı ayrıntıları! Hükümet gösteriyi durdurdu! Ölen ve yaralananlar var. Bolşevik lider Lenin aranıyorsa da bulunamıyor!"

Gazeteler kapışıldı, kimse para üstü istemiyordu.

Geri dönerken yoldan biraz ayrıldım ve olgun çavdar tarlasından geçen dar bir patika boyunca yürüdüm. Dağ geçidinin yamacından inerken, karşı bayırda, sırtındaki bir dengin ağırlığının altında iki büklüm bir adam gördüm. Kargacığı tanımakta zorluk çekmedim.

"Boris," dedi, "burada ne yapıyorsun? Tren istasyonundan mı geliyorsun?"

"Evet. Peki, siz nereye gidiyorsunuz? Trene yetişmeye çalışıyorsunuz, değil mi? Öyleyse, geç kalmışsınız Semyon İvanoviç. Tren yeni gitti."

Kargacık durdu, ağır yükünü yere indirdi ve çimlere oturdu.

"Öf!" dedi sıkıntıyla, "Şimdi bununla ne yapacağım?" İplerle bağlı dengi ayağıyla dürttü.

"Ne bunlar?" diye sordum.

"Çoğunlukla edebiyat. Bunun yanında, başka şeyler de var ..."

"O zaman geri götürmene yardım edeyim. Kulüpte bırakıp yarın gider alırsın."

Kargacık, her zamanki gibi mahorka tütünü kırıntılarıyla dolu siyah sakalını salladı.

"İşte sorun da bu ya zaten, dostum. Bunu kulüpte bırakamıyorum. Kulübümüz kapalı. Kulüp artık yok."

"Ne demek istiyorsun?" Neredeyse yerimden zıplayarak sordum bunu. "Yandı mı, ne oldu? Daha bu sabah, buraya gelirken önünden geçtim."

"Yakılmadı, kapatıldı dostum. Neyse ki, bazı insanlar bizi zamanında uyarmayı başardılar. Şimdi orada arama yapıyorlar."

"Ama Semyon İvanoviç," dedim şaşkınlıkla, "kulübü nasıl kapatabilirler? Bu düzen, eski rejim değil ki. Şimdi özgürlüğümüz var. S.R.'lerin kulübü var, Menşeviklerle Kadetler'in de var, anarşistler ise her zaman sarhoş gezerler, dahası kulüplerinin pencerelerini dışarıdan tahtalarla kapladılar, onlara kimse dokunamıyor. Sessiz ve sakin davrandık, ama birdenbire kulübümüzü kapattılar."

"Özgürlükmüş, hah!" Kargacık gülümsedi. "Bazıları için özgürlük, ötekiler içinse havacıva. Ama bu denkle ne yapacağım? Yarına kadar bir yerde sakla-

malıyım. Onu kente geri de götüremiyorum, elimden alabilirler."

"Öyleyse saklayalım, Semyon Ivanovich! Buraya yakın bir yer biliyorum. Dağ geçidinin biraz aşağısında, göledin yanında tuğla yapımında kullanmak üzere kil çıkarılan bir açıklık var. Duvarlarda çok sayıda delik var. Bu denk şöyle dursun, orada bir atlı araba bile saklayabilirsin, Yalnız, orada yılanlar var derler, ben yalınayak dolaşıyorum. Sizse bot giymişsiniz, bu yüzden sorun değil. Yılanlar sizi soksa bile ölmezsiniz, yalnızca birazcık uyuşukluk hissedersiniz."

Kargacık, söylediklerimin bu son kısmını beğenmedi ve bana içinde yılan olmayan başka bir saklanma yeri bilip bilmediğimi sordu.

Yakınlarda uygun bir yer olmadığını söyledim. Her zaman insanlar vardı oralarda. Ya koyun sürüsü otlatmak ya da patates toplamak için gelenler ve yahut da sebze bahçelerinin etrafında gezinen çocuklardı bunlar.

Bunun üzerine, Kargacık kitap dengini omuzladı ve dere kıyısı boyunca yürüdük.

Dengi güvenli bir yerde sakladık.

"Şimdi şehre git," dedi Kargacık. "Yarın ben de geleceğim. Komitedeki adamlarımızdan birini görürsen, henüz gitmediğimi söyle. Bir dakika!" beni durdurdu ve yüzüme baktı. "Bu sırrı kendine saklayacaksın umarım dostum? Gevezelik yok."

"Aaa, tabii ki sır tutarım!" diye mırıldandım, bu saldırgan kuşkudan ürkerek. "Hiç şimdiye kadar, herhangi bir kimseyle ilgili bir şey söyledim mi başkalarına? Bakın, ben okuldaki oyunlarda bile kimseye hainlik, kötülük yapmadım, kaldı ki, bu bir oyun değil, ciddi bir uğraş. Nasıl olur da benden..."

Kargacık, cümleyi bitirmeme izin vermedi. Sıska eliyle benim sırtımı sıvazladı ve gülümsedi.

"Tamam, tamam. Koş hadi. Ah, sen ne komplocusun sen!"

Dördüncü Bölüm

Fedka yaz aylarında büyüdü ve olgunlaştı. Saçlarını uzattı, siyah bir Rus gömleği ve bir evrak çantası edindi. Gazetelerle dolu bu çantayla, bir okul toplantısından diğerine koşuyordu. Fedka, Sınıf Komitesinin başkanıydı. Fedka, Kız Teknik Lisesinde yapılan okul toplantısında delegeydi. Fedka, Veli Toplantılarında, seçilmiş temsilciydi. Konuşmada uzman olup çıktı, sanki ikinci bir Kruglikov'du. "Öğrenciler öğretmenlerine oturarak mı ayakta mı cevap vermelidirler?" veya "Özgür bir ülkede, din dersleri sırasında kart oynamaya izin verilebilir mi?" gibi tartışmalarda bir masanın üzerine tırmanırdı. Bir ayağını öne doğru uzatır, elini kemerinin altına sokar, başlardı: "Vatandaşlar, size sesleniyoruz... durum böyle böyle... devrimin kaderi için sorumluluk taşıyoruz..." Sonra lafı uzatır da uzatırdı.

Fedka ile ben arkadaşlığımızı devam ettiremedik. Henüz tam bir kopuş yaşamamıştık ama aramızdaki ilişkiler gün geçtikçe kötüleşiyordu.

Yine ondan uzak duruyordum.

Babamla ilgili olay hemen hemen unutulmuştu, başkentten bu yeni rüzgar estiğinde, benimle bazı eski arkadaşlarım arasındaki buzlar çözülmeye başladı. Kasaba halkımız Bolşeviklere karşı saldırganlaştı ve kulübü kapattı. Belediye milisleri Baskakov'u tutukladı. Bana karşı da yine suçlamalar baş-

ladı: Neden Bolşeviklere katılmışım, 1 Mayıs Günü'nde neden kulüplerinin çatısına bayrak asmışım, neden toplantılarda, savaşın bizim zaferimizle sona ermesi lehine propaganda yapan bildiriler dağıtarak Fedka'ya yardım etmeyi reddetmişim?

Okulumuzdaki tüm çocuklar bildiri dağıtırlardı. Bazıları Kadet, anarşist, Hıristiyan Sosyalist veya Bolşevik bildirileri olup olmadıklarını umursamadan bildirileri alıyor ve hemen sokağa çıkıp onları yoldan geçenlerin eline tutuşturuyorlardı. Ve o adamlar da, sanki en doğrusu buymuş gibi, bildirileri kaptıkları gibi uzaklaşıyorlardı.

Baskakov bana dağıtmak için kendi bildirilerinden yığınlarca verdiği halde, S.R.'lerinkileri nasıl dağıtabilirdim? Hem birini hem de ötekileri nasıl dağıtabilirsiniz? Benzer olsalardı anlardım, ama onlardan biri "Yaşasın Almanlara karşı zafer", diğeri "Kahrolsun Haksız Savaş" diyordu. Birinde "Geçici Hükümeti destekleyin," derken ötekinde "kahrolsun hükümetin on kapitalist bakanı," yazıyordu. Bir bildiri diğerini yok etmeye hazır olduğunda, onları nasıl bir araya getirebilirsiniz?

O zamanlarda, okulda çok az öğretim yapılıyordu. Öğretmenler kulüp toplantılarında otururlardı, aralarındaki monarşistler ise işlerinden istifa etmişti. Okulun yarısı da Kızıl Haç tarafından işgal edilmişti.

"Okuldan ayrılacağım, anne," diyordum bazen. "Nasıl olsa ders yapmıyoruz. Üstelik ben herkesle kanlı bıçaklıyım. Örneğin, Korenev yaralıların yararına bir çanakla para toplamaya çıktı; yanımda yirmi kopek vardı ve çanağın içine bıraktım, ama o kaşlarını çatarak şöyle dedi: 'Ülkemizin, çürümüşlerin vereceği sadakaya ihtiyacı yok.' Ben onu ayıplayarak dudağımı ısırdım. Hem de herkesin önünde söyledi

bunu! Ona dedim ki: 'Eğer bir firarın oğluysam, sen de hırsızın oğlusun. Baban bir müteahhit, orduyu soydu. Sen de yaralılar için topladığın paralardan bir kısmını iç etmekten çekinmezsin her halde!' Neredeyse gırtlak gırtlağa gelecektik. Bir Yoldaş Mahkemesi olacakmış birkaç güne kadar. Kimin umurunda! Yargıç diyorlar kendilerine, sevsinler!"

Babamın bana verdiği tabancayı hep yanımda taşıyordum. Küçük ve kullanışlıydı, yumuşak bir güderi kılıf içinde dururdu. Kendimi savunmak için taşımıyordum onu. Henüz kimse beni saldırıyla tehdit etmemişti, ama bu silah benim için bir hatıra, babamdan bir hediye, sahip olduğum tek değerli şeydi. Mavzer tabancayı sevmemin bir başka nedeni, o yanımdayken hoş bir heyecan ve gurur duymamdı. Ayrıca, o zaman on beş yaşındaydım ve o yaşta sahici bir tabancaya sahip olmayı reddeden bir çocuk tanımıyordum. Mavzeri bilen tek kişi Fedka'ydı. Hâlâ dostken ona göstermiştim. Nasıl bir gıpta ile babamın hediyesini dikkatle incelediğini hatırlıyordum.

Korenev'le olan o olaydan bir gün sonra, her zamanki gibi sınıfa geldim, kimseyi selamlamadım, kimseye de bakmadım.

İlk ders coğrafyaydı. Öğretmen batı Çin hakkında biraz konuştu, sonra gazetelerden en son haberleri tartışmak için durakladı. Bu konuşma ve tartışmalar devam ederken, Fedka'nın küçük kağıtlara notlar yazdığını ve sıralara gönderdiğini fark ettim. Önümde oturan çocuğun omuzu üzerinden, bunlardan birine bir göz attım ve kendi adımı gördüm. Bu beni alarma geçirdi.

Zil çalınca kalkıp, çevreme dikkatle baktım ve kapıya doğru giderken, yolumun sınıfın en güçlü er-

kek öğrencilerinin oluşturduğu bir grup tarafından kesildiğini gördüm. Etrafımda yarım daire oluşturmuşlardı. Fedka bunun ortasından çıkıp bana doğru geldi.

"Ne istiyorsun?" dedim.

"Silahını uçlan bakalım," dedi küstahça. "Sınıf Komitesi, silahı Belediye Milis Komiserliği'ne teslim etmen gerektiğine karar verdi. Hemen tabancayı Komiteye teslim et, yarın milislerden bir makbuz alacaksın."

"Hangi silahtan bahsediyorsun?" diye sordum. Pencereye doğru geriledim ve sakin görünmek için elimden geleni yaptım.

"Boşuna inkar etme! Her zaman yanında bir Mavzer tabanca taşıdığını biliyorum. Şimdi de sağ cebinde. Gönüllü olarak teslim etsen iyi olur, yoksa milisleri çağırırız. Hadi ver!" Elini uzattı.

"Mavzer tabancayı mı?"

"Evet."

"İstersen bunu al!" diye bağırdım ve ona bir nanik işareti yaptım. "Nah sana! Onu bana sen mi verdin? Vermedin, öyle değil mi? O halde, çenene bir yumruk atmadan cehennem ol git buradan!"

Başımı çabucak çevirip baktım, arkamda dört delikanlı gördüm, üzerime saldırmaya hazırlanıyorlardı. Kapıdan dışarı fırlamak için öne doğru atıldım. Fedka omzumu tuttu.

Yumruğumla ona vurdum, ama hemen omuzlarımdan ve göğsümden sımsıkı yakalandım. Birisi elimi cebimden çekip çıkarmaya çalışıyordu. Elimi cebimden çekmeden, tabancayı sıkıca kavradım.

"Onu alıp götürecekler... Bir dakikaya kalmaz, götürürler onu..."

Sonra, hapsedilmiş bir hayvan gibi, acı bir çığlık attım. Mavzer tabancayı çıkardım, başparmağımla emniyet mandalını açtım ve tetiği çektim.

Beni tutan dört çift el anında gevşedi, beni bırakıverdiler. Pencere kenarına atladım. Oradan öğrencilerin kireç gibi bembeyaz kesilmiş yüzlerine bir an baktım. Zemindeki sarı kiremitler mermiyle paramparça olmuştu, Peder Genadi'nin iri vücudu, İncil'deki tuz direği gibi, kapıda dikiliyordu. Birinci katın yüksekliğinden hiç duraksamadan atladım ve kıpkırmızı çiçeklerin yatağına düştüm.

O gece geç saatlerde, arka bahçedeki yağmur borusundan evimizin üst penceresine tırmandım. Kimseyi korkutmamak için sessizce tırmanmaya çalıştım, ama annem bir hışırtı duymuştu, pencereye gelip alçak sesle seslendi:

"Kim o? Sen misin Boris?"

"Benim, anne."

"Boruya tırmanma, düşebilirsin. Kapıyı senin için açayım."

"Gerek yok, anne. Başaracağım."

Pencere pervazından içeriye atladım, annemin azarlamalarını ve şikayetlerini dinlemeye hazırlandım.

"Yiyecek bir şey ister misin?" Annem aynı alçak sesle sordu. "Otur, sana biraz çorba getireyim, hâlâ sıcak."

Annemin hiçbir şey bilmediğine karar verdim, onu öptüm ve masanın kenarına oturdum, haberi ona nasıl vereceğimi düşünüyordum. Gözlerinin dikkatle üzerime dikildiğini hissedebiliyordum. Canım sıkılmıştı, kaşığımı tabağımın kenarına bıraktım.

"Biraz önce, müdür başyardımcısı buradaydı," dedi annem. "Seni okuldan kovduklarını söyledi ve

eğer tabancanı yarın on ikiye kadar komiserliğe vermezsen, milisleri bilgilendireceklerini ve silahı senden zorla alıp götüreceklerini bildirdi."

"Asla silahımı teslim etmem," dedim öfkeyle, bakışlarından kaçınarak. "Bu babamın tabancasıydı."

"Ne olmuş yani? Bu tabancayı niçin saklamak istiyorsun? Daha sonra kendine başka bir tane alırsın. Son birkaç ay içinde, sana ne oldu, bilmiyorum, delirdin galiba. Bu Mavzer tabancayla birini de vurabilirsin. Yarın milis komiserliğine götür ve teslim et."

"Asla," dedim, hızlı bir şekilde konuşarak ve tabağımı iterek. "Ben başka bir silah istemiyorum, bunu istiyorum! Bu babamın tabancasıydı. Deli değilim, kimseye de dokunmuyorum. Neden beni rahat bırakmıyorlar? Okuldan kovulmam da beni ırgalamaz. Kendim bırakacaktım zaten okulu, tabancayı da saklayacağım."

Annem çileden çıkarak, "Tanrım! Seni hapse atacaklar ve bu inadından vazgeçene kadar orada tutacaklar!" diye bağırdı.

"Aman, ne kadar çok korktum!" dedim öfkeyle. "Baskakov'u da hapse attılar. Beni de hapiste tutabilirler, ama ben silahımı teslim etmem. Bunu asla yapmam!" Bunu o kadar yüksek sesle söyledim ki, annem geri geri çekildi.

"Tamam, o zaman verme silahı," dedi daha nazikçe. "Benim için hepsi bir." Dalgın ve düşünceli bir şekilde durdu, sonra ayağa kalktı ve kapıya doğru giderken, acı bir ifadeyle ekledi: "Beni vaktinden önce öldürmek için daha ne kadar yakıp yıkacaksın?"

Annemin uysallığı beni şaşırttı. Onun huyu öyle değildi. İşlerime nadiren burnunu sokardı, ancak ka-

fasına bir şey koydu mu, dediği dedikti ve kimse onu durduramazdı.

O gece rahatça uyudum. Timka rüyama girdi ve bana hediye olarak bir guguk kuşu getirdi. "Guguk kuşunu ne yapayım, Timka?" diye sordum. Timka hiçbir şey söylemedi. "Guguk kuşu, guguk kuşu, ben kaç yaşındayım?" Guguk kuşu, on yedi diye öttü. "Yanılıyorsun," dedim, "Ben sadece on beş yaşındayım." "Hayır," dedi Timka başını sallayarak, "Annen seni aldattı." "Annem neden beni aldatsın?" Tam bu noktada, Timka'nın Timka değil de Fedka olduğunu gördüm. Orada sırıtarak duruyordu.

Uyandım, yataktan fırladım ve yan odaya baktım. Saat yediye beş vardı.

Annem evde değildi. Acele etmem ve Mavzer tabancayı, etrafta kimse yokken, bahçede bir yerde saklamam gerekiyordu.

Gömleğimi giydim ve pantolonumu sandalyeden çektim aldım. Ani bir ürperti omurgamı baştan aşağı dolaştı. Pantolonun hafifliği kuşku vericiydi. Dikkatle, sanki parmaklarımı yakmaktan korkuyormuşum gibi, elimi cebine koydum. Bilmiştim zaten, boştu. Annem almıştı Mavzer tabancamı, ben uyurken.

"Demek öyle ha?... O da bana karşı. Daha dün, ona inanıyordum. Israrından o kadar kolay vazgeçivermesine şaşmamalı. Tabancamı milislere götürdü her halde."

Onun peşinden koşmak istedim.

Çalar saat, sanki "Dur! Dur! Dur!" dermiş gibi saatleri vuruyordu. Olduğum yerde kaldım ve kadrana baktım. Sen ne biliyorsun? Saat daha yedi idi. Bu kadar erken nereye gidebilirdi annem? Evin içini araştırdım ve büyük hasır sepetin yerinde olmadığını

fark ettim. Bu, annenin pazara gittiği anlamına geliyordu.

Ama pazara gittiyse, Mavzeri de yanına alamazdı ya. Demek ki, şimdilik evin içinde saklamıştı. Ama neredeydi? Hemen aklıma geldi: dolabın üst çekmecesinde! Çünkü kilitlenen tek çekmece oydu.

Annemin bir zamanlar, uzun zaman önce eczacıdan aldığı pembe renkli, tahriş edici süblime küreciklerini getirdiğini ve onları kimseye zarar vermesin diye, bu çekmeceye kilitlediğini hatırladım. Fedka ile odunluktaki hurdaları karıştırıp kilide uyan bir anahtar bulmuş, fakat tekrar yerine koymuştuk.

Odunluğa gittim ve ağır bir çekmeceyi yerinden çıkardım. Eski demir, somun ve vidalar arasında anahtarı aradım. Bir teneke parçası elimi kesti, ama hemen üç paslı anahtar buldum. Kuşkusuz içlerinden biri, kilitli çekmecenin anahtarıydı.

Dolaba geri döndüm. Güç bela anahtarı kilide soktum. Anahtar kilidin içinde zorlukla döndü. Kilit gıcırdadı, sonra bir tıklama ile açıldı. Çekmeceyi çektim. İşte orada duruyordu Mavzer tabancam. Kılıfı da yanındaydı. İkisini de hemen kaptım. Çekmeceyi kilitledim, anahtarı pencereden bahçeye attım ve sokağa fırladım. İki yana bakınırken, annemin pazardan eve döndüğünü gördüm. Hemen köşeden kıvrılıp mezarlık yönünde koşarak uzaklaştım.

Orman kenarında, nefesim düzelsin diye durup bekledim. Bir kuru yaprak yığını üzerine oturdum, ağır ağır nefes alıp zaman zaman da kimsenin peşimde olmadığından emin olmak için arkama baktım. Küçük bir dere sessizce akıyordu. Su berrak ama ılıktı ve su bitkilerinin kokusu vardı. Yerimden

kalkmadan avucuma su doldurup içtim, sonra başımı kollarıma yaslayarak düşünmeye başladım.

Şimdi ne yapmalıydım? Tekrar eve dönemezdim, okula da gidemezdim. İkinci kez düşündüğümde, eve dönebilirim dedim kendi kendime. Mavzeri saklayıp eve gidebilirdim. Annem bir süre bana kızar, ama zamanla unuturdu. Bu kendi hatasıydı, Mavzeri hileyle almamalıydı. Peki, ya milisler gelirse? Kaybettiğimi söylersem bana inanmazlar. Benim olmadığını söylersem, kimin olduğunu sorarlar. Eğer bir şey söylemezsem, beni gerçekten hapse atabilirlerdi! Ne ahlaksızdı o Fedka! Sıçan!

Orman kenarındaki seyrek ağaçların arasından, tren istasyonunu görebiliyordum.

"Dü-dü-ü-üt!" Uzaktan, bir lokomotif düdüğünün yankısı geldi. Demiryolu boyunca dalgalı bir beyaz buhar şeridi yayıldı ve buradan bir böcek gibi görünen siyah bir lokomotif, dönemecin arkasından yavaşça çıkıp geldi.

"Dü-dü-ü-üt!" diye öttü yine lokomotifin düdüğü, işaret bayrağının dostça uzanan elini selamladı.

"Ne olur acaba, eğer ben..."

Yavaşça ayağa kalktım ve tekrar düşünmeye başladım.

Düşündükçe, tren istasyonu beni daha güçlü bir şekilde kendine çekiyordu. Lokomotiflerin düdük sesleri, işaretçi kulübelerinin uyumlu sinyalleri, yanan benzinin sanki elle tutulan gözle görülen yoğun kokusu ve bilinmeyen ufuklara doğru parıldayarak uzanan raylarıyla istasyon beni çağırıyordu.

"Nijni Novgorod'a gideceğim," diye düşündüm. "Orada Kargacığı bulurum. Sormovo'da. Beni görünce memnun olur ve bir süre onunla kalmama izin

verir muhakkak. İşler düzelince eve dönerim. Ama belki de..." dedi içimden gelen bir ses, "belki de geri dönmem."

"Evet, bunda kararlıyım," diye kesinlikle karar verdim ve bu kararın öneminin farkına vardığımda dimdik ayağa kalktım. Kendimi bir anda yetişkin, güçlü ve iradeli bir insan gibi hissettim.

Beşinci Bölüm

Tren, geceleyin Nijni Novgorod'a vardı. Kendimi hemen tren istasyonunun dışındaki büyük meydanda buldum. Sırmalı apoletler, yepyeni tüfek süngüleri, sokak lambalarının ışıkları altında parlıyordu.

Kızıl sakallı bir adam, platforma çıkmış, askerlere yurdu savunmanın gerekliliği hakkında nutuk çekiyordu. Onlara "lanetli Alman emperyalistlerinin" kaçınılmaz bir şekilde hızla yenileceğinden kuşku duymamalarını telkin etmeye çalışıyordu.

Durup durup yanındaki adama dönüp bakıyordu. Kızıl sakallı konuşmacının vardığı sonuçların doğruluğunu onaylarcasına, yuvarlak, kel kafasını sallayan yaşlı bir albaydı bu.

Konuşmacı bitkin görünüyordu. Göğsünü elinin ayasıyla dövdü ve önce bir kolunu, sonra her iki kolunu da göğe doğru kaldırarak, askerlerin vicdanlarına seslendi.

Söylevinin sonuna doğru, sözlerinin grimtırak kitleye nüfuz ettiğine ikna olduğunda, kolunu havada savurdu, darbeden kaçınmak için geri çekilen şaşkın albayın kulağını ıskaladı. Sonra birdenbire Fransız milli marşı *Marseillaise*'i söylemeye başladı. Bir

veya iki dağınık ses ona katıldı, ancak asker kolu sessiz kaldı.

Kızıl sakallı hatip marşı yarıda kesti, şapkasını yere attı ve platformdan indi.

Eski albay çaresiz bir jestle ellerini iki yana açtı, başını eğdi ve parmaklığa tutunarak merdivenden indi.

Bunun, Alman cephesine gidecek takviyelerin bir taburu olduğu ortaya çıktı.

Askerler tren istasyonuna doğru şarkılarla yürümüşler ve onlara çiçek ve hediyeler atılmıştı. İstasyona ulaşana kadar her şey yolunda gitmişti, burada birinin ihmalciliği yüzünden, herkesin içeceği çay için yeterli kaynar su olmadığı ve bazı vagonlarda yeterince ranza bulunmadığı fark edildi. Hoşnutsuz askerler bir araya toplanıp tartışmaya başladı.

Komutanın davet etmediği konuşmacılar ortaya çıktı ve çay ile başlayan tartışmalar, aniden şu sonuca vardı: "Yeter artık! Yurtta çiftlikler iflas edip gidiyor, toprak sahiplerinin toprakları paylaşılmıyor. Bıktık artık bu savaştan!"

Şenlik ateşleri yakıldı. Volga'nın taze rüzgarı, reçineli tahta, tütün ve yakındaki rıhtımlarda yığılı kurutulmuş balık kokuyordu.

Heyecanlı ve ürkmüştüm Tren istasyonunun hemen yanındaki şenlik ateşlerinin, tüfeklerin, heyecanlı askerlerin, bağıran hatiplerin, dehşete düşmüş ve öfkeli memurların yanından geçerek, yabancı sokakların karanlığına daldım. Yoldan gecen ilk kişiye, Sormovo'ya nasıl gidebileceğimi sordum. Adam şaşkınlıkla cevap verdi:

"Buradan Sormovo'ya yürüyemezsin, sevgili dostum. İnsanlar buradan Sormovo'ya tekneyle gider.

Elli kopek ödeyip gemiye biniyorsun. Ama sabaha kadar hiçbir tekne kalkmaz."

Biraz dolaştıktan sonra, bir yerde duvar dibine atılmış boş kasalardan birine girdim ve sabaha kadar orada oturmaya karar verdim. Kısa bir süre sonra, uykuya daldım.

Bir şarkı ile uyandım. Hamallar ağır bir şey yüklerken şarkı söylüyorlardı.

Haydi hop, hep beraber,
Çekin çocuklar, çekin
Hepinize kolay gelsin!

Şarkı söyleyenin, çatlak ama hoş tenor sesi geliyordu.

Gerisi kısık seslerle birleşti:

ir daha, bir daha, bir daha deneyin.

Bir şey, çatırtıyla yerinden oynadı.

Eh-hey... işe iyi başladık,
Eh-hey... ama bir de baktık,
Her şey olduğu gibi duruyor
İt herifler eski yerinde oturuyor.

Kafamı uzattım Bir çavdar ekmeğinin etrafındaki karıncalar gibi, hamallar da eğimli raylar üzerinden açık bir yük vagonunun üzerine sürükledikleri büyük bir paslı vincin çevresinde toplanmışlardı. Kalabalığın arasında görünmeyen şarkı lideri yeniden başladı:

Eh- hey... Nikolay'ı tahttan kovduk,
Eh-hey... iyi de, ne aradık ne bulduk?

Yine bir şey çatırdadı.

Hadi, millet, ayağa kalk hep birlikte
Yaşlı budala Saşa'yı savur gölete!

Bir şangırtı ve bir gümleme işitildi. Vinç bütün ağırlığıyla platform vagonunun üzerine çöktü. Şarkı sustu ve bağıran, konuşan, küfreden sesler yükseldi.

"Ne şarkı ama!" diye düşündüm. "Saşa da kim ola? Haaa, tabii ya, Kerenski(*) bu! Arzamas'ta böyle bir şarkı için seni çabucak hapse atarlardı, ama burada milisler durup bakıyor ve sanki hiçbir şey duymamış gibi dönüp gidiyor." Kirli küçük vapur, iskelede uzun süredir demirliydi. Ücret ödemek için elli kopek param yoktu ve daracık iskele bir bilet satıcıyla tüfekli bir denizci tarafından korunuyordu.

Tırnaklarımı ısırdım ve rıhtımla teknenin bordası arasında kalan yağlı suşeridine perişan bir şekilde baktım. Kavun kabukları, odun kıymıkları, gazete parçaları ve daha başka çöpler suyun üzerinde yüzüyordu.

"Belki bilet satan adamdan bana yolculuk izni vermesini isteyebilirim?" dedim kendi kendime. "Ona yetim olduğuma ilişkin bir hikaye anlatırım. Hasta bir büyükanneyi ziyarete gelmişim güya. Lütfen derim, ihtiyar kadını görmeme izin verin." Bulanık suyun yağlı yüzeyi, güneş yanığı yüzümü, kısa kesilmiş saçlarımı ve okul üniformamın parlayan pirinç düğmelerini yansıtıyordu.

(*) "Saşa" Rusça'da Aleksandr adının kısaltılmış halidir. Şarkıda başbakan Aleksandr Kerenski kastediliyor.

İçimi çekerek, yetim öyküsünü bir yana bırakmaya karar verdim. Böyle sağlıklı yüzlere sahip yetimlerin anlattığı hikayeler, pek inanılır şeyler değildi.

Bazı kitaplarda, yolculuk ücretini ödemek için parası olmayan bazı erkek çocukların, gemi direği önünde, miço olarak çalışarak yol paralarını çıkardıklarını okumuştum. Ama bu yöntem burası için uygun değildi, çünkü alt tarafı, karşı kıyıya geçecektim.

"Orada ne duruyorsun? Kıpırdasana!" Küstah bir ses duydum ve yüzü çiçek bozuğu, küçük bir çocuk gördüm.

Bir çanta üzerine bir dizi bildiri attı ve çabucak ayağımın altından kalın, kirli bir izmarit ucunu çekip çıkardı.

"Ah, seni dangalak!" dedi. "Baksana, izmariti çiğnemişsin!"

Ona sigara içmediğim için izmaritlerin umurumda olmadığını söyledim ve burada ne yaptığını sordum.

"Ben mi?" Çocuk öylesine bir hedef doğruluğu ile tükürdü ki önümüzde yüzen bir kütüğün tam ortasına isabet ettirdi. "Komitemiz için bildiri dağıtıyorum."

"Hangi komite bu?"

"İşçi Komitesi elbette. Bana yardım etmek ister misin?"

"Yapardım bunu elbette, ne olacak. Ama Sormovo'ya gitmem lazım. Biletim de yok."

"Sormovo'da ne yapacaksın?"

"Dayıma geldim. Oradaki fabrikada çalışıyor."

"Tuhaf," dedi çocuk kınayarak. "Cebinde tek kuruş bile yokken, ne diye dayını ziyarete geliyorsun?"

"Para bulmaya zamanım yoktu," Kelimeler istemeyerek çıktı dudaklarımdan. "Her şey çok ani oldu, evden kaçtım."

"Yaaa, öyle mi?" Çocuğun gözleri, inanmayan fakat meraklı bir bakışla üzerime dikilmişti. Sonra burnunu çekerek, sempatik bir tavırla ekledi: "Geri döndüğünde, babandan iyi bir kötek yiyeceksin."

"Geri dönmeyeceğim. Ayrıca babam yok. Çarlık döneminde onu öldürdüler. Babam Bolşevik'ti."

"Benimki de Bolşevik," dedi oğlan çabucak. "Ama benim babam yaşıyor. Babam büyük bir adam, tüm Sormovo'da en önde gelen kişi odur. İstediğine sor, 'Pavel Korçagin nerede yaşıyor?', hemen sana şunu söyler: 'Ha, Komitededir o. Ter-Akopov'nun Variha'daki fabrikasında.' Evet efendim, babam işte bu tür bir adam!"

Çocuk izmaritin ucunu attı. Bildirileri yanımda bırakıp durmadan aşağı kayan pantolonunu çekiştirerek kalabalığa daldı.

Bir tane biliri alıp baktım. Kerenski'nin karşıdevrimci General Kornilov ile anlaşma hazırlayan bir hain olduğu yazılıydı burada. Bildiri açıkça Geçici Hükümeti devirmek ve Sovyet iktidarını ilan etmek için çağrıda bulunuyordu.

Bildirinin keskin tonu beni hamalların cüretkar şarkısından bile daha çok şaşırttı. Biraz sonra, oğlan birkaç ringa fıçısının arkasından çıkıp geldi. Nefes nefese kalmıştı ve koşarken bana bağırdı: "Hava aldık, kardeşim!"

"Ne demek istiyorsun?" diye şaşkın şaşkın sordum.

"Elli kopek bulmaya çalıştım. Simon Kotikin'i burada gördüm, dostlarımızdan biri. Parası olmadığını söyledi."

"Elli kopeklik parayı ne için istiyorsun?"

"Ama senin bu paraya ihtiyacın var, değil mi ya?" Hayretle bana baktı. "Onunla bir bilet alırdın ve Sormovo'da, parayı amcandan alıp geri verirdin. Ben de Sormovo'luyum."

Tekrar kayboldu ve yine çabucak ortaya çıktı.

"Biletsiz idare edeceğiz, kardeşim. Bildirileri al ve doğruca gemiye. Orada duran tüfekli denizciyi görüyor musun? Adı Paşka Surkov. İskelenin önünden geçerken, ona dön ve 'Bu bildirileri komiteye götürüyorum,' de, bilet satan adamla hiç konuşma. Doğruca devam et, denizci bizim adamımız, bir şey olması durumunda senin tarafını tutar."

"Ya sen?"

"Ben her yerden geçerim, kardeşim. Ben buranın yerlisiyim."

Güvertesine meyve kabukları ve elma çekirdekleri saçılmış, kirli, köhne vapur, denizde epeyce yol aldı, ama benim arkadaşımdan hiçbir iz yoktu.

Paslı çıpa zincirleri yığını üzerinde kendime yer buldum ve elma, benzin ve balık kokan soğuk havada nefes alarak yolcuları merakla inceledim. Yanımda bir rahip oturuyordu -papaz yardımcısı veya keşiş olabilirdi- çok sessizdi, sanki orada değilmiş gibi göze batmamaya çalışıyordu. Bir karpuzdan ısırıklar alıp çekirdekleri dikkatlice avucuna tükürürken, etrafına kaçamak bakışlar atıyordu.

Keşişin yanında, boş süt güğümleriyle birkaç köylü kadın, iki subay ve dört milis askeri vardı. Ko-

lunun etrafında kırmızı pazıbendi olan bir sivilden biraz uzakça duruyorlardı.

Teknenin diğer yolcuları işçiydi. Gruplar halinde duruyor, yüksek sesle konuşuyor, tartışıyor, küfrediyor, gülüşüyor ve gazete okuyorlardı. Bu tartışan gruplardakiler, sanki hepsi birbirlerini tanırmış gibi görünüyordu. Laflar, şakalar ve gülüşler, teknenin bir ucundan ötekine uçuyordu.

Sormovo göründü. Rüzgarsız bir sabahtı. Fabrikaların kıvrım kıvrım halkalar halinde toplanan dumanları, buradan devasa bacaların taş gövdelerine yayılmış siyah dallar gibi görünüyordu.

"Merhaba!" Arkamdan genç arkadaşımın tanıdık sesini duydum.

Onu gördüğüme sevindim, çünkü bildirileri ne yapacağımı bilmiyordum.

Yanımda, halat halkaları üzerine oturdu, cebinden bir elma çıkardı ve bana ikram etti.

"Al. Yükleme işçileri bana bir kasket dolusu verdi, çünkü yeni bir bildiri ya da gazete yayınlandığında, her zaman önce onlara giderim. Dün de bana bir yığın kurutulmuş tuzlu balık verdiler. Onlara hiçbir maliyeti yoktur. Çuvalın içine kolunuzu daldırın, işte hepsi bu. Bu tuzlu balıklardan üçünü kendim yedim, ikisini de eve götürdüm, biri Anka için, diğeri Manka için. Bunlar benim kız kardeşlerim," diye açıkladı ve küçümseyen bir ifadeyle ekledi: "Aptal kızlar, her zaman açtırlar."

Kırmızı kol bantlı sivil memur, milisler eşliğinde yolcuların belgelerini kontrol etmeye başladığında, hararetli konuşmalar aniden sustu. İşçiler sessizce buruşuk, yağlı kağıtlar çıkarttılar ve buz gibi soğuk, düşmanca açıklamalar yaptılar.

"Kimi arıyorlar?"

"Orasını ancak şeytan bilir."

"Hele bir Sormovo'ya gelsinler, arama yapsınlar da görelim!"

Milisler isteksiz görünüyordu; onlarca çift kuşkulu, dikkatli gözlerin bakışları altında rahatsızdılar.

Sivil memur, bastırılmış genel kızgınlığı fark etmeden, kaşlarını meydan okurcasına çatarak, keşişe doğru gitti. Keşiş olduğu yerde daha da büzüldü, ellerini çaresizlikle iki yana açtı, sonra boynundan sarkan çanağı işaret etti. Çanağın üzerinde şunlar yazılıydı: "Hıristiyan kardeşlerim, Almanlar tarafından yıkılan kiliselerin yeniden inşası için bağışta bulunun."

Sivil, nefretle yüzünü buruşturup ona sırtını döndü ve yol arkadaşımı omuzundan yakalayıp dürttü.

"Kimlik belgeleri?"

Oğlan kabaca cevap verdi: "Büyüdüğümde!"

Omzunu sivilin elinden kurtarmaya çalışırken, çocuk vücudunu büktü, dengesini kaybetti ve bildiri tomarını yere düşürdü.

Sivil memur bunlardan birini aldı, aceleyle okudu ve kızgın bir sesle şöyle dedi:

"Kimlik belgesi taşımak için yaşın küçük, ama propaganda bildirileri dağıtmak için yeterince büyüdün, ha? Yakalayın onu!"

Ancak bildiriyi okuyan tek kişi sivil değildi. Rüzgar, dağınık yığından bir düzine beyaz kağıdı kopardı ve onları kalabalık güverte üzerine yaydı. Şaşkınlaşan, kafaları karışan milisler çocuğu yakalamaya kalmadan, tüm güverte uğultulu bir arı kovanı haline geldi.

"Neden Kornilov'u aramıyorsun?"

"Keşişe belgelerini sormadın! Çocuğu rahat bırak!"

"Artık şehirde değilsin, burası Sormovo."

"Kesin be, kapayın çenenizi!" diye bağırdı sivil memur, milis askerlerine endişeyle baktı.

"Öf, git de kendini denize at! Kılık değiştirmiş jandarma! O bildirilerin üzerine nasıl atıldığını gördünüz mü?"

Bir parça taze salatalık, sivilin şapkasının yanından uçup gitti.

Yolcuların dalgalanmasıyla her taraftan sıkıştırılan milisler, dehşet içinde bağırdı:

"Geri çekilin! Geri çekilin! Sakin olun yurttaşlar!"

Aniden kulakları sağır edercesine bir düdük sesi işitildi ve kaptan köprüsündeki biri çılgınca haykırdı:

"İskele tarafından uzaklaşın! Gemiyi alabora edeceksiniz!"

Kalabalık, eğilen güvertenin diğer tarafına koştu. Anlık karışıklıktan yararlanan sivil memur, milis askerlerine ağır küfürler etti ve yüzleri bembeyaz, tedirgin iki subayın durduğu, kaptan köprüsüne giden merdivene doğru yürüdü.

Tekne demirledi ve işçiler aceleyle indi. Çocuğu tekrar yanımda buldum. Gözleri parlıyor ve buruşuk bildiri destesini iki eliyle sımsıkı göğsüne bastırıyordu.

"Gel de gör beni!" diye bağırdı. "Doğruca Variha'ya gidiyorum. Vaska Korçagin'i sor orada, sana hemen gösterirler."

Altıncı Bölüm

Fabrikaların taş duvarlarına, dumandan, isten kararmış küçük evlere, parlak alev dillerinin göründüğü, içeriye kapatılmış makinelerin boğuk sesinin işitildiği karanlık pencerelere şaşkınlık dolu bir merakla baktım.

Akşam yemeği saatiydi. Tekerlek yüklü bazı platform vagonları çeken bir lokomotif, buhar püskürtüp sokak köpeklerini korkutarak, tam önümden, yolun ortasından geçti.

Fabrika düdükleri, ince ve kalın tonlarda çaldı. Terli, yorgun işçi kalabalığı parmaklıklı kapılardan çıktı.

Yalınayak sokak çocukları sürüsü, soğan, ekşi lahana kokan çömlek ve tabakları koydukları küçük bohçaları sürükleyerek onlara doğru koştu. Çarpık çurpuk, daracık sokaklardan geçip sonunda Kargacığın yaşadığı sokağa ulaştım.

Küçük ahşap bir evin camına vurdum. Sıska, kır saçlı, banyo küvetinden yeni çıkmış yaşlı bir kadın, kıpkırmızı yüzünü camdan çıkardı ve bana kabaca kimi aradığımı sordu. Ona söyledim.

"O artık burada oturmuyor. Uzun zaman önce taşındı," dedi ve pencereyi çarparak kapattı.

Bu haber karşısında hayrete düştüm, köşeden döndüm ve yığılmış parke taşlarının yanında durdum, o anda ne kadar yorgun olduğumu, ne kadar aç ve uykulu olduğumu hissettim.

Sormovo'da tanıdığım tek kişi, annemin kardeşi Nikolay Dayı idi. Ama nerede oturduğunu veya çalıştığını, beni nasıl karşılayacağını bilmiyordum.

Birkaç saat boyunca yoldan geçenlerin yüzlerine inatla bakarak sokaklarda dolaştım. Tabii ki, dayımla karşılaşmadım.

Kendimi umutsuzca yalnız, kaybolmuş ve çaresiz hissediyordum. Balık derisi ve yağmurdan sarıya dönmüş kireç topakları ile dolu, sararmış çimenlerle kaplı bir arsada çöküp kaldım.

Oraya uzanıp üzücü durumumu ve başarısızlıklarımı aklımdan geçirerek gözlerimi yumdum.

Düşündükçe üzüntüm artıyordu, Şimdi evden kaçışım ne kadar akılsızca geliyordu bana.

Yine de, Arzamas'a geri dönme fikriyle irkildim. Bana orada, her zamankinden daha yalnız olacakmışım gibi geliyordu. Herkes benimle alay edecekti, Tıpkı Tupikov'u tiye aldıkları gibi. Annem sessizce acı çekecekti ve onu tanıdığım kadarıyla, okula gidip Müdürden beni geri almasını isteyebilirdi de.

Ama inatçıydım. Arzamas'ı hatırladığımda, gözümün önüne gelen, kıvılcımlar saçarak, yanıp sönen ışıkların ortasında kasabamızın önünden geçen, gerçek, güçlü bir hayattı. Bana tek yapmam gereken, uçarcasına giden vagonlardan birinin basamaklarına atlamakmış gibi gelmişti. Eğer sadece ucuna bile ayağımı koyabilirsem ve parmaklığı sıkıca kavrarsam, kimse beni itip aşağı atamazdı.

Duvarlara afiş yapıştıran yaşlı bir adam çıka geldi. Bir kova, bir fırça ve dürülmüş pankartlar taşıyordu. Yapıştırıcı macunu tahta perde üzerine kalın bir tabaka halinde sürdü, üzerine bir afiş yapıştırıp kırışıklıkları elleriyle düzeltti. Kovasını yere koydu ve beni çağırdı.

"Kibritleri cebimden çıkar evlat -ellerim macunla yapış yapış. Teşekkürler," diye ekledi, bir kibrit çakıp piposuna tuttuğumda.

Sigarası yanınca, kovasını homurdanarak aldı ve yumuşak bir sesle şunları söyledi:

"Ah, ah, yaşlılık zor! Eskiden en iri balyozları sallardım, şimdiyse kolum bir kova taşımaktan uyuşuyor."

"Senin için götüreyim bunu, büyükbaba," diye teklif ettim. "Benim kolum uyuşmaz. Ben güçlü kuvvetliyim."

Ve kabul etmeyeceğinden korkuyor gibi, aceleyle kovayı kendime doğru çekmiştim.

"Tamam," diye kabul etti yaşlı adam. "İstersen kovayı taşı. İşi birlikte daha çabuk yaparız"

Birçok sokaktan geçerek, çitler boyunca yürüdük.

Durduğumuz an, yoldan geçenler arkamıza toplanıp ne yapıştırdığımızı merak ediyordu. İşe ısınıp, yaşadığım talihsizlikleri unuttum. Her türlü slogan vardı. Bunlardan biri: "Sekiz saatlik çalışma, sekiz saatlik uyku, sekiz saatlik dinlenme." Gerçek şu ki, bu sloganı oldukça iddialı buldum, yeni bir şey de değildi. Kalın kırmızı harflerle yazılmış mavi poster bana çok daha çekici geldi. Orada şu sözler yazılıydı:

"Proletarya, sosyalizmin ışıklı dünyasını ancak elinde silahla kazanacaktır."

Proletaryanın kazanacağı bu "ışıklı dünya" güzelliğiyle, Mayne Reid'in genç okuyucularının zihinlerinde yarattığı, göz kamaştıran egzotik toprakların cazibesinden çok daha fazla büyüledi beni. Yine de bu topraklar, keşfedilmiş, bölünmüş ve okulların coğrafya kitaplarında haritalanmıştı. Ama posterdeki bu "ışıklı dünyayı" henüz kimse fethetmemişti.

Onun gizemli bölgelerine, henüz hiçbir insan ayağı basmamıştı.

"Belki de yorulmuşsundur, delikanlı?" dedi yaşlı adam durarak. "O zaman eve dön. Geri kalan işi ben kendi başıma yaparım. "

Kısa bir süre sonra tekrar yalnız kalacağımı acı acı düşünerek, "Ah, hayır, hiç yorgun değilim," dedim,

"Öyleyse tamam," dedi yaşlı adam. "Ama eve gittiğinde seni azarlamasınlar sakın."

"Evim yok," dedim, ani bir dürüstlük dürtüsüyle, "yani, bir evim var, ama çok uzakta."

Ve kalbimi birine açma arzusuna kapılarak, yaşlı adama her şeyi anlattım.

Beni dikkatle dinledi. Bana sürekli hafif alaycı bir bakışla bakıyordu.

"Bir araştıralım," dedi sakince. "Sormovo büyük bir yer, ama adam da iğne değil ki, samanlıkta iğne aramak kadar zor olsun. Dayının bir tesisatçı olduğunu mu söylüyorsun?"

"Öyleydi," diye cevapladım neşelenerek. "Adı Nikolay. Nikolay Dubryakov. O da, babam gibi Partili olmalı. Belki de onu Komitede tanıyorlardır?"

"Hayır, onu tanımıyor gibiyim. Boş ver, bu posterleri bitirdiğimizde benimle gelirsin. Bazı insanlarımıza soracağım."

Yaşlı adamın yüzü bir sebepten dolayı bulutlandı ve piposunu tüttürerek sessizce yürüdü.

"Demek baban öldürüldü, öyle mi?" dedi birdenbire.

"Evet."

Yaşlı adam elini yamalı yağlı pantolonuna sildi ve sırtımı okşadı:

"Benim evime gel. Soğanlı patates yemeği var, çay için su da ısıtırız. Sanırım, acıkmışsındır."

O anda, kova bana oldukça hafif geldi. Ve Arzamas'tan kaçmam, yine gözüme gerekli ve mantıklı bir hareket gibi göründü.

Dayımı arayıp buldular. Tesisatçı değil, bir kazan atölyesinde ustabaşı olduğu ortaya çıktı.

Dayım bana aptallık yapmamamı ve eve dönmemi öğütledi.

"Burada hiçbir şey yapamazsın. Bir adam sadece yerini bildiğinde başarılı olabilir," dedi ilk gün, akşam yemeğinde asık suratıyla otururken. Kızıl bıyığını peçeteyle silerek şunları söyledi: "Ben yerimi bilirim. Önceleri çıraktım, derken tesisatçı oldum, şimdi de ustabaşılığa doğru yoluma devam ediyorum. Bak, niye ben mesleğimde yükseldim de başkaları ilerleyemedi? Çünkü çalışmaktan hoşlanmıyor, ama mühendislere haset ediyorlardı. Hemen yüksekten uçmak istiyorlardı. Şimdi, mesela sen neden okulda kalmadın? Diyelim ki, doktor veya teknisyen olmak için rahatça okuyabilirdin. Ama hayır, kurnaz olmak istedin. Oysa tembellik bu yaptığın. Bana sorarsan, bir adam işe yerleştiğinde, o yolda ilerlemeye çalışmalıdır. Yavaşça ama sürekli bir şekilde... Ancak böylelikle başarıya ulaşabilirsin."

"Ama Nikolay dayı," dedim kederli bir sesle. "Örneğin babamı alın. O bir askerdi. Size göre, genç subaylar yetiştiren bir askeri okula girmeliydi. O zaman subay olurdu. Yüzbaşılığa terfi ettirilebilirdi. Öyleyse, yaptığı her şey, yeraltı çalışmalarına katılan bir militan olması, gereksiz miydi?"

Dayım kaşlarını çattı.

"Baban hakkında kötü bir şey söylemek istemiyorum, ama yaptığı şeylerde de pek bir anlam göremiyorum. Bana sorarsan, kafası karışık bir adamdı, sorun çıkarıcıydı. Neredeyse benim de başımı derde sokacaktı. Büro beni ustabaşı görevine yeni getirmişti. Aniden gelip bana şunu söylediler: 'Seninle kalmaya gelen o kişi ne tür bir akraba?' Zorlukla olayı örtbas etmeyi başardım."

Dayım kaseden etli bir kemik aldı, bolca hardal ve tuza buladı ve başını sertçe sallayarak güçlü sarı dişlerini batırdı.

Uzun boylu, güzel bir köylü kadını olan karısı, akşam yemeğinden sonra, boyalı toprak bir kupa içinde, ona ev yapımı *kvas* getirdiğinde, dayım şöyle konuştu:

"Biraz şekerleme yapacağım, bir saat sonra beni uyandır. Kız kardeşim Varvara'ya bir mektup yazacağım. Boris giderken yanına alacak. "

"Ne zaman gidecek?"

"Haaa, yarın sabah elbette."

Birisi pencereye tık tık vurdu.

"Nikolay amca," diye sokaktan bir ses geldi, "mitinge gidecek misin?"

"Nereye gidecekmişim?"

"Mitinge, açık hava toplantısına. Kalabalıklar meydanda toplandı."

"Sen beni hiç onların toplantılarına giderken gördün mü?" dedi dayım.

Dayımın uyumak için uzanmasını bekledikten sonra, sessizce sokağa çıktım.

"Dayım tam bir madrabaz, bunu anladım," dedim kendi kendime. "Kendini bir şey sanıyor. Ustaba-

şıymış! Ben de onun Parti üyesi olduğunu sanıyordum... Ne yani, Arzamas'a geri mi döneyim?"

Meydanda, ahşap bir platformun önünde, iki üç bin kişi toplanmış, konuşmacıları dinliyordu. O eğlenceli genç ahbap Vaska Korçagin'in çiçek bozuğu yüzünü kalabalığın arasında gördüm. Ona seslendim ama duymadı.

Onun peşinden seğirttim. Kıvırcık saçlı başı, bir iki kez daha kalabalık arasında belirdi, sonra onu tamamen gözden kaybettim. Platforma yaklaşamadım. Olduğum yerde durup dinledim.

Bir konuşmacı diğerini takip ediyordu. Bunlardan birini hatırlıyorum, yüzlercesi Sormovo sokaklarında hiç dikkat çekmeden yürüyen işçilere benzeyen sade görünümlü, kötü giyimli bir adamdı. Yamyassı kasketini garip bir jestle çıkardı, boğazını temizledi ve gergin bir şekilde konuşmaya başladı ve bana öyle geldi ki sesi acı doluydu.

"Lokomotif atölyesinden, vagon atölyesinden yoldaşlar ve daha birçoğunuz, siyasi hükümlü olarak, bir hapishanede sekiz yıl geçirdiğimi biliyorsunuz. Daha ciğerlerimi temiz hava ile doldurmaya zaman bulamadan, küt diye yine hapse atıldım. İki ay daha hapis yattım! Beni kim hapse attı? Eski rejimin polisleri değil, yeni rejimin yalakaları. Çar zamanında biraz gerginlik yaratmak, o kadar çok umursanmazdı. Halkımız her zaman cezayı çardan alırdı. Ancak bu dalkavuklardan ceza almak kanlı sınırdır. Generaller ve subaylar etrafta kırmızı kurdelelerle dolaşıyor, devrimin dostları sanırsınız hepsini. Ama gerçek dostlarımız en küçük bir şey için hapse tıkılıyor. Biz her zaman aranırız ve yakalanırız. Bu sözlerim, kendi çektiklerimden şikâyet değil,

yoldaşlar, iki ay daha fazladan hapis yattığım için yakınmıyorum. Bu senin şikayetin, işçilerin şikayeti, ondan söz ediyorum."

Öksürmeye başladı. Öksürük nöbeti bittiğinde ve tekrar konuşmak için ağzını açtığında, başka bir öksürük nöbetine yakalandı. Orada bir süre durdu, titriyor ve parmaklığı sımsıkı tutuyordu, sonra başını salladı ve aşağı indi.

"Gerçekten de, adamı soluk alamaz hale getirmişler," dedi birisi yüksek ve öfkeli bir sesle.

Gri bulutlarla kaplı gökyüzünden, mevsimin ilk karı toz gibi serpildi. Kuru ve soğuk bir rüzgar, son kararmış yaprakları, ağaç dallarından koparıp attı. Ayaklarım buz kesilmişti. Yürüyerek kendimi ısıtmak için kalabalığın dışına çıkmak istedim. Çıkış yolumu dirseklerimle açarken, konuşmacıları gözden kaybetmiştim, aniden tanıdık, tiz bir ses duyduğumda, platforma doğru baktım. Toz gibi yağan kar yüzünden önümü göremiyordum. Kalabalıkta itildim kakıldım.

Birisi bütün ağırlığıyla ayağıma bastı. Sessizce ayaklarımın ucunda kalktığımda, Kargacığın tanıdık sakallı yüzünü platformda görünce şaşırdım ve çok sevindim.

Yoğun kalabalığın içinde zorlukla yol açarak ilerledim. Kargacığın konuşmasını bitirmesinden ve kalabalığa karışmasından korkuyordum. Onu aradığımı duymazdı ve ben de onu kaybederdim. Dikkatini çekmek için kasketimi salladım, ama beni fark etmedi.

Kargacığın konuşmasına son vermek için elini kaldırdığını ve sesini yükselttiğini görünce bağırdım:

"Semyon İvanoviç! Semyon İvanoviç!"

Yakındaki biri beni "Şşşt" diye uyardı. Birisi sırtımdan dürtükledi. Ama yine de, daha çılgınca bağırdım:

"Semyon İvanoviiiiç!"

Kargacığın, şaşkınlıkla ellerini iki yana açtığını gördüm, sonra cümlesini aceleyle bitirdi ve basamakları hızla indi.

Kalabalığın içinde öfkeli bir adam, beni kolumdan yakaladı ve bir kenara çekti.

Ama küfürleri duymuyor, kaba muameleyi hiç fark etmiyor, neşeyle, çılgınca gülüyordum.

Kolumu yakalayan işçi, "Hey, serseri, bu oynadığın oyun nedir?" diye sordu.

"Ben serseri değilim," dedim, mutlulukla gülümsedim ve buz kesilmiş ayaklarımla dans ettim.

"Kargacığı buldum. Semyon İvanoviç..."

Yüzümde adamı gülümseten bir şey olmalıydı.

"Kargacık mı dedin?" dedi daha yumuşak bir ses tonuyla.

"Kargacık değil canım, Semyon İvanoviç. İşte geliyor."

Kargacık kalabalığın arasından çıktı ve beni omzumdan tuttu.

"Burada ne arıyorsun?"

Kalabalık tedirgin oldu. Meydanın üzerinde bir mırıltı yükseldi. Etrafımızdaki her şey kızgın, heyecanlı ve şaşkın yüzlerden ibaretti.

"Semyon İvanoviç," dedim, sorusunu duymazdan gelerek, "tüm bu heyecanın sebebi ne?"

"Yeni bir telgraf geldi," dedi çabucak. "Kerenski devrime ihanet ediyor. General Kornilov, Don'a kaçtı ve Kazakları ayaklandırmaya çalışıyor."

Kısa sonbahar günleri, bir ışık parıltısı çakarak, ekspres bir trenin yanından geçen birçok yol kenarı istasyonu gibi yanı başımda parlayıp söndü. Benim için çabucak bir iş bulunmuştu. Ben de hızla gelişen olayların girdabına çekilen yararlı bir kişi oldum.

Yine böyle çalkantılı bir günde, Kargacık endişeli bir sesle bana dedi ki:

"Çabuk koş, Komiteye git, Boris. Onlara Variha'dan propagandacı arandığını ve oraya gittiğimi söyle. Yerşov'u bul ve basımevine benim için gitmesini söyle. Yerşov'u bulamazsan, o zaman... Bana bir kalem ver. Bu notu basımevine götür. Büroya değil, kişisel olarak dizgiciye ver. Onu hatırlıyorsundur elbette, Korçagin'lerde karşılaştığın gözlüklü esmer adam. İşin bitince gel Variha'da bana katıl. Komitede yeni bildiriler varsa, birlikte getir. Pavel'e, seni yanımda istediğimi söyle." Sonra, "Dur, dur, bir dakika bekle!" diye arkamdan bağırdı. "Dışarısı soğuk. En azından benim eski pardösümü giy."

Ama fırlayıp yola çıkmıştım bile ve tam bir taşkınlıkla, var hızıyla çamurlu yoldaki su birikintileri ve çukurların üzerinden atlayarak giden bir süvari atı gibi ileri atılmıştım.

Bir trenin kalkmasından önceki bir istasyon kadar gürültülü olan yerel parti merkezinin kapısında, Korçagin'le çarpıştım. Eğer o olmasaydı da daha küçük ve daha zayıf biri olsaydı, onu deviriridim. Sanki bir telgraf direğiymiş gibi ona çarpmıştım.

"Acelen ne!" dedi çabucak. "Çatıdan mı düştün?"

Bereli kafamı ovalayarak ve hızlı hızlı nefes alarak "Hayır," dedim, "Semyon İvanoviç, beni size Variha'da olduğunu söylemem için yolladı."

"Biliyorum, telefonla aradılar."

"Bildiri de istedi."

"Çoktan gönderildi. Başka ne var?"

"Yerşov'u bulup matbaaya gitmesini söylemeliyim. İşte, yolladığı not."

Eski bir ceketin üzerine ordu paltosu giymiş, silahlı bir işçi lafa karıştı:

"Matbaa ile ilgili ne var? Bakayım şu nota."

Notu okuduktan sonra, Korçagin'e: "Semyon' un canını sıkan ne?" dedi. "Matbaa için neden endişeleniyor? Yemekten kısa bir süre sonra oraya bir muhafız gönderdim."

Giderek daha fazla insan kapıya geliyordu. Havanın soğuk olmasına rağmen kapılar ardına kadar açıktı ve paltolar, gömlekler ve soluk kahverengi deri ceketler bir belirip bir kayboluyordu.

Koridorda, iki adam çekiçle bir sandığı kırıyordu. Hasır ambalajın içinde, kalın yağla yağlanmış yepyeni tüfekler vardı. Benzeri birkaç boş sandık da, dışarıdaki çamurda yatıyordu.

Korçagin, üç silahlı işçi eşliğinde yeniden ortaya çıktı.

"Çabuk aşağı inin," dedi onlara. "Ve orada kalın. Kimsenin Komite'nin verdiği belge olmadan geçmesine izin vermeyin. Oradan birisini, bize işlerin nasıl gittiğini söylemesi için gönderin."

"Kimi yollayalım?"

"Eh, oradakilerden birini gönderin."

"Orada olacağım!" diye bağırdım. Güçlü bir heyecan ve diğerlerine ayak uydurma isteği duyuyordum.

"Pekala, al onu o zaman. Hızlı koşar."

Burada, Komite bürosundan çıkan hemen hemen her adamın kırık sandıktan bir tüfek aldığını fark ettim.

"Yoldaş Korçagin," dedim, "herkes tüfek alıyor. Bir tane de ben alabilir miyim?"

"Yine ne var, yine ne istiyorsun?" Güçlü kuvvetli, dövmeli bir denizci ile konuşmasını keserek, sıkıntıyla sordu bu soruyu.

"Bir tüfek istiyorum! Ben de herhangi bir adam kadar iyiyim, öyle değil mi?"

Yan odadan biri Korçagin'e seslendi, o da bana şöylece bir el sallayarak uzaklaştı gitti.

Ancak bir savuşturma hareketi olabilirdi bu el sallama, ama ben bunu izin verme anlamında yorumladım. Sandıktan bir tüfek aldım ve silahı sımsıkı göğsüme bastırarak, caddeden aşağı doğru koşan silahlı muhafızların peşinden seğirttim.

Avluyu koşarak geçerken, son alınan haberler çalındı kulağıma: Petrograd'da, Sovyet iktidarı ilan edilmişti, Kerenski kaçmıştı ve Moskova'da askeri öğrencilerle çatışmalar devam ediyordu.

III. KISIM:

CEPHE

Birinci Bölüm

Altı ay geçti.

Anneme gönderilmiş bir mektup, güneşli bir Nisan gününde tren istasyonundan postalandı.

"Anneciğim,

Elveda, elveda! Kornilov ve Kaledin'in eyaz birlikleriyle savaşan yiğit Yoldaş Sivers'in grubuna katılmaya gidiyorum. Üç kişi gidiyoruz. Sormovo savaşçı birliğinden bize belgeler verildi, elka ve ben bu birlikteniz. İlk başta bana savaşa katılma izni vermek istemediler, çok genç olduğumu söylediler.

Kargacık onları ikna etti ve bu işi benim için ayarladı. Kendisi de gidebilirdi, ama çok zayıf ve fena öksürüyor. Cepheye gideceğim için çok mutluyum. Daha önce yaşadığım her şey, sanki çocuk oyuncağı. Gerçek hayat daha yeni başlıyor, bu nedenle kendimi sevincin doruğunda hissediyorum."

Yolculuğumuzun üçüncü gününde, küçük bir istasyonda verilen altı saatlik mola sırasında, çevremizdeki kırsal alanda huzursuzluk belirtileri olduğunu öğrendik. Küçük haydut çeteleri ortaya çıkmış,

bazı yerlerde Kulaglar(*) ile yiyecek toplama ekipleri arasında çatışmalar patlak vermişti.

Gece geç saatlerde trenimize bir lokomotif bağlandığında, yoldaşlarım ve ben yolcu vagonuna dönüştürülmüş furgonun üst ranzasında yan yana yatıyorduk. Tekerleklerin ritmik tıkırtısını ve sallanan vagonun gıcırdamasını duya duya, kalın paltomu üzerime çektim, başımı örttüm ve uyumaya hazırlandım.

Karanlıkta horlama, öksürme ve kaşınma sesleri duyuluyordu. Bir ranza kenarına sıkışabilenler uyuyor, yerde oturan daha az şanslı yolcuların yoğun kalabalığından mırıldanmalar, homurdanmalar, küfürler ve itişip kakışma sesleri geliyordu.

"İtmesene be," diye homurdandı kalın bir ses. "Ne yapmaya çalışıyorsun, beni çuvalımdan aşağı mı atacaksın? Ayağını denk almazsan, seni bir iterim, kendini demiryolu şarampolünde bulursun!"

"Şuna bak, şeytan herif!" Öfkeli bir kadının tiz sesi duyuldu. "Çizmelerini yüzüme yapıştırıyor! Öteye çekilsene, lanet olasıca!"

Yakılan bir kibrit, belirli belirsiz bir şekilde kıpır kıpır kıpırdayan bir yığın çizme, çuval, sepet, şapka, kol ve bacak ortaya çıkardı, sonra ardında daha koyu bir karanlık bırakarak söndü. Köşede oturan biri, mutsuz hayatının uzun ve sıkıcı hikayesini, kasvetli bir tekdüzelikle anlatıyordu. Bir dinleyicisi sigarasından nefesler çekiyordu. Trenin vagonları, sineğin ısırdığı bir at gibi titriyor ve sarsıntılarla raylar boyunca ilerliyordu.

Arkadaşlarımdan birinin kolumdan çekmesiyle uyandım. Yukarıya baktım, açık pencereden gelen

---

(*) Varlıklı, mülkiyet sahibi köylüler.

soğuk, ferahlatıcı bir hava yanan yüzümü serinletti. Tren yavaş gidiyordu, belki de yokuş yukarı çıkıyordu. Tüm ufuk çizgisini kıpkızıl bir parıltı aydınlatmıştı. Üstünde, sanki bir yangının alevleriyle kavrulan yıldızlar, ateş böcekleri gibi sönüp kayboldu. Soluk ay ise gökyüzünde eriyip gitmişti adeta.

"Ülke isyan ediyor," karanlık bir köşeden sakin ve neşeli bir ses geldi.

Başka bir köşeden gelen bir ses vahşice, "Kırbaç istiyorlar, işte bu," diye cevap verdi.

Ani bir çarpışma konuşmayı böldü. Vagon sallandı ve bir şeye çarptı. Ranzadan aşağıya, alttaki insanların başları üzerine düştüm. Karanlıkta kargaşa koptu ve herkes çığlıklar arasında yük vagonunun açık kapısına doğru atıldı. Bir kaza olmuştu. Hızla dışarı fırlayan yolcuların çarpışan bedenleri arasında ezilmemek için, tam zamanında vagondan atlayıp toprak setin yanındaki hendeğe indim. İki kez ateş edildi.

Yanımdaki bir adam, titreyen ellerini iki yana açarak, telaşla mırıldandı:

"Sorun değil... sorun değil. Sakın kaçma, yoksa üzerimize ateş açarlar. Beyaz değiller, yerel köylüler bunlar. Sadece seni soyar, sonra gitmene izin verirler."

Tüfekli iki adam, vagona doğru koşarak bağırıyorlardı: "Geri dönün! Vagona geri dönün!"

Yolcular, yük vagonlarına koştu. Aceleden tökezledim ve ıslak bir çukura düştüm. Bir kertenkele kadar hızla kendimi yere attım ve trenin ucuna doğru süründüm. Vagonumuz sondan bir öncekiydi ve bir dakika içinde en arkadaki vagonun loş ışıklı sinyal fenerleriyle aynı hizaya geldim. Orada tüfekli bir

adam duruyordu. Geri dönmek istedim, ama belli ki adam, toprak setin öte tarafında birini gördü ve ona doğru atıldı. Bir sel yatağının kenarına ulaştım ve kaygan, killi yokuştan aşağı yuvarlandım. En dipte ayağa kalkıp çalılıklara doğru sürüklendim, kille sıvanmış ayaklarımı zar zor kaldırabiliyordum.

Taze yeşilliklerle kaplı orman canlanmıştı. Uzaklarda bir yerde horozlar birbirine sesleniyordu. Yakınlardan, kurbağaların ısınmak için geldiği bir açıklıktan yüksek sesle vırak vırak diye bağrışmalar geldi. Şurada burada, gölgeliklerde hâlâ bozarmış kar adacıkları yatıyordu, ancak güneşli alanlarda, geçen yılın sert çimleri çoktan kurumuştu. Dinlendim ve bir parça huş ağacı kabuğu ile çizmelerimdeki kili temizledim. Sonra bir avuç ot kopardım, suya daldırdım ve çamurlu yüzümü onunla sildim.

Buralar alışılmadık yerlerdi. Buradan en yakın tren istasyonuna nasıl gidecektim? Köpeklerin havladığını duyuyordum, yakınlarda bir köy olmalıydı. Acaba gidip yolu sorsa mıydım? Yine kulakların kurduğu bir pusuya düşebilirdim. Beni sorguya çekerlerdi kesinlikle, sen kimsin, nereden geliyorsun diye. Üzerimde bir belge ve cebimde Mavzer tabanca vardı.

Kağıdı çizmemde saklayabilirim, peki ya tabanca? Onu fırlatıp atmalı mıydım?

Onu çıkardım ve ellerimde ters çevirdim. Yapamadım, küçük Mavzer tabancamı atamadım. Parlatılmış çelik pırıltısıyla elime o kadar sıkı oturmuştu ki, aklımdan geçenlerden utandım. Silahımı okşadım ve ceketimin iç tarafına, astara dikilmiş gizli bir cebe koydum.

Parlak bir sabahtı ve dünya seslerle doluydu. Sarımış otlarla kaplı bir açıklığın ortasında, bir ağaç

kütüğünün üzerinde otururken, tehlikenin bir yerlerde gizlendiğine inanamıyordum. "Cik cik... trrrr!" Yakınımda tanıdık bir ıslık duydum. Mavi bir baştankara, tepede bir dal üzerine oturmuş, eğilip bir gözüyle bana merakla bakıyordu.

"Cik cik... trrrr... Merhaba!" Kuş, bir ayağından diğerine zıplayarak şakıdı. Timka Ştukin'i düşününce gülümsemekten kendimi alamadım. Baştankaralara "titrek kuyruklular" derdi. Daha dün gibiydi, baştankara, mezarlık, oyunlarımız. Ya şimdi? Kaşlarımı çattım. Bir şeyler yapmak gerekiyordu!

Yakınlarda bir kırbaç şakladı ve inekler muu diye böğürdü. "Bir inek sürüsü otlatıyorlar galiba," dedim kendi kendime. "Gidip çobana yolu sorayım. Çoban bu, bana ne zarar verebilir? Ona sorarım ve elimden geldiğince çabuk giderim."

Küçük bir inek sürüsü, yavaşça eski çimenleri tutam tutam koparıp kemirerek, orman kenarından aşağıya doğru geliyor, yanında büyük, ağır sopasıyla yaşlı bir çoban yürüyordu. Gezinen bir adamın sakin ve telaşsız havasıyla ona yaklaştım.

"Günaydın, dede!"

"Günaydın!" diye hafif bir duraksamayla cevap verdi ve beni incelemek için durdu.

"Tren istasyonu ne kadar uzaklıkta?"

"İstasyon mu? Hangi istasyonu soruyorsun?"

Şaşkındım. Hangi istasyonu sorduğumu bilmiyordum, ama yaşlı adam bana yardım etti.

"Alekseyevka mı demek istiyorsun?"

"Doğru. Oraya gidiyordum, ama biraz yoldan sapmış olmalıyım."

"Nereden geliyorsun?"

Yine zor durumda kaldım.

"Taa oradan," dedim olabildiğince sakin bir tavırla, uzaktan görülebilen bir köy yönünde belirsiz bir jest yaptım.

"Hıım ... demek oradan geliyorsun... Demenevo'dan mı yani?"

"Evet, evet, Demenevo'dan."

Bu noktada, köpek hırıltıları ve ayak sesleri duydum. Etrafıma bakındım ve bir gencin yaşlı adama doğru yaklaştığını gördüm. Belli ki çobanın yardımcısıydı. "Ne var, Aleksandr Amca? Kim bu?" diye sordu, bir parça çavdar ekmeği çiğniyordu.

"Burada yoldan geçen biri. Alekseyevka istasyonuna giden yolu soruyor. Demenevo'dan geldiğini söylüyor."

Genç adam çiğnemeyi bıraktı ve bana şaşkın şaşkın baktı.

"Nasıl olur?" dedi, "Demenevo istasyonun hemen yanında zaten, kafamı karıştıran da bu. Alekseyevka ile Demenevo, ikisi de bir. Onu buraya hangi rüzgar attı acaba?"

Delikanlı soğukkanlı bir şekilde "Onu köye göndermeliyiz," diye önerdi. "Bırakalım askeri karakol bunu çözsün. Sana her türlü hikayeyi anlatabilir!"

Bunun nasıl bir askeri karakol olduğu ve işleri nasıl çözecekleri hakkında hiçbir fikrim olmasa da, sadece buradaki köyler zengin ve iç karışıklıklar sebebiyle huzursuz olduğu için köye gitme isteğim yoktu. Bu yüzden zaman kaybetmeden yol kenarına atladım ve ormanın içine daldım.

Peşime düşen genç çoban, kısa süre sonra geride kaldı, ama lanet olası köpek, bacağımı birkaç kez hart diye ısırmasın mı? O sırada hiç acı duymadım, ne sivri tırnaklı parmaklarını yüzüme çarpıp kırbaç-

layan dalları, ne de ayağıma takılan tümsekleri ve ağaç köklerini hissediyordum.

Akşama kadar ormanda dolaştım. Vahşi bir orman değildi, çünkü içinde kesilmiş tomruklar vardı.

Ormanın ne kadar derinine girmeye çalışsam, ağaçlar da o kadar seyreliyor, içinde at nalı ve gübre izleri olan açıklıklara o kadar sık rastlıyordum. Gece karanlığı çöktü, yorgundum, açtım, oramda buramda çizikler vardı. Bir çalılığın arasında, kuru ve kapalı bir yer seçtim, yastık niyetine başımın altına bir odun parçası koyup uzandım. Yorgunluk kendini hissettirmeye başladı. Yanaklarım yanıyordu ve köpeğin ısırdığı bacağım canımı acıtıyordu.

"Uyumaya çalışacağım," diye karar verdim. "Şimdi gece, kimse beni burada bulamaz. Yorgunum, uyuyacağım. Sabahleyin bir şeyler düşünürüm artık."

Uykuya dalarken, Arzamas'ı, göleti, sallarla savaşımızı, eski sıcak battaniyenin altındaki yatağımı birer birer aklımdan geçirdim. Fedka'yı ve onun beslediği güvercinleri hatırladım. Bütün bunlar beni hüzünlendirdi.

Ağaçların tepesinde rüzgar ıslık çalıyor, orman ıssız ve korkutucu görünüyordu. Eski Arzamas kasabası, bayramlarda pişirilen nefis pastalar gibi, sıcak ve güzel kokulu, zihnimde süzülüyordu.

Yakamı yukarı kaldırdım ve yanağımdan davetsiz bir gözyaşının aktığını hissettim. Ama yine de ağlamadım.

O gece kaç kez, soğuktan uyuşmuş halde, zıplayıp kalktım, açıklıkta koştum. Bir huş ağacına tırmanmaya çalıştım ve hatta kendimi ısıtmak için dans etmeye başladım. Sonra tekrar uzandım ve bir süre sonra, orman sisleri beni sıcaklığımdan ayırdığında tekrar ayağa fırladım.

İkinci Bölüm

Güneş yeniden doğdu ve hava ısındı. Kuşlar cıvıldıyor, turnalar neşeyle bağrışarak uçuyorlardı. Şimdi gülümsüyordum, gecenin bitmesine sevinmiştim. Artık aklımda, belki de biri dışında, yani yiyecek bir şeyler bulma zorunluluğu dışında, kasvetli düşünceler kalmamıştı.

Gak gak öten kazların sesini ve domuzların homurtusunu duyduğumda, iki yüz adımdan fazla ilerlememiştim. Ağaçlar arasından, ıssız bir çiftlik evinin yeşil boyalı çatısını gördüm.

"Sürünerek oraya varayım," diye karar verdim. "Şüpheli bir şey yoksa, yolu sorarım ve yiyecek bir şeyler isterim."

Yaşlı bir çalının arkasında durdum. Ortalık sessizdi. Hiçbir insandan iz yoktu, ama bacadan ince ince dumanlar yükseliyordu. Küçük bir kaz sürüsü bana doğru yaklaştı. Yanı başımdan kırılan dalların hafif çıtırtısı geldi. Anında durdum ve başımı çevirdim. Ama korku hemen yerini şaşkınlığa bıraktı. On adım ötede, bir çalının arkasından, bir çift insan gözü dikkatle bana bakıyordu. Bu gözlerin sahibi çiftlik evinin sahibi değildi besbelli; çünkü bu kişi de, benim gibi, çalıların arasında saklanıyor, çiftliği gözetliyordu. Birbirimize iki vahşi gibi sakınarak baktık, ikisi de aynı avı avlarken karşılaşan hayvanlara benziyorduk... Sonra sözsüz bir anlaşmayla çalılıklara geri çekilip birbirimize yaklaştık.

Benimle aynı boydaydı. On yedi yaşında olduğunu tahmin ettim. Güçlü ve kaslı bedeni, üzerinde tek bir düğme olmayan, kruvaze, siyah kumaştan bir cekete bürünmüştü. Düğmeler özel olarak kesilmişti sanki.

Balçık kaplı uzun çizmelerinin içine soktuğu pantolonuna, birkaç yerde kurumuş çamur yapışmıştı.

Gözlerinin altındaki koyu halkalarla soluk, buruşmuş yüzü, belli ki geceyi ormanda geçirdiğini gösteriyordu.

Başını çiftlik evine doğru sallayarak, "Oraya gitmeyi mi düşünüyorsun?" diye yavaşça sordu.

"Evet," dedim. "Ya sen?"

"Sana hiçbir şey vermezler. Orada üç iri yarı adam var, onları daha önce görmüştüm. Neyle karşılaşacağını asla bilemezsin."

"O zaman ne yapalım? Yemek yemeliyiz!"

"Evet, öyle yapmalıyız," diye kabul etti. "Ama dilenerek değil. Bugünlerde kimse sadaka vermiyor. Sen kimsin?" diye sordu ve cevap beklemeden ekledi: "Boş ver. Kendimiz bir şeyler alırız. Çok zor gerçi, denedim ama ikimiz birlikte başarırız. Kazlar buradaki çalıların arasında dolaşıyor, iri ve semiz hayvanlar."

"Ama bize ait değil onlar." Bana böylesine budalaca bir söz duyduğuna şaşırmış gibi baktı.

"Bugünlerde her şey herkese ait," dedi alçak sesle. "Açıklığın arka tarafına geç ve sessizce bana doğru bir kaz sür. Bir çalının arkasına saklanacağım."

Sürüden uzaklaşan, boz renkli semiz bir kazı ötekilerden ayırarak yolunu kestim. Kaz döndü ve yavaşça uzaklaştı, ara sıra eğilip toprağı gagalamak için duruyordu.

Adım adım onu pusuya düşürdüm. Çalılıkla neredeyse aynı hizadaydı, aniden boynu kıvrıldı ve bana doğru kuşkulu bir şekilde baktı, ısrarlı takibime şaşırmıştı. Sonra, bir karar havasıyla geri döndü, ama yabancı, bir serçenin üzerine atılan kedi hızıyla çalı-

nın arkasından fırladı ve iki eliyle kazı boynundan yakaladı. Kuş bağıracak kadar vakit bulamadı. Rahatsız olan sürü gak gak diye bağrışmaya başladı ve yabancı, çırpınan kazla ormana daldı. Ben de peşinden seğirttim. Kaz kanat çırptı ve bacakları uzun süre çırpındı. Ancak bir vadide, ıssız bir yere vardığımızda mücadele etmeyi bıraktı. Yabancı onu yere koydu ve biraz tütün çıkararak derin nefesler çekti.

"Tamam," dedi, "Burada durabiliriz."

Bir çakı çıkardı ve sessizce kazı kesmeye koyuldu. Arada bir bana doğru bakıyordu.

Çalı çırpı topladım ve bir yığın yaptım.

"Kibritin var mı?" diye sordum.

"İşte," dedi ve kanlı parmaklarıyla bana bir kutu kibrit uzattı. "Bunları idareli kullan."

O anda ona dikkatlice baktım. Yüzüne yerleşmiş olan toz tabakası, hareketli yüz hatlarının pürüzsüz beyazlığını gizleyemiyordu. Konuştuğunda ağzının sağ köşesi hafifçe seğiriyor ve aynı anda sol gözü kısılıyordu. Benden bir veya iki yaş büyüktü ve görünüşe göre daha güçlüydü. Çalıntı kaz iştah açıcı bir koku yayarak şişte kızarırken, çimenlere uzandık.

"Bir sigara ister misin?" diye sordu yabancı.

"Ben sigara içmiyorum."

"Ormanda mı uyudun? Hava soğuk." Sonra, yanıt beklemeden ekledi: "Buraya nasıl geldin? Oradan mı?" Eliyle demiryolu hattını işaret etti.

"Evet, tren durduğunda atlayıp kaçtım."

"Kimlik belgelerini kontrol etmek için mi durdurdular treni?"

"Belgeler mi? Hayır. Haydutlar trene saldırdı."

"Yaa..." Sessizce sigarasının dumanını içine çekti.

Uzun bir aradan sonra, aniden sordu:

"Nereye gidiyorsun?".

"Don Nehri..." diye başladım, sonra sustum.

"Don Nehri mi?" dedi, yattığı yerden doğrulup oturarak. "Don kıyısına mı gidiyorsun?"

İnce çatlak dudaklarında, şaşkın bir gülümseme belirmişti. Kısık gözleri irileşti, ama anında tekrar kısıldı ve yüzü tekrar sakin bir hal aldı.

"Orada akraban mı var?" diye düşünmeden sordu.

Kendisi gölgede kalarak benimle konuştuğunu fark ettiğimden, dikkatlice cevapladım:

"Evet, orada akrabalarım var."

Yine sustu. Başını kazın üzerinden cızırtılı yağ damlalarının damladığı diğer tarafa çevirdi ve sakince şöyle konuştu:

"Ben de oraya gidiyorum, ama akrabaların yanına değil. Sivers'ın müfrezesine katılacağım."

Bana, Penza'da eğitim gördüğünü ve yakınlarda bir köyde öğretmenlik yapan amcasını ziyarete geldiğini, ancak oradaki kulakların isyan çıkardığını ve zar zor kaçmayı başardığını anlattı.

Duman kokan kızarmış kazı parçaladık ve dostça sohbet ederek, keyifle yemeye başladık.

Bir arkadaş bulduğuma sevinmiştim İçime yeni bir cesaret geldi ve ikimizin de içine düştüğümüz tuzaktan kurtulmakta artık hiçbir zorluk çekmeyeceğimizi hissettim.

Yeni arkadaşım, "Güneş yükselirken biraz kestirelim," dedi. "En azından, iyi bir uyku çekeriz. Gece çok soğuktu."

Bir açıklığa uzandık ve kısa süre sonra uykuya daldım. Belki de uyuyakalırdım, ama burnumdan sürünen bir karınca yüzünden uyandım. Oturup söylendim. Arkadaşım derin uykudaydı. Tuniğinin boy-

nu açıktı ve yakasının çadır bezinden dikilmiş astarında, siyah mürekkeple damgalanmış, "Ct. A.C.C." harflerini okudum,

"Bu hangi okul acaba?" diye merakla kendi kendime sordum. "Bende 'A.T. L.' harfleri var. Kemerimin tokasında, 'Arzamas Teknik Lisesi' anlamında. Ama burada 'Ct.' ardından "A.C.C." yazılı. Bunun anlamını, şu şekilde veya bu şekilde zihnimde tasarladım, ama çıkaramadım. "Uyandığında ona sorarım," diye karar verdim.

Yediğimiz ağır yemekten sonra susamıştım. Yakınlarda su yoktu ve tahminime göre bir dere olması gereken vadinin dibine inmeye karar verdim. Dereyi buldum ama yamaçlar suya ulaşılamayacak kadar kaygandı. Daha kuru bir yer arayışına girdim. Vadinin dibinde dar bir araba yolu, dereye paralel uzanıyordu.

Nemli çamurda at nalı ve taze at dışkısı izleri gördüm. Sanki bir at sürüsü, daha o sabah, oradan geçmiş gibiydi.

Düşürdüğüm küçük sopayı almak için eğildiğimde, yolun çamurunda küçük, ezik, parlak bir nesne gördüm. Onu aldım ve sildim. Papaklarda parlayan, kabaca yapılmış rozetlerden biri olan, kırmızı bir yıldız biçiminde, teneke bir rozetti.

1918'de, Kızıl Ordu erleri, işçiler ve Bolşeviklerin gömleklerinin yakasına bu rozet takılırdı.

"Bunun burada ne işi var?" Merakla yolu dikkatlice inceledim. Boş bir mermi kovanını almak için tekrar eğildim.

Susuzluğumu unutarak, arkadaşımın yanına geri döndüm. Uyumak yerine bir çalının yanında duruyor, etrafa bakıyor, belli ki beni arıyordu.

Ona doğru koşarken avazım çıktığı kadar bağırdım:

"Kızıllar!"

Sanki arkasından kurşun atılmış gibi hemen eğilip yana fırladı. Bana çevirdiği yüzü korkudan çarpıtılmıştı.

Sadece ben olduğumu görünce doğruldu ve sanki korkusunu açıklamak istercesine sertçe şöyle dedi:

"Deli gibi bağırma, tam kulağımın dibinde haykırıyorsun..."

"Kızıllar!" diye gururla tekrarladım.

"Nerede?"

"Bu sabah buradan geçmişler. Tüm yol boyunca at nalı izleri var, fışkılar oldukça taze. Bir fişek kutusu ve bir de bu var..." Ona yıldızı gösterdim.

Arkadaşım rahat bir nefes aldı.

"Bunu neden söylemedin?" Ve tekrar ekledi, sanki kendini mazur göstermek istiyormuş gibi: "Öyle bir bağırdın ki... Ne düşüneceğimi bilemedim."

"Hadi, çabuk. O yoldan gidelim. İlk köye gideceğiz, belki hâlâ orada dinleniyorlardır. Acele et, kararını ver."

"Hadi," diye onayladı, ama bana duraksıyormuş gibi geldi, "Evet, tabii ki gidelim."

Elini boynundan geçirdi ve yakasının astarında yine "Ct. A.C.C." harflerini gördüm.

"Bu harfler ne anlama geliyor?" diye sordum.

Tuniğini kopçalarken sinirli sinirli, "Hangi harfler?" dedi.

"Yakandakiler."

"Tanrı bilir. Bu benim takım elbisem değil. İkinci el dükkanından aldım."

"Yaa... Onu ikinci el olarak aldığını asla anlayamazdım," dedim neşeyle, yanına doğru adım atarak. "Kusursuz oturuyor üzerine. Annem bir keresinde bana ikinci el bir pantolon almıştı, ama beline kemeri nasıl bağlasam bağlayayım, her zaman aşağı kayıyordu."

Köye ne kadar yaklaşırsak, arkadaşım o kadar sık duruyordu.

"Acelemiz yok" dedi. "Akşam, alacakaranlıkta köye yaklaşmak daha uygun olur. Müfreze orada olmazsa, kimse bizi fark etmez. Arka bahçelerden geçeriz, hepsi bu. Bugünlerde bir yabancı için, bilmediği yerler tehlikelidir."

Araziyi alacakaranlıkta aşmanın daha güvenli olduğu konusunda onunla aynı fikirdeydim, ancak bizimkilere katılmaya o kadar hevesliydim ki, bir türlü yavaşlayamıyor, hızımı alamıyordum.

Köyün biraz yakınında, arkadaşım çalılarla kaplı bir çukurda durdu ve yoldan çıkıp daha sonra ne yapacağımızı tartışmayı önerdi. Çalılıkta bana dedi ki:

"İkimizin de kendini tehlikeye atmasının anlamı yok. Birimizin burada kalmasını, diğerimizin ise arka bahçelerden köye girip etrafa bakmasını öneriyorum.

Kuşkularım var. Ortalık çok fazla sessiz, köpekler de havlamıyor. Belki orada hiç Kızıl Ordu askeri yoktur, sadece tüfekleriyle lanet olası Kulaglar vardır köyde."

"Bak ne diyeceğim, birlikte gidelim."

"Aptal olma," dedi dostça bir şekilde omzuma hafifçe vurarak. "Sen burada kal, bunu kendim hallederim. Neden gereksiz riskler alasın? Beni burada bekle."

"İyi bir arkadaş," diye düşündüm o gittiğinde. "Oldukça tuhaf biri, ama iyi bir dost... Öyle olmasa, tehlikeli bir işi başkasının üzerine yıkabilir veya yazı tura atmayı önerebilirdi, ama kendisi gönüllü oldu."

Bir saat içinde geri geldi, beklediğimden daha erken. Az önce kesip yonttuğu anlaşılan kalın, ağır bir sopa taşıyordu.

"Çabuk döndün!" diye bağırdım. "Eee, ne haber?"

Uzaktan başını sallayarak "Orada kimse yok," diye yanıtladı. "Onlardan iz yok. Kızıllar farklı bir yoldan gitmiş olmalılar, belki de buradan çok uzak olmayan Suglinki'ye giden yola sapmışlardır."

"Emin misin?" diye kısık bir sesle sordum. "Orada kimse yok mu demek istiyorsun?"

"Kızıl Ordu askerleri yok orada. Bana bunu köyün dışındaki kulübelerden birinde yaşayan yaşlı bir kadın söyledi, arka bahçelerde karşılaştığım bir çocuk da bunu doğruladı. Anlaşılan, geceyi burada geçirip sabahleyin onların peşine düşeceğiz oğlum."

Kendimi çimenlerin üzerine attım ve düşüncelere daldım. Arkadaşımın bana getirdiği haberin doğruluğu konusunda ilk kuşkularımı duymaya başlamıştım. Beni endişelendiren bir diğer şey de sopasıydı. Ucuna bir topuz oyulmuş, meşeden ağır bir sopaydı. Görünüşe göre kalın ağaç dalını yeni kesmişti. Köy, buradan yaklaşık bir saatlik yürüme mesafesindeydi. Oraya gizlice girip insanlara sorular sormak, en azından iki saatinizi alırdı. Ama o, en fazla bir saatte gidip dönmüş ve bu sırada meşeden bir sopayı kesip yontmayı da başarmıştı. Bunu çakı ile düzlemek bile en az yarım saat sürerdi. Cesaretini kaybederek, hiç-

bir şey öğrenmeyi denemeden, çalılar arasında oturmuş olabilir miydi?

Yok, olamazdı. Gidip durumu öğrenmeye kendisi gönüllü olmamış mıydı? Ayrıca, hiç de korkak birine benzemiyordu. Elbette tehlikeli bir işti bu, ama kendisi de bir şekilde bu güç durumdan kurtulmak zorundaydı. Bir yığın kuru yaprak topladık ve yan yana uzandık, üzerimizi ceketimle kapladık. Yaklaşık yarım saattir, sessizlik içinde öylece yatıyorduk. Nemli toprağın soğukluğunu yan tarafımda hissetmeye başladım. "Biraz daha yaprak almalı," dedim kendi kendime, yerimden kalkarak.

Arkadaşım uykulu bir sesle söylendi:

"Sorun ne? Neden uyumuyorsun?"

"Hava nemli. Bir iki kucak dolusu yaprak daha alacağım." Etrafımızdaki bütün yaprakları topladığımız için yola yakın çalılıklara gittim. Ay daha yeni ortaya çıkıyordu ve karanlıkta bir şeyler görmek zordu. Dallar ve çalılar önümü kesiyordu. Yoldan hafif bir tekerlek sesi geldi. Yaprakları yere atıp dallara basmamaya çalışarak yola doğru süründüm. Bir köylü arabası yumuşak, nemli toprak yoldan yavaşça ve hemen hemen sessizce ilerliyordu. İki adam alçak sesle konuşuyorlardı.

"Her şey birbirine bağlı," diyordu biri. "Bana sorarsan, bence adam haklıydı."

"Komutanın ne dediğini mi söylüyorsun?" diye diğeri sordu. "Haklı olduğunu sanıyorum. Sorun, fazla kalmamaları. Bugün gelip sizinle konuşurlar ve yarın yollarına devam ederler. Sonra da patronlar gelip bana şöyle derler:

'Ah seni gidi bilmem ne oğlu bilmem ne, demek bizim arkamızdan iş çeviriyorsun! Kulakları kızdır-

mak, ha? Bütün angaryaları yıkın bu herifin üzerine!' Kızıllar için sorun yok, biraz kaldılar, bugün de yük arabalarını arabalıktan çıkarıp gidecekler, ama Kulaglar hep yanımızda kalacak. Bu iş, bizim başımızı ağrıtır!"

"Yani arabaları arabalıktan çıkarmak mı?"

"Elbette. Onların askerlerinden biri olan Fyodor, bu akşam geç saatlerde, bize saat on ikiye kadar, bir atlı araba hazır etmemizi söyledi."

Sesler kayboldu. Orada ne düşüneceğimi bilmeden öylece durdum. Demek ki, doğruydu. Kızıllar sonuçta köydeydiler. Demek ki, arkadaşım beni aldatmıştı. Kızıllar gidiyordu. Ondan sonra, peşlerinden yetişmeye çalış hele. Acele etmeliydik. Ama beni kandırmasının sebebi neydi acaba?

İlk dürtüm, yolda tek başıma koşup köye gitmek oldu. Ama ceketimi açıklıkta bıraktığımı hatırladım. "Geri dönmeliyim, bolca vaktim var. Ona duyduklarımı anlatmalıyım, adam korkak olsa da, o bizden biri."

Bir hışırtı sesi etrafıma bakmamı sağladı. Arkadaşım çalıların arasından çıkıyordu. Belli ki beni takip etmiş ve çalıların arasına saklanarak, iki köylü arasındaki konuşmaya kulak misafiri olmuştu.

"Nasıl yapabildin bunu?.." diye suçlayarak konuşmaya başladım. Cevap olarak, heyecanla, "Hadi gel! Gel!" dedi.

Yola doğru birkaç adım attım, o da beni takip etti.

Sopanın ağır darbesi beni yere serdi. Kürk şapkam nedeniyle etkisi azalmış olmasına rağmen sert bir darbeydi. Gözlerimi açtım. Yol arkadaşım, ay ışığında çömelmiş, pantolon cebimden çıkardığı kimlik kağıdımı aceleyle inceliyordu.

"Demek bunun peşindeydi," aklıma geldi. "Hiç de korkaklık değildi yaptığı. Kızılların köyde olduğunu biliyordu, fakat kasıtlı olarak, geceyi birlikte geçirip beni soymak için bana söylemedi. Asi bile değil çünkü kendisi Kulaglardan korkuyor, o gerçek bir Beyaz Ordu askeri."

Ayağa kalkıp çalıların arasında sürünerek uzaklaşmaya çalıştım. Yabancı bunu fark etti. Kimlik belgemi deri çantasına soktu ve yanıma geldi.

Soğuk bir biçimde, "Hâlâ canlı mısın sen?" diye sordu. "Kendine bir yoldaş bulduğunu sanıyordun ha, seni ahmak! Don'a gidiyorum, ama o lanet olasıca Sivers'inize değil, General Krasnov'un birliklerine katılacağım."

Benden iki adım ötede durup ağır sopayı sallıyordu.

Kalbim hızlı hızlı çarpıyor, ısrarla sert bir cismi çekiç gibi dövüyordu. Yan dönmüş yatıyordum ve sağ elim göğsümün üstündeydi. Dikkatlice, neredeyse istemsizce, parmaklarım ceketimin altından, Mavzer tabancamın yattığı gizli cebe doğru kaydı.

Yabancı, hareketimi fark etse bile, tabanca hakkında hiçbir şey bilmediği için buna dikkat etmeyecekti. Sıcak kabzayı tuttum ve emniyet kancasını sessizce açtım. Bu arada düşmanım, ya bana daha iyi bakmak için ya da sopayı indirmek üzere, kendine daha fazla dirsek alanı vermek için iki üç adım geri çekildi. Titreyen dudaklarımı sıkıp uyuşmuş kolumu uzatarak tabancayı çektim ve çömelmiş adama doğrulttum.

Nefretle çarpılmış yüzünü gördüm ve üzerime atılırken bağırdığını duydum. Parmağım mekanik olarak tetiği çekti...

Şimdi, iki adım ötemde yatıyordu, sıktığı yumrukları bana doğru uzanmıştı. Sopa yanına düşmüştü.

Kafamı çimenlere yasladığımda, sersemlemiş zihnimle "Onu öldürdüm," diye düşündüm.

Orada uzun süre, afallamış bir halde, yarı baygın yattım. Yüzümden kan çekildi, aniden üşüdüm, dişlerim takırdamaya başladı. Ayağa kalktım ve bana doğru uzanan ellere baktım. Korkunçtu. Bu gerçekti!

O zamana kadar hayatımda olan her şey, gerçekten sadece bir oyundu, hatta evden kaçışım, hatta Sormovo işçilerinin görkemli savaş ekibiyle eğitimim, hatta dün ormanda dolanmam bile. On dört yaşında bir çocuk olan ben, bu kara ormanda tek başıma, düpedüz öldürdüğüm bir adamın cesedinin yanında beklerken dehşete kapıldım. Kulaklarımdaki uğultu durdu ve alnımdan soğuk bir ter boşandı.

Korkudan ayağa fırladım, parmak uçlarımda cesede doğru ilerledim, kimlik belgemin bulunduğu deri çantayı kaptım ve gözümü hep yere serilmiş cansız bedene dikerek çalılara doğru geri çekildim. Sonra döndüm ve çalıların arasından doğruca yola fırladım, insanların olduğu köye doğru koştum. Burada yalnız kalmayayım da ne olursa olsun, diyordum.

Üçüncü Bölüm

İlk kulübeden bir ses haykırdı:

"Nereye seğirtiyorsun? Hey, delikanlı! Dur, seni salak!"

Kulübenin gölgesinden tüfekli bir adam çıktı ve yanıma geldi.

Nöbetçi, yüzümü görmek için beni ay ışığına doğru çevirerek, "Nereye koşuyorsun? Nereden geliyorsun böyle?" diye sordu.

"Size geliyordum," diye cevapladım nefes nefese, "Siz yoldaşsınız, değil mi?"

"Tamam, biz yoldaşız," diye sözümü kesti, "ama sen kimsin?"

"Ben de... yoldaşınızım," diye kesik kesik konuşmaya çalıştım. Nefesimi toparlayamadığım için, ona tek bir söz söylemeden elimdeki çantayı uzattım.

"Öyle mi?" nöbetçi daha neşeli, ama yine de kuşku dolu bir ses tonuyla sordu bunu. "O halde, gidip komutanı görelim."

Saatin geç olmasına rağmen, köy hâlâ uyanıktı. Atlar kişniyordu. Arabalıkların kapıları, yük arabalarının geçmesine izin vermek için gıcırdayarak açıldı ve yakınlardan birisi bağırdı:

"Dokukin! Do-ku-kin! Ne cehenneme gitti bu?"

Muhafızım, bağıran kişiyle aynı hizaya gelince sordu:

"Ne diye haykırıyorsun, Vaska?"

"Mişka'yı arıyorum," diye cevapladı ikincisi öfkeyle, "Bize iki kişilik şeker verildi, ama çocuklar onun devriye ile önden gönderileceğini söylüyorlar."

"O sana payını yarın verecek."

"Nah verir! Hepsini sabah çayıyla yer, tatlıya çok düşkündür obur herif!"

Bu noktada, konuşan kişi beni gördü ve hemen ses tonunu değiştirerek merakla sordu:

"Aaa, kimi yakaladın böyle, Çubuk? Onu merkeze mi götürüyorsun? Götür, götür. Ona orada gününü gösterirler. Öööğ, seni iğrenç domuz!" Adam

aniden bana küfretti ve sanki tüfeğinin dipçiğiyle beni dürtmek istiyormuş gibi bir hareket yaptı.

Ama muhafızım onu itti ve homurdandı: "Çekil be! Bu iş seni ilgilendirmez. Köpek gibi, neyin nesi olduğunu bilmeden insanı ısırmaya kalkışıyorsun!"

Çın, çın! Çıngır, çıngır! Yan taraftan gelen, metalik bir çınlama duydum. Çizmeleri mahmuzlu, tahtadan bir kılıf içinde Mavzer tabancalı, başına siyah kürkten bir papak giymiş, beline pırıl pırıl parlayan uzun bir kılıç takmış ve koluna bir kamçı sarkıtmış bir adam, atını kapıdan çıkarıyordu.

Yanında bir borazancı yürüyordu.

"İçtima borusu çal," dedi adam, ayağını üzengiye koyarak.

Borazancı borusunu usulca çaldı: "Ta-ta-ra-ta ... .. tata ... Ta-ta-ta-ta-a-a ..."

Muhafızım "Şebalov," diye seslendi, "Bir dakika! Seninle konuşması için buraya bir adam getirdim."

Diğeri, ayağı hâlâ üzenginin üzerindeyken sordu: "Bir adam mı? Kim o?"

"Bizden biri olduğunu söylüyor. Belgeleri de var."

Komutan, eyere otururken, "Şimdi vaktim yok," diye cevapladı. "Sen okuma yazma biliyorsun, Çubuk, belgeleri kendin kontrol et. Eğer bir dostsa, istediği yere gitmesine izin ver."

"Hiçbir yere gitmeyeceğim," dedim, tekrar yalnız kalmaktan korkarak. "Son iki gündür öylece ormanda dolaşıyordum. Sizinle kalmaya geldim."

Siyah papak giymiş adam sordu:

"Bize katılmak mı istiyorsun? Ya sana hiç ihtiyacımız yoksa?"

"Bana ve benim gibilere ihtiyacınız var!" diye ısrarla vurguladım. "Hem ben tek başıma ne yaparım?"

Muhafızım lafa katıldı: "Doğru! O gerçekten bizden biriyse, yalnız başına ne yapabilir? Bu günlerde tek başına dolaşmak için kötü bir yer burası. Haydi, lafı dolandırma Şebalov, adamı bekletme. Yalan söylüyorsa iş değişir, ama bizden biriyse, onu gerginlik içinde tutma. Attan in, bol bol vaktin var."

Komutan sertçe cevap verdi: "Çubuk! Şefinle konuşmanın yolu bu mu? Komutan mıyım, değil miyim? Sana soruyorum, ben sizin komutanınız mıyım?"

"Bu bir gerçek!" Çubuk soğukkanlılıkla kabul etti.

"Bu durumda, sen bana söylemeden de atımdan inerim."

Yere atladı, dizgini çitin üzerine attı ve kılıcını şıngırdatarak kulübeye doğru yürüdü.

Bir fitilli lambanın zayıf ışığıyla aydınlanan kulübeye girene kadar, ona dikkatle bakmamıştım. Sakalı ve bıyığı yoktu. İnce uzun yüzü, kaba damarlıydı. Ağarmış kalın kaşları, burun köprüsü üzerinde birleşiyor ve kaş altından, yüzüne sert bir görünüm vermek için kasıtlı olarak kıstığı bir çift nazik gözle bakıyordu. Kimlik belgemi okumak için, dudaklarını hafifçe kıpırdatarak harcadığı uzun zamandan, okuma yazmayı iyi bilmediğini anladım. Belgeyi okuduktan sonra, kuşkuyla şunu söyleyerek Çubuk'a uzattı:

"Eğer sahte bir belge değilse, gerçek olmalı. Sen ne dersin, Çubuk?"

"Hı hı!" Diğeri, kıvrımlı çubuğunu mahorka tütünü ile doldurarak sakince kabul etti.

Komutan bana dönerek, şu soruyu sordu:

"Peki, burada ne yapıyorsun?"

Bana inanmayacaklarından kaygılanarak, heyecanla hikayeme başladım. Ama görünüşe bakılırsa, anlattıklarıma inandılar, çünkü bitirdiğimde komutan artık gözlerini kısmıyordu. Çubuk'a döndü ve içtenlikle şöyle dedi:

"Eğer bu delikanlı yalan söylemiyorsa, doğruyu söylüyor demektir! Ne dersin Çubuk?"

"Hı hı!" Çubuk soğuk bir biçimde onu yanıtladı ve çubuğundaki külü botunun tabanına vurarak silkeledi.

"Onunla ne yapacağız?" diye sordu komutan.

Çubuk, "Onu Birinci Bölüğe kaydedeceğiz, Suharev ona Paşka'nın öldürülmeden önce kullandığı tüfeği verebilir," diye önerdi.

Komutan parmaklarını masaya vurarak bunu düşündü.

"Pekala, Çubuk, onu Birinci Bölüğe götür ve Suharev'e, Paşka'nın öldürülmeden önce kullandığı tüfeği vermesini söyle. Mermi de almasına izin ver, her zamanki pay kadar. Bu adam da, bizim devrimci müfrezemizin listesine girsin."

Şıngır şıngır! Şıngır şıngır! Komutan kılıcını, mahmuzlarını ve Mavzerini şıngırdattı, kapıyı itip atına binmeye gitti.

"Haydi gel," dedi Çubuk ve aniden sırtımı okşadı.

Yine çın çın çınlayan, yumuşak bir sesle borusunu çaldı borazancı. Atlar daha yüksek perdeden homurdandı, arabalar daha da gıcırdadı. Yeni yoldaşlarımla tanışmaya giderken, alabildiğine mutluydum. Bütün gece yürüdük. Sabahleyin, demiryolu ağının yan yollarından biri üzerindeki küçük bir tren istasyonuna vardık.

O akşam, asker trenimize savaşta hasar görmüş bir lokomotif bağlandı ve Donbas'ı ele geçiren Almanlarla, Haydamaklarla ve Krasnov'un çeteleriyle savaşan savaş birimlerine ve işçi müfrezelerine katılmak üzere güneye doğru yola çıktık.

Müfrezemiz, Devrimci Proletarya Özel Müfrezesi gibi onurlu bir ad taşıyordu. Birliğimizde çok fazla asker yoktu, sadece yüz elli kadardı. Fedya Sirtsov komutasındaki on beş kişiden oluşan kendi atlı keşif grubuna sahip bir piyade birliğiydi bu. Müfreze, bir çizme yapımcısı olan Şebalov tarafından yönetiliyordu. Komutanın parmakları mumlu ip uçlarının kesiklerinden henüz iyileşmemişti ve elleri hâlâ kapkaraydı. Komutanımız ilginç bir karakterdi. Çocuklar, bazı zayıf yönlerine gülseler bile, ona saygılı davranıyorlardı. Tuhaflıklarından biri, dış görünüş düşkünlüğüydü. Atı kırmızı kurdelelerle süslenmişti, mahmuzları (bir müzeden almış olmalıydı) olağanüstü derecede uzun saplıydı, sadece ortaçağ şövalyelerini gösteren resimlerde gördüğüm, kıvrımlı dişlerden oluşuyordu. Nikel kaplamalı kılıcı yere kadar uzanıyordu. Mavzerinin tahta kılıfında, pirinçten bir plaka ve üzerine kazınmış sloganı vardı: "Öleceğim, ama sen de gebereceksin, pislik!" Evde bir eş ve üç çocuk bıraktığı söyleniyordu. En büyüğü işte çalışıyordu. Şubat devriminden sonra, Birinci Dünya Savaşı cephesinden kaçmış ve tekrar çizme imalatı işine koyulmuştu. Askeri okul öğrencileri Kremlin'e saldırdığında, Pazar gününe özel, en iyi giysilerini üzerine geçirmiş, bir müşterinin ısmarladığı yepyeni çizmeleri giymiş, kendine Arbat'taki işçi savaş timinden bir tüfek almış ve o andan itibaren, kendi deyimiyle, "kaderini devrimle birleştirmişti".

Dördüncü Bölüm

Üç gün sonra, Şahtnaya tren istasyonunun hemen yakınında, müfrezemiz aceleyle trenden indirildi.

Genç bir süvari bir yerden dörtnala çıkageldi ve Şebalov'a mühürlü bir zarf uzattı, bir de sanki iyi bir haber veriyormuş gibi gülümseyerek:

"Dün Krayuşkovo'da Almanlar adamlarımızı mitralyözle biçti. Vay be, müthişti!" dedi.

Müfrezemize düşmanın arkasını kesmek, köylere dağılmış düşman birimlerden kaçınmak ve Begiçev'in komutasındaki Donets madencileri müfrezesiyle bağlantıya geçmek görevi verilmişti.

Şebalov, parmağıyla haritaya hafifçe vurarak şöyle dedi:

"Onlarla nasıl bağlantı kurabilirim? Müfrezeyi nerede arayacağım? Burada şunu yazmışlar: 'Oleşkin ve Sosnovskoye arasında.' Bana tam yerini söylesene, 'bağlantı' ve 'arasında' demek kolay."

Şebalov, cephedeki çarpışmalardan bir şey anlamayan ve sadece emirler yazıp bölük komutanlarına yollamayı beceren kurmay subaylarına küfretti. "Personel güruhuna" sayıp sövmesine rağmen, Şebalov yine de bağımsız bir göreve atanmış ve daha kalabalık bir birlikte görevlendirilmemiş olmaktan memnundu.

Müfrezemizde, üç alt rütbeli komutan daha vardı: Tertemiz tıraşlı, havalı Çek Galda, somurtkan astsubay Suharev ve yirmi üç yaşındaki neşeli akordeoncu, dansçı ve eski bir çoban olan Fedya Sirtsov.

Hepsi birlikte, Kızıl Ordu askerlerinden oluşan bir çemberle çevrili olarak, ormandaki bir açıklıkta haritanın etrafında oturmuşlardı.

"Pekala," dedi Şebalov, kağıdı elinde tutarak, "aldığım bu emre göre, Begiçev'in müfrezesine yakın bir yerde operasyon yapmak için, düşmanın arkasından dolanmalıyız ve bu gece yürüyüşe geçip düşman birliklerine geniş bir manevra alanı bırakarak onlara dokunmamalıyız. Anlaşıldı mı?"

"Dile kolay, onlara dokunmayacakmışız. Bu sanki bizim elimizde mi? " Fedya Sirtsov bunu sevimli bir saflıkla söyledi.

"Onlara dokunmayacağız," dedi Şebalov, yüzünü Fedya'ya çevirip ona yumruğunu gösterdi. "Ben seni bilmez miyim, şeytan. Şimdi sana bir dokunursam, görürsün! Senin maymun numaralarından hiçbirini yutmam ben! Öyleyse, bu gece yürüyüşe geçiyoruz," diye devam etti." Yük arabalarında makineli tüfek ve fişek yok, ses veya tıkırtı yok. Yolumuz üzerine bir köy çıkarsa, sessizce etrafından dolanırız. Leş kokusu almış köpek gibi saldırmak yok. Bunu özellikle senin için söylüyorum, Fedya. Eğer tembel adamların bir çiftlik avlusu görürse, gidilecek yoldan çıkıp çıkmadıklarını umursamazlar, dosdoğru ekşi kremanın olduğu yere seğirtip tıkınırlar."

Çek Galda, "Benimkiler de öyle," dedi. "Son zamanlarda, öncüler hamur dolu bir fıçı getirdiler. Ben de dedim ki: 'Neden çiğ hamur getiriyorsunuz?' Onlar da bana dedi ki: 'Onu ateşte pişireceğiz.' "

Herkes güldü, hatta Şebalov bile gülümsedi. "O Debaltsevo'daydı," dedi Vaska Şmakov gülerek. "Şikayet ettiği biziz. Keşif yapmaya gitmiştik, zengin bir Kazak evine rastladık. Evden birileri üzeri-

mize tüfekle ateş etti, kurşun saçtılar ama biz yine de eve girdik. Her yer boştu. Soba yanıyordu ve masanın üzerinde bir hamur teknesi duruyordu. Evi ateşe verdik, tekneyi de yanımıza aldık. Sonrasında, akşam hamuru kamp ateşinde pişirdik. Lezzetliydi hamur, pasta gibiydi."

"Çiftlik evini ateşe mi verdiniz?" diye sordum. "Bir çiftlik evini nasıl yakarsın?"

"Temeline kadar yaktık," diye soğukça yanıtladı Vaska. "Sahipleri senin üzerine mermi yağdırdığında, elbette yapabilirsin bunu. Şu Kazaklar çok kötü. Adam zengin, yeni bir ev inşa eder. Ders alsın da, Haydamak haydutlarından uzak dursun."

"Ya bu sadece onu vahşileştirir ve Kızıllardan daha çok nefret ederse?"

"Bunu yapamaz," diye ciddi bir tavırla yanıtladı Vaska. "Zenginler isteseler bile bizden daha fazla nefret edemezler. Erlerimizden biri olan Petka Kokşin ellerine düştü, onu öldürmeden önce üç gün boyunca kırbaçladılar. Sen de tutmuş, bizden daha çok nefret edeceklerinden söz ediyorsun!"

Gece yürüyüşünden önce, yoldaşlar konserve kutularında içyağıyla yulaf lapası, sıcak küllerde patates pişirdiler, otların arasında dolaşıp tüfeklerini temizlediler ve dinlendiler. Bölük komutanı Suharev'in arabasında eski bir palto gördüm. Eteğinde yanık delikleri vardı ama ceket hâlâ giyilebilirdi. Suharev'den, almama izin vermesini istedim.

"Niçin istiyorsun?" dedi kabaca. "Senin kendine ait güzel bir kumaş ceketin var ya. Bu paltoya benim ihtiyacım var. Bundan bir pantolon yapacağım."

"Benim ceketimden diktir pantolonunu," dedim, "hayır, gerçekten. Ordudaki bütün askerler haki pal-

to giyiyor, bense karga gibi siyah bir ceketle dolaşıyorum."

"Deme!" Suharev bana şaşkınlıkla baktı. Kaba yüzüne, inanılmaz bir sırıtma yayıldı. "Gerçekten takas etmek mi istiyorsun? Elbette ya," diye ekledi çabucak, "hiç Kızıl Ordu askerleri, sivillerin giydiği siyah ceketleri giyer mi? Dünyada olmaz böyle şey. Paltonun biraz yanmasına aldırma, kısaltabilirsin. Pazarlığa gri bir kürklü şapka ekleyeceğim – bende fazladan bir tane var."

Değiş tokuşu yaptık, ikimiz de pazarlıktan memnun kaldık. Gerçek bir Kızıl Ordu askeri gibi üniformalı, tüfeğimi omzumdan sarkıtarak uzaklaştığımda, yanına yeni gelen Vaska'ya şöyle dediğini duydum:

"İlk fırsatta ceketi eve, hanımıma göndereceğim. Niçin giyecekmiş onu cephede? Eğer vurulursa güzelim ceket mahvolurdu. Hanımım memnun olmaz mı?"

Gece Fedya Sirtsov, önünden geçtiğimiz ilk çiftlikte iki rehber buldu. Müfrezenin düşmana giden yanlış yola sapmayacağından emin olmamız için iki kişiydiler. Rehberler birbirinden ayrılmıştı ve kavşakta içlerinden biri bize örneğin sola dönmemiz gerektiğini söylediğinde, diğerine sorar ve ancak gösterdikleri yönler çakıştığında o yolu takip ederdik.

İlk başta ormanın içinden çift sıra halinde yürüdük, her dakika öndekilerle çarpışıyorduk. Fedya Sirtsov, atların toynaklarının ayak örtüleriyle sarılması için önceden emir vermişti. Gün doğarken yoldan ayrıldık, patikaları izleyerek bir açıklığa çıktık. Gündüzün daha uzağa gitmek tehlikeli olduğu için dinlenmeye karar verdik. Yol kenarında, böğürtlen

çalılıkları arasında nöbetçi bıraktık. Öğleye doğru, batı rüzgarı bir topçu düellosunun şiddetli gürültüsünü bize kadar getirdi.

Şebalov, işi başından aşkın havasında yanımızdan geçip gitti. Fedya hızlı hızlı konuşarak, sert adımlarla ve dizleri üzerinde yaylanarak yanında yürüyordu. Suharev'in yanında durdular. Söyledikleri sözler kulağıma ulaştı:

"Vadideki geçitte keşif yapın."

"Atlı mı?"

"Hayır, çok dikkati çeker. Üç öncü gönder, Suharev."

Komutan yarı sorgulayarak, "Görevi sen üstleneceksin, Çubuk," dedi. "Şmakov'u al ve başka bir güvenilir adam daha seç."

"Beni al, Çubuk," dedim yavaşça. "Çok güvenilir olurum."

"Simka Gorşkov'u al," diye önerdi Suharev.

"Beni al yanına, Çubuk," diye fısıldadım, "beni al. İnan ki, en güvenilir adamın ben olurum."

"Hı-hı," dedi Çubuk ve evet anlamında başını salladı.

Hayretle bağırarak ayağa fırladım, çünkü beni bu kadar ciddi bir işe alacaklarına inanmıyordum. Mermi torbamı bağladım ve tüfeğimi omzuma astım ama Suharev'in şüpheci bakışıyla karşılaşınca durdum.

"Neden onu alıyorsun?" dedi Çubuk'a. "Her şeyi berbat eder bu çocuk. Simka'yı al."

"Simka mı?" Çubuk derin düşünceli bir şekilde sordu bu soruyu, bir kibrit çakarak ortalığı ışıttı.

"Salak!" dedim içimden, onurum kırılmış, yüzüm Suharev'e karşı öfkeden bembeyaz olmuştu. "Başka-

larının önünde benim hakkımda böyle şeyleri nasıl söyler? Beni almazlarsa, bilerek ve isteyerek kendi başıma giderim. Köye giderim, her şeyi öğrenir ve tekrar geri dönerim. Suharev de utancından yerin dibine girer!"

Çubuk tüfeğini açtı, dört fişekle doldurdu, beşinciyi ateşleme konumuna getirdi ve emniyet kilidini çevirerek kapadı. Kayıtsızca, kararının benim için ne kadar önemli olduğunu bilmeden, şöyle dedi:

"Simka mı? Pek de umurumda değil." Fişekliğini düzeltti, sonra bembeyaz kesilmiş yüzüme bakarak aniden gülümsedi ve kabaca şöyle dedi: "Ah, Simka'yı bilmem, ama bu çocuk işe yarayacak. Gel hadi, evlat!" Fırlayıp ormanın ucuna doğru koştum.

"Dur!" Çubuk sertçe bağırdı, sonra üstümü başımı kontrol etti. "Artık öyle oraya buraya atılmayı bırak. Piknik değil bu. El bomban var mı? Yok mu? Benimkilerden birini al. Cebine koyma, çıkarırken halka kayar. Ateşleme fitilini aşağıya doğru tut. Tamam, şimdi doğru," diye talimat verdi ve "Of! Seni acemi çaylak!" diye de daha nazikçe ekledi.

Beşinci Bölüm

"Sağdaki yamaca git," diye emretti Çubuk. "Şmakov soldan gidecek, ben de ortadan, vadinin dibine kadar ineceğim. Bir şey görür görmez bana işaret ver."

Yavaş yavaş ilerledik. Yarım saat içinde Şmakov'u sol yamacın alnında, biraz arkamda gördüm. Çömelmiş biçimde yürüyor, başı öne doğru uzanı-

yordu. Genelde iyi huylu görünen kaba suratı, şimdi ciddi ve sertti.

Geçitte bir dönemeç vardı, hem Şmakov'u hem de Çubuk'u gözden kaybettim. Orada bir yerlerde olduklarını biliyordum, yakınlarda, çalılar arasında gizlenmiş, benim gibi ilerliyorlardı. Yalıtılmış görünmemize rağmen, ortak görevimiz ve ortak tehlikemizle birbirimize güçlü bir şekilde bağlı olduğumuzu fark etmek bana cesaret verdi. Dağ geçidi genişledi. Çalılıklar daha da sıklaştı. Bir dönemeci daha aştım ve birden kendimi yere attım.

Beyaz Ordu'nun büyük bir süvari birliği, sadece yüz adımlık bir uzaklıkta, sağ eğime paralel giden geniş, taş döşeli bir yolda ilerliyordu.

Besili siyah atlar, binicilerinin altında, hızla koşuyor; üç ya da dört subay atlı birliğin önünde gidiyordu. Tam karşımda birlik durdu, komutan bir harita çıkarıp inceledi.

Geri çekildim ve sürünerek bayır aşağı inip önceden kararlaştırılmış sinyali vermek için Çubuk'u aradım.

Yüreğim ağzımda olmasına rağmen, boşuna keşfe çıkmadığım ve düşmanı ilk fark edenin ben olduğum düşüncesi aklımdan geçti.

Ancak telaşla etrafıma bakarak endişeyle düşündüm:

"Peki, Çubuk nerede?" Uçurumun sol yamacında hafifçe kıpırdayan bir çalı dikkatimi çektiğinde, onu aramak üzere dibe inmek üzereydim.

Karşı yamaçtaki çalıların arkasından dikkatlice bakan Vaska Şmakov, eliyle bana uyarı işaretleri yaptı ve eliyle vadinin dibini gösterdi.

İlk önce, bana aşağı inmemi emrettiğini sandım, ama işaret ettiği yöne bakınca, nefesimi tutum ve kafamı içeri çektim.

Bir Beyaz Ordu askeri, geçidin otları aşırı derecede büyümüş yatağında, bir atı ardından çekerek yürüyordu. Belki bir sulama yeri arıyordu, belki de süvari birliğinin hareketini kollayan atlı yan devriyelerden biriydi, ama hatlarımıza giren bir düşmandı. Ne yapacağımı bilmiyordum. Süvari kayboldu çalıların arkasında. Artık sadece Vaska'yı görebiliyordum. Ama öte yandan Vaska, benim göremediğim başka bir şey görmüş olmalıydı.

Tüfeğinin kabzası yere dayalıyken tek dizinin üzerinde duruyor ve bir kolu bana doğru uzanmış, atlamaya hazır bir şekilde aşağıya bakarak, hareket etmememe için beni uyarıyordu.

Sağımdan gelen ayak sesleri beni etrafıma baktırdı. Süvari müfrezesi bir araba yoluna sapıp tırısa geçmişti. Aynı anda Vaska elini bana doğru salladı ve doğruca çalıların üzerinden sıçradı, vadi yamacından aşağı indi. Ben de onu takip ettim. Aşağı yuvarlanırken, çalıların yanında, iki adamın mücadele ettiğini gördüm, kolları birbirinin etrafında kilitlenmişti. Biri Çubuk'tu bunların, diğeri düşman askeriydi. Bu noktaya nasıl geldiğimi hatırlamıyorum. Çubuk alttaydı, tabancasını kılıfından çekmeye çalışan Beyaz Ordu askerinin elini yakalamıştı. Tüfeğimin dipçiğiyle düşmana vurmak yerine tüfeği düşürdüm ve onu bacaklarından çekmeye başladım. Haydut herif ağırdı ve beni tekmeledi. Sırt üstü düştüm ama elini yakaladım ve parmağını ısırdım. Beyaz asker bağırdı ve elini çekti. Aniden çalılar gürültüyle ayrıldı ve Vaska belden aşağısı ıslak göründü. Aske-

ri eğitimde öğrendiği bir hareketle, düşmanın üzerine atılıp onu yere serdi.

Çubuk öksürerek ve tükürerek çimenlerden kalktı.

"Vaska!" dedi boğuk, kesik kesik çıkan bir sesle, otları kemiren atı işaret etti.

"Aha!" diye yanıtladı Vaska ve arkada sürünen dizgini yerden kaldırarak, atı kendine doğru çekti.

"Onu da götür," diye soludu Çubuk, şaşkın Haydamağı işaret ederek.

Vaska onu hemen yakaladı.

"Ellerini bağla!"

Çubuk tüfeğimi aldı, iki süngü vuruşuyla kayışı kesti ve hâlâ baygın durumda olan beyaz ordu askerinin kollarını dirseklerinden bağladı.

"Ayaklarını tut," diye bağırdı bana. "Uyansana, sersem!" kafa karışıklığımı görünce küfretti. Esirimizi atın sırtına attık. Vaska eyere atlayıp tek kelime etmeden atı kırbaçladı ve dağ geçidinin inişli çıkışlı yatağından aşağı dörtnala koştu.

Çubuk kıpkırmızı kesilip terleyerek, "Bu yoldan!" dedi. Kolumdan çekip "Arkamdan gel!" diye emretti.

Çalılıklara tutunarak yamaca tırmandı.

"Dur!" dedi yamacın alnına geldiğinde, "Otur!"

Aşağıdaki beş atlıyı görmek için tam zamanında çalıların arkasına çömeldik. Görünüşe göre, bu yan devriyenin ana gövdesiydi. Atlılar durdu ve etrafa bakındılar; belli ki arkadaşlarını arıyorlardı. Yüksek sesle küfrettiklerini duyabiliyorduk.

Beşi de karabinalarını omuzlarından indirdi. İçlerinden biri atından indi ve yerden bir şey aldı. Esir askerin, aceleyle çimenlerin üzerinde bıraktığımız kasketiydi bu. Atlılar alarma geçerek, telaşlı ses ton-

larıyla konuşmaya başladılar ve şefleri olduğu anlaşılan biri, ileriyi işaret etti.

"Vaska'yı yakalayacaklar," diye düşündüm. "Büyük bir ağırlık taşıyor. Beş kişi bunlar, o ise tek başına."

Çubuk, "Bombayı at!" diye emretti. Elinde parlayan bir şeyi aşağı doğru fırlattı.

Boğuk bir patlama beni şaşırttı.

Çubuk tekrar, "Bombayı at!" diye bağırdı, sonra elimden bombayı kaptı, emniyet kilidini açtı ve el bombasını vadiye fırlattı. "Lanet olası aptal!" diye beni azarladı. Patlamalar ve beklenmedik tehlikelerin hızla artması beni tamamen sersemlemişti. "Halkayı çektin, ancak emniyet kilidini açmayı unuttun!"

Yeni sürülmüş çamurlu bir tarladan geçiyorduk. Beyaz Ordu atlılarının, çalılıklardan dolayı at sırtında yokuştan hızlı bir tırmanış yapamadığı ve yaya olarak çıktığı anlaşılıyordu. Başka bir vadiye ulaşmak için zamanımız vardı, sonra bir tarlayı aştık ve ormana daldık. Arkamızdan tüfek atışlarının sesi geldi.

Benimkine benzemeyen bir sesle kekeledim: "Vaska'yı yakalamış olmalılar!"

"Hayır," dedi Çubuk, silah atışlarını dinleyerek. "Sadece öfkeden ateş ediyorlar. Hadi delikanlı, elinden gelenin en iyisini yap! Şimdi onları yoldan çıkaracağız. "

Sessizlik içinde ilerledik. Bana öyle geliyordu ki Çubuk benimle dalga geçiyor ve korkup tüfeğimi düşürdüğüm, o gülünç okul çocuğu tarzında askerin parmağını ısırdığım için, tutsağımızı atın üstüne çekerken titreyen ellerimi kontrol edemediğim için beni hor görüyordu, en çok da bombayı atamayacak

kadar irademi kaybettiğim için. Çubuk'un müfrezedeki adamlara benim hakkımda söyleyeceği sözlerin düşüncesi daha da acı ve utanç vericiydi. Suharev şöyle diyecekti her halde: "Sana onu yanına almamanı söylemiştim. Simka'yı almalıydın."

Korkaklığım yüzünden kendime karşı duyduğum utanç ve öfkeyle gözyaşlarım boşandı.

Çubuk durdu, tütün kesesini çıkardı ve çubuğunu *mahorka* tütünüyle doldurmaya başladı.

Parmaklarının da hafifçe titrediğini fark ettim. Sanki su içiyormuş gibi susuzluk içinde dumanı içine çekti, sonra keseyi cebine geri attı, omzuma hafifçe vurup basitçe ve neşeyle şöyle dedi:

"Kıl payıyla kurtulduk dostum, ha? O kadar da kötü savaşmadın Boris! Hele dişlerini onun eline batırman!" Aklına gelince kıkır kıkır güldü. "Tıpkı bir kurt yavrusu gibiydin... Savaşta kullanabileceğiniz tek silah tüfek değildir, dostum. Dişler de bazen işe yarar!"

"Ama ya bomba..." Suçlu suçlu mırıldandım. "Ben az kalsın onu emniyet düzeneği kapalı olarak fırlatacaktım."

"Bomba mı?" Çubuk gülümsedi. "Tek sen değilsin, dostum. Buna alışkın olmayan herkes, ilk başta onu karıştırıyor. Ya emniyet kilidi kapalı olarak ya da kapsül olmadan atıyor. Gençken ben de öyle fırlatırdım. Şaşırıyorsun, ne yaptığını bilmiyorsun. Sadece lanet olası şeyi fırlatıyorsun bir kaldırım taşı gibi. Hadi gel. Önümüzde uzun bir yol var."

Müfrezemizin durduğu yere kadar, yolun geri kalanını hafif adımlarla ve hafiflemiş bir yürekle yürüdük. Kendimi sınavdan başarıyla çıkmış bir öğrenci gibi hissediyordum.

Suharev, bir daha benim hakkımda saldırgan sözler söylemeyecekti.

Müfrezeye ulaştığında Vaska, baygın esiri komutana teslim etmişti. Beyaz Ordu askeri, gün ağarırken kendine geldi ve sorgulandığında, geçmek zorunda olduğumuz demiryolu hattının bir zırhlı trenle korunduğunu, merkez tren istasyonuna bir Alman taburunun gönderildiğini ve Yüzbaşı Jiharev'in komutasında bir Beyaz Muhafız bölüğünün Gluhovka'da konakladığını bildirdi.

Canlı yeşil yapraklar, çiçek açmış kuş-kirazı kokuyordu. Dinlenmiş çocuklar keyifli ve görünüşte kaygısızlardı. Fedya Sirtsov, neşeli süvarileriyle keşiften döndü ve önümüzdeki yolun açık olduğunu, en yakın köydeki köylülerin Kızıllardan yana olduğunu söyledi. Çünkü daha geçen gün, Ekim ayının başında kaçan toprak sahibi köye dönmüştü ve askerlerle kulübeleri dolaşarak kendine ait malları topluyordu. Evlerinde çiftliğin malı çıkanlar, kilisenin önündeki meydanda, serflik günlerindekinden daha şiddetli kırbaçlanmıştı. Bu nedenle köylüler ancak Kızıllar gelirse mutlu olacaklardı.

Çay yerine sıcak suyla bir dilim soğuk sığır etini gövdeye indirerek, esirin etrafına toplanmış Kızıl Ordu erleri kalabalığına katıldım.

"Merhaba!" Vaska Şmakov beni dostça bir seslenişle karşıladı ve bir aş kabı dolusu ılık suyla terli yüzünü yıkadıktan sonra yeniyle kuruladı. "Vay be! Meğerse sen ne yürekliymişsin!"

"Ne demek istiyorsun?"

"Dün tüfeğini elinden atmışsın."

"Peki, yokuştan aşağı ilk atlayan kimdi ve kurtarmaya en son kim geldi?" diye karşılık verdim.

"Tam yamaçtan inmiştim ki, bir bataklığa saplandım arkadaş, zorla bacaklarımı dışarı çekmeyi başardım. Bu yüzden geç kaldım. Yine de iyi başardık. Arkamda bombanın patladığını duyduğumda, senin ve Çubuk'un öldürüldüğünüzü düşündüm. Evet, öyle sanmıştım. Dörtnala geldim ve çocuklara dedim ki: 'Korkarım öldü onlar.' Kendi kendime de dedim ki: 'Deri çantasını benim torbamla değiştirmek istemedi, şimdi de Beyaz Ordu askerleri onu beleşten ele geçirecek!' Ama bak, bu iyi işte," dedi, öldürdüğüm yabancıdan aldığım, omzuma asılmış çantaya dokunarak. Hor gören bir tavırla burun kıvırarak, "Aman, pekala, çok da fazla umurumda değil zaten, sende kalsın," diye ekledi. "Geçen ay, bundan daha iyisi vardı bende, fakat onu sattım. Neyse, takma kafana!"

Vaska'ya şaşkınlıkla baktım. O kadar bön, kıpkırmızı bir suratı vardı ve o kadar beceriksizce hareket ediyordu ki, daha dün Beyaz Ordu askerlerini gözetlemede o denli çeviklik gösterdiğine ve esiri eyerine bağlı, dörtnala giderken atını şiddetle kırbaçladığına inanmak zordu.

Kızıl Ordu askerleri, kahvaltılarını bitirip tunikleri ilikleyerek ve dolaklarını yeniden sararak kendilerini en iyi şekilde donattılar. Müfreze yola çıkmaya hazırlanıyordu.

Hazırdım ve diğerlerini beklerken çiçek açan kuş kirazlarına bakmak için orman kenarına gittim.

Arkamdan gelen ayak sesleri dikkatimi çekti. Esir Haydamak'ı, arkasında da üç adamımızla Çubuk'u gördüm.

Perişan durumdaki, asık suratlı mahkuma bakarak "Nereye gittiklerini merak ediyorum," diye düşündüm. Çubuk, "Dur!" diye emretti ve hepsi durdu.

Beyaz Ordu askerine ve Çubuk'a tekrar göz attığımda, mahkumu buraya ne için getirdiklerini anladım. Ayaklarımı güçlükle kaldırarak geriye doğru koştum ve bir huş ağacının gövdesine yapışarak durdum.

Arkamdan, kısacık bir yaylım ateşinin sesini işittim.

"Sevgili oğlum," dedi Çubuk sesinde hafif bir üzüntü seziliyordu, "eğer savaşın bir tür oyun olduğunu veya güzel yerlerde dolaşmak anlamına geldiğini düşünüyorsan, en iyisi evine dön. O bir Beyaz Ordu askeriydi, bizim düşmanımızdı. Bizi ele geçirdikleri anda vuruyorlar, biz de onların hayatını bağışlamayacağız!"

Kızarık gözlerle ona baktım ve yavaşça ama kararlı bir şekilde dedim ki:

"Eve gitmeyeceğim Çubuk. Çok beklenmedik bir olaydı benim için de ondan böyle bocaladım. Ama ben Kızıl Ordu askeriyim ve gönüllü olarak savaşa katıldım." Burada durakladım ve yavaşça, adeta özür dileyerek, "sosyalizmin ışıklı dünyası için savaşmaya geldim," diye ekledim.

Altıncı Bölüm

Rusya ile Almanya arasında barış anlaşması çoktan imzalanmıştı, ama Ukrayna ve Donbas hâlâ Beyaz Ordunun müfrezeler oluşturmasına yardım eden Alman birlikleriyle doluydu. Sert bahar rüzgarları, ateş ve duman üfürüyordu.

Bizim müfrezemiz, düzinelerce diğer partizan birliği gibi, düşmanın arkasında, pratikte kendi başına hareket ediyordu. Gündüzleri tarlalarda, koyaklarda

ya da ücra bir çiftlikte kamp kurup gizlenerek yatıyor, gece düşmanın garnizon kurduğu küçük tren istasyonlarına baskınlar yapıyorduk. Köy yollarında pusuya yatıp düşman nakliye araçlarına saldırdık, askeri ulakların yolunu kesiyor ve yiyecek arayan ekiplerini dağıtıyorduk.

Ancak büyük düşman birimlerinden kaçarken gösterdiğimiz telaş ve sürekli bir meydan savaşından kaçınma çabası, ilk başta, bana utanç verici gelmişti. Altı haftadır müfrezedeydim ve henüz tek bir gerçek çarpışmaya katılmamıştım. Uykulu Beyaz Ordu askerlerine ve başıboş kalanlara karşı çatışmalar, baskınlar yapılmıştı. Çok miktarda iletişim kablosu kestik, sayısız telgraf direği devirdik, ancak henüz gerçek bir çarpışmaya girmemiştik.

Müfrezemiz için böylesine yakışıksız davranışlar olarak nitelediğim bu taktiğe şaşırdığımı söylediğimde, "Biz partizanlar bunun için varız," diye açıkladı Çubuk, hiç çekinmeden. "Resimlerde göründüğü gibi olmasını istiyorsun: Tek sıra düzeni, kollar saldırı pozisyonunda öne uzatılmış, ileri yürüyüş. Ne kadar cesur olduğumuzu görün! Peki, bizim kaç tane makineli tüfeğimiz var? Bir ve sadece üç şeritli. Jiharev'in dört Maxim mitralyözü ve iki havan topu var. Onlara karşı ne şansın var? Bunu farklı bir şekilde yapmalıyız. Biz partizanlar eşek arısı gibiyiz, eşek arısı küçüktür ama fena sokar. Bizimki vur-kaç taktiği. Sırf gösteriş uğruna yiğitlik, şu sıralarda bizim işimize yaramaz. Yiğitlik değil, aptallık olur bu!"

O dönemde birçok yoldaşımı tanımıştım. Gece nöbetinde, kamp ateşinin etrafında, meyve bahçelerinde kiraz ağaçları altında, öğlen sıcağında, yoldaşlarımın hayatları hakkında pek çok hikaye duydum.

İnatçı ve aksi, her zaman asık suratlı, tek gözlü -diğeri madendeki bir patlamada çıkmıştı- Maligin kendi başından geçenleri anlattı:

"Hayatım hakkında fazla bir şey söyleyemem. Söyleyebileceğim tek şey şu: Oldukça zordu. Son yirmi yıldaki hayatım üç eşit parçaya bölünebilirdi. Altıda kalktın, sanki önceki gün devam ediyormuş gibi, madenci kıyafetini giydin, lambanı alıp kuyudan içeri girdin. Dinamiti ateşlemek için delikler açtın ve havaya uçurdun. Sersemleyene ve sağırlaşana kadar patlattın da patlattın, sonra dışarı çıkmak için bacanın yanına gittin. Baştan ayağa ıslak ve simsiyah, bir şeytan gibi yukarıya fırlatıldın. Bu, hayatımın bir parçasıydı. Sonra şarap dükkanına gittin ve kendine bir şişe aldın, para istemediler, muhasebe bürosu parasını ödüyordu. Sonra madenin dükkanına gittin, onlara şişeyi gösterdin ve sana tek kelime etmeden iki salatalık turşusu, bir somun ve bir ringa balığı verdiler. Şişenin yanında almaya hakkınız olan atıştırmalık buydu. Al da ye, büro maaşından düşer. Bu, hayatımın ikinci kısmıydı. Üçüncüsü yatmak ve uyumaktı. Kütük gibi yatıp uyuyordum. Votkadan daha çok keyif alıyordum uyumaktan. Rüyalar yüzünden severdim uykuyu. Bugün rüyaların ne olduğunu bile bilmiyorum. Bir rüyada komik şeyler görürsün. Çıkaramıyorum şimdi ne olduğunu. Örneğin, bir keresinde madenin ustabaşısının beni çağırdığını ve 'Büroya git Maligin, kovuldun' dediğini rüyamda gördüğümde, 'Niçin efendim?' diye soruyorum ona.

"Kovuldun Maligin, çünkü yöneticinin kızıyla evlenmeyi planlıyorsun," diyor.

'Kim, ben mi?' diyorum. 'Tanrı korusun efendim, bir ateşleyicinin, müdürün kızıyla evlendiğini kim duymuş? Ben kim, maden yöneticisinin kızıyla evlenmek kim? Bırakın efendim,' diyorum, 'sıradan bir kız bile, benim gibi tek gözlü biriyle evlenmez.' Sonra her şey karışıyor. Ustabaşının, ustabaşı olmadığı ortaya çıkıyor; meğerse yöneticinin arabaya bağlı aygırıymış. Yöneticinin kendisi o arabadan iniyor, kibarca önümde eğiliyor ve şöyle diyor: 'Ateşleyici Maligin, ustabaşıyla birlikte, on bin ruble çeyizle kızımı al -yani, aygırı ve at arabasını.' Şaşkına dönmüştüm, neşeyle sarhoştum yönetici bastonuyla bana vurmaya başladığında ayıldım. Ustabaşı toynaklarıyla beni ezip 'Ha-ha-ha! Ha-ha-ha! Şuna bir bakın!' diye kişniyordu. Üzerimde tepindi, beni ayakları altında ezdi de ezdi. Uykumda öyle hüngür hüngür ağladım ki, tüm yatakhaneyi uyandırdım. Birisi beni böğrümden dürttü ve insanları uyutmadığım için ana avrat sövdü"

"Rüya görmüşsün sen!" Fedya Sirtsov'a güldü. "Bahse girerim genç kıza göz koymuşsundur, bu sebepten onu rüyanda gördün. Bu, her zaman benim de başıma gelir. Eğer uyumadan önce bir şey düşünürsem, onu rüyamda görürüm. Geçen gün gördüğüm o ölü Almanın ayağındaki botlar örneğin. Almak istedim de alamadım, güzel bir çift bottu, Rüyamda görüyorum şimdi her gece onları!"

Maligin huysuzca, "Botmuş! Haydi oradan sen de!" dedi. "Adamın kızını düşteki olaydan bir yıl önce, sadece bir kez görmüştüm. Bir hendekte sarhoş yatıyordum. Annesiyle, bostanların önündeki patikada yürüyorlardı, atları da onları takip ediyordu. Anne, gösterişli bir kadın, kır saçlı. İşte, bana doğru

geldi ve şöyle dedi: 'Utanmıyor musun kendinden? İnsanlık onurun nerede? Tanrı'yı düşün.' 'Üzgünüm hanımefendi,' dedim, 'İnsanlık onurum yok, zaten bu yüzden içiyorum.'

Annesi bana acıdı. Elime on kopeklik bir metelik sıkıştırdı ve şöyle dedi: 'Mujik arkadaş, etrafına bir bak, doğa her yerde neşe saçıyor, güneş parlıyor, kuşlar şarkı söylüyor, sense gidip sarhoş oluyorsun. Ayılmak için kendine biraz soda al.' Bu sözler beni kızdırdı. 'Ben mujik değilim,' dedim, 'Ben senin madenlerinde işçiyim. Doğa istediği kadar neşe saçabilir ama benim sevinecek hiçbir şeyim yok. Sodayı hayatımda hiç içmedim, sen güzel bir iş yapmak istiyorsan, yarım şişe için on kopek daha ekle, ben de bu hoş buluşmayı kutlamak için kafayı çekeyim."

Soylu hanım, 'Ayı!' diye bağırdı, sonra bana 'Hödük herif! Kocama yarın seni bu madenlerden kovmasını söyleyeceğim.' dedi. Kızıyla arabaya binip gittiler. Kadınla yaptığım tek konuşma buydu. Kızına gelince, biz konuşurken başını başka tarafa çevirdi. Bir de ona baktığımı söylüyorsun!"

"Düş görmüş, aman ne önemli şey!" Fedya Sirtsov bunu sırıtarak söyledi. "Size bir kontesle benim aramda geçenlerle ilgili, yaşanmış bir hikaye anlatmamı ister misiniz? Beni devrimci yapan bu olaydı diyebiliriz. Bu hikayeyi duysanız, kulaklarınıza inanmazsınız"

Fedya gür saçlarını sıvazladı ve kilerden çıkan bir kedi gibi, kendinden geçmişçesine gözlerini süzdü.

Vaska Şmakov yaklaştı, merakla ama inanmazcasına sordu:

"Bize yine maval mı okuyacaksın, Fedya?".

"İster inanın ister inanmayın, o sizin bileceğiniz iş! Olayı kanıtlamak için herhangi bir belge sunacak değilim ya."

Fedya gerindi, hikayeyi anlatıp anlatmamayı kendi kendine tartışır gibi başını salladı, sonra bir karar havasıyla dilini şaplattı ve öyküsünü anlatmaya başladı.

"Bu olay üç yıl önce oldu. Kendime iyi bakıyordum, size söylememe gerek yok, şimdi olduğumdan daha yakışıklıydım. İşler öyle gitti ki, Kontun malikanesinde çoban yamağı olarak işe girmek zorunda kaldım. Kontun karısının ismi Emilia'ydı ve Anna adında bir kahya kadın vardı çiftlikte, Jeannette diyorlardı ona.

Günlerden bir gün, gölete yakın bir yerde, sürünün yanında oturuyordum, iki kadının şemsiyelerin altında geldiğini gördüm. Kontesin beyaz bir şemsiyesi vardı, Jeannette'inki ise kırmızıydı.

Jeannette kuru bir ringa balığı gibi görünüyordu, sıskaydı, gözünde gözlükler vardı. Köyde dolaşırken burnunu mendille kapatırdı, fışkı kokusu başını ağrıtıyormuş da ondan. Şunu hemen söylemeliyim ki, sürümde bir boğa vardı, gerçek bir Simmenthal, koskocaman bir ödüllü boğa. O boğa kırmızı şemsiyeyi görünce dosdoğru Jeannette'e doğru seğirtti. Deli gibi oraya doğru koştum.

İki kadın çığlıklar atıyordu. Kontes çalılıklara daldı ama Jeannette aklını kaçırdı ve doğruca gölete atladı. Boğa da onun peşinden gitti, ama aptal kadın şemsiyeyi elinden atmak yerine, onun arkasına sığındı. Durmadan da haykırıyor, Almanca ya da Fransızca bir şeyler bağırıyordu. Hangi dilden olduğunu anlayamadım. Suya atladım, şemsiyeyi elinden

aldım ve boğanın burnuna vurdum. Boğa kudurmuş gibi benim üzerime saldırdı. Ortaya yüzdüm ve şemsiyeyi fırlatıp attım, sonra karşı tarafa doğru yüzdüm ve çalıların arasına daldım. Bu arada, her taraftan çobanlar koşarak gelmişlerdi; bir kargaşadır, bağırış çağırıştır gidiyordu. Boğayı yakaladılar ve Jeannette'i çamurlu sudan çıkardılar. Kenara çıkarılıp otların üzerine yatırılınca bayıldı."

Fedya sanki boğadan yeni kaçmış gibi nefes nefeseydi. Hikayeyi devam ettirmek için dilini şaplattı, ama tam o sırada biri çiftlik evinin verandasından bağırdı:

"Fyodor... Sirtsov! Komutan sizi görmek istiyor."

Fedya sinirli sinirli elini sallayarak, "Bir dakika," diye cevap verdi. Sonra gülümseyerek öyküsünü anlatmayı sürdürdü: "Jeannette'i kendine getirmeye çalışırlarken, Kontes Emilia, yüzü çarşaf kadar beyaz, gözlerinde yaş, göğsü heyecanla inip kalkarak yanıma geldi. 'Delikanlı,' dedi, 'sen kimsin?' 'Ben çoban yamağıyım Ekselansları,' dedim, 'benim adım Sirtsov, Fyodor Sirtsov.'

Sonra Kontes iç geçirdi ve bana şöyle dedi: 'Theodore,' -Fyodor'un Fransızcası bu- 'Theodore, yanıma yaklaş.' "

Kontesin Fedya'ya söylediklerini ve daha sonra onun Kızıllara katılmasına yol açacak şekilde, nasıl bir etki yarattığını asla öğrenemeyecektim, çünkü bir mahmuz şıngırtısı duyuldu ve karşımızda öfkeli bir Şebalov belirdi.

"Fyodor," dedi sertçe, kılıcına dayanarak, "seni çağırttığımı duymadın mı?"

"Evet, duydum," diye homurdandı Fedya ayağa kalkarak. "Yine ne var?"

"Ne demek istiyorsun? Komutanınız sizi çağırdığında gelmek zorunda değil misiniz?"

Fedya, alaycı bir şekilde karşılık verdi:

"Evet, efendim. Majesteleri ne emrediyorlar?"

Bu karşılık, Şebalov'u her zaman kolay etkilenen, yumuşak huylu Şebalov'u kızdırdı:

"Majesteleri falan değilim," dedi ciddi, acı dolu bir ses tonuyla. "Bana 'efendim' demek zorunda değilsin, ama bu müfrezenin komutanıyım ve itaat talep ediyorum. Temlukov mezrasından köylüler az önce buradaydı."

"Eee, ne olmuş yani?" Fedya'nın kara gözleri çabucak kocaman açıldı.

"Sizden şikayet ettiler. 'Keşif kolunuz köye geldi. Memnun olduk tabii, onlar bizden, yoldaşlarımız. Başlarındaki komutan, esmer biriydi, bir toplantı yapmak istedi ve Sovyet iktidarı adına, toprak paylaşımı ve toprak sahipleri hakkında konuştu. Ama biz dinlerken ve bir kararı onaylarken, onun adamları mahzenlerimizde ekşi krema arıyor ve kümes hayvanları yakalamaya çalışıyordu.' Ne demek oluyor bu, Fyodor? Belki Haydamaklara gideceğine bize gelmekle hata etmişsindir! Bu tür şeyleri yapanlar var, ancak bizim müfrezemizde bu olmaz, ayıptır!"

Fedya, gözlerini indirip kırbacıyla çizmesinin ucuna hafifçe vurarak, azarlanmayı hiçe sayan bir sessizliğe büründü.

Şebalov, kırmızı kılıç düğümüyle oynayarak, "Sana son kez söylüyorum, Fyodor," diye konuşmasına devam etti. "Majesteleri değilim, ben bir çizme ustası ve basit bir adamım, ama buraya komutan olanak atanmış bir kişi olarak, sizden emirlerime uyulmasını beklerim. Şimdi herkesin önünde seni

uyarıyorum, iyi bir askcr ve yoldaş olmana rağmen, eğer böyle devam ederse seni hemen gerisingeriye göndereceğim."

Fedya meydan okurcasına gözlerini Şebalov'a dikti, sonra çevresinde duran Kızıl Ordu askerlerinin yüzlerine baktı. Oradan kendisine cesaret verici bir ifadeyle gülümseyen üç dört süvariden başka destek bulamayınca, daha da saldırganlaştı ve Şebalov'a gizleyemediği bir hınçla cevap verdi:

"Ne yaptığına dikkat et Şebalov. Bugünlerde iyi adamlara rast gelmek o kadar kolay değil."

"Seni kovacağım," dedi Şebalov sessizce ve başını öne eğip yavaşça verandaya doğru ilerledi.

Olay bende tatsız bir izlenim bıraktı. Şebalov'un haklı olduğunu biliyordum, ama yine de Fedya'nın tarafını tutuyordum. "Neden onunla tehdit etmeden konuşmuyor sanki?" diye düşündüm.

Fedya, en iyi adamlarımızdan biriydi, her zaman neşeli, hayat doluydu. Ne zaman keşfe çıkmaya, yiyecek toplayan bir düşman grubuna aniden baskın yapmaya ya da Beyaz Ordu askerleri tarafından korunan bir toprak sahibinin mülküne sızmaya ihtiyaç duyulsa, vadiler ve arka bahçelerden dolambaçlı yollar bularak oraya kadar sokulan daima Fedya'ydı. Fedya, hedefine nal sesleri çıkarmadan, sessizce ve sinsice yaklaşmayı severdi.

Sesini kesmek için bir atın burnunu yumruklamak ya da fısıltılarını durdurmak için binicilerin sırtına bir kırbaç vurmak için iki kez düşünmezdi. Fedya'nın atları kişnememek için ve eyerlerine sımsıkı oturan binicileri fısıldaşmamak için özel bir biçimde eğitilmişlerdi. Fedya'nın kendisi, en önde giden, hız ayarlayıcı atının tüylü yelesinin üzerine hafifçe eği-

lir, çimenlere dolanıp kalmış iri bir sineğe doğru kıvrılan, yırtıcı bir karıncayiyeni andırırdı.

Ama düşman muhafızları onun geldiğini sezip paniğe kapıldığında, gergin küçük müfreze, çığlık ve haykırışlarla, tüfek atışlarının gümlemesi ve atılan bombaların patlamalarıyla, Beyaz Ordu birliklerini gafil avlayarak hızla saldırırdı. Beyaz askerler, pantolonlarını çekecek vakti ancak bulurlar, uykulu gözleriyle makineli tüfekçi şeridi güç bela takardı. İşte o anlarda, Fedya gürültü patırtıyı severdi. Dörtnala koşan bir atın eyerinden ateşlenen mermiler hedeflerini şaşırsa bile, ya da bir bomba, çimenler üzerine atılıp da dehşete düşmüş tavukları ve semiz kazları, neredeyse bacalara kadar uçursa bile ne çıkar! Amaç düşmanı şaşırtmak, yanıltmaktı. Gürültü ve panik devam ettikçe, sayısız Kızıl Ordu askerinin köye girdiğini sanırdı düşman. Mesele, mermi şarjörleriyle uğraşan parmakları titretmek, makineli tüfeği acceleyle açtırıp bükülmüş şeritlerle boğulmasını sağlamak, sersemlemiş ve yarı uykulu askerleri konakladıkları evlerden dışarı uğratıp tüfeklerini fırlatıp atarak ve dehşet içinde, çılgınca bağırtmaktı:

"Kızıllar! Etrafımız sarıldı!"

Ve sonra, yeniden kemerlerin altına sokulan el bombaları, sırtlara asılan tüfekleriyle, başarıdan parlayan gözleriyle Fedya'nın öncüleri, jilet kadar keskin kılıçlarla sessizce işe koyulurdu. Fedya Sirtsov işte bu türlü bir askerdi. Kafamda, Şebalov'un tehdidini sorguluyordum. "Böyle bir adam, bir takım kümes hayvanları ve ekşi krema yüzünden müfrezemizden kovulur mu hiç!" diye düşünüyordum.

Çatıda, gözlemci konumundaki Çubuk, büyük bir düşman piyade birliğinin yoldan çiftliğe doğru gelmekte olduğunu haber verdiğinde, hâlâ Fedya ve Şebalov arasındaki kavgayı düşünüyordum. Kızıl Ordu adamları hararetli bir telaş içinde koşuşturmaya başladılar. Görünüşe bakılırsa, hiçbir komutan bu karmakarışık kitleyi düzene koymayı başaramazdı. Kimse emir beklemiyor, herkes ne yapması gerektiğini önceden biliyordu. Galda'nın Birinci Bölüğündeki adamlar, teker teker, bir yandan eğilerek koşarken, şarjörlerindeki mermileri kontrol ediyor, yarım kalan kahvaltılarından kalanları aceleyle yiyordu. Köyün ucuna vardıklarında yere yattılar. Uzun bir ateş hattı oluşturmuşlardı.

Atlı öncü takımı erleri, eyer kuşaklarını sıktılar, atlarına gem taktılar ve köstekleri çözdüler, bazı bağları kılıçla kesmeleri gerekti. Makineli tüfekçiler Colt mitralyözüyle şeritlerini arabadan çekip çıkardılar. Yüzü kıpkırmızı, terli Suharev orman kenarına koştu, ardından İkinci Bölüğün adamları seğirtti.

Bir iki dakikada her şey sessizleşti. Şebalov, Fedya'ya bazı emirler vererek merdivenlerden indi. Fedya başını salladı: "Tamam, hallolur!" Kepenkler gümbürtüyle kapandı, çiftçi, kadınlar ve çocuklar bodruma indi.

"Dur," dedi Şebalov bana. "Sen burada kal. Çubuk ile çatıya çık. Oradan ne görürseniz bana haber ver, orman kenarında olacağım. Ayrıca, orada bir şey olursa diye, sağdaki Kamur yolunu da gözetlemesini söyle."

Bir, iki, çıngır, çıngır... Güneşin altında tembel tembel güneşlenen bir ördek vakladı, kuyruğuna tekerlek yağı bulaşmış, alev renginde bir horoz, muzaffer bir tavırla çitin üzerinde öttü. Susup da ağır

bir kanat çırpışıyla tozlu otların arasına sindiğinde, çiftlikte her yer sessizleşti.

Dinginlik içinde, güneşli tarlalardaki ekinlerin titremesi ve çiçeklerin ılık, hoş kokulu özsuyu damlalarını toplayan arıların vızıltıları bile duyuluyordu. Sazdan çatıya tırmandığımda Çubuk arkasını dönmeden sordu: "Sorun ne?".

"Şebalov, beni sana yardım etmem için gönderdi."

"Pekala, sessizce otur ve kendini gösterme."

Şebalov'un emrini ileterek "Kamur yolunda bir şey olursa diye, sağ kanadı gözetle, Çubuk," dedim.

Kısaca, "Otur oturduğun yerde," diye cevapladı ve kasketini çıkararak koca kafasını bacanın arkasından dışarı uzattı.

Düşman müfrezesine ilişkin hiçbir işaret yoktu. Bir çukurda gizlenmişlerdi ve her an yeniden ortaya çıkabilirlerdi. Çatıdaki sazlar kaygandı, aşağı kaymamak için kıpırdamadan oturdum ve ayağımı sağlam basmak için topuklarımla bir çukur açtım. Çubuk'un kafası neredeyse yüzüme değiyordu, ilk defa simsiyah saçlarının arasından gri tellerin belirdiğinin farkına vardım. Merak ettim, yoksa o yaşlı bir adam mıydı?

Çubuk gibi, ağarmış saçları ve gözlerinin etrafında kırışıklıkları olan yaşlı bir adamın çatıda benimle birlikte oturması, aşağı kaymayı önlemek için bacaklarını kabaca ayırması ve kocaman, darmadağın saçlı kafasını bacanın arkasından uzatarak, çevreyi dikizlemesi bana garip geldi. "Çubuk!" diye fısıldadım.

"Ne var?"

"Şimdiden yaşlanıyorsun, Çubuk."

"Sus..." dedi Çubuk sinirlenerek. "Çeneni kapa."

Aniden Çubuk başını eğdi ve geri çekildi. Düşman birliği çukurdan çıkıyordu. Çubuk'un kaygısı bana da geçti. Hızlı hızlı nefes alıp huzursuzca kıpırdandı. "Boris, bak!" dedi,

"Onları görüyorum."

"Koş ve Şebalov'a çukurdan çıktıklarını söyle, ama bunda şüpheli bir şey var: İlk başta bir yürüyüş kolu halindeydiler, ama çukurdayken müfreze düzenine geçmişler. Beni anladın mı? Neden yeniden müfreze halinde düzenlendiler? Belki de bu çiftlikte olduğumuzu anlamışlardır. Haydi git! Çarçabuk geri dön!"

Topuğumu sazlardan çekip çıkardım, damdan kayarak indim ve ciyaklayarak uzaklaşan semiz bir domuzun üzerine düştüm. Şebalov'u buldum. Bir ağacın arkasında duruyor, dürbünüyle ileriye bakıyordu.

Mesajı iletince, Şebalov, onu bir şekilde kırmışım gibi acı bir ses tonuyla. "Ben de aynı şeyi görüyorum," diye yanıtladı.

Düşmanın beklenmedik manevrasından endişeli olduğunu anladım.

"Geri dön ve aşağı inme bir daha! Kamur yoluna, yan kanada dikkat edin."

Boş çiftlik avlusuna koştum ve çatıya çıkmak için kuru sazdan örülme çite tırmandım.

"Asker çocuk!" diye bir fısıltı duydum birden bire.

Sesin nereden geldiğini bilmeden şaşkınlıkla döndüm.

Aynı ses, "Asker çocuk!" diye tekrarladı.

Orada, bahçeye açılan kiler kapısının aralık olduğunu ve bir kadının bana baktığını fark ettim. Çiftçinin karısıydı bu.

"Geliyorlar mı?" diye sordu.

"Evet," diye fısıldayarak cevapladım.

"Tüfekleri var mı, yoksa sadece mitralyözleri mi var?" diye sordu kadın, aceleyle haç çıkararak. "Tanrıdan umarım, sadece makineli tüfekleri vardır, aksi takdirde her yeri paramparça ederler!"

Ona cevap veremeden bir silah patladı ve görünmez bir mermi gökyüzünün yüksekliklerinde bir yerde tiz bir sesle vızladı.

Kadın geri çekildi ve kiler kapısı çarpılarak kapandı. "Başlıyor," diye düşündüm, savaştan önce bir adamı yakalayan o acı verici heyecanın içimde dalga dalga yükseldiğini duydum. Öfkeli makineli tüfek patlamaları ve savaşa giren bataryaların derinden gümbürdemesi başladığında değil, henüz hiçbir şey olmadığında ve gerçek tehlike hâlâ gelmek üzereyken hissedilir bu gerginlik. "Neden ortalık bu kadar sessiz?" diye kaygılanırsın. "Bekleyiş ne kadar da uzun sürüyor! Keşke çabuk başlasa!"

"Vınnn!" İkinci bir kurşun yanı başımızdan geçip gitti.

Ama henüz çatışma başlamamıştı. Büyük bir olasılıkla, Beyaz Ordu birliğinin askerleri, çiftliğin Kızıllar tarafından işgal edildiğinden kuşkulanıyorlardı, ancak tam olarak emin değillerdi ve rastgele iki el ateş etmişlerdi. Bir öncü grubu komutanı da, birliği düşmanın ileri karakol alanına sürünerek girdikten sonra, ateş açıp tepkisinin büyüklüğünden düşmanın gücünü tespit eder ve hızla öteki kanada geçerek düşmana taciz ateşi açar. Sonra herhangi bir savaş kazanmadan veya herhangi bir kayıp vermeden kendi müfrezesine geri döner, ancak amacı, düşmanın

konuşlandığı yeri ve gerçek gücünü saptamaktır ve bunu başarmıştır.

Çatışma hattında, gergin bir bekleyiş içindeki müfrezemiz sessizdi ve atışa karşılık vermedi.

Sonra yağız, eşkin atlara binmiş beş süvari, tehlikeye meydan okurcasına, düşman saflarından ayrılıp hızlı bir tırısla ilerlemeye başladı. Çiftliğin üç yüz metre kadar ilerisinde, atlılar durdu ve içlerinden biri dürbünü evin üzerine doğrulttu. Mercekler çitin kenarı boyunca kaydı ve çatıya, Çubukla benim arkasına saklandığımız bacaya yöneldi.

"Kurnazlar, bir gözcüyü nerede arayacaklarını biliyorlar," diye düşündüm. Başımı Çubuk'un arkasına sakladığımda, savaştaki o tatsız hissi duyuyordum... hani istemeseniz de düşman dürbünüyle sizi gözetlerken, veya bir ışıldağın ışığı karanlığı yardığında ve içinde bulunduğunuz yürüyüş kolunu aydınlattığında, veya bir keşif uçağı tepenizde döndüğünde ve görünmeyen gözcülerden kendinizi saklamanın hiçbir yolu kalmadığındaki o hissi.

Böyle anlarda, kendi kafanız çok büyük bir boyuta ulaşmış gibi gelir size, kollarınız daha uzun görünür, vücudunuz sakar ve ağırdır. Onları gizleyememeniz, küçülememeniz, kıvrılamamanız, kendinizi bir top gibi tostoparlak yapamamanız, tıpkı sessizce havada süzülen bir akbabanın kıpırtısız bakışları altında, bir çalılık yığınına saklanan boz tüylü serçe gibi, çatının samanlarına veya yerdeki çimenlere karışamamanız yüzünden sinirlenirsiniz.

"Bizi fark ettiler!" diye bağırdı Çubuk. Ve artık saklambaç oynamanın bir faydası olmadığını göstermek istercesine bacanın arkasından çıktı.

Aşağı inip Şebalov'a rapor vermek istedim, ama orman kenarındaki adamlarımız, pusunun başarısız olduğunu ve Beyaz Ordu askerlerinin yayılmadan çiftliğe saldırmayacağını tahmin etmiş olmalıydılar, çünkü mermiler ağaçların arkasından, geri çekilen atlıların peşinden vızır vızır uçuyordu. Beyazların yayılan birlikleri, kesik çizgiyi andıran bir çatışma hattına dizilip sağa ve sola sürünerek alana yayıldı. Beyaz Ordu birliğinin yayıldığı yükseltiye ulaşmadan önce, dörtnala koşan atlıların sonuncusu, atıyla birlikte yolun üzerine düştü. Rüzgar toz bulutunu dağıttığında, atın tek başına yolda yattığını gördüm, bu sırada binici iki kat eğilerek ve aksayarak, müfrezesine doğru koşuyordu.

Etrafa sıçrayan alçı tozları arasında, bacanın tuğlalarına vuran bir kurşun, başımızı gizlememize neden oldu. Baca açık bir hedefti. Doğrusu, bacanın arkasında doğrudan isabetlerden güvendeydik, ama sıkıştırılmıştık. Şebalov'un Kamur yolunu izlememiz emri olmasaydı, aşağı inerdik. Rasgele atışlar, çatışmaya dönüştü.

Beyaz Ordu askerlerinin düzensiz tüfek atışları durdu, onların yerine makineli tüfekler takırdamaya başladı. Onların açtığı ateşin koruması altında, düzensiz ateş hattındakiler birkaç kez onar adım ilerledi ve tekrar yere yattı. Sonra makineli tüfekler sustu, bu kez tüfek atışları devam etti. Böylece yavaş yavaş, ısrarla, iyi bir eğitim ve disiplinin sonucu olduğu kesin olan bir taktik uygulayarak, Beyaz Ordu savaşçıları gitgide yaklaştı.

"Vay şeytanlar," diye mırıldandı Çubuk. "Bir satranç tahtasındaymışçasına ilerliyorlar. Jiharev'in askerlerine benzemiyor bunlar. Acaba Almanlar mı?"

"Çubuk!" diye haykırdım "Kamur yoluna bak, orman kenarında bir şey hareket ediyor."

"Nerede?"

"Hayır, orada değil. Daha sağda. O göletin karşısında. Bak!" diye bağırdım. Camda yansıyan güneş ışınları gibi, orman kenarında bir şeyin parıltısını görmüştüm.

Bir atın ölüm hırıltısına benzeyen garip bir ses havayı doldurdu. Hırıltı, kükremeye dönüştü. Hava, kırık bir kilise çanı gibi zangırdadı. Yakınlarda bir yere, gürültüyle bir şey düştü.

Bir an bana sanki yanı başıma, bir duman ve kara toz bulutundan kahverengi bir yıldırım inmiş gibi geldi. Hava sallandı ve patlamanın yarattığı rüzgar, ılık bir su dalgası gibi arkamdan çarptı. Gözlerimi açtığımda, güneş ışığında neredeyse görünmeyen, soluk bir alevle yanan enkaz halindeki ahırın kuru sazdan çatısını gördüm. İkinci gülle, sebze yataklarına indi.

"Aşağı inelim," dedi Çubuk endişeli bir yüzle bana dönerek. "Buradaki işimiz bitti. Korkarım bunlar Jiharev'in askerleri değil, Almanlar. Kamur yolunda bir top bataryası var."

Orman kenarında karşılaştığım ilk kişi, Kokarca lakaplı, kısa boylu bir Kızıl Ordu askeriydi.

Çimenlerin üzerine oturmuş, kan lekeli tuniğinin kolunu bir Avusturya süngüsüyle kesiyordu. Altından atılmamış bir mermi kovanının görülebildiği, sürgüsü açık tüfeği yanında duruyordu.

"Almanlar!" diye bağırdı sorumuza cevap vermeden. "Geri çekiliyoruz!"

Su içmesi için ona teneke mataramı verdim ve koşmaya devam ettim.

Açıkça söylemek gerekirse, Kokarcanın kanlı kolu ve Almanlar hakkındaki sözleri, o ilk gerçek savaşa dönüp baktığımda herhangi bir sırayla hatırlayabildiğim son şeylerdi. Vaska Şmakov'un vadide yanıma gelip mataramdan su içmek istediği andan itibaren, geri kalan her şeyi gayet iyi hatırlıyorum.

"Elinde ne var?" diye sordu.

Sol elimde sımsıkı tuttuğum büyük bir gri taş parçasına baktım ve kızardım. Onu nereden almıştım, bilmiyorum.

"Neden miğfer takıyorsun, Vaska?" diye sordum.

"Onu bir Almandan aldım. Biraz su içeyim."

"Mataram yok. Onu Kokarca'ya verdim."

"Kokarca'ya mı?" Vaska ıslık çaldı. "O zaman ona veda edebilirsin."

"Ne demek istiyorsun? Ona sadece birkaç yudum su içmesi için ödünç verdim."

"Bir daha göremezsin onu," dedi Vaska, miğferiyle dereden su alırken sırıtarak. "Matara gitti gider, Kokarca da onunla birlikte."

"Vuruldu mu?"

"Öldürüldü," dedi Vaska, açıklanamayan bir nedenle sırıtarak. "Er Kokarca, bir Kızıl Ordu askerinin kahramanca ölümüyle öldü."

"Hep bir şeylere sırıtıyorsun, Vaska!" dedim. "Kokarca için biraz olsun üzülmüyor musun?"

"Kim, ben mi?" Vaska burnunu çekti ve ıslak dudaklarını kirli eliyle sildi. "Elbette üzülüyorum Kokarca için, Nikişin için, Sergey için ve kendim için de üzülüyorum. Bak, koluma ne yaptılar, lanet olasıcalar!"

Omzunu eğince, sol kolunun gri bir kumaşla bağlandığını fark ettim.

"Bir kas yarası, sadece bir sıyrık" diye ekledi. "Yine de yanıyor." Tekrar burnunu çekti ve canlı bir ifadeyle şunları söyledi: "Bir düşün, ne diye üzülelim? Sanki birileri bizi buraya zorla mı getirdi? Neyle karşılaşacağımızı biliyorduk, değil mi? Şimdi üzülmenin ne yararı var?"

Savaşın çeşitli anları hafızama kazınmıştı, ancak onları herhangi bir tutarlı sırayla bir araya getiremiyorum. Tek dizimin üzerinde durduğumu ve bana iki yüz adımdan daha yakın olmayan bir ve aynı Alman ile uzun süre karşılıklı atış yaptığımı hatırlıyorum. Bu nedenle, telaşla nişan aldım, benden önce ateş edeceğinden korkarak tetiği çekip ıskaladım. Aynı duyguya kapılmış olmalıydı, çünkü o da karavana atmıştı.

Makineli tüfeğimizi deviren bir top mermisini hatırlıyorum. Hemen başka bir yere sürüklediler mitralyözü.

Suharev, "Mermi şeritlerini de götürün!" diye bağırıyordu. "Bir el at, lanet olasıca!"

Çimenlerin arasında yatan kutulardan birini alıp taşımaya başladım.

Daha sonra Şebalov'un omzuma bir yumruk attığını ve bana sövdüğünü hatırlıyorum; ne içindi bu küfürler, şu anda çıkaramıyorum.

Daha sonra, Nikişin'in bir mermiyle vurulduğunu gördüm. Ama hayır, Nikişin bundan daha önce öldürüldü, çünkü ben hâlâ kutuyla koşarken düştü ve bana bağırdı:

"Onu diğer tarafa sürükle! Makineli tüfeğin olduğu yere götür!"

Fedya eyerin üzerindeyken, atı öldürüldü.

"Fedya ağlıyor," dedi Çubuk. "Kafasını çimenlere gömüp hüngür hüngür ağlıyor deli herif. Yanına gittim. 'Aptallık etme, insanlara ağlayacak zaman bile yok,' dedim."

Fedya dönüp silahını bana doğrulttu. "Git başımdan," dedi, "seni vurmadan uzaklaş." Gözlerinde delice bir bakış vardı. Yürüdüm gittim. Çıldırmış bir adamla konuşmanın anlamı yok. Fedya güvenilmez bir adam, sağlam biri değil." Çubuk, tütününü içerek devam etti. "Bu adama güvenmiyorum."

"Niye ona güvenmiyorsun?" dedim. "o da ötekiler kadar cesur."

"Ne olmuş yani? Yine de kötü biri o. Disiplinsiz, düzensiz, Parti adamlarını önemsemez. 'Benim programım,' diyor, 'hepsi geberene kadar Beyaz Ordularla savaşmak. Sonra, zamanı geldiğinde, neyin ne olduğunu göreceğiz.' Bu programı beğenmiyorum. Bu bir program değil, baştanbaşa sis perdesi. Rüzgar eser ve ondan geriye hiçbir şey kalmaz!"

On adamımız öldürülmüş, on dört kişi yaralanmıştı, bunlardan da altısı öldü. Doktorlar ve ilaçlarla, şartlarımıza uygun bir sahra hastanemiz olsaydı, yaralıların çoğu hayatta kalırdı.

Sahra hastanesi yerine çimenlik alanlarımız ve doktor namına da Alman savaşından kalma, Kalugin adındaki sağlık görevlisi vardı. Elimizdeki tek ilaç, bir sandık dolusu tentürdiyottu. Bu ilacı bol bol kullandık. Kalugin'in tahta bir çorba kaşığını silme tentürdiyotla doldurduğunu ve Lukoyanov'un geniş yırtık yarasına döktüğünü gördüm.

"Acıyı boş ver," diye rahatlattı adamı. "Tentürdiyot senin için iyidir. Eğer bu ilaç olmasaydı ölürdün, bu bir gerçek. Bununla kurtulabilirsin."

Düzenli Kızıl Ordu birliklerinin bulunduğu kuzeydeki kuvvetlerimizle birleşmek üzere buradan ayrılmamız gerekiyordu. Mermi sıkıntısı çekiyorduk. Ama yaralılarımız nedeniyle elimiz kolumuz bağlıydı. Beş tanesi bizimle birlikte gelebilirdi, ancak üçü endişe verici durumdaydı, ne ölüyor ne de iyileşiyorlardı. Bunlar arasında Çingene Çocuk Yaşka da vardı. Yaşka, beklenmedik bir biçimde aramıza katılmıştı.

Bir gün, Arhipovka mezrasından çıkmaya hazırlanırken, müfrezemiz yol boyunca sayım için sıraya dizilmişti. En soldaki adam, küçük Kokarca (daha sonra öldürüldü) bağırdı: "Yüz kırk yedi!"

O zamana kadar, Kokarca her zaman yüz kırk altıncı olmuştu. Şebalov kükredi:

"Tekrar say!"

Kokarca yine yüz kırk yedinciydi.

"Ne oluyor be!" Şebalov öfkeyle bağırdı. "Sayımı kim karıştırıyor, Suharev?"

"Hiç kimse," diye cevapladı Çubuk saflardan. "Burada fazladan bir adamımız var."

Gerçekten de Çubuk ile Nikişin'in arasında, saflarda duran yeni biri vardı. On sekiz veya on dokuz yaşında olmalıydı. Karmakarışık kıvırcık saçlı, esmer bir gençti.

Şebalov şaşırarak sordu: "Burada ne arıyorsun?"

Çocuk sessizdi.

Çubuk, "O benim yanımda yerini aldı, senin yeni bir adam istediğini sanıyordum," dedi. "Bir tüfekle geldi ve burada kaldı."

Şebalov, "Kimsin sen?" diye sordu.

"Ben... çingeneyim, Kızıl bir çingene," diye cevapladı diğeri.

Şebalov ona bakarak, "Kızıl bir çingene ha?" diye sordu, sonra aniden gülerek ekledi: "Sen yetişkin bir çingene değilsin, sen bir çingene çocuksun!"

Delikanlı, bize katıldı ve Çingene Çocuk lakabı üzerinde takılıp kaldı.

Çingene Çocuk şimdi göğsünden yaralıydı. Esmer yüzü solgundu ve kavrulmuş dudaklarıyla, garip bir dilde, hızla bir şeyler mırıldanıp duruyordu.

Vaska Şmakov, "Bu kadar yılda, bu kadar orduda bulundum ve Alman savaşının yarısında görev yaptım, ancak hiç çingene asker görmedim," dedi. "Tatarları ve Mordvinyalıları, hatta Çuvaşları gördüm, ama hiç çingeneye rastlamadım. İşsiz güçsüz bir güruh bu çingeneler, bana sorarsan. Mısır yetiştirmezler, herhangi bir ticarete girmezler, kadınları dürüst insanları kandırır, erkekleri atları çalmada iyidir. Onu buraya getiren şeyin ne olduğunu anlayamıyorum. Özgürlük desen, dünyadaki tüm özgürlüklere zaten sahipler. Topraklarını savunmak zorunda değiller. Araziyi ne yapacaklar? İşçilerle de hiçbir alışverişleri yok. Bu işe karışarak ne kazanacak? İçinde saklı bir şey olmalı. Acaba amacı ne?"

"Belki o da devrimden yanadır, nerden biliyorsun?"

"Hiç sanmam! Çingenelerin devrimden yana olabileceğine asla inanmam. Eski günlerde, at çaldığı için dövülmüş olmalı, ömrünün sonuna kadar da aynı şey için dövülecek!"

"Ama belki devrimden sonra hiçbir şey çalmaz?"

"Ah, bilmem ki," dedi Vaska alaycı bir gülümsemeyle. "Köyümüzde çingeneleri sopalarla ve kalaslarla dövdüler, ama işe yaramadı. Yine at hırsızlığı yapıyorlardı. Devrimin onları iyileştireceğini düşündüren nedir?"

O ana kadar sessiz kalan Çubuk, "Ahmaksın sen, Vaska," dedi. "O kulübende ve atının üzerinde dünyadan habersiz yaşıyorsun. Sana göre, tüm devrim toprak sahibinin tarlalarından bir parça ve çiftlik sahibinin ağaçlık arazisinden, yirmi kadar kütük elde etmenizle bitecek. Sovyet yöneticisi, köy muhtarının yerini alırken, hayat da eski biçimiyle devam edecek."

Yedinci Bölüm

İki gün sonra, Çingene Çocuk kendini daha iyi hissetti. Akşam yanına gittiğimde, kuru yapraklar yığınının üzerinde uzanmış, yıldızlı simsiyah gökyüzüne bakıp bir şarkı mırıldanıyordu.

"Çingene Çocuk" dedim ona, "Yanı başında ateş yakacağım ve biraz su ısıtacağım. Çay içeceğiz, mataramda biraz süt var. Tamam mı?"

Biraz su almak için koştum, karavanayı ateşin üzerinde, yere saplanmış iki süngü arasına yerleştirilmiş bir demir çubuğun üzerine astım ve yaralı adama doğru gittim.

"Hangi şarkıyı söylüyorsun Çingene Çocuk?" diye sordum.

Cevabı gecikti.

"Eski bir şarkı. Kendi memleketleri olmayan çingenelerin iyi karşılandıkları ülkelerden söz ediyor."

Sonra, "Söyle, çingenelerin sevildiği yer neresi?" diye sordum. O da cevap verdi: "Pek çok ülkeyi enine boyuna dolaştım. Macarların, Bulgarların ve Türklerin ülkesinde bulundum, ancak henüz halkının iyi karşılandığı bir ülke bulamadım."

"Çingene Çocuk" dedim ona, "Buraya neden geldin? Senin halkın askere alınmıyor, savaşa çağrılmıyor."

Dirseğinin üzerinde doğrulduğunda, gözlerinin beyazları parladı ve cevap verdi:

"Ben kendiliğimden geldim, çağrılmaya ihtiyacım yoktu. Çingene kampı hayatından bıktım. Babam atları nasıl çalacağını biliyor ve anam fal bakıyordu. Dedem de at hırsızıydı ve ninem falcıydı. Hiçbiri de mutlu değildi, kendi fallarına bakamıyorlardı. Yanlış bunlar."

Çingene Çocuk heyecanlanarak ayağa kalktı, ama yarasının acısıyla irkildi ve hafif bir iniltiyle yaprak yığınının üzerine düştü.

Yanan kömürlerin üstündeki karavanayı almadan süt kaynadı ve anında ateşi söndürdü. Çingene Çocuk birdenbire güldü.

"Neye gülüyorsun?"

Neşeli bir hareketle başını yana çevirdi. "Düşünüyordum da, bütün insanlar böyleydi. Ruslar, Yahudiler, Gürcüler ve Tatarlar, sabırlarını kaybedene kadar eski hayata katlandılar, sonra birden, karavanadan taşan su gibi kendilerini ateşe attılar. Ben de öyle... Elimden geldiğince uzun süre dayandım, derken bir tüfek ele geçirdim ve daha iyi bir yaşam arayışına girdim."

"İyi bir hayata kavuşacağını mı sanıyorsun?"

"Tek başıma bunu yapmazdım... Ama hep birlikte buna çok istekli olmalıyız."

Çubuk çıkageldi.

"Otur da bizimle biraz çay iç," dedim.

"Vakit yok. Benimle gelir misin, Boris?"

"Evet," diye cevapladım, beni nereye götüreceğini bile sormadan.

"O halde çabuk çayını bitir. Araba bizi bekliyor."

"Ne arabası Çubuk?"

Beni bir kenara çekti ve müfrezenin gün ağarırken yola çıkacağını söyledi. Yakınlarda bir yerde, Begiçev'in madencilerden oluşan müfrezesine katılacak, beraberce ana güçlerimizle birleşmek üzere yola çıkacaktık. Beyaz Ordu birlikleri ve Alman hatlarını sıyırıp geçmek zorunda kalacağımız için ağır yaralı üç adamı yanımıza alamazdık.

Buradan çok uzak olmayan bir yerde, arı kovanları vardı. Orası sapa bir yerdi ve Kızıllara dostça davranan arıcı, yaralıları iyileşene kadar korumaya razı olmuştu. Çubuk oradan bir atla ve arabayla gelmişti ve yaralılar ortalık hâlâ karanlıkken taşınmak zorundaydı.

"Bizimle gelen başka kimse var mı?"

"Hayır. Sadece ikimiz. Tek başıma idare ederdim, ancak at çok huysuz. Birimiz yaralı yoldaşlara bakarken, birimiz de onu dizginle yönetmeli. Benimle gelir misin?"

"Tabii, elbette Çubuk. Seninle her yere giderim. Oradan nereye gideceğiz, buraya mı döneceğiz?"

"Hayır. Biz müfrezemize katılmak için oradan nehrin karşı tarafına geçeceğiz. Hadi gidelim," dedi atın başını tutan Çubuk. "Tüfeğimin düşmemesine dikkat et," derken sesi karanlığın içinden geldi.

Araba hafif bir sarsıntıyla yürümeye başladı, tekerlekler yanından geçerken, bir çalılıktan yüzüme çiy damlaları sıçradı. O bölgeden ayrılmaya hazırlanan müfrezenin dağıttığı, sönmeye yüz tutmuş kamp ateşleri gözden kayboldu.

Çamurlu çukurlarla ve boğumlu köklerle dolu, bozuk bir yoldu bu. O kadar karanlıktı ki, arabadan ne atı ne de Çubuk'u görebiliyordum. Yaralılar taze bir saman yığını üzerinde yatıyordu ve sessizdiler.

Tökezlemekten kaçınmak için arabanın arkasına doğru yürüdüm, bir elimde tüfeği tutarak, serbest elimle arabanın arkasına tutundum. Her yer sessizdi. Ancak bir kızkuşunun tekdüze feryadı duyuluyor, bunun dışında etrafımızda bir mezar sessizliği hüküm sürüyordu. Tekerlekler bir çukura battığında veya bir ağaç kütüğüne çarptığında çıkan gürültü ve yaralı adamlardan biri olan Timoşkin'in ara sıra gelen hafif iniltisi dışında çıt yoktu.

Seyrek, yarı çıplak çamlık, bize ilk çağlardan kalma, geçilmez bir orman gibi geldi. Bulutlu gökyüzü, siyah bir tavan gibi kestirme yolun üzerinde asılı duruyordu. Ortam havasızdı ve uzun, dolambaçlı bir koridorda, el yordamıyla ilerliyor gibiydik.

Bana uzun zaman evvel, belki de üç yıl önce, babamla tren istasyonundan eve dönerken, kestirme yolu izleyip ormandan geçtiğimiz, bunun benzeri sıcak bir geceyi hatırlattı. Kızkuşunun aynı çığlığını, olgunlaşmış mantarların ve yabani ahududuların aynı kokusunu duymuştuk.

Babam, kardeşi Pyotr'u uğurladığı tren istasyonunda birkaç kadeh votka içmişti. Belki ondan, belki de ahududuların hoş kokusundan, babam alışılmadık bir şekilde heyecanlı ve konuşkandı. Dönüşte bana gençlik çağından ve papaz okulunda okuduğu günlerden söz etti. Onun hesabına güldüm. Öğrenciliği sırasında, nasıl dövüldüğünü de anlattı. Babam gibi uzun boylu, güçlü bir kişinin dövülmesi bana gülünç ve inanılmaz görünmüştü.

"Bunu bir yerde okumuş olmalısın," dedim. "Bunu açıklayan bir yazarın kitabı var, *Papaz Okulu Öyküleri* adında. Ama bu yıllarca önceydi!"

"Okulda uzun zaman önce öğrenci olmadığımı mı sanıyorsun? Nice yıllar geçti aradan."

"Sibirya'da yaşadın baba, bütün o mahkumlarla birlikte. Orası berbat bir yer olmalı. Petka, orada bir adamı kolayca öldürebileceklerini ve şikayet edecek kimse olmadığını söyledi."

Babam gülmeye başladı ve bana bir şeyler açıklamaya çalıştı. Bana anlatmaya çalıştığı şeyi o zaman anlayamadım, çünkü ona göre suçluların gerçekte hiç de suçlu olmadığını, bazı tanıdıklarının bile mahkum olduğunu ve Sibirya'da pek çok, hatta Arzamas'dakinden daha fazla iyi insan yaşadığını söyledi.

Anlamını ancak şimdi anlamaya başladığım diğer birçok konuşmamızda olduğu gibi, tüm bunlar da bir kulağımdan girip öbür kulağımdan çıkmıştı.

Aklımdan şunları geçirdim: "Hayır, geçmişte babamın bir devrimci olduğundan hiç kuşkulanmamıştım, bunu düşünmemiştim. Şimdi ise, Kızıllarla birlikte savaşmamın ve omzumda tüfek taşımamın nedeni babamın devrimci olmasıydı. Ben onun oğlu olduğum için kendiliğimden cepheye geldim." Ve bu düşünce kendimle gurur duymamı sağladı. Hayır, gerçekten, kaç parti olduğuna bakın, yine de tek doğru olanı, tek devrimci partiyi seçmiştim!

Bu düşünceyi Çubuk'la paylaşmaya istekliydim. Fakat birdenbire bana, atın başında kimse yokmuş gibi geldi. Sanki at, alışılmadık bir yolda, uzun zamandır arabayı rasgele çekiyordu.

"Çubuk!" diye seslendim, korkuyordum.

"Ne var?" Sert sesini duydum. "Niçin bağırıyorsun?"

"Daha çok uzak mı Çubuk?" diye sordum. Biraz kafam karışmıştı.

"Oldukça uzak," diye yanıtladı ve durdu. "Buraya gel de paltonla rüzgarı engelle, çubuğumu yakmak istiyorum."

Çubuğunun ateşi, bir ateşböceği gibi atın kafasının yanında yüzdü. Yol düzeldi, ağaçlar seyreldi ve yan yana yürüdük. Çubuk'a düşündüklerimi söyledim ve ondan, Bolşeviklerle kaderimi birleştirmemi sağlayan zeka ve sağduyumu takdir etmesini bekledim. Ama Çubuk'un beni övmek için acelesi yoktu. Bir açıklama yapmadan önce, en azından çubuğunun yarısını tüttürdü ve şu ciddi yorumda bulundu:

"Böyle şeyler olur tabii. Bir adam bazen bunları kendi başına halleder. Örneğin Lenin. Yine de seni bilmiyorum."

"Ne demek istiyorsun?" diye kısık bir sesle sordum. "Ben cepheye kendim geldim."

"Kendi başına... Elbette kendiliğinden geldin. Yahut da öyle sanıyorsun. Hayat itti seni bu yola, hepsi bu. Birincisi, babanı idam ettiler. İkincisi, bu tür insanların arasına düştün. Üçüncüsü, sen okul arkadaşlarınla kavga ettin. Dördüncü olarak, okuldan atıldın. Bütün bu olayları bir kenara bırakırsak, gerisi senin kendi işin olabilir. Ama üzülme," diye ekledi duygularımı incittiğini hissedince. "Kimse senden daha fazlasını istemiyor, değil mi?"

"O halde, sen beni Kızıl Ordu askeri olmadığıma inandırmaya çalışıyorsun." Alçak sesle söyledim bunu. "Bu doğru değil. Seninle her zaman keşfe

çıkmamış mıydım ve cepheye savaşmak için kendi irademle gelmedim mi?... Şimdiyse..."

"Aptal! Ne varmış şimdi? Sana söylüyorum, sadece koşulların sonucu bu. Şimdi söyle bakalım, farz et ki... Mesela bir askeri okula gönderilmiş olsaydın... Senden bir subay yapacaklardı ve şimdi General Kaledin'e hizmet ediyor olacaktın."

"Peki, ya sen?"

"Ben mi?" Çubuk gülümsedi. "Arkamda yirmi yıllık madencilik geçmişim var, evlat. Ve hiçbir askeri okulunuz bunu benden alamaz!"

Çok incindim. Çubuk'un sözleri beni derinden yaralamıştı. Sustum, ama uzun süre dilimi tutamadım.

"Bu durumda, Çubuk, müfrezede işim yok benim, bir kez askeri okul öğrencisi, Kaledin'in bir askeri olduğum ortaya çıkınca..."

"Budala!" Çubuk soğukkanlı bir şekilde cevap verdi, ne kadar üzüldüğümü fark etmemiş gibiydi. "Daha önceleri ne olabileceğin kimin umurunda? Önemli olan şimdi ne olduğun... Sana sadece şunun için söylüyorum: Bu sebepten havalara girmemelisin. Tüm bunlara rağmen, kötü biri değilsin. Seni daha iyi tanıdığımızda, belki partiye yazdırsak iyi olur, çocukcağızım! "

Daha nazik bir tonda ekledi bu sözleri.

Çubuk'un benden hoşlandığını biliyordum, ama o anda onu ne kadar hevesle, dünyadaki herkesten daha çok sevdiğimi fark etmiş miydi acaba? "İyi bir adam, Çubuk," dedim kendi kendime. "Unutmayayım ki, o bir Komünist, madenlerde yirmi yıl geçirmiş, saçları kırlaşmış, yine de her zaman benimle. Yalnız benimle. Bu, bunu hak ettiğim anlamına geliyor. Ve bunu daha çok hak etmeye çalışacağım. Ge-

lecek sefere bir çatışma çıktığında, tehlikeyi hiçe sayacağım, ölsem bile umurumda değil. Ölürsem eve, anneme yazarlar: 'Oğlunuz bir Komünistti ve devrimin büyük davası uğruna öldü.' Annem ağlar ve duvara babamın resminin yanına portremi asar. Yeni, mutlu bir hayat o duvarın ötesinde, normal seyrini sürdürür."

"Yine de, rahiplerin insanın ruhu hakkında yalan söylemesi üzücü," diye düşündüm. "Bedenden ayrı bir ruh yok. İnsan geleceği görebilseydi, yaklaşmakta olan yeni hayatı da görebilirdi. İyi bir hayata benziyor bu gelecekteki hayat, çok ilginç."

Araba durdu. Çubuk tütün çubuğunu aceleyle cebine soktu ve alçak sesle şöyle dedi:

"Önümüze nal sesleri var galiba. Tüfeğimi bana uzat."

Atlar ve yaralı adamların bulunduğu araba, çalıların içine alınıp gizlendi. Çubuk beni arabada bırakarak ortadan kayboldu, fakat hemen döndü.

"Şimdi tek kelime etme... Dört atlı Kazak. Bana bir çuval ver, belki kişner diye, atın ağzını kapatacağım."

Nal sesleri yaklaştı. Durduğumuz yere çok kısa bir mesafe kala, Kazaklar yavaşlayarak adeta yürüyüşe geçti. Yırtık bulutların arasındaki bir boşluktan geçen ayın ışığı yolu aydınlattı. Çalıların arkasından dört kalpak gördüm. Kazakların yanında bir subay vardı. Yaldızlı bir apoletin parıltısı çarpmıştı gözüme. Biz nal sesleri kaybolana kadar bekledik, sonra tekrar yola devam ettik.

Çiftliğe vardığımızda gün ağarıyordu.

Uykulu gözlü arıcı, arabanın sesiyle kapıya çıktı. Çökük göğüslü ve düğmesiz pamuklu gömleğinin al-

tından sivrilen, kemikli omuzlarıyla ince yapılı, kızıl saçlı bir köylüydü. Atı bahçenin karşısına götürdü ve ardında çimenlerle kaplı, zar zor algılanabilir bir yolun uzandığı, küçük bir kapıdan geçirdi.

"Oraya gideceğiz. Aşağıda, bataklığın yanındaki ormanda bir baraka var, orada daha güvende olacaklar."

Samanla dolu küçük baraka serin ve sessizdi. Çullar uçtaki köşeye serilmişti. Düzgün bir şekilde katlanmış iki koyun postu yastık görevi görüyordu.

Yaralılara yakın bir yerde, bir kova su ve içinde kvas olan, huş ağacından bir bardak duruyordu.

Yaralı adamları kulübeye taşıdık.

Arıcı, "Belki bir şeyler yemek isterler," dedi. "Başuçlarında ekmek ve domuz yağı var. Hanım, inekleri sağdığında, süt de getirecek."

Nehrin sığ yerindeki müfrezemize yetişmek için gitmemiz gerekiyordu. Yaralı yoldaşlarımız için elimizden gelen her şeyi yapmış olsak da, onları burada, düşman bölgesinde yapayalnız bıraktığımız için kendimizi oldukça garip hissettik.

Timoşkin bunu fark etmiş görünüyordu.

"Hoşça kalın," dedi solgun dudaklarıyla. "Teşekkürler Çubuk, sana da delikanlı. Belki bu hayatta tekrar karşılaşırız."

Diğerlerinden daha zayıf olan Samarin gözlerini açtı ve dostça başını salladı. Çingene Çocuk sessizdi. Kollarına yaslanarak bize ciddiyetle baktı ve sonra hafifçe gülümsedi.

"Hoşça kalın, çocuklar," dedi Çubuk. "Çabuk iyileşin. Ev sahibiniz güvenilir bir adam, asla sizi zor durumda bırakmaz. Hayata sıkıca tutunun."

Kapıya doğru döndü, yüksek sesle öksürdü ve çubuğunu tüfeğinin ucuna vurarak silkeledi.

Çingene çocuk çınlayan, yüksek bir sesle seslendi:

"İyi şanslar yoldaşlar, sizin zafere erişmenizi diliyorum." Bu sözler bizi eşikte durdurdu. "Dünyanın bütün Beyaz Ordularına karşı zafere ulaşacağınızı umuyorum." Bunu da açıkça anlaşılır bir biçimde sözlerine ekledikten sonra, Çingene Çocuk kıvırcık siyah saçlı başını yumuşak koyun postuna yasladı.

Sekizinci Bölüm

Güneşin kavurduğu kumlu yamaç, hafif bir eğimle suya eriyor, sığlıklar gümüşi dalgalanmalarla parıldıyordu.

Nehrin kıyısında, müfrezemize ilişkin hiçbir iz yoktu.

"Geçip gitmiş olmalılar," diye karar verdi Çubuk. "Önemli değil. Buradan pek de uzak olmayan bir yerde çevirme var, müfrezemiz orada durmak zorunda kalacak."

"Suya girmeye ne dersin, Çubuk?" diye önerdim. "Çabucak yıkanıp çıkarız. Bak, su ne kadar güzel ve ılık."

"Burası yıkanmaya uygun bir yer değil. Fazla açıkta."

"Ne çıkar bundan?"

"Ne demek bu? Çıplak bir adam asker değildir. Çıplak bir adamı sopayla esir alabilirsin. Ya da bir Kazak kıyıya inip tüfeğini alabilir. O zaman ne yapacaksın? Böyle bir şey Hoper'de bir kez oldu. Sadece iki adam da değildi, yıkanmaya giden kırk kişi-

lik bir müfrezeydi. Beş Kazak onların üzerine saldırdı ve nehirdekilere ateş açtı. Bir panik başladı! Bazıları vuruldu, diğerleri nehrin karşı tarafında kıyıya çıktı ve ormanda çıplak dolaştılar. Çevrede zengin köyler vardı, çoğunlukla orada kulaglar yaşıyordu. Hiçbir yerde görünmemeliydiler, çünkü çıplak bir adam, Bolşevik olduğu anlamına geliyordu."

Yine de onu ikna ettim. Çalıların arasına gidip soyunduk ve hızlıca suya daldık.

Süngülerimize bağlı kuşaklı bir bohça içinde tuttuğumuz pantolon ve botlarımızla nehrin karşısına geçtik. Banyomuzdan sonra tüfek bize daha hafif geliyor ve mermi torbası yan tarafımıza baskı yapmıyordu. Bir orman kenarı boyunca, yumuşak adımlarla yürüyerek, pencere camları parçalanmış, terk edilmiş görünümlü bir kulübeye doğru yola çıktık. Kulübe bomboştu, mutfaktaki bakır eşya bile kırılıp dökülmüştü. Görünüşe göre, burada yaşayanlar ayrılmadan önce taşıyabilecekleri her şeyi yanlarına almışlardı.

Gözlerini kısan Çubuk, evin içinde tedbiri elden bırakmadan dolaştı ve iki parmağını ağzına sokarak keskin bir ıslık çaldı. Islık sesi ormanda uzun süre çınladı, yankılandı, sonra yapraklı çalılıklarda yavaş yavaş söndü. Cevap gelmedi.

"Onlardan önce geldiğimizi mi söylüyorsun? Ya, peki, beklememiz gerekecek."

Yoldan biraz geride, gölgeli bir yer seçtik ve uzandık. Hava sıcaktı. Paltomu rulo yapıp başımın altına koydum ve kendimi daha rahat hissetmek için deri çantamı bir yana bıraktım. Yürüyüşlerimiz sırasında, gece molalarımızda, ıslak zemin üzerinde uyuduğumuz için, çanta yıpranmış ve solmuştu.

Çantada bir çakı, bir kalıp sabun, bir iğne ve bir iplik yumağı ile Pavlenkov'un Rus ansiklopedisinin orta bölümü vardı.

Ansiklopedi, herhangi bir bölümü tekrar tekrar okunabilen bir kitaptır. Yine de, hepsini asla ezberleyemezsiniz. Bu yüzden onu yanımda taşır, çoğu zaman dinlenme zamanlarında, bir vadide ya da bir ormanın derinliklerinde otururken, kitabı çıkarır ve işaretli sayfaları yeniden okur, tüm bölümleri karıştırırdım. Rahiplerin, hükümdarların ve generallerin biyografileri, vernik yapmak için reçeteler, felsefi terimler, eski çağlardaki savaşlara göndermeler, Kosta Rika'nın -daha önce hiç duymadığım bir ülke- tarihi ve ardından gübre-küspe üretiminin açıklanması vardı. Çok çeşitli şeyler öğrendim. F harfinden, sözlüğün bittiği R harfine kadar okuyup, hem yararlı hem de yararsız birçok bilgi edindim.

Birkaç gün önce, nöbet görevimi üstlenmek için dışarı çıkmadan önce, çantaya aceleyle bir parça siyah ekmek koymuştum. Artık unutulmuş ekmeğin ufalandığını ve bazı sayfaların birbirine yapıştığını fark ettim. Çantanın içindekileri çimlerin üzerine döktüm ve kırıntıları elimin tersi ile kenarlarından silkelemeye başladım. Parmağımdan biri, sökülmüş olan deri astarın bir köşesine sürtündü. Çantayı güneşe çevirdim ve içine baktım. Astarın altına gizlenmiş bir beyaz kağıt parçası gözüme ilişti.

Merakım uyandı, astarı biraz daha söktüm ve ince bir deste kağıt çıkardım. Birini çekip aldım. Ortada yaldızlı, çift başlı kartal amblemi vardı ve altında altın kabartmalı harflerle "Sertifika" kelimesi yazılıydı.

Sertifika, Arakçiyev Kolordusu'nun 2. Bölüğünden askeri öğrenci Yuri Vaald'a, derslerini başarıyla tamamladığı, mükemmel bir gayret ve davranış sergilediği ve bir üst sınıfa geçtiği için verilmişti.

"Demek olan bu!" diye düşündüm. Ormanda tanıştığım ve öldürdüğüm yabancıyı aklıma getirmek için belleğimi yokladığımda hatırladım. Siyah tuniğinin tüm düğmeleri kasıtlı olarak sökülmüş ve Ct. A.C.C. harfleri yakanın astarına damgalanmıştı.

Diğer kağıt, Fransızca yazılmış ve yeni tarihli bir mektuptu. Okul bana bu dilin yalnızca belirsiz bir hatırasını bırakmıştı, buna rağmen yarım saat boyunca inceleyip ve bilgimdeki boşlukları varsayımlarla doldurduktan sonra, bunun askeri okul öğrencisi Yuri Vaald adına, Albay Korenkov'a bir tavsiye mektubu olduğunu anladım.

Bu ilginç belgeleri Çubuk'a göstermek istedim, ama o uyuyordu, uyandırmak da istemedim, bir önceki günün sabahından beri ayaktaydı. Kağıtları tekrar çantaya koydum ve ansiklopediyi okumaya başladım.

Yaklaşık bir saat geçti. Birden, rüzgarın uğultusu ve kuşların cıvıltısından farklı bir ses duydum. Ayağa kalktım ve elimi kulağımın arasına dayadım. Ayak sesleri ve nal sesleri gittikçe daha belirgin hale geliyordu.

"Çubuk!" dedim, omzunu dürterek. "Çubuk kalk, bizimkiler geliyor!"

"Bizimkiler geliyor!" diye Çubuk mekanik bir biçimde tekrarladı, oturdu ve gözlerini ovuşturdu.

"Evet. Oldukça yakındalar. Acele et."

"Tuh be, uyumuş kalmışım!" dedi Çubuk şaşırarak. "Bir dakikalığına uzanmıştım."

Tüfeğini omzuna asıp peşimden uzun adımlar atarak gelirken, gözleri hâlâ uykuluydu ve güneşe karşı kısılmıştı.

Sesler tam yanımızdan geliyordu. Kulübenin arkasından atladım ve yaklaşan yoldaşlarımızı selamlamak için bağırarak, şapkamı havaya fırlattım.

Şapkamın nereye düştüğünü görmedim, çünkü korkunç bir hatanın farkına varmak beni şaşkına çevirmişti.

Çubuk arkamdan boğuk bir sesle bağırdı: "Geri çekil!"

Vrong... vrong... vrong...

Yürüyüş kolunun ön saflarından, neredeyse aynı anda üç el ateş edildi.

Bazı gizli güçler, tüfeği neredeyse ellerimden kopardı ve dipçiğini öyle bir şiddetle parçaladı ki, ayakta durmakta zorlandım. Ama silah patlamalarının gürültüsü ve kurşunun tüfeğime çarpması beni uyuşukluğumdan uyandırdı. Çubuk'a doğru koşarken kafama dank etti: "Beyaz Ordu askerleri bunlar!"

Çubuk ateş açtı.

Tam bir saat boyunca, çevreye yayılan düşman tarafından çevrilip yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya kaldık. Ama biz onlardan kaçmayı başardık. Takipçilerimizin sesleri duyulmaz olduktan sonra, uzun bir süre boyunca susuzluktan yandık; terliydik, yüzümüz kıpkırmızıydı. Ormanın nemli havasını kavrulmuş boğazımıza çekiyorduk, yanan tabanlarımız, ağrıyan ayaklarımız, ot yığınlarına ve kütüklere takılıyordu.

"Yeter," dedi Çubuk, kendini çimenlerin üzerine atarak. "Haydi dinlenelim. Vay canına, kıl payıyla kurtulduk! Benim hatam. Uyuyakaldım. Sen 'Bizimkiler geliyor' diye bağırmaya başlayınca, bundan emin olduğunu düşündüm ve yarı uykudayken ileri atıldım."

O zaman tüfeğime baktım. Dipçiği kıymık kıymıktı, namlusu da parçalanmıştı. Tüfeği Çubuk'a verdim. Ona baktı, sonra çimenlerin üstüne fırlattı.

"Bir sopa," dedi aşağılayıcı bir şekilde. "Artık bir tüfek değil, domuzları sersemletmek için bir sopa bu. Boş ver. Vurulmadığın için şanslısın. Palton nerede? O da gitti, ben de dürülü battaniyemi kaybettim. İşte böyle, dostum!"

Uzun bir dinlenmeyle, çimlerin üzerinde hiç kıpırdamadan yatarak, botlarımızı çıkararak ve gömleklerimizin yakalarını açarak biraz kendimizi toparlayabildik, ama susuzluğun yakıcılığı yorgunluktan çok daha güçlüydü. Üstelik yakınlarda hiçbir yerde su yoktu.

Kalktık ve dikkatlice yürüdük. Bir tarlayı geçtik; yamacın altında yer alan bir köyün küçük evlerinin olduğu yere vardık. Sazdan damlı, kerpiç, beyaz kulübeler, buradan kahverengi kapaklı mantar yığınları gibi görünüyordu. Aşağı inmeyi göze alamadık. Tarlayı geçtik ve kendimizi küçük bir ormanda bulduk.

"Bir ev var burada," diye fısıldadım, durup kırmızı boyalı demir bir çatının kenarını göstererek.

Pusu kurulmuş olmasından korkarak, dikkatlice yüksek çite doğru süründük. Kapı kilitliydi.

Hiçbir köpek havlamadı, tavuklar gıdaklamadı, ahırda inekler böğürmedi, sanki tüm canlılar biz yaklaştığımızda saklanmış gibi ortalıkta çıt yoktu. Evin etrafını dolaştık ama içeri girmek için hiçbir geçit bulamadık. "Sırtıma tırman," dedi Çubuk, "çitin üzerinden bak."

Çitin üstünden, orada burada birkaç kırılmış dalya ve mavi yıldızlı hercai menekşenin büyüdüğü, çimenlerle ve çiğnenmiş çiçek tarhlarıyla boş bir çiftlik evi gördüm.

Çubuk sabırsızlıkla sordu:

"Eee, ne görüyorsun? Aşağı in! Beni neyden yapılmış sanıyorsun, taştan mı?"

"Orada kimse yok," diye cevapladım, aşağı zıplayarak. "Ön camlar kapalı ve yan pencerelerde hiç çerçeve yok. Bunun terk edilmiş bir ev olduğunu hemen anlayabilirsin. Yine de bahçede bir kuyu var."

Gevşek bir tahtayı koparıp, açılan boşluktan avluya girdik. Kuyunun küflenmiş deliğinden bakınca, derindeki su, bir mürekkep lekesi gibi parlıyordu ama suyu çekecek hiçbir şey yoktu. Bir sundurmanın altındaki hurda yığını arasında, Çubuk paslı, sızdıran bir kova buldu. Onu kuyuya sarkıtıp tekrar yukarı çektiğimizde, dibinde azıcık su kalmıştı. Sonra deliği biraz otla tıkadık ve tekrar denedik. Su berrak ve soğuktu, küçük yudumlarla içmek zorunda kaldık. Tozlu ve terli yüzlerimizi yıkadıktan sonra eve doğru yürüdük. Ön camlar kapatılmıştı, ama yan taraftaki verandaya açılan kapı ardına kadar açıktı ve tek bir menteşe üzerinde sallanıyordu. Gıcırdayan döşeme tahtaları üzerinde dikkatlice adım atarak içeri girdik.

Yerler saman, kağıt parçaları ve paçavralarla doluydu, şurada burada birkaç boş sandık, kırık bir sandalye ve kapıları ağır bir kesici aletle parçalanmış bir büfe duruyordu.

Çubuk alçak sesle: "Köylüler burayı yağmalamış," dedi.

Yan odada, üstü paspaslarla kaplı, dağınık ve tozlu bir kitap yığını vardı. Aralarında, beyaz, yüksek alnına birinin parmağını mürekkebe batırarak edepsizce bir kelime karaladığı, iri yarı bir beyefendinin yırtık portresi göze çarpıyordu.

Bu terk edilmiş, yağmalanmış evde bir odadan bir odaya geçmek tuhaf ve ilginç bir deneyimdi. Kırık bir saksı, unutulmuş bir fotoğraf, çöplerin arasında parıldayan bir düğme, takımının parçaları kaybolmuş, dağınık, ezik satranç taşları, kırık bir Japon va-

zosunun parçaları arasında yalnız başına yatan Maça Papazı... Oradaki her küçük şey, bu kır evinin sakinlerinin geçmişte, şimdiki fırtınalı günlerden farklı bir zamanda, huzur içinde yaşadığını gösteriyordu.

Yan odadan yumuşak bir ses geldi ve bu ıssız, çürümüş evin yıkıntıları arasında, bu beklenmedik ses bizi şaşırttı.

"Kim var orada?" Çubuk'un yüksek sesi sessizliği paramparça etti. Tüfeğini kavradı.

Kızıl kahverengi, iri bir kedi uzun, sessiz adımlarla bize doğru yaklaşıyordu. İki adım ötede, açlıkla miyavlayıp soğuk yeşil gözlerini kötü niyetle üzerimize dikerek durdu, bekledi. Onu yakalamak istedim, hemen geri çekildi, sonra pencere pervazını tek bir sıçrayışta aştı, çiğnenmiş çiçek tarhına atladı, çimenlerin arasında kayboldu. "Merak ediyorum, nasıl oldu da açlıktan ölmedi," dedim.

"Neden ölsün ki. Fareleri yer. Kokuyu duymuyor musun, burası fare dolu."

Uzaktaki bir kapı, tüyler ürpertici bir sesle gıcırdadı, ardından birisi kuru bir bezle yeri ovuyormuş gibi yavaşça titriyordu. Endişeyle bakıştık. Birisinin ayak seslerini işitmiştik.

"Bu şeytan da kim olabilir?" dedi Çubuk kısık bir sesle, beni tekrar pencereye doğru çekti.

Açılan kapıdan içeri, hafif bir öksürük ve kağıt hışırtısıyla, eski püskü mavi pijamaları ve çıplak ayaklarına giydiği terliklerle, saçları kötü bir şekilde tıraş edilmiş yaşlı bir adam geldi. Bize hayretle baktı, ama korkmadan nazikçe eğildi ve duygusuz bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Kim olduğunuzu merak ettim, siz alt katta dolaşırken. Köylülerin geri döndüğünü sandım. Ama hayır. Pencereden baktım, hiç at arabası görmedim."

Çubuk tüfeğini yeniden omzuna asarken, "Kimsin sen?" diye merakla sordu.

Yaşlı adam aynı alçak perdeden, aynı kayıtsız tonda karşılık verdi:

"Önce sormama izin verir misiniz, siz kimsiniz? Bir ziyarette bulunmanız gerektiğini düşündüyseniz, lütfen ev sahibine kendinizi tanıtın. Yine de tahmin etmek zor değil," diye ekledi, çamur rengine kaçan gri gözleriyle Çubuk'u dikkatle süzerken, "Siz Kızıllardansınız," dedi.

Adamın alt dudağı, sanki birisi onu aşağı çekmiş gibi sarktı. Altın bir diş sarı bir parıltıyla parlayıp soldu ve uyanıp açılan göz kapakları gözlerinden çamur rengini sildi. Yaşlı adam misafirperver bir ev sahibinin kibar el hareketiyle bizi yukarıdaki kata davet etti.

Kendisini takip etmemizi rica ederek, "Beyler, şöyle buyurun lütfen," dedi.

Şaşkınlıkla birbirimize baktık ve harap edilmiş odadan geçip dar bir ahşap merdivenden çıktık.

Ev sahibimiz özür dilercesine, "Şimdi yukarıda ziyaretçi kabul ediyorum," dedi. "Alt kat o kadar dağınık ki, toparlayacak kimse de yok, herkes ortadan kayboldu. Buyurun lütfen."

Kendimizi küçük, güneşli bir odada bulduk. Duvarın karşısında, çökük, samanları dökülmüş, örtü yerine bir çulla kaplı eski, yıpranmış bir kanepe ve üzerinde battaniye yerine kullanıldığı anlaşılan, her tarafında yanık delikleri olan, bir zamanların muhteşem halısının kalıntısı vardı. Yanında üçayaklı bir yazı masası duruyordu ve üzerinde bir kafes asılıydı. İçindeki kanarya ölmüştü. Uzun zaman önce ölmüştü anlaşılan. Ayakları yukarı dönük şekilde, yemlerin arasında yatıyordu. Birkaç tozlu fotoğraf, duvarlardan aşağıya bakıyordu.

Anlaşılan, birisi ev sahibine parçalanmış mobilyaların kalıntılarını bu odaya sürüklemesi için yardım etmişti.

"Oturun lütfen," dedi yaşlı adam kanepeyi göstererek. "Yalnız yaşıyorum, biliyorsunuz, uzun zamandır ziyaretçim olmadı. Köylüler arada bir gelir, bazı ürünler getirirler, ama uzun zamandır saygın bir insan görmedim. Yüzbaşı Schwarz beni bir kez ziyaret etti. Onu tanıyor musunuz? Ah, affedersiniz, siz kızıllardansınız, tanımazsınız elbette."

Ev sahibimiz büfeye gitti ve talandan kurtulmuş iki tabak ve iki çatal çıkardı, biri ahşap saplı sade bir mutfak çatalı, diğeri tuhaf bir biçimde bükülmüş bir çataldı, bir dişi eksikti, sonra bir kara ekmek ve yarım kangal Ukrayna sucuğu ikram etti. Neredeyse siyah, yağlı ve isli bir çaydanlığı, sarsak bir gazyağı ocağının üzerine koydu, ellerini Tanrı bilir ne kadar süredir yıkanmamış bir havluya sildi, duvardaki raftan, üzerine insan kafalı, dişsiz bir sırıtan teke oyulmuş, tuhaf bir pipo çıkardı, içini mahorka tütünüyle doldurdu ve sallanan, yayları fırlamış bir koltuğa oturdu. Bu hazırlıklar sırasında, kanepede sessizce oturduk.

Çubuk beni dürttü ve sinsice gülümseyerek, yaşlı adamın sırtı dönükken, alnına parmağıyla hafifçe vurdu. Anladığımı gösterecek şekilde ona gülümsedim. Ev sahibimiz "Kızılları görmeyeli uzun zaman oldu," dedi ve ilgi duyan biri edasıyla ekledi: "Lenin'in sağlığı nasıl?"

"O çok iyi, teşekkürler," diye ciddi ciddi yanıtladı Çubuk.

"Hım, çok güzel."

Yaşlı adam pis kokan piposunun ağzını bir parça telle dürttü ve dumanını içine çekti.

"Elbette ya, neden sağlığı iyi olmasın ki?" Durdu, sonra sanki bir sorumuzu yanıtlar gibi, ekledi: "Benim sağlığım pek iyi değil. Uykusuzluk çekiyorum, bilirsiniz. Eski zihinsel dengemi kaybettim. Bazen kalkıp odalarda yürürüm, her şey öylesine sessiz ki, sadece farelerin tıkırtısı işitilir."

Gözüm el yazısıyla dolu, bir yığın küçük sayfaya ilişmişti. "Orada ne yazıyorsunuz?" diye sordum.

"Ha, bunlar mı? Sadece güncel olayların bir dökümü," diye yanıtladı. "Dünyayı yeniden düzenleme planının ana hatlarını çiziyorum. Ben bir filozofum, bilirsiniz ya, hayatın gelgitlerine çok tarafsız bir biçimde bakarım. Hiçbir şeyden şikayet etmem ben."

Yaşlı adam ayağa kalktı ve pencereden dışarıya bir göz attı, sonra yine koltuğuna oturdu.

"Hayat büyük bir gürültü koparacak, ancak gerçek aynen kalacaktır. Evet, gerçek değişmeden kalır," diye tekrarladı yaşlı adam, konuya biraz ısınarak. "Bundan önce de isyanlar oldu. Pugaçev zamanında da, bin dokuz yüz beşte de konaklar aynı şekilde yakılıp yıkıldı. Zaman geçti ve yakılıp yıkılan şeyler Zümrüdüanka kuşu gibi kendi küllerinden yeniden doğup yükseldi, darmadağın edilen her şey yine bir araya toplandı."

"Ne demek istiyorsun? Düzeni eski haline döndürmeyi düşünmüyorsun ya?" Çubuk bu soruyu kaba denilebilecek bir ifadeyle sordu.

Bu dobra dobra soru karşısında yaşlı adam büzüldü, utangaçça gülümsedi ve şöyle dedi:

"Tanrı korusun, hayır! Bunu kastetmedim. Yüzbaşı Schwarz'ın istediği bu, benim değil.

Mujiklerin benden ödünç aldıkları her şeyi bana geri vermeyi bile teklif etti, ama ben reddettim. Bana yiyecek konusunda biraz yardım etmelerini tercih ederim, mülkümden de istedikleri kadar yararlanmalarına izin veririm."

Bu noktada yaşlı adam tekrar ayağa kalktı, pencerenin yanında kısa bir süre durdu, sonra hızla masaya döndü.

"Pekala... Çaydanlık kaynadı galiba. Lütfen sofraya buyurun."

İkinci bir davete gerek kalmadı. Ekmeğin çıtır çıtır kabuğu iştahımızı açıyor, sarımsaklı sucuğun kokusu burun deliklerimizi hoş bir şekilde gıcıklıyordu.

Ev sahibimiz yan odaya gitti ve orada bazı çekmecelerin açıldığını duyduk.

"Tuhaf, çocuklaşmış bir ihtiyar " dedim yavaşça.

"Tuhaf, evet," diye onayladı Çubuk. "Ama neden durmadan pencereden dışarı bakıyor?"

Bunu söyleyen Çubuk arkasına döndü ve odayı hızla gözden geçirdi. Köşeye yayılan eski bir çuval parçası dikkatini çekmişti. Kaşlarını çattı ve pencerenin önüne geçti.

Ev sahibimiz geldi. Elinde bir şişe tutuyor ve pijamasının kenarıyla üzerindeki toz tabakasını siliyordu.

"İşte," dedi masaya gelerek. "Yüzbaşı Schwarz son geldiğinde bitirmedi. Size çayınızla birlikte biraz brendi vereyim. Ben de bu içkiyi seviyorum ama misafirler için saklıyorum... misafirler için..." Şişenin ağzına tıkaç niyetine geçirilmiş kağıttan tıpayı çıkardı. Şişenin içindekiyle bardaklarımızı doldurdu. Bardağıma uzandım, ama Çubuk hızla pencereden uzaklaştı ve bana kaba bir tavırla şöyle dedi:

"Sevgili oğlum! Servise yetecek kadar bardak olmadığını görmüyor musun? Kalk da koltuğunu yaşlı beyefendiye ver. Sen içkini daha sonra içebilirsin. Otur baba, birlikte içelim."

Bana hitap ederken, kaba ses tonu karşısında şaşkınlıkla Çubuk'a baktım.

Yaşlı adam bardağı geri iterek, "Hayır, hayır!" dedi. "Sonra alırım, siz benim misafirimsiniz..."

"İç, baba," diye tekrarladı Çubuk ve kararlı bir hareketle bardağı ev sahibimize uzattı.

"Hayır, hayır, zahmet etme," diye inatla reddetti yaşlı adam, bardağı beceriksizce itip devirdi.

Eski koltuğuma döndüm, yaşlı adamsa pencerenin önüne geçip kirli perdeyi çekti.

Çubuk, "Niye kapadın perdeyi?" diye sordu.

Ev sahibimiz "Sivrisinekler," diye yanıtladı. "Çok kötü sokuyorlar. Burası alçakta kalıyor, her yer onlarla dolu."

"Burada yalnız mı yaşıyorsun?" Çubuk birden bu soruyu sordu. "O zaman köşedeki ikinci yatağın ne gereği var?" Yerde serili çuvalı işaret etti.

Cevap beklemeden Çubuk ayağa kalktı, perdeyi çekip açarak başını pencereden dışarı çıkardı. Ben de kalktım.

Pencere, tepelerin ve ormanın geniş bir görüntüsüne açılıyordu, Yol ufka kadar uzanıyor, yer yer yükselip alçalıyordu. Yüksekteki ufuk çizgisinde, kırmızı gökyüzünün oluşturduğu arka planın önünde, dört hareketli nokta görünüyordu.

Çubuk, yaşlı adama kabaca bağırdı: "Sivrisinekmiş, hıh!" Büzülen ihtiyara küçümseyici bir bakışla baktı ve ekledi: "Benim görebildiğim kadarıyla, sivrisinek sensin! Haydi Boris! "

Aşağıya doğru koşarken, Çubuk yanan bir kibriti çöp yığınına atmak için durdu.

Kağıtlar alev aldı ve ateş yere serilmiş bir saman yığınına doğru ilerledi, Bir dakika sonra, Çubuk ani bir kararla yangını söndürmeseydi, tüm dağınık oda alevler içinde kalacaktı. Beni kapıya doğru sürükledi ve özür dilercesine, "Bunu yapmasak daha iyi olur. Nasıl olsa, hepsi bizim olacak," dedi.

Aşağı yukarı on dakika sonra dört atlı, arkasında saklandığımız çalıların önünden dörtnala geçti.

"Malikaneye gidiyorlar," dedi Çubuk. "Yerde çuval bezini görür görmez, yaşlı adamın yalnız yaşamadığını tahmin etmiştim. Durmadan pencereden baktığını fark ettin mi? Biz alt katta odaların arasında dolaşırken, Beyaz Ordu askerilerini getirmesi için birini göndermiş olmalı. Çay ikramına gelince, o brendi bana şüpheli geldi, belki de içine biraz farc zehri koymuştu. Evi yağmalanmış ama misafirperver davranan toprak sahiplerini sevmem, onlara güvenmiyorum. Ne türlü davranırsa davransın, sonuçta o benim bir numaralı düşmanım."

Geceyi bir samanlıkta geçirdik. Gece boyunca şiddetli sağanakla birlikte bir fırtına çıktı ama biz halimizden memnunduk. Kulübenin damı akmıyordu ve böyle kötü havalarda, güvenle iyi bir uyku çekebilirdik. Çubuk beni şafak vakti uyandırdı.

"Şimdi tetikte olmalıyız," dedi. "Bir süredir nöbet tutuyorum. Şimdi sen nöbet beklerken biraz kestireceğim. Biri bu tarafa geçebilir, bunu asla önceden bilemezsin. Ama sen de uyuyakalma."

"Uyumayacağım, Çubuk."

Kafamı kulübeden dışarı çıkardım. Yamacın altında bir dere akıyordu. Bir gün önce, sığ bir batak-

lıkta belimize kadar batarak yürümüştük. Su, bir gecede üzerimizde kurumuş, ama çamur vücudumuzun üzerinde yapışkan bir kabuk oluşturmuştu.

"Yıkanarak bundan kurtulabilirim," diye düşündüm. "Dere yakında, sadece bir adım aşağıda."

Yaklaşık yarım saat boyunca Çubuk'un yanında nöbet tuttum, ama aşağı koşma ve suya dalma arzusu içimde giderek kabarıyordu. "Etrafta kimse yok" dedim kendi kendime. "Kim bu kadar erken saatte kalkabilir? Ayrıca, herhangi bir yol işareti de göremiyorum. Burada gelen geçen yok galiba. Çubuk öteki yanına dönmeden geri gelirim."

Serin sulara girme hayalinin ayartması çok güçlüydü. Vücudumun her yeri kaşınıyordu. Artık gereksiz hale gelen fişekliğimi çıkararak tepeden aşağı indim.

Meğerse dere hiç de sandığım kadar yakın değilmiş, kıyısına ulaşmam on dakikamı almış olmalıydı. Evden kaçtığım sırada giydiğim siyah okul tuniğimi atıp deri çantamı da bir yana bıraktım, botlarımı ve pantolonumu çıkararak suya daldım. Derin bir nefes aldım ve kulaç atmaya başladım, kısa sürede ısındım. Vay canına, ne kadar güzeldi! Derenin ortasına doğru sakince yüzdüm. Orada, bir adacığın üzerinde, kumlar arasında bir çalı vardı. İçine bir şey dolanmıştı, belki de çamaşır durulamada kaybolan bir bez ya da gömlek. Dalları ayırdım ve hızla geri çekildim. Bir adam yüz üstü yatıyordu, pantolonu bir dala takılmıştı. Gömleği yırtıktı, sırtındaki siyah bir leke halinde, açık bir yara göze çarpıyordu. Sanki şeytan peşimdeymiş gibi, hızlı kulaçlarla gerisingeriye yüzdüm.

Giyindiğimde, kıyının kumsalında büyüyen yemyeşil çalıların titremesiyle başımı çevirdim. Bunun

nedeni, ya derenin akıntısı ya da dalları ayırırken yanlışlıkla cesedi takıldığı yerden çözemem den kaynaklanıyordu, ancak ceset yüzmüş, akıntıyla tersyüz edilmiş ve kıyının üzerinde durduğum noktasına doğru sürüklenmişti.

Aceleyle pantolonumu çekerek, bu yerden olabildiğince çabuk kaçmak için tuniğimi giymeye başladım. Kafamı yaka oyuğundan geçirdiğimde, vurulan adamın cansız bedeni, neredeyse ayağımın dibindeydi.

Vahşi bir çığlık atarak istemeden öne atıldım, neredeyse suya düşecektim, ölü adamı tanımıştım çünkü. Arıcının gözetiminde geride bıraktığımız üç yaralıdan biriydi bu. Bizim Çingene Çocuğumuzdu.

"Hey, delikanlı!" Arkamdan bir bağırtı duydum. "Buraya gel."

Üç adam bana doğru geliyordu. İkisinin tüfekleri vardı. Kaçış yolum kesilmişti. Önümde bu adamlar vardı, arkamda nehir.

Uzun siyah sakallı bir adam, "Kimsin sen?" diye sordu.

Sessiz kaldım. Bu adamların Kızıllar mı yoksa Beyaz Ordu askerleri mi olduğunu bilmiyordum.

Adam kolumu kavrayarak, daha sert bir şekilde, "Sana soruyorum!" dedi.

Bir başkası, "Onunla konuşmanın ne yararı var?" diye sordu. "Onu köye götürelim, orada sorgularlar."

İki araba geldi.

Kara sakalı adam, ürkek ürkek atının başında duran sürücülerden birine, "Bana kırbacını ver," diye bağırdı.

Köylü, "Ne için?" diye sordu. "Kırbacı neden kullanmak istiyorsunuz? Onu köye götürün, orada gereğini yaparlar."

"Onu kırbaçlamayacağım. Sadece ellerini bağlamak zorundayım. Her an bir hile yapacağa benziyor."

Dirseklerim geriye doğru büküldü ve sertçe arabaya doğru itildim.

"Bin arabaya!"

Besili atlar hızla köye doğru yola çıktı. Yeşil yamaçta beyaz bacaları parıldayan, büyük bir köydü burası.

Arabada otururken, bu adamların bir Kızıl müfrezeden partizanlar olduklarını, her şeyin hemen çözüleceğini ve bir an önce serbest bırakılacağımı umuyordum.

Köyden çok uzak olmayan bir yerde, çalıların arasındaki bir nöbetçi bize meydan okurcasına sordu: "Kim var orada?"

"Dostuz... Muhtar," diye yanıtladı Kara Sakal.

"Haaa! Neredeydiniz?"

"Mezradan arabaları çıkarmaya gitmiştik."

Atlar yeniden, hızla koşmaya başladı. Tüm dikkatim omuzlarına çekildiği için nöbetçinin giysilerini veya yüzünü inceleyecek vakit bulamamıştım. Apoletleri vardı adamın, o günlerde sadece Beyaz Ordu askerleri apolet takıyordu.

Dokuzuncu Bölüm

O saatte sokakta hiç asker görünmüyordu, uyuyorlardı her halde.

Kilisenin dışında birkaç tane, iki tekerlekli at arabası ve kırmızı haçlı bir kapalı araba duruyor, uykulu aşçılar bir sahra mutfağının yanında, yakacak odun yarıyorlardı.

Arabayı süren adam, muhtara sordu:

"Onu merkeze mi götüreceksin?".

"Sanırım öyle. Ekselansları hâlâ uyuyor. Böyle bir çocuk uğruna onu rahatsız etmeye değmez. Şimdilik onu hapishaneye götürelim."

Araba parmaklıklı pencereleri olan alçak bir kulübenin önünde durdu. Kapıya doğru itildim. Muhtar ceplerimi karıştırdı ve deri çantamı aldı. Kapıyı çarparak kapattılar, anahtar kilidin içinde döndü.

Neredeyse fiziksel bir acı olan katıksız dehşetin ilk birkaç dakikasında, artık ölmüş sayılabileceğime ve hiçbir şeyin beni kurtaramayacağına karar verdim. Güneş yükselirdi, muhtarın sözünü ettiği Ekselans beni yanına getirtirdi, sonra da... ölüm ve her şeyin sonu.

Duvara tutturulmuş tahta sedirin üzerine oturdum ve hiçbir şey düşünemeyecek kadar şaşkınlıkla, başımı pencere kenarına dayadım. Şakaklarım zonkluyordu. Hep aynı sözler, bozuk bir gramofon plağının sıkıcı yinelemesiyle aklıma takılmıştı: "Her şeyin sonu, sonu, sonu..." aynı oyukta mide bulandırıcı bir şekilde dönüp durduktan sonra, plağın iğnesi beynin ihtiyaç duyulan kıvrımına kayıyor gibiydi ve düşüncelerim ardı ardına çılgın bir sel gibi koşturmaya başladı.

"Çıkış yolu yok mu? Bu kadar saçma bir şekilde yakalanmak niçin? Belki kaçabilirim? Hayır, kaçamam. Belki de Kızıllar bu tarafa geliyordur ve beni kurtarmak için zamanında buraya varırlar. Yoksa ne olur? Ya çok geç gelirlerse, belki de her şey bittiğinde... Hayır, umut yok, çıkış yok."

Bir sürü, penceremin önünden geçti. Koyunlar sallana sallana yürüyor, birbirine yaklaşıyordu. Keçiler çıngırak sesleri arasında meliyor, çoban kırba-

cını şaklatıyordu. Yavru bir buzağı, ineğin memesini yakalamak için komik girişimlerde bulunarak atlayıp sıçrıyordu.

Bu huzurlu köy manzarası, içinde bulunduğum kötü durumun umutsuzluğunu, bana her zamankinden daha dokunaklı bir şekilde hissettirdi. Dehşet duygusu, kısa bir süreliğine kızgın bir şikayet duygusuyla karıştı: Böyle sakin bir sabah... herkes yaşıyor... koyun, keçi, hepsi... bense ölecektim.

Ve çoğu zaman olduğu gibi, bu karışık düşüncelerden, gülünç, imkansız planlardan oluşan karmaşadan, olası bir kaçış yolu oluşturabilecek, tek, oldukça basit ve net bir düşünce ortaya çıktı.

Kızıl Ordu görevlisi olarak, proleter bir savunma biriminin askeri konumuma o kadar alışmıştım ki, bunun herkesçe kabul edildiğini ve kanıt gerektirmediğini, bunu inkar etmenin, bir yabancıya saçımın beyaz olduğunu, siyah olmadığını kanıtlamaya çabalamak kadar faydasız olduğuna inanıyordum.

Bir anda, aklıma gelen bir umuda, cankurtaran simidi gibi dört elle sarılarak, "Bir dakika," dedim kendi kendime. "Tamam, ben bir Kızıl Ordu askeriyim. Ama burada bunu bilen tek kişi benim. Bu gerçeği anlamalarına neden olacak herhangi bir işaret var mı üzerimde?"

Bu düşünceyi zihnimde evirip çevirerek, böyle bir işaretin olmadığı kesin sonucuna vardım. Kızıl Ordu askeri olduğumu doğrulayan hiçbir belgem yoktu. Beyaz muhafızlardan kaçarken, üzerinde yıldız arması olan gri kürk şapkamı kaybetmiştim. Ordu ceketimi de aynı anda üzerimden atmıştım. Parçalanmış tüfek ormanda kalmıştı, yıkanmaya gitmeden önce palaskamı kulübede bırakmıştım. Benim kıya-

fetim, okul çocukları tarafından giyilen siyah üniformaydı. Benim yaşım da askerliğe uygun değildi. Geriye ne kalıyordu?

"Ha, evet! Tuniğimin altına saklanmış olan küçük Mavzer tabancam, başka ne var? Nasıl derenin kıyısına geldiğimin hikayesi. Mavzeri sobanın altına saklayabilirim. Hikayeye gelince, her zaman bir tür hikaye uydurulabilir."

Kafa karışıklığına yol açmamak için, kendime yeni bir isim, yaş ve doğum yeri icat ederek meseleyi karmaşıklaştırmamaya karar verdim. Hikayemde kendim olacaktım; yani amcasıyla birlikte seyahat eden, ben Arzamas Teknik Lisesi 5. sınıf öğrencisi Boris Gorikov (gerçek adımı verecektim) halamın yanında kalmak için (adresini bilmiyordum ve bu konuda amcama güvenmiştim) Harkov'a gidiyordum. Yolculuğumuz sırasında amcamdan ayrılmıştım ve geçiş kartım veya belgem olmadığı için (amcamda vardı) trenden atıldım. Sonra rayların üzerinde yürümeye ve bir sonraki istasyonda trene binmeye karar verdim. Ama burada Kızılların hakim olduğu bölge sona erdi ve Beyazların hakimiyeti başladı. Yolculuğum sırasında nasıl yaşamayı başardığımı sorarlarsa, köylerde sadaka ve yiyecek verildiğini anlatırım. Halamın adresini bilmiyorsam neden Harkov'a gittiğim sorulsaydı, bunu adres bürosundan öğrenmeyi umduğumu söylerim.

"Bu günlerde adres bürosunu nereden bulacaksın?" derlerse, şaşırmış gibi yapıp şöyle diyecektim: "Neden olmasın? Arzamas gibi küçük bir kasabada bile adres bürosu var." "Amcan, Kızıl Rusya'dan Beyaz Ordunun elindeki Harkov'a geçmeyi nasıl umuyordu?" Amcamın kurnaz bir yaşlı tilki olduğu-

nu söyleyecektim, bırakın Harkov'u bir yana, Avrupa'ya bile sızar diyecektim. Ama ben işe yaramaz biriyim, kurnaz tilki değilim diye sızlanacaktım. Bu noktada cesaretim kırılmalı ve ağlamalıydım. Yine de çok değil, ne kadar mutsuz olduğumu göstermeye yetecek kadar. Buraya kadar çok iyi... Geri kalanına gelince, zamanı geldiğinde bunu kararlaştıracaktım.

Tabancamı çıkardım, tam sobanın altına sokmak üzereydim ki fikrimi değiştirdim. Gitmeme izin verseler bile, onu kurtarmak için buraya geri dönemezdim. Odanın, biri sokağa, öteki ısırgan otları bürümüş, dar bir geçide bakan iki penceresi vardı. Yerden bir kağıt parçası aldım, Mavzer tabancayı içine sardım ve küçük paketi ısırgan otlarının en yoğun kısmına attım. Tam bu işi bitirmiştim ki, dışarıdan ayak serseri geldi. Üç kişi daha getirilmişti: Atlarını arabaların toplanmasından saklamış olan iki köylü ve açıklanamayan bir nedenle makineli tüfek arabasına ait yedek yayı çalan bir çocuk. Oğlan dövülmüştü ama inlemedi; yalnızca, sanki kovalanıyormuş gibi hızlı hızlı sertçe nefes alıp veriyordu.

Bu arada köy sokağı canlanıyordu. Askerler geçti, atlar kişnedi, sahra mutfağının yanında karavanalar tangırdadı. Telefon kablosu döşemeye başlayan muhabere erleri ortaya çıktı. Bir ekip, önemli görünen bir çavuşun komutası altında ya nöbetçiler koymak ya da bir karakolun nöbetçilerini değiştirmek için geçti.

Kilit tekrar tıkırdadı ve bir askerin başı içeri uzandı. Kapı eşiğinde durarak cebinden buruşuk bir kağıt çıkardı, ona baktı ve bağırdı: "Burada Vaald kim? Çıksın dışarı."

Arkadaşlarıma baktım ve onlar da bana baktılar ama kimse kalkmadı.

"Vaald... Peki, Vaald hanginiz?"

"Yuri Vaald!" diye ismi hatırladım birden, çantanın astarı içinde bulduğum belgeleri, son birkaç günün heyecanı içinde tamamen unutmuştum. Başka bir seçeneğim yoktu. Kalktım ve sarsak sarsak kapıya doğru yürüdüm.

"Elbette ya," diye düşündüm, "Çantamdaki kağıtları buldular ve beni bunun için çağırdılar... Ölü çocuk sanıyorlar beni. Ne kötü şans! Kusursuz, basit bir plan yapmıştım, şimdiyse tam bir çıkmazdayım. Belgeler benim değil diyemem. Elime nasıl geçtiğine ilişkin kuşku uyandırır." Çok dikkatle, yaşlı, kurnaz tilki amcamla halama yaptığım yolculuğum hakkında kurduğum hikaye suya düşmüştü. Yeni bir şey bulmam gerekiyordu, ama ne? Açıkçası, inandırıcı bir şeyler uydurmam gerekiyordu.

Doğruldum ve gülümsemeye çalıştım. Ama bazen neşeli görünmek ne kadar zor, titreyen dudaklarınız lastik gibi bükülmüşken, zorla gülümsemeye çalışmak ne kadar acı verici!

Omuzuna yüzbaşı apoleti takmış uzun boylu, yaşlı bir subay, personel karargahının merdivenlerinden aşağı indi. Yanında, tekmelenen bir köpeğin havasıyla köy muhtarı yürüyordu. Beni gören muhtar, "Hatam için özür dilerim," anlamında, özür dileyen bir hareketle ellerini iki yana açtı.

Subay, muhtarla sert sözlerle konuşuyordu. Sonra adam, kölece başını sallayarak, caddeden aşağı seğirtti gitti.

Yüzbaşı yarı eğlenerek ama oldukça arkadaşça bir edayla bana, "Merhaba, savaş esiri," diye seslendi.

"Günaydın efendim" diye cevap verdim.

Subay, muhafızımı geri gönderdi ve bana elini uzattı. "Burada ne arıyorsun?" dedi sinsi bir gülümsemeyle, bir sigara çıkararak. "Çar ve ülkemiz için savaşmaya mı geldin? Albay Korenkov'a yazılan mektubu okudum, ama artık sana faydası yok, Albay bir ay önce öldürüldü."

"Bunun için Tanrıya şükür," dedim içimden.

"Odama gel. Neden muhtara kim olduğunu söylemedin? Tam da arkadaşlarının arasına katıldığında hapishaneye düşmek tuhaf doğrusu."

"Muhtarın kim olduğunu bilmiyordum ki. Bana sıradan bir mujik gibi geldi, omuzunda apolet ya da başka bir işaret yoktu. Tek düşündüğüm, bir Kızıl olabileceğiydi. Burada dolaşıyorlar, diyorlar," Bu lafları uydururken, aynı zamanda subayın bana karşı iyi davranmakla birlikte, pek de iyi bir gözlemci olmadığını düşündüm, aksi takdirde sıkılgan tavırlarımdan, sandığı kişi olmadığımı tahmin ederdi.

"Babanı tanıyordum," dedi yüzbaşı. "Uzun zaman önce, bin dokuz yüz yedide, onunla Ozerki'deki manevralarda tanıştım. O zamanlar küçücük bir çocuktun, az bir benzerlik kalmış eski halinden. Beni hatırlamıyor musun?"

"Korkarım hatırlayamadım," diye özür dileyerek cevap verdim. "Manevralarla ilgili zayıf bir hatıram var, ama orada çok sayıda subayım vardı."

Yüzbaşının sözünü ettiği "az bir benzerliğe" sahip olmasaydım ve en ufak bir kuşkusu olsaydı, beni iki basit soruyla afallatabilirdi, biri babam, diğeri de Askeri Okul hakkında.

Ancak, subay hiç kuşkulanmıyordu. Kendimi muhtara tanıtmama nedenim ona oldukça mantıklı gelmişti, zaten o günlerde Askeri Okul öğrencileri, Don Nehri yöresine akın akın gidiyordu.

"Aç olmalısın," dedi ve semaverle uğraşan bir askere "Pahomov!" diye seslendi. "Ne var yiyecek?"

"Kızarmış piliç var efendim. Semaver birazdan kaynayacak. Rahibin karısı böreği fırından çıkardı, kurabiyeler de neredeyse hazır olur."

"İkimiz için bir tek piliç ha? Bir şeyler daha ekle yanına."

"Çıtır çıtır domuz yağlı jambon var efendim, dünkü peynirli köfteleri de ısıtabilirim."

"Hadi köfteleri yiyelim, pilici de getir, yalnız acele et!"

Bu noktada, yan odadaki telefon çaldı.

"Yüzbaşı Schwarz telefonda, efendim."

Kurmay subay, sert ve sakin bariton sesiyle Schwarz'a emirler verdi.

Alıcıyı yerine koyduğunda, görünüşüne göre yine bir subay olan başka bir adam sordu:

"Schwarz, Begiçev'in müfrezesiyle ilgili herhangi bir haber almış mı?"

"Hayır. Dün Kustarev'in malikanesine iki Kızıl girmiş, ama kaçmışlar. Ha, evet! Schwarz'ın gizli servis bilgilerine göre, Şebalov'un müfrezesinin, Albay Jiharev'in konuşlandığı mıntıkanın yanından, dikkati çekmeden geçmeye ve kızılların sipere girdiği alana ulaşmaya çalışacağına ilişkin bir rapor yazın. Begiçev'in birliklerine katılmaları engellenmelidir. Pekala delikanlı, gidip kahvaltımızı yapalım. Karnınızı doyurup dinlenin, sonra sizi nereye ve nasıl yerleştireceğimize karar veririz."

Masaya oturduktan sonra emir eri önümüze bir kayık tabağında dumanı tüten peynirli börek koydu; piliç daha çok kart bir horoza benziyordu, bir tava dolusu da domuz yağlı jambon vardı. Tahta bir kaşık almak üzereydim, sonunda talihin bana gülümsedi-

ğini düşünüyordum, tam o anda kapıdan bir gürültü, yüksek sesle konuşmalar ve küfürler işitildi.

Emir eri geri dönerek, "Sizi arıyorlar, efendim," dedi. "Tüfekli bir Kızıl Ordu askeri getirdiler. Onu Zabeleni çayırında bir kulübede yakalamışlar. Makineli tüfekçiler otları kesmek için dışarı çıktıklarında, onu orada, yanında bir tüfek ve el bombaları ile kulübede uyurken bulmuşlar. Üzerine saldırıp ellerini bağlamışlar. Onu içeri almalarını söyleyeyim mi efendim?"

"Pekala. Ama buraya getirmeyin. Ben kahvaltımı bitirene kadar yan odada beklesinler."

Bir kez daha, adımların ve tüfek dipçiklerinin yere vuruşlarının sesleri geldi. Yan odada birisi bağırdı: "Bu taraftan! Bankta otur ve kasketini çıkar, ikonları görmüyor musun?"

"Bana havlamadan önce ellerimi çözün!" Börek parçası yarı açık ağzımda kaldı ve tekrar tabağa düştü. Esirin sesini tanımıştım... Çubuk'tu o!

Yüzbaşı, "Sıcak, ha?" diye sordu. "Yavaş ye."

İçinde bulunduğum acı verici gerginliği tarif etmek imkansız. Kuşku uyandırmamak için neşeli ve sakin görünmek zorundaydım. Börek lokmaları ağzımda yumuşak kil topakları gibiydi. Sıkılmış boğazımdan aşağı bir parçasını itmek için tamamen fiziksel bir çaba gerekiyordu. Ama yüzbaşı çok acıktığıma ikna olmuştu -kahvaltıdan önce kendim ona öyle söylemiştim- ve bu yüzden kendimi yemeye zorluyordum. Katılaşan çenelerimle yavaşça yemek yemeğe çalışırken ve kızartılmış jambonları mekanik olarak çatalın dişlerine geçirirken, Çubuk'a karşı bir suçluluk duygusuyla ezildim. Onun uyarısına rağmen, gidip yıkanmak için nöbet yerini terk eden bendim. O iki maki-

neli tüfekçi onu esir almıştı. En sevdiğim yoldaşımın, en sevdiğim insanın uyurken yakalanıp düşman karargahına getirilmesi benim hatam yüzündendi.

"Bak oğlum, uyukluyorsun." Yüzbaşının sesi sanki uzaklardan geliyordu. "Ağzına götürdüğün çatalın ucunda bir börek parçası var, ama gözlerin kapanıyor. Git de samanların üzerine uzan ve uyu. Pahomov, ona yolu göster."

Kalkıp kapıya yapştıtım. Şimdi, Çubuk'un esir olarak oturduğu, telgraf operatörlerinin odasından geçmek zorundaydım.

Acı verici bir andı.

Sorun, Çubuk'un şaşkınlıkla beni bir jest veya ünlemle ele vermesini engellemekti. Onu kurtarmak için elimden gelen her şeyi yapacağımı anlaması gerekiyordu.

Çubuk başını eğmiş, oturuyordu. Öksürdüm, yukarı baktı ve hızla kendini geriye attı.

Ama sırtı duvara dokunmadan kendini topladı ve dilinin ucuna kadar gelen şaşkınlık bağırışını susturdu. Sanki öksürüğümü bastırmak içinmiş gibi parmağımı dudaklarıma koydum ve Çubuk'un gözlerini kısma ve bakışını arkamdaki emir erine çevirme biçiminden, hiçbir şey anlamadığını, benim de şüphe üzerine tutuklandığımı sandığını fark ettim. Cesaret verici bakışları, "Korkma. Seni ele vermeyeceğim," diyordu adeta. Tüm bu sessiz işaretleşme o kadar kısa sürmüştü ki kimse farkına varmadı. Sendeleyen adımlarla bahçeye çıktım.

"Bu taraftan, lütfen," dedi emir eri, küçük bir ek binayı işaret ederek. "İçeride saman ve bir battaniye var. Kapıyı kilitleyin, yoksa tüm domuzlar içeri girer."

Onuncu Bölüm

Kafamı deri bir yastığa gömdüm ve hareketsiz uzandım. "Şimdi ne yapmalıyım? Çubuk'u nasıl kurtarabilirim? Kaçmasına yardım etmek için ne yapabilirim? Hepsi benim hatam ve yaptığım pisliği temizlemeliyim. Bunun yerine, oturup börek yiyorum. Çubuk ise benim yüzümden acı çekecek."

Ancak hiçbir şey düşünemiyordum.

Kafam kızmıştı, yanaklarım alev alev yanıyor ve yavaş yavaş ateşli bir heyecan beni sarıyordu. "Dürüst davranıyor muyum? Gidip benim de Kızıl olduğumu, Çubuk'un yoldaşı olduğumu ve onun kaderini paylaşmak istediğimi açıkça beyan etmemeli miyim?" Bu düşüncenin sadeliği ve görkemi beni kör etti. "Ya, elbette," diye fısıldadım. "En azından talihsiz hatam için kefaret ödeyeceğim." Çok uzun zaman önce okuduğum bir hikâyeyi hatırlatmıştım. Fransız ihtilali günlerinde, şartlı tahliyeyle serbest bırakılan bir çocuk, düşman subayına teslim olmak üzere geri dönüyordu. "Evet, elbette," aceleyle kendimle tartıştım, "Hemen kalkacağım, dışarı çıkıp onlara her şeyi anlatacağım. Askerlerle yüzbaşı, Kızıl savaşçıların nasıl ölebileceğini görsünler. Beni duvar dibine diktiklerinde, 'Yaşasın devrim!' diye bağıracağım. Hayır, o değil... Hep böyle bağırırlar. Yüzlerine karşı, "Lanet olasıca cellatlar!" diye haykırayım. Hayır, öyle demeyeceğim..."

Aldığım kararın hüzünlü ve törensel ciddiyet duygusuyla sarhoşken, yavaş yavaş bir kişinin davranışının tüm gerçeklik duygusundan kopmaya başladığı noktaya vardım.

"Kalkıp dışarı çıkacağım." Burada saman yığını üzerine oturdum. "Ama hangi sözlerle haykıracağım?"

Bu noktada zihnim, kör edici yanıp sönen düşüncelerin girdabına dönüştü ve her türden çılgın sözler ileri geri sallandı. Ölmek üzereyken söylenecek uygun kelimeler bulmak yerine, bilinmeyen bir nedenden dolayı, Arzamas'taki düğünlerde flüt çalan yaşlı çingeneyi hatırladım. Şu anki ruh halimle hiçbir ilgisi olmayan, başka birçok şey aklımdan geçti.

"Kalkıyorum..." dedim kendi kendime. Ama saman ve battaniye bacaklarımı ağır bir çimento harcı gibi tuttu. Sonra neden kalkmadığımı anladım. Ayağa kalkmak istemiyordum ve ölmeden önce söyleyeceğim son cümle ve çingene hakkındaki tüm o düşünceler, kader anını ertelemek için birer bahaneydi. Ne söylersem söyleyeyim ve kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım, kesinlikle kendimi ele verip idam mangasıyla yüzleşmeye cesaretim yoktu. Bunu fark ettiğimde, boynumu bükerek kafamı yastığa yasladım ve kendimi uzak bir geçmişte kalan Fransız devriminin ünlü çocuğuyla karşılaştırdığımda, değersizliğim ve aczim yüzünden usulca ağladım.

Gümbürtülü bir çarpma, evin bitişiğindeki ek binanın duvarını salladı. İçerideki biri ona sert bir şeyle, ya tüfek dipçiği ya da tahta sıranın köşesiyle vurmuştu. Sesler duvardan duyulabiliyordu.

Bir kertenkele kadar hızlı bir şekilde duvara doğru süründüm ve kulağımı kütüklere dayadım. Hemen, yüzbaşının söylediği bir cümlenin ortasını yakaladım: "...yani saçma sapan konuşmanın faydası yok. Sadece kendi başına işleri daha da kötüleştiriyorsun. Müfrezede kaç makineli tüfek var?"

Çubuk, "İşler daha kötü olamaz, öyleyse neden akıntıya kürek çekeyim?" diye yanıtladı.

"Sana kaç makineli tüfeğiniz var diye soruyorum?"

"Üç. İki Maxim ve bir Colt."

"Bunu bilerek söylüyor," Çubuk'un cevabı beni etkilemişti. "Müfrezede sadece bir Colt'umuz var," dedim kendi kendime.

"Peki, kaç Komünist var?"

"Hepsi Komünist."

"Hepsi mi diyorsun? Sen de komünist misin?"

Sessizlik.

"Komünist misin? Seninle konuşuyorum!"

"Neden nefesini boşa harcıyorsun? Parti kartımı elinde tutuyorsun ya."

"Sus! Sen de o kuduzlardan birisin, anlıyorum. Bir subay seninle konuşurken dik dur. Malikânedeki sen miydin?"

"Bendim."

"Yanında başka kim vardı?"

"Bir yoldaş. Bir Musevi."

"Yahudi demek. O nerede?"

"Kaçtı... başka bir tarafa doğru gitti."

"Ne tarafa?"

"Öte tarafa."

Bir gümbürtü daha oldu, sonra yer değiştiren bir taburenin sürüklenme sesi duyuldu ve bariton sesli kişi, ağır ağır, kelimeleri uzata uzata yeniden konuşmaya başladı:

"Gösteririm sana öte taraf neymiş! Şimdi gönderirim seni öte tarafa!"

"Beni dövmek yerine, emir versen de bu işi bitirsen daha iyi olur," Çubuk'un sesi daha kısıktı. "Eğer

bizimkiler seni yakalasaydı, çenene bir iki yumruk atar ve seni vururlardı. Ama sen beni kırbaçlattın, bir de kendine aydın diyorsun."

Yüzbaşı avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Ne-e? Ne dedin sen?"

"Bir adamla bu kadar uzun süre uğraşmaya gerek yok diyorum."

Daha önceki ses araya girdi: "Alay komutanı telefonla aranıyor, efendim!" Duvarın arkasında on dakika kadar sessizlik oldu. Sonra veranda basamaklarında emir eri Pakomov'un sesi duyuldu:

"Musabekov! Ibragişka!"

Ahududu çalılarının arasından tembelce cevap verildi:

"Ne var?"

"Hangi cehennemdesiniz? Yüzbaşının atını eyerleyin." Duvarın arkasından yine bariton ses geldi: "Victor İlyiç, ben kurmay merkezine gidiyorum. Muhtemelen gece geri döneceğim. Schwarz'ı arayıp hemen Jiharev ile temasa geçmesini söyle. Jiharev, Begiçev'in birliklerinin, Şebalov'unkilerle birleştiğini bildirdi."

"Peki, ya bu adam ne olacak?"

"Bu mu? Vurulabilir. Yok, yok, ben geri dönene kadar onu tutun. Onunla bir konuşma daha yapacağım." Yüzbaşı sesini yükselterek "Pahomov," dedi, "at hazır mı? Ha, evet, o çocuk uyandığında ona yiyecek bir şeyler ver. Bana yemek ayırma. Akşam yemeğimi orada yiyeceğim. "

Duvardaki bir yarıktan, emir erlerinin siyah papaklarına bir göz attım.

Tozun içinde boğuk nal sesleri işitildi. Aynı çatlaktan Çubuk'un o sabah oturduğum kulübeye götürüldüğünü gördüm.

"Yüzbaşı geç dönecek," diye düşündüm. "Bu, Çubuk'un geceleyin bir sonraki sorgulama için getirileceği anlamına geliyor."

Umut, hafif bir nefes gibi, içimi serinletti. Burada özgürdüm. Kimse benden şüphelenmiyordu.

Ayrıca ben yüzbaşının konuğuydum. İstediğim yere gidebiliyordum ve hava kararkığında gezermiş gibi yapıp kulübenin arkasındaki pencerenin önünden geçen patikadan aşağıya inecektim. Mavzerimi alıp parmaklıklara koyardım. Gece askerler Çubuk'u almaya gelecekti. Verandaya çıkacak ve silahsız olduğuna inanmaları avantajından yararlanıp, tüfeklerini kullanma şansı bulamadan ikisini de öldürecekti. Geceler karanlıktı ve iki sıçrayışla anında gizlenirdi. Sorun, tabancayı parmaklıkların arasından itmekti.

Ancak bu zor olmamalıydı. Sağlam parmaklıklara sahip tuğladan yapılmış bir kulübeydi ve bu yüzden bekçi, esirin pencereden kaçmasından korkmadan kapının önünde oturarak nöbet bekliyordu. Arada bir köşeye kadar gidiyor, etrafına bakınıyor ve tekrar geri dönüyordu.

Ek binadan çıktım. Gözyaşı izlerini silmek için başımın üzerine bir maşrapa soğuk su döktüm. Emir eri bana bir fincan kvas getirdi ve akşam yemeği isteyip istemediğimi sordu. Akşam yemeğini reddettim, sokağa çıkıp kapı eşiğine oturdum.

Çubuk'un arkasında oturduğu parmaklıklı pencere, geniş caddenin karşı tarafından bana bir kara delik gibi bakıyordu.

"Çubuk beni fark ederse iyi olur," diye düşünüyordum. "Bu onu neşelendirir ve ortalıkta dolaştığım için onu kurtarmaya çalışacağımı anlamasını sağlar." Onu pencereden dışarıya nasıl baktıracaktım? Seslenemiyor ya da elimi sallayamıyordum, nöbetçi fark ederdi. Ha, tamam! Eskiden, çocukken Yaşka Zukerştayn'ı bahçeye veya gölete çağırmak istediğimde yaptığım bir şeyi yapacaktım.

Odaya koştum, duvarda asılı küçük aynayı alıp kapı eşiğine geri döndüm.

Önce güya alnımdaki bir sivilceyi incelemeye başladım, sonra sanki yanlışlıkla karşımdaki evin çatısına bir güneş ışını gönderdim ve oradan onu belirsiz bir şekilde pencerenin kara deliğine kaydırdım. Kapının yanında oturan görevli, keskin ışığın pencereden içerideki duvara çarptığını görmedi. Sonra aynayı hareket ettirmeden camı elimle kapattım ve tekrar açtım. Bunu birkaç kez yaptım.

Karanlık odadaki ani ışık parlamalarının, esirin dikkatini çekeceğine güveniyordum. Öyleydi de. Bir dakika sonra, pencerede, aynanın gönderdiği ışınların altında bir adam silueti belirdi. Çubuk'un ışının yönünü izlemesini sağlamak için, birkaç kez daha yanıp sönen flaşları gönderdikten sonra aynayı bir kenara koydum ve ayağa kalktım.

Tam boy ayağa dikildim, sanki geriniyormuş gibi yaptım, sonra kolumu kaldırdım. Bu, askeri sinyalizasyon dilinde "Dikkat! Hazırlıklı Olun!" anlamına geliyordu.

Tozlu başlıklı, tüfekleri sırtlarına asılmış iki düzgün giyimli askeri okul öğrencisi, verandaya gelip yüzbaşıyı görmek istediler. Komutan yardımcısı

olan subay karşılarına çıktı. Askeri Öğrenciler selam verdi ve ona bir paket uzattılar.

"Albay Jiharev'den."

Oturduğum yerden telefonun uğultusunu duyabiliyordum. Küçük rütbeli bir subay, ısrarla alay karargahını arıyordu. Habercilerden dört asker, personel barakasından dışarı fırlayarak, köyün farklı noktalarına koştu. Birkaç dakika sonra kenar mahallelerdeki evlerin kapıları açıldı ve on atlı Kazak dörtnala yola çıktı. Karargahtan gelen emirlerin yerine getirilmesindeki çabukluk ve verimlilik bana kötü bir sürpriz oldu.

Birleşik müfrezeyi oluşturan disiplinli askeri okul öğrencileri ve iyi eğitilmiş Kazaklar bizim cesur, ama gürültücü ve disiplinsiz askerlerimize pek benzemiyorlardı.

Güneş gökyüzünde hâlâ oldukça yüksekti, ama hareketsiz oturamıyordum. Bu hazırlıklardan ve konuşmalardan, müfrezenin o gece yürüyüşe geçeceğini anladım. Akşama kadar vakit geçirmek ve ben oradayken etrafa iyice bakmak için, köyün aşağısına doğru yürüdüm ve Kazakların atlarını yıkadıkları bir gölete çıktım. Atlar horuldanıyor, havuzun yumuşak killi yatağında toynakları boğuk şapırtılar çıkarıyordu. Bulanık su, ılık dereler halinde kaygan, parlak derilerinden damlıyordu.

Kenarda, boynuna haç takmış, sakallı, çıplak bir Kazak, kılıcıyla gür yetişen süpürge otlarını biçmekteydi.

Kazak kılıcını geriye doğru savururken dudaklarını sıkıyor, aşağı indirirken kısa bir iç çekişinden sonra tarif edilmez bir sesle nefes veriyordu. Kalın süpürge otları, tırpanın altındaki çimen gibi keskin

bıçağın altına düşüyordu. O anda bir düşmanının kolu, bu vuruşunun altına girseydi, onu tamamen keserdi. Bir Kızıl Ordu askerinin başı yoluna çıksa, onu boynundan ayırırdı.

Kazak kılıçlarının neler yapabileceğini görme fırsatım oldu. Ölüm darbesi, var hızıyla indirilen dar bir bıçakla vurulmazdı; daha ziyade, geçmişteki idamlarda, usta bir cellat tarafından icra edilen, kütüğe inen bir baltanın soğukkanlılıkla hesaplanmış darbesi gibi görünürdü.

Kilise çanlarının akşam duası için çaldığını duyan Kazak, kılıç idmanını bıraktı. Isınan kılıcı gri bir ayak örtüsüyle sildi, kınına soktu ve derin derin nefes alarak haç çıkardı.

Patates tarlalarının arasından geçen, dar bir patikanın ardından, bir pınarın yanına geldim. Buz gibi su, yosunlu eski bir kütüğün içinden neşeli bir uğultu ile fışkırıyordu. Çürüyen tahta bir haç içine yerleştirilmiş paslı bir ikon, donuk ve solgun gözlerle aşağıya doğru bakıyordu. İkonun altında bıçakla oyulmuş soluk bir yazı vardı: "Tüm ikonlar ve azizler yalandır."

Hava kararıyordu. "Yarım saat içinde tuğla kulübeye gidebilirim," diye düşündüm. Köyün ucuna gitmeye, karayolundan karşıya geçmeye ve oradan yan yoldan parmaklıklı pencereye doğru ilerlemeye karar verdim. Mavzer tabancamın düştüğü yeri tam olarak biliyordum. Sardığım beyaz kağıt, ısırgan otlarının arasından görünüyordu. Durmadan yürüyüp onu yerden kaldırmaya, parmaklıkların arasından içeri atmaya ve sanki hiçbir şey yokmuş gibi oradan uzaklaşmaya karar verdim.

Bir köşeyi dönünce, kendimi köy meydanında buldum. Orada bir grup asker gördüm ve aniden yüzbaşı ile yüz yüze geldim.

"Burada ne yapıyorsun?" diye sordu şaşkınlıkla. "Sen de bakmaya mı geldin? Senin için yeni bir şey olmalı."

Ona boş boş bakarak mırıldandım:

"Şimdiden geri mi döndünüz?". Onun sözlerinin anlamını anlayamayacak kadar aptallaşmıştım.

Sağımızda söylenen bir emir bizi etrafımıza baktırdı. Orada gördüklerim, yüzbaşının giydiği ceketin kol ağzındaki şeridi sımsıkı yakalamama neden oldu. Yirmi adım ötede, beş tüfekli asker, sırtı terk edilmiş bir kerpiç evin duvarına dayanan bir adama dönük duruyordu. Adamın başı açıktı, kolları arkasından bağlıydı ve bize dik dik bakıyordu.

"Çubuk," diye fısıldadım sersemlemiş bir halde.

Yüzbaşı şaşkınlıkla etrafına baktı ve güven verici bir hareketle elini omzuma koydu. Gözlerini üzerimden ayırmayan ve subayın askerlerin nişan almasını sağlayan emrini dikkate almayan Çubuk dimdik durdu, küçümseyerek başını salladı ve tükürdü.

Sonra öylesine kör edici bir ışık parladı, öylesine bir parıltı koptu ki, sanki birisi kulağıma yakın bir yerde kös çalmış gibi sağırlaştım.

Yüzbaşının ceketinin kol ağzındaki şeridi koparak sendeledim ve yere yığıldım.

Yüzbaşı sertçe sordu:

"Bunun anlamı ne, oğlum? Seni yufka yürekli kocakarı, seni! Sinirlerin buna dayanamıyorsa buraya gelmemeliydin. Olmaz böyle, delikanlı," Ardından daha yumuşak bir ses tonuyla ekledi: "Üstelik de orduya katılmak için koşarak gelmişsin."

İdam mangasına komuta eden subay sigara yakarak, "Buna henüz alışmadı da ondan," dedi. "Aldırış etmeyin siz ona. Bölüğümde bir telefon operatörü var, bir askeri öğrenci. İlk başta her gece annesini arardı, şimdiyse gözüpek bir asker olup çıktı. Ama bu, güzel bir gösteri yaptı," diye konuşmasını sürdürdü subay, sonra sesini alçaltarak "Haydi, ayağa kalk, nöbetteki gibi dik dur ve sen de tükür," dedi.

On Birinci Bölüm

Aynı gece, ilk beş dakikalık mola sırasında kaçtım. Yanıma Mavzer tabancamı aldım ve yüzbaşının atlı arabasında bulduğum bir el bombasını cebime attım.

Bütün gece, hiç durmadan, tehlikeli yollardan kaçınmadan, bir tür asık suratlı inatla kuzeye yöneldim. Artık çalıların siyah gölgeleri, karanlık vadiler, küçük köprüler gibi tehlikeli noktaların etrafından dolaşma zahmetine girmedim, oysa bu, başka herhangi bir zamanda beni olası pusulara karşı ihtiyatlı olmaya zorlardı. Benim için artık, son birkaç saatte yaşadıklarımdan daha korkunç bir şey olamazdı.

Tökezleyerek ilerledim, hiçbir şey düşünmemeye, hiçbir şey hatırlamamaya, müfrezeme olabildiğince çabuk yeniden katılmak dışında hiçbir şey istememeye çalıştım.

Ertesi gün, öğleden akşamın geç saatlerine kadar, gizli bir çukurun çalılarının arasında kloroformla uyuşturulmuş gibi uyudum. Gece yine kalktım ve yola koyuldum. Beyaz Ordu karargahında duyduğum konuşmadan müfrezemi nerede arayacağım ko-

nusunda kabaca bir fikrim vardı. Şimdi oldukça yakın bir yerde olmalıydı. Gece geç saatlere kadar orman içindeki patikalarda ve köy yollarında dolaşmama rağmen, kimse beni durdurmadı.

Gece, kuşların bitmek bilmeyen cıvıldaması, kurbağaların vraklaması ve sivrisineklerin vızıltısıyla titriyordu. Gök alçaktaydı ve yıldızlarla süslenmişti; orman, bir baykuşun huzursuz çığlığı, yemyeşil bitki örtüsünün hışırtısı ve yabani orkide ve sazların kokuları ile capcanlıydı.

Umutsuzluk beni sardı. Nereye gidecektim, yoldaşlarımı nerede arayacaktım? Ormanlık bir tepenin eteklerine çıktım, yorgunluktan, kokulu yabani yonca bürümüş bir açıklığa uzandım. Orada uzunca bir süre yattım. Olayı ne kadar çok düşünürsem, meydana gelen korkunç hata o kadar aklımdan çıkmaz oluyordu. Suçum, emici bir sülük gibi beynime yapışmıştı. Çubuk, subaya değil bana tükürmüştü. Çubuk hiçbir şey anlamamıştı, çünkü o askeri öğrencinin kimlik belgeleri hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve ben de ona onlardan bahsetmeyi unutmuştum. İlk başta Çubuk benim de esir olduğuma inanmış, ama beni kulübenin dışında otururken görmüştü. Özellikle de daha sonra, yüzbaşı elini dostça omzuma koyduğunda, Beyaz Ordu birliklerine katıldığımı düşünmüş olmalıydı. Beyaz Ordu subayının bana karşı gösterdiği ilgi ve yakınlık için bulabileceği başka bir açıklama yoktu. Son anda fırlattığı tükürüğü beni sülfürik asit gibi yakıyordu. Artık hiçbir şeyin düzeltilemeyeceği, açıklayabileceğim ve kendimi affettirebileceğim hiç kimse olmadığı, Çubuk'un artık var olmadığı ve onu bir daha asla, ne bugün, ne yarın, ne de başka bir gün göremeyeceğim gerçeği daha da acıydı.

Orman kulübesindeki davranışımın ölümcül sonucu yüzünden, kalbim kendimi suçlama duygusuyla eziliyordu. Etrafımda ise, derdimi açabileceğim tek bir insan yoktu. Sadece sessizlik. Sadece kuş ötüşleri ve kurbağaların vraklaması duyuluyordu.

Kendime karşı bu öfkeye, bu lanetli, can sıkıcı sessizliğe duyulan nefret de eklendi. Şaşkın bir öfke, pişmanlık ve umutsuzluk nöbeti içinde, aniden ayağa fırladım, cebimden bombayı çıkardım, emniyet mandalını açtım ve rengarenk çiçekler, gür yoncalar ve nemli çançiçekleri arasındaki yeşil çayıra fırlattım.

Bomba, özlediğim sağır edici bir gümbürtüyle patladı, vahşi yankısı çok uzaklara kadar yayıldı.

Orman kenarında uzun adımlarla yürüdüm.

Aniden, çalıların arkasından bir ses duydum:

"Hey, kim var orada?"

"Benim" diye cevapladım, durmadan.

"Ben dediğin kim? Söyle, yoksa ateş edeceğim!"

"Vur, lanet olasıca!" Mavzer tabancamı çekerek meydan okurcasına bağırdım.

"Dur, deli misin?" Bana tanıdık gelen başka bir ses bağırdı. "Dur bir dakika, Vaska. Baksana, bu bizim Boris'imiz değil mi?"

Kendi müfrezemizin adamlarından biri olan madenci Maligin'e saldırmadan önce, kendimi kontrol etmeye yetecek sağduyuya sahip olabildim.

"Vay canına, nereden geliyorsun? Buradan çok uzakta değiliz. O bombayı kimin patlattığını bulmamız için gönderildik. Sen miydin o?"

"Bendim."

"Bomba atmanın sebebi neydi? Bela mı arıyordun? Yoksa sarhoş muydun?"

Yoldaşlarıma her şeyi anlattım. Beyaz Ordu askerlerine nasıl esir düştüğümü, nasıl yakalandığımı ve yiğit Çubuk'umuzun nasıl öldüğünü. Anlatmadığım tek şey, son anında Çubuk'un bana tükürmesiydi. Ben oradayken, karargahta duyduğum her şeyi rapor ettim.

Beyaz Ordu subaylarının planlarını, Jiharev ve Schwarz müfrezelerinin bizi yakalamaları için verilen emirler hakkında bütün bildiklerimi anlattım.

"Ya, pekala," dedi Şebalov, savaşın yıpratma ve aşındırmasıyla simsiyah olan kılıcına yaslanarak, "Bu Çubuk hakkında kötü bir haber. O iyi bir Kızıl Ordu adamıydı, Çubuk bizim en iyi askerimiz ve yoldaşımızdı. Çok kötü. Büyük bir hata yapmışsın, oğlum. Büyük bir hata." Bu noktada Şebalov iç çekti. Ama ölüleri diriltemezsiniz. Sana hiçbir şey söylememe gerek yok, bunu bilerek yapmadın tabii ki. Böyle şeyler herkesin başına gelebilir."

Birkaç ses yeniden yankılandı.

"Elbette, buna benzer işler herhangi birinin başına gelebilir,"

"Jiharev hakkında bilgi edinme ve bunu yoldaşlarınıza bildirmek için acele etme konusundaki akıllıca davranışına gelince, aferin sana, sağ ol!"

Sağa doğru keskin bir dönüşle, uzun gece yürüyüşleri yaparak, Jiharev'in bizim için kurduğu tuzaktan uzaklaştık. Büyük köylerden kaçınarak ve önümüze çıkan düşman devriyelerini yok ederek, Begiçev'in müfrezesine katıldık ve bir hafta sonra Povorino İstasyonu sektöründe bir tarama gücü olarak görev yapan Kızıl Ordu'nun düzenli birimleriyle bağlantı kurduk.

O günlerde süvari oldum. Fedya Sirtsov, açık havada geceledi̇ğimiz bir sırada, yanıma geldi ve sert küçük eliyle sırtıma bir tokat attı.

"Hiç ata bindin mi Boris?" diye sordu.

"Bindim," diye cevap verdim. "Sadece taşradaki amcamda ve hem de eyersiz. Neden sordun?"

"Eyersiz binebiliyorsan, eyerli bir ata kolayca binebilirsin. Atlı birimime katılmak ister misiniz?"

"Ah, evet, elbette," diye cevapladım, bir yandan da ona kuşkuyla bakıyordum.

"O zaman, Burdyukov'un yerini alacaksın. Onun atına sahip olabilirsin."

"Neden, Grişa nerede?"

"Şebalov onu kovdu," dedi Fedya küfrederek. "Onu müfrezeden büsbütün kovdu. Rahibin evinde yapılan bir arama sırasında Grişa parmağına bir yüzük geçirmiş ve çıkarmayı unutmuş. Hem de ucuz bir şeydi, barış zamanında, dışarıda bir beşlikten daha değerli değildi. Şebalov rahibin tarafını tuttu ve onu kovdu. Ne kadar ayıp!"

Fedya'ya, Şebalov'un rahibin tarafını tutamayacağını ve belki de Grişa'nın bu yüzüğü elinde tutmayı amaçladığını söylemek istedim, ancak Fedya'nın böyle bir açıklamadan hoşlanmayacağı ve beni atlı keşif birliğinde, onun yerine koyma fikrini değiştirebileceği aklıma geldi. Ben de hiçbir şey söylemedim. Uzun zamandır atlı öncülere katılmak istiyordum.

Şebalov'u görmeye gittik.

Şebalov, Birinci Bölükten transferimi gönülsüzce kabul etti. Somurtkan Maligin'den beklenmedik bir destek geldi.

"Bırak gitsin" dedi. "O genç, çevik bir delikanlı. Şimdi Çubuk'u özlüyor, kendi başına dolaşıyor. O ve Çubuk her zaman her yere birlikte giderlerdi, şimdiyse kimsesi yok."

Şebalov gitmeme izin verdi, ama Fedya'ya sert sert baktı ve yarı şaka, yarı ciddi dedi ki:

"Şimdi dikkat et, Fedya... delikanlıyı fazla şımartma. Bana öyle bakmana gerek yok, ciddi konuşuyorum!"

Fedya cevap olarak bana sinsice göz kırptı, "Pekala, kaç fasulyenin beş tane yaptığını biliyoruz."

Bir ay sonra, ben de kendimi, gerçek süvarilerimiz gibi Fedya'yı taklit ederken buldum. Bacaklarımı iyice açarak yürüdüm, artık mahmuzlarıma takılmadım ve tüm boş zamanlarımı Burdyukov'dan miras aldığım alacalı, yorgun beygir ile geçirdim.

Çubuk'a pek benzemese de, Fedya Sirtsov ile arkadaş oldum. Aslına bakarsanız, Fedya ile Çubuk'tan daha rahat oldum. Çubuk, benim için bir arkadaş olmaktan çok bir tür babaydı. Bazen, seni küçümsediğinde ya da seni utandırdığında, sadece sövüp saymaya devam eder ve ona cevap vermeye cesaret edemezsiniz. Öte yandan Fedya ile kavga edip sonra barışabilirsiniz. İşler kötü gittiğinde bile, onun yakınında olmak çok eğlenceliydi. Fedya'nın sorunu başına buyruk olmasıydı. Aklına eseni yapar, kafasına bir şey koyduğunda, kimse onu durduramazdı.

Onikinci Bölüm

Şebalov bir gün Fedya'ya emretti:

"Atları eyerleyin Fedya, doğruca Viselki köyüne gidin. 2. Alay telefonla bizden orada Beyaz Ordu askerleri olup olmadığını araştırmamızı istedi. Onlara ulaşmak için yeterince kendi telefon hattımız yok, bu yüzden Kostirevo aracılığıyla konuşmak zorun-

dayız, bize doğrudan Viselki üzerinden bir hat çekmeyi planlıyorlar."

Fedya gitmemek için direndi. Hava kötü ve yağmurluydu, Viselki ise sekiz kilometre ötedeydi. Oraya gitmek, bozuk, çamurlu yolda yürümek anlamına geliyordu ve hava kararmadan geri dönme ümidi yoktu.

Fedya, "Viselki'de kim olabilir?" diye verilen emre karşı çıktı. "Orada neden Beyaz Ordu askerleri olsun? Sapa bir yer, çepeçevre bataklık. Beyaz askerler o bölgeye gitmek isteseydi, Viselki'ye sapmak yerine ana yolu kullanırlardı."

"Sana soran yok! Emri yerine getir!" diye Şebalov onun sözünü kesti.

"İyi be! Ya şeytanın büyükannesini aramaya gitmem söylenirse? Beni böyle bir emre uymaya kimse zorlayamaz. Piyadeleri gönderin. Atları yeniden nallatacaktım, ayrıca baytar kaşıntıya karşı atları ovmak için iki kova mahorka tütünlü su kaynatıyordu.

"Fyodor," dedi Şebalov bezgin bir sesle, "Karşımda amuda bile kalksan, emrimi değiştirmeyeceğim."

Fedya çamuru şapırdatarak, sövüp sayarak, tükürükler saçarak yürüdü ve hazırlanmamız için bize bağırdı.

Bazı telgraf operatörleri uğruna, hiçbirimiz yağmur çamur içinde Viselki'ye sürüklenmek istemiyorduk. Adamlar Şebalov'a küfretti, telgraf operatörlerine kurnaz köpekler ve tembel dilenciler dediler, isteksizce ıslak atları eyerlediler, küçük köyün kenar mahallelerinden, şarkı söylemeden, keyifsizce geçtiler.

Kalın, yapışkan balçık ayaklar altında şapırdıyordu. Ancak yürüme hızında hareket edebiliyorduk. Bir saat sonra, daha yarı yoldayken, sağanak yağmu-

ra yakalandık. Paltolarımız sırılsıklamdı, başlıklarımızdan sular damlıyordu. Yol ikiye ayrıldı. Yarım mil sağda, kumlu bir yamaçta, beş altı çiftlik evinden oluşan bir mezra vardı. Fedya durdu ve bir an düşündükten sonra, dizginleri sağa çekti.

"Önce biraz ısınıp sonra devam edeceğiz," dedi. "Bu yağmurda sigara bile içemezsin."

Kızarmış kaz veya sığır eti gibi lezzetli bir şey kokan geniş, düzenli kulübenin içi sıcak ve temizdi.

Fedya havayı koklayarak fısıldadı:

"Ohoo! Burası zengin bir çiftlik anlaşılan, hâlâ yiyecek stoku tükenmemiş."

Ev sahibi misafirperver bir adam çıktı. Kaslı bir hizmetçiye göz kırptı, Fedya'ya sırnaşık bakışlarla baktı, masanın üzerine yemek dolu tahta kaseler, tahta kaşıklar dizdi ve iskemleleri çekerek, tatlı bir gülümsemeyle:

"Orada ne duruyorsunuz? Otursanıza," dedi.

Fedya ev sahibine, "Viselki buradan uzak mı?" diye sordu.

"Yazın kuruduğunda bataklıktan, kısa yoldan gideriz," dedi yaşlı adam. "Hiç uzak değil, en fazla yarım saatlik bir yürüyüş. Ama şimdi bunu yapamazsın, batağa saplanırsın. İzlediğin karayoluyla oraya varman birkaç saat çeker, diyebilirim. Yine de kötü bir yol, özellikle de derenin üzerindeki küçük köprüden geçerken. At sırtında tamam, ama atlı arabayla kötü. Damadım oradan yeni döndü, arabasının dingili kırılmış."

"Bugün mü döndü?"

"Evet, bu sabah."

"Orada Beyaz askerler olup olmadığını biliyor musun?"

"Bildiğim kadarıyla yok."

"Şebalov başımıza iş çıkarıyor. Ona orada Beyazların olmadığını söyledim. Bu sabah yoksa, demek ki şimdi de yok. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor, kim oraya kadar sürüklenecek? Haydi, paltolarınızı çıkarın çocuklar. Bu havada gidemeyiz oraya, atların bacakları kırılır."

"Bu yaptığımız doğru mu, Fedya?" diye sordum. "Şebalov ne der sonra?"

"Şebalov'un ne dediği umurumda bile değil," diye yanıtladı Fedya, çamura bulanmış paltosunu çıkarıp atarak. "Şebalov'a oraya gittiğimizi, hiç Beyaz Ordu askeri görmediğimizi söyleriz."

Ev sahibi, akşam yemeğinde, bir şişe evde yapılmış içki ikram etti. Fedya bardaklara içki koydu, benim için de bir tane doldurdu.

"Dünya proletaryasının ve devrimin şerefine," diyerek kupasını kaldırdı. "Tanrıdan dilerim, devrim ömrümüz boyunca sürer ve Beyazların erzakı hiç tükenmez! En azından kesebileceğimiz birileri var, Tanrıya şükür, yoksa bu dünyadaki yaşam çok sıkıcı olurdu. Haydi, sağlığınıza!"

Kupamı kaldırmadığımı gören Fedya ıslık çaldı.

"Vay be! Hiç içki içmediğin anlamına gelmiyor bu, öyle değil mi Boris? Süvari değilsin sen, anlıyorum, hanım evladısın."

"Hiç içmediğimi kim söylemiş?" Bu sözüm yalandı, kıpkırmızı kesildim ve içkiyi zorla yuttum.

Sert içki boğazımı yaktı ve nefesimi kesti. Başımı eğdim ve ağzıma yumuşak bir salatalık turşusu attım. Hemen neşeli bir havaya girdim.

Fedya akordeonunu deri kılıfından çıkardı ve yüreğimizi hafifleten bir melodi çaldı. Sonra biraz daha

içtik, Beyaz Orduyla savaşan Kızıl Ordu askerlerinin ve yoldaşlarımızın sağlığına, bizi ölümcül savaşa götüren dost atlarımıza ve kılıçlarımızın şerefine kadeh kaldırdık, kılıçlarımız Beyazları haklama işinde asla körelmesinler diye diledik, yani o akşam çok fazla içki içtik.

Fedya herkesten daha fazla içmiş ve herkesten daha ayık kalmıştı. Nemli alnına siyah saç tutamları yapışmıştı. Akordeonunun körüğünü hırsla çalıştırarak, yumuşak tenor sesiyle şarkı söylemeye başladı:

Kızıllar, Don'un karşısına geçti...

Biz de ona koro halinde katıldık:

Hey, hey, haydi, yolunuz açık olsun...

Sonra Fedya, başını sallayarak ve yaş dolu gözlerini süzerek, şarkı söylemeyi sürdürdü:

Yol arkadaşları keskin bir kama
Ve güvenilir bir kılıç...

Bunları havalı ve pervasız bir anlatımla yankıladık:

Ve güvenilir bir kılıç...

Sonra hep birlikte bir koro halinde söyledik:

E-eeh! Hayat bir kumar...
ir kopek bile etmez...

Fedya öylesine yüksek sesle şarkı söylüyordu ki, bizim sesimizi ve akordeonunu bastırıyordu. Sonra, başını eğdi ve bir süre dalgın kaldı ve birden sanki arı sokmuş gibi başını öfkeyle kaldırdı, yumruğunu masaya indirdi ve tekrar bardağına uzandı.

Akşam geç ayrıldık. Ayağımı üzengiye sokmakta zorluk çektim. Nihayet atıma bindiğimde, eyer yerine salıncakta oturuyormuşum gibi geldi bana. Başım dönüyordu, kendimi hasta gibi hissediyordum. Yağmur çiseliyordu, atlar huzursuzdu, safları bozuyor, öndekilerle çarpışıyorlardı. Eyerde uzun süre sallandım ve sonunda ölü bir adam gibi, atımın yelesinin üzerine yığıldım.

Ertesi sabah, berbat bir biçimde akşamdan kalmaydım. Önceki gece olanlardan tiksinti duyarak avluya çıktım. Atın yem torbasında bir tek yulaf tanesi bile yoktu. Akşam döndüğümde bütün yulafları çamura saçmıştım. Öte yandan Fedya'nın aygırının yem yalağı ağzına kadar doluydu. Bir kova aldım ve yalaktan yulaf doldurdum. Girişte, öncülerimizden ikisine rastladım. İkisi de donuk bakışlıydı, kızgındılar, kafaları bulanıktı sanki.

"Ben de mi öyle görünüyorum acaba?" diye merak ettim şaşkınca ve yıkanmaya gittim. Yıkanmam uzun sürdü. Daha sonra sokağa çıktım. Bir gecede zemin donmuştu ve yılın ilk karının seyrek tanecikleri, yıpranmış yolun sertleşmiş çamuru üzerine düşüyordu. Fedya Sirtsov arkamdan bana doğru koşarak bağırdı:

"Ne yapıyorsun orada, it oğlu it, yulafımı almaya ne hakkın var? Seni bir daha bu işi yaparken yakalarsam çeneni dağıtırım!"

"Nah dağıtırsın!" diye karşılık verdim. "Senin atın patlayıncaya kadar yemek zorunda mı? Yemler paylaştırılırken neden fazladan yulaf alıyorsun?"

Fedya, üzerime atılırken, "Bu seni ilgilendirmez," diye bağırdı, ağzından köpükler saçarak kırbacını sallıyordu.

"Çek şu kırbacı, Fedya!" Fedya'nın çılgınca saldırılarını bildiğim için, hiddetle bağırdım. "Bana o kırbaçla dokunursan, kafana bir tane indiririm!"

"Yaa, yapar mısın, yaparsın!"

Fedya kontrolden çıkmıştı ve Şebalov köşeyi dönüp ortaya çıkmasaydı bu konuşmamız nasıl biterdi bilmiyorum.

Fedya, Şebalov'u sevmiyordu, biraz da ondan korkuyordu, bu yüzden etrafta dolanan küçük bir köpeğe acımasızca bir tekme attı ve bana yumruğunu salladıktan sonra uzaklaştı.

"Buraya gel," dedi Şebalov bana.

Yukarı çıktım.

"Nedir bu kavganız? Bir dakika önce, sen ve Fedya birbirinize sarılıyordunuz, sonra kedi köpek gibi kapıştınız. Kulübeme gel."

Kapıyı arkasından kapatan Şebalov oturdu ve bana şu soruyu sordu:

"Fedya ile Viselki'ye gittin mi?"

"Evet," diye cevapladım, kafam karışıktı.

"Yalan söyleme! Hiçbiriniz orada değildiniz. Bunca zaman neredeydiniz?"

"Viselki'de," diye inatla tekrarladım.

Fedya ile dargın olmama rağmen onunla birlikteydim, yalanını ortaya çıkarmak istemiyordum.

"Pekala," dedi Şebalov düşünceli bir duraklamadan sonra. "Bunu duyduğuma sevindim. Kuşkularım

vardı, biliyorsun, ama Fedya'ya sormak istemedim, aynı şekilde, o da bana da yalan söylerdi.

Onun adamlarının hepsi seçme serseriler. Beni 2. Alay'dan aradılar, öfkeden kuduruyorlardı. 'Telefon operatörlerimizi Viselki'ye gönderdik,' dediler, 'sizin sözünüze inandık, ama Beyaz askerlerin eline düşmekten zar zor kurtuldular.' Onlara dedim ki: 'Beyaz askerler daha sonra gelmiş olmalı,' ama kendi kendime, 'Şeytan bilir, ne yapmış bu Fedya. Geç geldi ve üstü başı votka kokuyordu. "

Şebalov pencereye geçti, alnını buğulanmış cama dayayıp birkaç dakika sessizce orada durdu.

"O öncülerin bana çıkardığı sorunların ardı arkası kesilmiyor," diye devam etti bana doğru dönerek.

"Onlar cesur çocuklar, ama dikkat et, hepsi de başıbozuk. Fedya da öyle, kesinlikle disiplin nedir bilmiyor. Onu kovardım, ancak yerine koyabileceğim kimse yok."

Şebalov bana dostça baktı. Çatık kaşları yumuşadı ve gri gözleri, yüzüne sert bir ifade vermek için daima kıstığı gri gözleri, samimiyetle konuştuğu zamanlardaki gibi, sıcak ve utangaç bir gülümsemeyle aydınlandı.

"Bir birliğe komuta etmenin ne kadar zor olduğu hakkında hiçbir fikriniz yok sizin! Çizme yapımı buna kıyasla çocuk oyuncağı. Geceleri haritayı inceleyerek, buna alışmaya çalışıyorum.

Bazen sersemlemiş hissediyorum kendimi. Ne genel ne de askeri, hiçbir eğitimim yok, Beyazlarsa çok inatçı. Yüzbaşıları için sorun değil, eğitimli ve tecrübeliler, bense bir askeri emri zorlukla heceleyebiliyorum. Üstelik emrimdeki askerler de böyle. Oradakilerin disiplini var. Verilen emirler hemen yerine getiri-

liyor. Ama adamlarımız alışamadı buna şimdiye kadar, her şeyi kendiniz kontrol etmelisiniz. Diğer birimlerde en azından siyasi komiserler var. Sürekli bir tane istiyorum, ama bana diyorlar ki: 'Onsuz da yapabilirsin, sen de bir Komünistsin.' Ama ben nasıl bir Komünistim?" Kendi sözlerini düzeltti: "Elbette bir Komünistim, ama eğitimim yok."

İri yarı Suharev ve Çek Galda odaya daldılar.

Kanca burunlu Galda, hiddetten kıpkırmızı kesilmiş Suharev'i işaret ederek, "Keşif için bir asker verdim, makineli tüfek için bir asker verdim, mutfak için bir asker verdim, ama o hiçbir şey vermiyor," dedi.

"Mutfağa patates soyması için bir adam verdi," diye bağırdı Suharev, "tamam, ama ben öğleye kadar gece nöbetçiyi değiştirmemiştim! Makineli tüfekçilere bir adam verdi, ancak 2. Takımdaki çocuklar, bu sabahtan beri köprüyü tamir etmek için topçulara yardım ediyor. Muhaberat için kimseye adam veremem, bu belli bir şey! Eh, onları da o versin."

Şebalov'un ağarmış kaşları çatıldı ve gözleri kısıldı. Yaşlı, solgun yüzündeki utangaç, iyi huylu gülümsemesinden hiçbir iz kalmamıştı.

"Suharev," dedi sertçe kılıcına yaslanarak. "Saçmalama, lütfen! Adamlarınız bir gece uyumadılar diye yaptığınız yaygaraya bakın! Çok iyi biliyorsunuz ki Galda'yı dinlendiriyorum, çünkü onu özel bir göreve göndereceğim. O, bu gece Novoselovo'ya gidiyor."

Suharev kime söylediği belli olmaksızın, üç sunturlu küfür savurdu. Kanca burunlu Galda, Rusça kelimeleri Çekçe ile karıştırarak, kollarını yel değirmeni kanatları gibi sallamaya başladı. Dışarıya çıktım.

Şebalov'a yalan söylediğim için utanıyordum. "Şebalov bizim komutanımız," dedim kendi kendi-

me. "Uykusuz kalıyor ve zor anlar yaşıyor. Ama biz... görevimizi bu şekilde yapıyoruz. Neden ona keşif seferimizde Viselki'ye gittiğimiz konusunda yalan söylemek zorunda kaldım? Yalnızca telefon operatörlerini zor durumda bırakmıştık. Neyse ki kimse öldürülmedi. Yine de, devrime ve yoldaşlara karşı hakkaniyetli davranmamıştık."

Fedya'nın şefim olduğu ve yolu değiştirmemizi emrettiği gerçeğiyle, kendi gözümde kendimi haklı çıkarmaya çalıştım, ancak bir sonraki dakika, bu bahanenin ne kadar kötü olduğunu anladım.

Kendi kendime kızarak, "Şefiniz votka içmenizi de mi emretti?" diye sorguladım. "Komutana yalan söylemenizi de mi o emretti?"

Fedya'nın darmadağınık saçlı kafası pencereden dışarı uzandı ve bana "Boris!" diye seslendi.

Sanki, onu duymamışım gibi yaptım.

"Boris!" Uzlaşmacı bir tonda tekrarladı. "Amaan, bu kadar alıngan olma. Gel de biraz krep ye. Hadi, gel. Sana söylemem gereken bir şey var. İçeri gir!" dedi. Kızartma tavasını bana doğru uzatıp endişeyle yüzüme baktı. "Şebalov seni ne için çağırttı?"

"Bana Viselki'yi sordu," diye açıkça cevapladım. "'Hiçbiriniz orada değildiniz,' diyor."

"Eee, sen ne dedin?"

Fedya o kadar tedirgindi ki, diken üzerindeymiş gibi oturduğu yerde kıpır kıpır kıpırdanıyordu.

"Ne diyebilirdim? Nasılsa temize çıkacağım, ama senin için üzülüyorum, lanet olası budala."

"Yavaş ol bakalım," diye başladı Fedya acımasızca, ama sonra, henüz benden her şeyi öğrenemediğini hatırlayarak, endişeli bir merakla sordu: "Başka ne dedi?"

Fedya'ya gözünün içine baka baka yalan söyledim:

"Senin korkak bir bencil olduğunu söyledi. 'Viselki'de burunlarını göstermekten korktular, belki de bir çukurda gizlendiler. Bir süredir öncülerin korkmaya başladığını fark ettim,' dedi."

Fedya öfkeyle:

"Uyduruyorsun!" diye bağırdı. "O türden bir şey söylemiş olamaz."

"Git de ona sor," diyerek kötü niyetle devam ettim. "Piyadeleri bu tür işlere göndersem daha iyi olur. Bütün bu öncüler, bu keşifçiler, ancak insanların mahzenlerindeki krema kavanozlarını çıkarıp içindekileri yemeye yarar, diyor."

Fedya havalara sıçradı:

"Yalan söylüyorsun! 'O tembeller kontrolden çıkıyor, disipline edilmeleri gerekiyor,' demiş olmalı, ancak öncülerin ödlekliğine ilişkin hiçbir şey söylememiştir."

"Söylememişse ne olmuş?" diye yalanımı açığa vurdum. Fedya'nın paçavrasını çıkardığım için çok memnundum. "Söylemediyse bile, yaptığın doğru mu sence? Yoldaşlarımız bize güvenmişti, bizimse gidip yaptığımız şeye bak. Senin yüzünden bir alay adam yanıltıldı. İnsanlar şimdi bize ne gözle bakacak? 'Bencil bunlar, onlara güvenemezsin' diyecekler. 'Gelip Viselki'de Beyaz Ordu askerlerinin olmadığını bildiriyorlar ve muhaberat erleri telefon kablosunu yerleştirmek için oraya gittiğinde, üzerlerine ateş ediliyor.' "

Fedya şaşırmıştı, "Onlara kim ateş etmiş?" diye sordu.

"Beyaz askerler elbette, kim olacak?"

Fedya fena bozulmuştu. Onun yüzünden başı belaya giren muhaberat görevlileri hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve bu yeni öğrendiği olay, ona çok dokunmuştu. Tek kelime etmeden yan odaya çekildi.

Boğuk sesli akordeonunu çıkarmış, *Mançurya Tepelerinde* adlı hüzünlü, eski bir valsı çalarak acı duygularını dile getiriyordu.

Az sonra aniden çalgıyı kesti ve Kafkas kılıcını beline takarak kulübeden çıktı.

On beş dakika kadar sonra, pencerenin altında yeniden belirdi ve pencere camının ardından huysuzca emir verdi: "Atına atla, çabuk!".

"Neredeydin?"

"Şebalovun yanındaydım. Haydi, kıpırda biraz!"

Kısa bir süre sonra, öncü grubumuz hafif donmuş yolun üzerinde, atların adeta yürüyüşüyle güvenlik görevlisinin yanından geçti.

On Üçüncü Bölüm

Önceki akşam, çiftlik yönüne döndüğümüz kavşakta, Fedya durdu ve en zeki adamlarından ikisini bir kenara çağırarak uzun süre onlarla konuştu. Eliyle yolu gösteriyordu, sonra talimatları kafalarına iyice yerleşsin diye her birine ayrı ayrı küfretti. Tekrar bize katıldı ve çiftliğe yönelmemizi emretti. Orada, ev sahibimize dün gece olan biteni hatırlatacak tek bir söz bile etmeksizin, Fedya ona bataklıktan Viselki'ye giden kısa yolu sordu.

"Oradan gidemezsiniz, bunu başaramayacaksınız, yoldaşlar," dedi adam. "Atlarınızı boğmakla kalacak-

sınız. Bir haftadır yağmur yağıyor, değil at sırtında, yürüyerek bile geçemezsiniz o bataktan."

Bu arada Fedya'nın gönderdiği iki keşifçi geri döndü. Viselki'nin Beyaz askerler tarafından işgal edildiğini ve oraya giden yolun kesildiğini bildirdiler. Çiftçinin uyarılarını dikkate almayan Fedya, ona hazırlanmasını emretti. Adam, bataklığın geçilmez olduğuna her zamankinden daha ısrarlı bir şekilde yeminler etti. Karısı ağlamaya başladı. Bir gece önce Fedya'ya baygın baygın bakan, pembe yanaklı kızı, çamurlu çizmeleriyle yere vuruyor, ter ter tepiniyordu. Ancak Fedya her şeye sağırdı ve bildiğini okumaya kararlıydı. Ona planının ne olduğunu sordum, ama cevap namına küfür bile etmedi, sadece bana çarpık, alaycı bir gülümsemeyle yan yan baktı.

Bir anda çiftlikten çıktık. Çiftçi sıska, yaşlı bir atın üzerinde, Fedya'nın yanında ilerliyordu. Derken, bir huş ağacı ormanına daldık. Atların toynaklarının altındaki yosunlu bataktan çamurlu sular fışkırıyordu. Yol gittikçe kötüleşti. Atlar bataklıkta daha derine battı; su dolu çayırların üzerinde, kararmış adacıklara benzeyen, yosunlu tümsekler görünüyordu.

Atlardan inip yürüdük. Çiftçinin bize bahsettiği çalılık yola gelene kadar bu şekilde ilerledik. Önümüzde, yüzeye çıkan kalın dallar ve çürümüş samanlarla kaplı dar bir şerit uzanıyordu.

"Hım," diye mırıldandı Fedya, kaşlarını çatan yoldaşlarına bir göz atarak. "Ne biçim yol bu be!"

"Boğulacağız, Fedya!"

Rehberimiz yaşlı çiftçi, "Zor buradan geçmek," diye lafa karıştı. "Çalılar çürümüş, iyi havalarda bile yeterince kötü bu yol."

"Atlar bu şeytan pisliğinde yüzemez de, yürüyemez de."

Fedya, zoraki bir gülümsemeyle, cesaret verici bir cevap verdi:

"Boş verin! Burada şeytanı yeneceğiz!"

Ayak direyen atının dizginlerini salladı ve pis kokulu bataklığa ilk önce o diz boyu daldı. İkişerli kolda onu takip ettik. Bir buz tabakasıyla şurada burada katılaşan su, çizmelerimizin üstünden damlıyor, ince, gizli zemin ayaklarımızın altında titriyordu. Her an ayağınızın hiçbir destek bulamayacağını ve sümüksü, dipsiz bir deliğe doğru emileceğinizi bekleyerek, körü körüne adım atmak dehşet vericiydi.

Atlar horuldadı ve ayak diredi, soğuktan titriyorlardı. Sisin içinde bir yerden, öbür dünyadan gelir gibi Fedya'nın sorusu duyuldu:

"Hey oradakiler, hepiniz yaşıyor musunuz?"

Kızıl saçlı borazancı mırıldandı, soğuktan dişleri takırdıyordu:

"Evet çocuklar, gücümüzün sonuna geldik. Geri dönsek daha iyi olmaz mı?"

Aniden Fedya sislerin arasından çıktı.

"Bana bak Paşka, panik yaratma," diye kısık, öfkeli bir sesle uyardı. "Mızmızlanacaksan, o zaman geri dönüp kendi başına git gideceğin yere." Yaşlı kılavuza doğru döndü, "Bak babalık, atım karnına kadar battı. Daha gidilecek çok yolumuz var mı?"

"Artık pek uzak değil. Yer yakında yükselecek, daha kuru olacak, ancak ondan önceki kısım hepsinden daha tehlikelidir. Bunu şimdi geçersek, yolun geri kalanı için güvendeyiz demektir."

Su belimize ulaştı. Yaşlı adam şapkasını çıkarmak için durdu ve haç çıkardı.

"Şimdi ben devam edeceğim, siz de beni tek kol halinde takip edeceksiniz, yoksa çamura yuvarlanırsınız."

Yaşlı adam şapkasını taktı ve ilerledi. Yavaşça yürüdü, sık sık durarak değneğiyle, batık çalılık yolunun dibini yokluyordu.

Bir sıraya dizilmiş, buz gibi rüzgârla donmuş, altımızdaki bataklık suyuyla ıslanmış ve üzerimizdeki nemli sisten sırılsıklam olmuş giysilerimizle yarım saatte yüz metreden fazla yapamadık. Ellerim morarmıştı ve dizlerim titriyordu.

"Lanet olsun sana Fedya!" dedim içimden. "Dün gitmek istemedin çünkü yol çamurluydu, bugünse bizi bu batağa sürükledin."

Önümüzde bir at kişnedi. Sis dağıldı ve bir tepenin üzerinde, şimdi atının üzerinde oturan Fedya'yı gördük.

"Şşt" diye fısıldadı, biz ıslak ve titreyerek etrafına toplandığımızda. "Viselki yüz adım ileride, o çalıların arkasında. Daha da kuru."

Vahşi çığlıklar atan ve ıslık çalan yarı donmuş süvarilerimiz, Beyaz askerlerin bizi hiç beklemedikleri taraftan küçük köye daldı. Çevremize bombalar saçarak, Beyaz müfrezenin karargahının bulunduğu taraftaki küçük kiliseye saldırdık. Viselki'de on esir ve bir makineli tüfek ele geçirdik. Yorgun ama mutlu bir şekilde ana yoldan birimimize döndüğümüzde, yanımda at süren Fedya çılgın bir kahkaha attı.

"Her neyse, Şebalov için bu iyi oldu! Şaşırır mı acaba!"

"Yok be!" dedim boş bir şekilde. "Memnun olur."

"Kim bilir, belki memnun olur, belki de olmaz. Benim lehime sonuçlanan işlerden hoşlanmaz, hele böylesine bir şans bana yardım etmişse."

"Anlamıyorum Fedya," dedim şüpheyle. "Ama Şebalov kendisi seni göndermedi mi?"

"Gönderdi göndermesine, ama oraya değil. Beni Novoselovo'ya, Galda'yı orada beklemeye yolladı. Gittim, fakat yolda Viselki'ye saptım. Bu ona dünün olayları konusunda kavga gürültü çıkarmayı öğretir. Artık söyleyecek sözü kalmadı. Bu esirler ve getirdiğimiz makineli tüfek karşısında, tek kelime bile edemez."

"Şans bunun neresindeymiş, anlayamıyorum," diye düşündüm. "Bana doğru bir iş yapmışız gibi gelmiyor. Novoselovo'ya gönderildik ama onun yerine Viselki'ye gittik. Neyse ki işler bizim için olumlu bitti. Ya o bataklığa saplansaydık, o zaman nerede olacaktık şimdi? Kurtuluş için ne bahane bulacaktık?"

Müfrezemizin konuşlandığı köyden henüz biraz uzaktayken, orada olağandışı hareketlilik belirtileri fark ettik. Kızıl Ordu askerleri, geniş bir hat üzerinde yayılarak dış mahallelere doğru koşuyordu. Birkaç atlı, sebze tarlalarının önünden dörtnala geçti.

Sonra aniden, köyde bir makineli tüfek takırdamaya başladı. Bataklıktan geri dönmeyi öneren borazancımız Paşka, atından düşüp yol üzerine yuvarlandı.

Fedya, atını bir çukura doğru çevirerek bağırdı:

"Peşimden gelin!"

İlkini, ikinci bir makineli tüfek tarakası izledi ve arkadaki iki süvari yere düştü.

Bir askerin ayağı üzengiye takılı kaldı ve ürkmüş at, yaralı adamı beraberinde sürükledi.

"Fedya," diye seslendim, nefesim kesiliyordu, taşlaşmıştım, "baksana, bizim Colt mitralyözümüz bu ateş eden. Senin bu taraftan gelmeni beklemiyorlardı, Novoselovo'da olmamız gerekiyordu."

"Bir dakika içinde onlara ateş etmek neymiş göstereceğim!" diye hırladı Fedya, atından atladı ve Beyaz askerlerden ele geçirdiğimiz makineli tüfeğe doğru koştu.

"Ne yapıyorsun Fedya, delirdin mi? Kendi adamlarına ateş mi ediyorsun? Onlar senin kim olduğunu bilmiyorlar, ama sen karşındakilerin kim olduğunu biliyorsun!"

Sonra, ağır bir nefes alarak, kırbacıyla çizmesinin üstüne vahşi bir darbe indirdi, eyere atladı ve atını tepeye doğru dörtnala sürdü. Başının üzerinde birkaç mermi ıslık çaldı ama Fedya üzengilerin üzerinde boylu boyunca ayağa kalktı ve süngüsünün ucuyla şapkasını havaya kaldırdı.

Köyden birkaç mermi daha ateşlendi, sonra hepsi sessizleşti. Bizimkiler, mermi yağmuru altında duran yalnız atlının verdiği işareti görmüştü.

Fedya, bize çok erken hareket etmememiz için eliyle bir işaret verdi ve atını çatlatırcasına dörtnala koşturarak köye doğru sürdü. Bir süre sonra, biz de onu izledik. Dış mahallelerde Şebalov ile karşılaştık, yüzü bozarmış ve asıktı. Suratı bezgin bir ifadeye bürünmüştü, gözlerindeki bakışlar sönüktü. Kılıcı kirle kaplıydı ve çamurlu mahmuzları güçlükle tıngırdıyordu. Keşif birliğine, görevlerinin başına gitmelerini emretti. Gözleri yorgun bir bakışla adamla-

rın üzerinden süzüldü, sonra silahlarımı çıkarıp teslim etmemi emretti. Sessizce, tüm müfrezenin önünde eyerden kaydım, kılıcımı çözdüm ve tüfeğimle birlikte, kaşlarını çatan Maligin'e verdim.

Öncülerin Viselki'ye yaptığı cüretkar ama emirlere aykırı baskın müfrezeye çok pahalıya mal oldu.

Kendi makineli tüfeklerinin ateşi altında kalan üç atlı dışında, Galda'nın 2. Bölüğü, Fedya'nın birliğinin onunkiyle birleşeceği Novoselovo'da bozguna uğratılmış, Galda da öldürülmüştü. Müfrezemizdeki Kızıl Ordu askerleri öfkeliydi ve tutuklanan Fedya'nın yargılanmasını ve en ağır şekilde cezalandırılmasını istiyorlardı.

"Bu şekilde devam edemeyiz çocuklar! Disiplinli olmalıyız. Bu durumda hepimiz öldürülecek ve yoldaşlarımızın da ölümüne neden olacağız. Herkes kendi aklına estiği gibi hareket edecekse, komutanları atamanın anlamı nedir?"

O gece, Şebalov beni görmeye geldi. İçimi döktüm ve ona her şeyi anlattım. İlk kez bana Viselki'ye gidip gitmediğimiz sorulduğunda ona Fedya hakkında yoldaşlık duygusuyla yalan söylediğimi itiraf ettim.

Sonra orada, bizi Novoselovo yerine Viselki'ye götürdüğünde, Fedya'nın keyfi eylemi hakkında hiçbir şey bilmediğime yemin ettim.

"Buraya bak, Boris," dedi Şebalov, "Bana zaten bir kez yalan söyledin. Bu sefer sözüne güvenirsem ve seni Fedya ile birlikte mahkemeye çıkarmazsam, bil ki gençliğine acımamdandır. Ama bu hatalardan daha fazlasını yapma oğlum. Çubuk senin hatan yüzünden hayatını kaybetti ve muhabere görevlileri Beyaz birliklerin konuşlandığı bir köye gidip saldırıya

uğradılar. Yeterince hata yaptın! O şeytan Fedya hakkında söyleyeceğim hiçbir şeyim yok, benim ayağıma batan bir dikendi o, yardımcıdan çok baş belasıydı.

Şimdi Birinci Bölükteki Suharev'e geri dön ve eski yerini al. Açıkçası, o zaman Fedya'nın müfrezesine katılmana izin vermekle hata yaptım. Çubuk... O farklıydı, ondan öğrenmen gereken birçok şey vardı. Ama Fedya? Güvenilmez biri o. Ve genel olarak konuşursak, sadece bir arkadaşın olması da ne demek? Herkesle arkadaş olmalısın. Bir adam tek başına olduğunda, yanlış yapması daha kolaydır."

O gece Fedya, tutuklu kaldığı kulübenin penceresinden kaçtı ve dört arkadaşıyla birlikte, cephe boyunca güneye doğru dörtnala gitti. Beyaz Ordu çetesi başı, haydut Mahno'ya katılmaya gittiği söyleniyordu.

On Dördüncü Bölüm

Kızıllar, tüm cephe hattı boyunca hücuma geçti.

Müfrezemiz Tugay Komutanlığına bağlıydı ve 3. Alayın sol kanadında küçük bir bölümü tutuyordu.

Yoğun yürüyüşlerle iki hafta geçmişti. Kazaklar her köye ve çiftliğe tutunmaya çalışarak geri çekiliyordu.

O günlerde tek bir arzum vardı: Suçumu yoldaşlarımın önünde bağışlatmak ve Partiye kaydolma onurunu kazanmak.

Tehlikeli keşif seferleri için boşu boşuna gönüllü oldum. Pek çok çelikleşmiş asker diz çökerek ya da yere uzanarak ateş ederken, ben yüzüm bembeyaz, dişlerimi sıkarak nafile yere ayakta durdum. Kimse

bana keşif yapma görevi vermedi, kimse benim gösterişli kahramanlıklarımın farkına varmadı.

Hatta Suharev, yanımızdan geçerken bana şöyle demişti:

"Neden Fedya'yı taklit etmeye çalışıyorsun? Adamların önünde gösteriş yapıyorsun. Burada senden daha cesur askerler var. Boynunu dışarı uzatmanın anlamı ne?"

"Yine Fedya, yine Fedya," diye endişeyle düşündüm. "Onun suçunu, her zaman yüzüme vuruyorlar. Neden bana gerçek bir görev verip şöyle diyemiyorlar: Şimdi, bunu yaparsan her şey unutulur, tekrar arkadaşımız ve yoldaşımız olursun."

Çubuk ölmüştü. Fedya, Mahno ile birlikteydi. Zaten, Fedya'yı isteyen kimdi? Ben kimseyle özel bir arkadaşlık kurmamıştım. Zaten, çocuklar bana soğuk davranıyorlardı.

Eskiden benimle sohbet etmeyi seven, beni çay içmeye davet eden ve çeşitli şeyler anlatan Maligin bile şimdi benden soğumuştu.

Bir gün, onun sesini kapı aralığından duyduğumda, Şebalov'a benden bahsettiğini anladım.

"Perişan olmuşa benziyor. Belki de Fedya'yı özlüyor ve bunun acısını çekiyordur. Unutma, Çubuk onun yüzünden öldürüldüğünde, onu çok da uzun bir süre özlememişti." Yüzüm kızardı bu sözleri duyunca.

Doğruydu: Bir şekilde, Çubuk'un kaybına çok geçmeden alışmıştım; ama Fedya'yı özlediğim doğru değildi, o adamdan nefret ediyordum.

Şebalov toprak zeminde yürürken, mahmuzlarının çınlamasını duyabiliyordum. Bir aradan sonra cevapladı:

"Orada yanılıyorsun, Maligin. Evet. Çocuk bozulmamış. Henüz yaş bir fidan o, eğilip bükülebilir. Kırk yaşındasın Maligin, yeniden eğitilemezsin, ama o on beşine yeni girmiş. Sen ve ben yıprandık artık, köhne çizmeler gibiyiz, tabanlarımız değiştirilmiş ve çivilenmiş, ama o yeni bir saya gibi, hangi kalıbın üzerine koyarsanız, onun şeklini alır. Suharev'e de söyledim: 'Saçı sakalı ağarmış bir adamsın, Suharev, ama sen körsün. Fedya umurunda bile değil onun, delikanlı sadece iyilik yapmaya çalışıyor, ne var ki, nasıl yapılacağını bilmiyor.'"

Bu noktada Şebalov, bir habercinin pencereye vurmasıyla dışarıya çağırıldı. Görüşme kesintiye uğradı. Kendimi daha iyi hissettim.

"Sosyalizmin ışıklı dünyası" için savaşmaya gitmiştim. O dünya henüz uzaklarda bir yerdeydi. Oraya ulaşmak için pek çok dikenli, engebeli, çetin yolda yürümek ve birçok zorlu engeli aşmak gerekiyordu.

Beyaz Ordu birlikleri, bu yoldaki ana engeldi ve kızıl orduya katılırken, Beyazlardan, madenci Maligin, Şebalov ya da onlar gibi onlarca başkasının nefret ettiği gibi nefret etmeyi öğrenmiştim. Onlar sadece gelecek için savaşmıyorlardı, acı dolu geçmişle ilgili sorulacak hesapları da vardı.

Ama şimdi durum farklıydı. Şimdi, hakkında hiçbir şey bilmediğim bir geçmişin öyküleri, yüzyıllar boyunca biriken düzeltilmemiş hatalar ve şikayetler, azgın bir nefret atmosferi, içimde yavaş yavaş tutuşan bir alev yaratmıştı. Yanlışlıkla korların arasına düşen ve yanan kömürlerin ısısıyla akkor haline gelen bir demir çivi gibiydim.

Bu derin kinin içinden, "sosyalizmin parlak dünyasının" uzaktaki ışıkları, her zamankinden daha çekici bir şekilde parlıyordu.

O akşam depocumuzdan bir kağıt aldım ve Parti üyeliğine kabul edilmek için uzun bir başvuru yazdım.

Bu başvuruyu Şebalov'a götürdüm. Siyasi komiser şefiyle ve Galda'nın yerine atanmış olan Bölük Komutanı Piskarev ile konuşmakla meşguldü.

Bir peykeye oturdum ve uzun süre konuşmalarını bitirmelerini bekledim. Görüşme sırasında Şebalov, ne için geldiğimi tahmin etmeye çalışıyormuş gibi, birkaç kez dikkatle bana baktı.

Adamlar gittiğinde, Şebalov not defterini çıkardı. içine bir şey yazdı, haberciye Suharev'i çağırması için seslendi, sonra bana dönerek sordu:

"Pekala, ne var?"

"Yoldaş Şebalov... şey, sizinle görüşmek için geldim," diye cevapladım, masaya yaklaşırken omurgamda hafif bir ürperti hissettim.

"Anlıyorum!" Bunu daha nazikçe söyledi, belli ki içinde bulunduğum heyecanlı durumu fark etmişti. "Pekala, söyle bakalım."

Şebalov'a partiye üyelik tavsiyesini istemek için başvurmadan önce, ona söylemek istediğim her şey, Çubuk'a olanlar yüzünden ve onu bölük komutanı Fedya hakkında aldatmakla suçlanacak olsam bile, gerçekten o kadar kötü olmadığıma ve asla olmayacağıma komutanı ikna etmek için zihnimde hazırladığım uzun açıklama... tüm bunlar tamamen aklımdan çıkmıştı.

Sessizce ona kağıdı verdim.

Bana sanki gür kaşlarının altından doğan bir gülümsemenin izi, uzun dilekçeme daldığında çatlamış dudaklarına doğru kayıyor gibiydi.

Yarısını okudu ve kağıdı bir kenara bıraktı. Bunun ret anlamına geldiğini sanarak irkildim. Ancak Şebalov'un yüzü bunu yalanlıyordu. Sakindi, biraz yorgun görünüyordu ve solgun gözleri buzla kaplı pencere camlarını yansıtıyordu.

"Otur," dedi Şebalov. Emre uydum.

"Demek Partiye katılmak istiyorsun?"

"Evet, komutanım," diye alçak sesle ama kararlı bir şekilde cevap verdim. Bana öyle geldi ki, Şebalov sorularını sadece isteğimin ne kadar gerçekleştirilemez olduğunu göstermek için soruyordu. "Bu kadar çok mu istiyorsun?"

"Bu kadar çok istiyorum," diye yanıtladım ve bakışımı tozlu ikonların asılı olduğu köşeye kaydırarak, Şebalov'un benimle dalga geçtiğine karar verdim.

"Bunu duyduğuma sevindim," diye devam etti Şebalov ve ancak şimdi ses tonundan benimle hiç de alay etmediğini anladım, bana dostça gülümsüyordu.

Masanın üzerine dağılmış ekmek kırıntılarının arasında duran bir kalemi aldı, başvurumun üzerine Parti kartının numarasıyla birlikte adını yazıp imzaladı.

Bunu yaptıktan sonra, oturduğu tabureyle bana döndü ve yumuşak bir ses tonuyla:

"Pekala, dostum, şimdi dikkatli olsan iyi olur. Ben sadece komutanın değilim, bir anlamda baban sayılırım. Beni hayal kırıklığına uğratma," dedi.

"Sizi asla hayal kırıklığına uğratmayacağım, Yoldaş Şebalov," dedim ciddiyetle, kâğıdı masanın üstünden aceleyle kaparak. "Ne sizi ne de yoldaşlarımı, dünyadaki hiçbir şey için, hayal kırıklığına düşürmeyeceğim!"

"Bir dakika bekle!" beni kontrol etti. "İkinci bir imzaya ihtiyacın olacak. Sizi önerebilecek başka kim var?" Odaya giren Suharev'i görünce neşeyle bağırdı: "Hah! İşte, aradığımız adam geldi."

Suharev kasketini çıkardı, üzerindeki karları silkeledi, paspas görevi gören çuvala kocaman çizmelerini beceriksizce sildi, tüfeğini duvara dayadı ve üşüyen ellerini sobaya doğru uzatarak: "Beni niçin çağırttın?" diye sordu.

"İş için. Muhafızla ilgili. Mezarlıkta bekleyen askerlerimiz kiliseye yerleştirilmeli. Adamlarımızı donduramayız. Rahip bir dakika içinde burada olacak, onunla anlaşma yapacağız. Ve şimdi... " Burada Şebalov sinsice gülümsedi ve başıyla beni işaret etti. "Bu delikanlı kendini akladı mı?"

"Ne demek istiyorsun?" Suharev ihtiyatla sordu, soğuktan kızarmış yüzüne bir gülümseme yayıldı.

"Bir asker olarak demek istiyorum. Onunla ilgili rapor verin, yönetmeliğe uygun tarzda."

Düşünceli bir duraksamanın ardından Suharev, "O kötü bir asker değil" diye yanıtladı. "Görevini iyi yapıyor. Ona karşı diyebileceğim hiçbir şey yok. Sadece biraz pervasız... Ve Fedya'dan sonra, bizim çocuklarla arkadaş olmaya pek hevesli değil. Onlarsa Fedya'ya karşı ateş püskürüyor, bombalar götürsün onu!"

Bu noktada Suharev mendiline sümkürdü, yüzü daha da kızardı ve öfkeyle devam etti:

"Haydamaklar kafasını koparsın! Onun yüzünden Galda gibi bir komutanı kaybettik! O ne komutandı! Onun gibi birini asla bulamazsınız. Piskarev'e bölük komutanı mı denir, dağdaki odun kütüğünden farkı yok onun. Daha bugün ona dedim ki: 'Devriyeleriniz iletişim içindir. Dün nöbet tutmaları için fazladan on adam verdim.'"

Şebalov araya girdi: "Bırak bunu! O eski teraneyle kafamızı şişirme. Şimdi Galda'nın ardından ağlıyorsun, ama sağken onunla kedi köpek gibiydin. Hangi fazladan on adamdan bahsediyorsun? Beni kandıramazsın. Neyse, bunları daha sonra da konuşabiliriz. Bana şunu söyle: Delikanlı Partiye katılmak istiyor. Onun için kefil olacak mısın? Ne bakıp duruyorsun? İyi bir asker olduğunu söylemedin mi, ona karşı diyecek bir sözün yoktu, geçmişine gelince, onu da sonsuza kadar kurcalayamayız!"

"Bu yeterince doğru," dedi Suharev başını kaşıyarak ve kelimeleri uzatarak "Ötesini şeytan bilir."

"Şeytan hiçbir şey bilmez! Sen bölük komutanı ve Parti üyesisin. Bir Kızıl Ordu askerinin Komünist olmaya uygun olup olmadığını şeytandan daha iyi bilmelisin."

"O kötü bir asker değil," diye razı oldu Suharev. "Onunla ilgili sorun, gösteriş yapması. Çatışma hattında her zaman öne atılır, bir hiç uğruna kafasını siperden dışarı çıkarır. Yoksa iyi çocuktur. "

"Geri adım atmadığı sürece, bu o kadar da kötü değil. Peki, ne diyorsun? İmzalayacak mısın, imzalamayacak mısın?"

"İmzalamayı umursamıyorum, o kötü bir adam değil," diye temkinli bir şekilde tekrarladı Suharev. "Başka kim imzalıyor?"

"Ben. Hadi, masaya otur, işte onun başvuru dilekçesi."

"İmzalamışsın bile!" Suharev kalemi ayı pençesine benzeyen eline aldı.

"Bu iyi. Böyle delikanlı binde bir bulunur, sadece çocukken suratına yeterince şaplak atılmamış!"

On Beşinci Bölüm

Novokopersk'ın dışında çatışmalar günlerdir sürüyordu. Tüm tümen yedeklerinden yararlanılmıştı ama Kazaklar hâlâ sıkı duruyordu.

Dördüncü günün sabahı, sakin başladı.

"Pekala, çocuklar," dedi Şebalov, karla kaplı tepenin alnı boyunca yayılmış müfrezenin yoğun hattına doğru ilerledi. "Bu öğleden sonra genel bir saldırı yapılacak. Bütün tümen buna katılıyor."

Kula atının üzerinden buhar tütüyordu. Uzun, ağır kılıcı güneş ışığında göz kamaştırıcı bir şekilde parlıyor, siyah kürklü kalpağının kırmızı tepesi, soğuk, karlı alanda pırıltılar saçıyordu.

"Pekala çocuklar," Şebalov canlı bir sesle tekrarladı. "Bugün büyük bir gün. Beyazların askerlerini buradan söküp atarsak, Boguçar'a kadar sığınacak

bir yer bulamazlar. Son bir güzel gösteri yapın, yaşlı komutanınızı tümene karşı utandırmayın!"

"Yaşlı olan senin büyükannendir!" Maligin yukarı çıkarken, boğuk bir sesle bağırdı. "Senden biraz daha büyüğüm, ama genç biri olarak geçiyorum."

"Sen ve ben bir çift eskimiş eski çizmeyiz," diyerek esprisini tekrarladı Şebalov.

"Boris!" diye bana dostça seslendi. "Kaç yaşındasın?"

"Şimdiden on altıya merdiven dayadım, Yoldaş Şebalov," diye gururla cevapladım. "Bu ayın ilk yirmi saniyesinde on beşime girdim!"

"Şimdiden ha! Bunu beğendim!" Şebalov bunu sahte bir can sıkıntısıyla söyledi. "Ben de kırk altıyı doldurdum. Duydun mu Maligin? On altı, ha? Onun göreceği şeyleri, sen ve ben asla görmeyeceğiz ..."

Maligin acımasız bir mizahla, yırtık subay başlığının içinden boynunu uzatarak "Onları öteki dünyadan gözetleyeceğiz," dedi.

Şebalov huzursuz atına mahmuzla dokundu ve kamp ateşleri hattı boyunca dörtnala gitti.

"Gel ve çay iç, Boris. Sıcak su benden, şeker senden!" diye bağırdı Vaska Şmakov, isli çaydanlığını ateşten alarak.

"Bende de şeker yok."

"Ne var öyleyse?"

"Biraz ekmek, sana biraz donmuş elma verebilirim."

"O zaman ekmeğinle gel. Hiçbir şeyim yok. Sadece su."

"Gorikov!" birisi bana başka bir kamp ateşinden seslendi. "Buraya gel."

Bazı tartışmalara giren bir grup Kızıl Ordu adamının yanına gittim.

Mezmur Okuyucusu lakaplı, kızıl saçlı bir delikanlı olan Grişka Çerkasov bana "Belki sen bize söyleyebilirsin," dedi. "Bu adamı dinleyelim. Coğrafya okudun, değil mi? Peki bu yerden sonra neresi gelir?"

"Hangi yönde? Güneyde bir sonraki yer Boguçar olmalı."

"Eee, sonra?"

"Sonra Rostov. Ah, başka birçok yer var. Novorossiysk, Vladikavkas, Tiflis. Bundan ötesi Türkiye. Neden sordun?"

"Çok yer var be!" Grişka kulağını kaşıyarak mırıldandı. "Bu hızla hayatımızın yarısı savaşmakla geçecek. Rostov'un deniz kıyısında olduğunu duymuştum. Ve bu da sondur diye düşünüyordum."

Çocuklar gülmeye başladı ve Grişka onlara dehşet içinde baktı. Bacağına bir şaplak indirdi ve bağırdı:

"Hey Hazreti Musa! Bakın daha ne kadar savaşacağız!"

Konuşma sona erdi.

Dörtnala bir atlı hatların arkasından geldi. Şebalov onunla buluşmak için bir tırısla ileri atıldı. Yan taraftaki sahra topu iki kez daha ateş etti.

"Birinci Bölük, bu tarafa!" Suharev kollarını sallayarak bağırdı.

Birkaç saat sonra, içinde yattıkları beyaz kar yığınlarından saflarımız ayağa kalktı. Kara diz boyu batan müfrezemiz, yaraları kanayarak, son kesin darbeyi vurmak için düşmanın makineli tüfekleri ve mermileri karşısında harekete geçti. Tam da ileri saf-

takiler dış mahalleye vardığında, sağdan bir kurşun bana çarpıp böğrüme saplandı.

Sendeledim ve yumuşak, çiğnenmiş karın üzerine oturdum. "Önemli değil," diye düşündüm, "sadece bir sıyrık. Bilincimi kaybetmedim, bu, öldürülmediğim anlamına geliyor. Öldürülmediğime göre, demek ki kurtulacağım."

Çok ileride, koşarak öne atılan piyade birliği, birçok siyah noktaya benziyordu.

"Zararı yok," diye düşündüm, bir çalıya tutunup başımı dallara yaslayarak. "Sedyeciler az sonra gelip beni alırlar."

Tarla sessizdi, ancak komşu bölümde boğuk bir kükreme duyulduğuna göre, çatışmalar hâlâ devam eriyordu. Tek bir roket, sarı alevli bir kuyruklu yıldız gibi havada asılı duruyordu.

Tuniğime sıcak kan damladı. "Ya sedyeciler gelmez de ben kan kaybından ölürsem?" diye düşündüm, gözlerimi kapayarak.

İri, siyah bir karga kirli karlar üzerine indi ve küçük, hızlı adımlarla yakınlardaki bir at gübresi yığınına doğru gitti. Sonra aniden, kuş kafasını çevirdi, bana baktı ve ağır kanat çırpmalarıyla uçup gitti.

Kargalar ölü insanlardan korkmaz. Kan kaybından öldüğümde kuş geri dönecek ve yanıma konacaktı.

Başım hafifçe dönmeye başladı. Sağ kanattaki kar yığınlarını tırmıklayan şarapnel patlamaları gittikçe soluklaştı ve roketlerse daha da parlaklaştı ve sıklaştı.

Gece, onlara bir daha bakmama izin vermek için bin yıldızdan oluşan bir devriye yolladı. Parlak bir ay da gönderdi. Aklımdan şunlar geçiyordu: "Çubuk ve

Çingene Çocuk yaşadı, Kokarca da yaşadı ve öldü... Şimdi onlar gitti, ben de gideceğim." Çingene Çocuğun bana şöyle dediğini hatırladım: "O zamandan beri iyi bir hayat arıyorum." "Peki onu bulacağını umuyor musun?' diye ona sordum. O da cevap verdi: 'Tek başıma değil, yapamazdım. Ama hep birlikte başarmalıyız, bu kadar istekli olduğumuza göre.' "

"Evet, evet! Hep birlikte," diye fısıldadım, bu düşünceye sımsıkı sarıldım. "Hep birlikte, kesinlikle zafere ulaşacağız." Gözlerim kapandı ve düşüncelerim hatırlayamadığım ama hoş yollarda dolaştı.

"Boris!" Gergin bir fısıltı duydum.

Gözlerimi açtım Yakında, şarapnelle parçalanmış genç bir huş ağacının gövdesine sarılarak, Vaska Şmakov oturuyordu.

Başlığı yoktu ve gözleri, uzaktaki tren istasyonunun ışıklarının altın kümeler halinde parladığı nemli, derinleşen alacakaranlığa bakıyordu.

"Boris!" zayıf fısıltısı kulaklarıma ulaştı. Sonunda, köyü ele geçirdik. "

"Evet, ele geçirdik," diye cevapladım usulca. Kırık genç ağaca daha da sıkı sarıldı, bana sakin, ölgün bir gülümsemeyle baktı, başı yavaşça titreyen bir çalılığa doğru eğildi.

Bir ışık parladı ve kayıp gitti. Bir borunun alçak perdeden, hüzünlü sesi duyuldu. Sedyeciler geliyordu.

1930

ARKADİ GAYDAR VE ESERLERİ[*]

Lev Kassil

Büyük halk hareketleri ve kapsamlı tarihsel değişimler çağı olan yirminci yüzyılda, hayatları kitaplarında anlatılanlar kadar olaylı, kendileri birer kahraman, tamamen yeni bir tarzın yazarlarını okuyoruz.

Eski günlerde, gemilerin karga yuvasında, yani direğin en tepesinde, her zaman gözetleme görevinde bir denizci olurdu. Görevi sürekli denizi taramak ve gördüklerini rapor etmekti. Bu görev, sadece en keskin gözlü ve güvenilir adamlara emanet edilirdi. Bu gözcüye *gaydar* denirdi.

Yine eski günlerde, yürüyüş halindeki bir atlı kolu, ileriye öncü olarak bir süvari gönderirdi. Ona da *gaydar* deniyordu.

Arkadi Gaydar, Sovyet edebiyatının öncüsü olan, keskin gözlü bir gözlemciydi.

Onun hayatı, seçtiği takma adın gerçekten uygun olduğunun kanıtıydı.

Hem yazar hem de kişi olarak Arkadi Gaydar, devrimin gerçek bir oğluydu, insanların kan, ter ve

---

[*] 1973, Progress Publishers

gözyaşı pahasına kazandığı mutluluğu korumak için hayatını vermeye hazırdı.

Asıl adı Arkadi Golikov olan Arkadi Gaydar, 9 Şubat 1904'te Lgov kasabasında doğdu. Bundan kısa bir süre sonra, Golikov ailesi Arzamas'a taşındı, on yıl sonra da Arkadi, okul müdürü olan babasının, bandonun çaldığı marşlar ve davul sesleri eşliğinde cepheye gidişini izledi.

1918'de, genç Sovyet Cumhuriyeti çok sayıda düşmanın saldırısını püskürttüğünde, on dört yaşındaki Arkadi Golikov da "daha iyi bir kader, mutluluk, halkların kardeşliği ve Sovyet iktidarı için" savaşa katılmaya karar verdi. Kızıl Ordu için gönüllü olduğunda, cesurca on altı yaşında olduğunu söyledi. Uzun boylu, geniş omuzlu ve güçlü kuvvetliydi. Bir yıl sonra, Kiev'de bir eğitim kursu bitirdi ve bir bölüğün emrine girdi. On altı yaşında alay komutanıydı.

Geleceğin yazarı Arkadi Gaydar, İç Savaş boyunca ateş hattındaydı. Birçok yakın arkadaşını kaybetti, yenilginin acısını ve zaferin sevincini yaşadı. Daha ilk gençlik çağındayken, acıları ve ayrılığı, ıstıraplı yaraları ve savaş ateşini tanıdı.

İç Savaş sona erdiğinde, Sovyet Ülkesinin ordusuna bütün kalbi ve ruhuyla adanmış genç bir alay komutanı olarak, askeri hizmette kalmayı planladı. Ancak 1923'te kafasından aldığı derin bir yara, onu hastaneye yatmaya zorluyordu. Nisan 1924'te, Gaydar yirmi yaşında ve altı yıl Kızıl Ordu'da görev yapmışken, kötü sağlık şartları yüzünden, yedeğe sevk edildi.

Ordu sağlık komisyonunun kararı onu umutsuzluğa sürüklemişti. Orduya ateşli bir veda mektubu yazdı ve ünlü proleter ordu komutanı, Halk Komise-

ri Mihail Frunze'ye gönderdi. Mektubunda Gaydar, şikayet etmiyor, yahut da herhangi bir şey istemiyor; sadece orduya veda ediyordu. Frunze, Gaydar'ın mektubundan o kadar etkilenmişti ki, gelip kendisini görmesini istedi. Mektubun hüzün yansıtan satırlarında, Frunze gerçek bir yetenek ve olgunlaşan bir yazma arzusu tespit etmişti ve bunda yanılmıyordu. Gaydar, yaklaşık bir yıl önce deneyimlerine dayanarak ilk hikayesini yazmaya başlamıştı. Frunze onu, çalışmalarını ciddiye almaya teşvik etti. Gaydar'ın ilk öyküleri birkaç yıl sonra, 1925-1927 arasında basıldı.

1930'da en iyi kitaplarından biri olan *Okul*'u yazdı. "Orduya katıldığımda henüz bir çocuk olduğum için," diyordu, "yeni neslin erkek ve kız çocuklarına iç savaşın nasıl olduğunu, her şeyin nasıl başladığını ve sonrasında nelerin yaşandığını anlatmak istedim. Hayatın gerçeklerini görmeyi öğrenmiştim ve bunları genç kuşağa aktarmak istiyordum." *Okul*, büyük ölçüde otobiyografik bir hikayedir. Devrimin genç kuşağının gençlik çağının geçtiği yaşam okulunun öyküsüdür. "Zamanın sıcak, kader değiştirici rüzgârları" ve mutlu bir gelecek uğruna, haklı savaş içinde savaşan babalar ve oğullar hakkında yazılmış bir eserdir.

Bu kitabın ilk baskısına *Sıradışı ir iyografi* adı verildi. Kapağında Kızıl Ordu üniforması içinde yazarın bir resmi yer alıyordu. Yüksek kürk kalpağı hafifçe eğikti, yanında bir kılıç asılıydı ve göğsünde kırmızı bir yıldız nişanı vardı. Kitabın kahramanı, hikayeyi anlatan Boris Gorikov adında bir asker çocuğudur, ama onun Arkadi Gaydar'ın kendisi olduğunu anlamak güç değildir.

Okul hemen en popüler gençlik kitaplarından biri oldu. Sade bir anlatımla ve içtenlikle yazılmış gerçekçi, bilge bir eser, hayatın endişelerini ve hayal kırıklıklarını genç okuyuculardan gizlemeyen bir kitap olan *Okul*, Sovyetler Birliği'nde ve diğer ülkelerde birçok kez yayınlandı. Arkadi Gaydar, çok şey yazacak kadar uzun yaşamamıştı. Ama *Okul, Dördüncü Sığınak, Uzak Topraklar, Askeri Sır, Mavi Kupa, Küçük Trampetçi, Ormandaki Duman, İki Kardeş (Çuk ve Gik)*, cephenin ön saflarıyla ilgili makale ve hikayeler gibi kitaplar ve elbette, dünyanın birçok yerinde yaygın olarak bilinen bir kitap olan *Timur ve Arkadaşları* da dahil olmak üzere diğer eserleri, her zaman hayata hevesle bakan ve anlamak isteyen, taze enerjileri için yararlı bir uygulama alanı bulma sabırsızlığı içinde olan genç erkek ve kızların favorileri olacaktır.

Gaydar, kitaplarının Sovyet erkek ve kız çocuklarına onur, cesaret ve gerçek gibi kavramları öğretmesini ve onları "yeniden kurulan güçlü bir muhafız alayının askerleri" olarak yetiştirmesini istiyordu.

Özgürlüğü seven uluslar arasındaki dostluk, devrimin yüce idealleri ve düşmanın vahşeti hakkında bir kitap olan *Askeri Sır* (1935), bu sırrı bilen bir çocuk hakkında bir hikaye, bir tür masal içerir. Bir çocuğun doğmakta olan yeni dünya algısını yansıtır ve Arkadi Gaydar'ın çok iyi anladığı, saf çocuk kalbinin cesaretini ortaya koyar.

Çok geçmeden, bu hikaye bağımsız bir üne kavuştu. Büyük Vatanseverlik Savaşı patlak verdiğinde ve çocuklar da dahil olmak üzere, Sovyet halkının eşi görülmemiş kahramanlığı dünyayı hayrete düşürdüğünde, insanlar Gaydar'ın kitabındaki masalda

anlatılan çocuğun baş düşmanı olan kişinin kindar sözlerini hatırladılar: "Küçük çocukların bile Askeri Sırrı bildikleri ve saklamasını çok iyi başardığı bu garip ve anlaşılmaz ülke, nasıl bir yer!"

Bu "askeri sır" ya da "gizli silah", Gaydar'ın hikayesinin açıkladığı gibi, genç ve yaşlı Sovyet halkının, özgür ülkelerinde büyük kardeşlik, özverili çalışma ve bağlılık ideallerinin birleştirdiği, birbirine sıkı sıkıya bağlı bir aile olduğudur. Arkadi Gaydar genç okuyucularına her zaman dürüst, samimi ve saygılı bir şekilde hitabetti. Dürüsttü, "hayattaki en önemli şeylere" işaret ediyor, çocuklara yönelik kitapların genellikle kaçındığı konular ve sorunlar hakkında yazmaktan çekinmiyordu.

1938'de yazılan *Küçük Trampetçi* buna bir örnektir. Gaydar, "Bu savaş hakkında bir kitap değil, ama savaş kadar acı ve tehlikeli şeylerle ilgili," demişti.

Daha genç okuyucular için Gaydar, *Çuk ve Gik* (1939) adlı çok şiirsel bir hikaye yazdı, önemli bir telgrafı kaybeden iki küçük erkek kardeşin, anneleriyle birlikte, uzak Mavi Dağlara babalarını ziyaret etmek amacıyla yaptıkları bir yolculuk hakkında yazılmış bir hikayeydi bu. Seyahatlerinin ve maceralarının hikayesi, klasik bir sadelik ve açıklıkla anlatılıyordu. Coşkun mizahı ve sürükleyici anlatımıyla kitap hemen başarılı oldu. Yazarın neşeli kahkahalarının ardında, geniş ülkesine ve cesur, güçlü insanlarına olan sevgisini, cesaretlerine olan saygısını ve insan kalbinin iyiliğine olan inancını hissedersiniz.

Kitabın milyonlarca çocuğun ve yetişkinin aşina olduğu son satırları, yazarın her Sovyet vatandaşına temel mesajı gibi okunuyor: "Herkes mutluluğu kendi tarzında anlar. Ama bütün yurttaşlar, onurlu

yaşamak, çok çalışmak ve Sovyetler Birliği olarak bilinen geniş, mutlu ülkeyi sevmek ve korumak gerektiğini bilir."

Gaydar'ın tüm kitaplarında olduğu gibi, *Çuk ve Gik*'teki erkekler ve kadın kahramanlar, iyi insanlardır. Sevecendirler, sıkıntı içinde bile cesurdurlar ve bir çocuğun kalbine nasıl nazik, akıllıca sözlerle ulaşacaklarını bilirler.

Kimse bu saf kelimelerin sırrını, hayatı adalet savaşı olarak gören ve göğsünde bir savaşçı kalbi çarpan Arkadi Gaydar'ın kendisinden daha iyi bilmiyordu.

1940 yılında çıkan ve edebiyat tarihinde eşsiz bir yer edinmeye başlamış bir kitap olan *Timur ve Arkadaşları'nda*, çocuklarla hayattaki en önemli şeyler hakkında tekrar konuştu.

Silahlı kuvvetlerin savaşçılarına yürekten hayranlık ve Gaydar'ın önceki kitaplarının ana fikri olan sınırsız gençlik cömertliği, çocuk şövalye Timur karakterinde çarpıcı bir şekilde ifade edildi.

Timur, Sovyet Ordusuna yardım etmenin muhteşem bir yolunu düşünen Genç Öncüler'in üyesi olan bir öğrenciydi. O ve arkadaşları, silahlı kuvvetlerdeki desteğe ihtiyacı olan savaşçılara yardım etmeye başladılar, ancak anonim kalmak ve çalışmalarını çocuklar için çok değerli olan gizem havasında tutmak için bunu gizlice yaptılar.

Enerjik, cesur, büyük yürekli bir delikanlı olan Timur, bunu yapmanın ustaca yollarını tasarladı.

Kitabı okuduktan sonra binlerce Sovyet kız ve erkek, Timur'u taklit etmeye başladı. Her biri Timur kadar dürüst, cesur ve yararlı olmak istiyordu. Gaydar'ın kitabı sadece Sovyet çocukları arasında büyük

ölçüde popüler olmakla kalmadı, diğer çocuk kitaplarının tersine, olduğu gibi hayata taştı. Timur hareketi olarak bilinen, ülke çapında bir hareket ortaya çıktı. Gaydar, çocuklara Sovyet Ordusuna olan hayranlıklarını, ülkelerinin savunucularına olan ateşli sevgilerini ifade edebilecekleri basit ve etkili bir yol göstermişti.

Gaydar'ın büyük başarısı, Timur imajını, Sovyet çocukları tarafından gerçekleştirilen binlerce yararlı işte ayırt etmesidir. Yazar, yükselen kuşağın en güzel özelliklerini, büyük bir vatansever fikrin ardında aydınlatılmış, bütüncül, gerçeğe yakın bir karakter portresi ile özetlemiştir.

Büyük Yurtseverlik Savaşı yıllarında çok kullanılan bir kelime olan "Timurit", Sovyet halkının dilinde ve bilincinde yaşıyor ve sonsuza dek çocukların vatanseverliğini, halkın düşmana karşı zaferine katkıda bulunma arzusunu temsil edecektir.

Gaydar'ın yaşamının kendisi, son kelimelerin verdiği üzüntünün koro tarafından coşkuyla ortadan kaldırıldığı bir asker türküsü gibiydi. Yaşarken tanınmış, ölümünden sonra kalıcı bir üne kavuşmuştu. Gaydar'ın yazıları, ülkesine ve devrime adanmış hizmeti ve kendi kahramanca hayatı, sonsuza dek yazar ve eğitimcilerin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği dönemindeki misyonunun yüce bir örneği olarak kalacaktır.

Hastalık sık sık Gaydar'ı kalemini bir kenara bırakmaya zorladı, ama kendini daha iyi hissettiği anda yazılarına geri döndü ve yeni fikirler ortaya koydu. Yaratıcılık dürtüsü ve ülkesine hizmet etme konusundaki şaşmaz kararlılığı hastalığı yeniyordu.

1941 sonbaharında Arkadi Gaydar, Güneybatı Cephesinde savaş muhabiri oldu ve daha sonra Ukrayna'daki Dinyeper nehri boyunca ormanlarda, düşman hatları arkasında çalışan bir partizan birliğine katıldı. Bir askerin vazgeçilmez görev duygusuna bağlı kalarak, onu cephe gerisine götürmek üzere uçak tahsis edilmesi önerilerini geri çevirdi.

Nazi kuşatmasını yarmaya çalışan büyük ve güçlü bir ordu grubu, Gaydar'ı kendilerine katılmaya çağırdı, ancak o partizan müfrezesindeki yeni arkadaşlarını bırakmak istemedi.

Partizanlar dürüstlüğü, cesareti ve espri anlayışı yüzünden bu güçlü ve nazik adamı sevdiler ve saygı duydular. Birinci sınıf bir makineli tüfekçiydi. Bir kereste fabrikası yakınlarındaki çarpışmada, Gaydar diğer iki mitralyözcü ile büyük bir Nazi birliğini durdurdu. Savaşlar arasındaki aralıklarda, partizanların yoksunluk ve sürekli tehlikeler içindeki yaşamlarını paylaşırken, Gaydar müfrezenin günlüğünü tuttu ve birkaç lirik öykünün taslaklarını yazdı.

Bunları, eşine ve oğluna mektup şeklinde yazmıştı. Gaydar onları hep yanında taşır ve partizanlara yüksek sesle okurdu.

26 Ekim 1941'de, dört partizan eşliğinde Gaydar, Kanev-Zolotonoşa demiryolunun yakınındaki Lepliavo köyünün çevresini keşfe çıktı. Keşif koluna öncülük etti; burada da bir *gaydar*, bir öncü idi.

Şafak vakti, küçük partizan devriye kolu, demiryolu geçişinde büyük bir SS müfrezesinin kurduğu pusuya doğru yürüyordu. Nazileri ilk gören Gaydar oldu. Anında, kendisini takip eden arkadaşlarını uyarmanın tek yolunun hayatını feda etmek olduğu-

nu anladı. Ayağa kalktı ve kolunu yukarı kaldırdı, sanki bir saldırı işareti veriyormuş gibiydi.

"Hadi!" diye bağırdı, "Beni takip edin!"

İleri doğru atıldığında, Nazi makineli tüfekleri şiddetli gürültülerle ateş açtı. Partizanlar kendilerini yere attı, onlar da ateşe karşılık verdiler. Gaydar, Nazi kurşunlarıyla vurulup düştü ve bir daha kalkmadı. Mermiler, kalbini delmişti.

Daha sonra bir demiryolu işçisi, Gaydar'ın naaşını buldu ve demiryolunun yanına gömdü. Geceleyin birkaç partizan demiryolu işçisinin kulübesine doğru yola çıktı ve ona o gün gömdüğü adamın kim olduğunu anlattı. Demiryolu işçisi, mezara bakmaya söz verdi. Birkaç gün içinde, köydeki herkes ünlü Arkadi Gaydar'ın o yakınlarda bir yere gömüldüğünü öğrenmişti.

Gaydar, kitaplarının kahramanları kadar güçlü ve cesurca savaşarak öldü. Son nefesine kadar, her eylemiyle; yazdığı her kelimenin gerçekliğini doğruladı.

Sovyetler Birliği'nin her kasabasında ve köyünde çocuklar Gaydar'ın kitaplarını okurdu. Kitapları, Sovyet Ordusu, Nazileri işgal ettikleri bölgelerden kovduktan sonra, tekrar açılan kütüphanelere gönderilen ilk kitaplar arasındaydı. Gaydar, diğer ülkelerdeki çocuklar tarafından da okunmakta ve sevilmektedir.

Savaştan sonra Gaydar'ın naaşı, Ukrayna'nın Kanev kasabasına nakledildi ve burada Dnieper Nehrine bakan bir tepeye gömüldü. Yüksek bir kaide üzerinde, yazarın bronz bir büstü, mezarın yerini işaretler. Kanev'e tekneyle yaklaştığınızda uzaktan görebilirsiniz.

294

Sovyetler Birliği'nde kimse, genç kahramanın "Mavi Nehir'e bakan yeşil bir tepeye gömüldüğü" *Askeri Sır*'ın bir parçası olan şiiri hatırlamadan edemez.

Gemiler geçerken, yelkenleri Çocuğa el sallar,
Uçaklar üzerinde uçarken Çocuğa doğru dalar,
Lokomotifler geçtikçe Çocuğa düdük çalar,
Genç Öncüler ilerledikçe Çocuğu selamlarlar.

Asıl adı Arkadi Golikov olan **Arkadi Gaydar**, en iyi kitaplarından biri olan ***Okul***'u 1930'da yazdığında *"Yeni neslin erkek ve kız çocuklarına iç savaşın nasıl olduğunu, her şeyin nasıl başladığını ve sonrasında nelerin yaşandığını anlatmak istedim,"* diyordu.

Kısa yaşamına birçok eser sığdırmış olan yazar, 1941 yılında, Nazi işgali sırasında, düşman hatlarının gerisinde bir partizan birliğinde görev yaparken SS askerleri tarafından öldürüldü.

Okul, büyük ölçüde otobiyografik bir hikayedir. Kitabın kahramanı, hikayeyi anlatan Boris Gorikov adında yoksul bir çocuk olsa da, onun aslında Arkadi Gaydar'ın kendisi olduğunu anlamak güç değildir. Romanda Şubat ve Ekim devrimlerinin yarattığı fırtınayı küçük Boris'in gözünden görmekte, onunla ülkeyi dolaşmaktayız.

Kitap, yayınlanır yayınlanmaz SSCB'de hemen en popüler kitaplardan biri oldu. Sade, yer yer esprili bir anlatımla ve içtenlikle yazılmış bir eser, hayatın endişelerini ve hayal kırıklıklarını genç okuyuculardan gizlemeyen bir roman olan ***Okul***, Sovyetler Birliği'nde ve diğer ülkelerde birçok kez yayınlandı.

roman

www.yaryayinlari.com
ISBN 978-625-7136-14-3